

THE
WILLIAM R. PERKINS
LIBRARY
OF
DUKE UNIVERSITY

Rare Books

De virtutibus tenariis pariter

De virtute — 3 —	De humilitate et de reprobatione — 50 —
De fide — 5 —	De obedientia — 52 —
De spe — 7 —	De abstinencia — 55 —
De caritate — 8 —	De silentio — 58 —
De dilectione; exercitio — 10 —	De reboatione — 58 —
De despectu — 13 —	De cogitatione — 60 —
De misericordia — 15 —	De veritate — 62 —
De castitate — 16 —	De civitate — 62 —
De gratia — 18 —	De sermone — 65 —
De iustitia — 20 —	De patientia — 66 —
De humilitate — 22 —	De simplicitate — 66 —
De misericordia — 24 —	De indolentia — 68 —
De temperantia — 24 —	De crederetis — 70 —
De incontinentia — 25 —	De salutem — 72 —
De virginitate — 26 —	De disciplina et meritis — 73 —
De caritate — 28 —	De resistencia — 76 —
De timore — 30 —	De vincere — 78 —
De teletione — 33 —	De relictione; quibus 80 —
De inebriatione — 36 —	De voto — 82 —
De paciencia — 38 —	De monachis — 84 —
De generacione — 41 —	De viris — 86 —
De tristitia — 42 —	De superbia — 90 —
De iustitia — 43 —	
De oratione — 45 —	
De afflictione — 48 —	

de Vanagloria	92	de Ludisliby	133
de Transia	95	de acceptatione	138
de Munda	96	de Probabilibz	137
de Laudate	98	de Cognitione	140
de Amara	99	de Defensibz	143
de unicatione	101	de Vita huius et eternitate	146
de Milite	102		
de Civitate	104		
de Curia	105		
de Melioribus	107		
de Detractione	108		
de Cognitione et Veritate	109		
de Amicitia et Inimicitia	111		
de bonis bonis et malis	113		
de filijs et parentibz	115		
de bonis parentibus	116		
de bonis et malis	118		
de bonis et malis	119		
de Divitiis et paupertate	121		
de muneribus	124		
de Decimis et primitiis	125		
de Sapientia	126		
de Fortuna	131		
de Medicis	132		

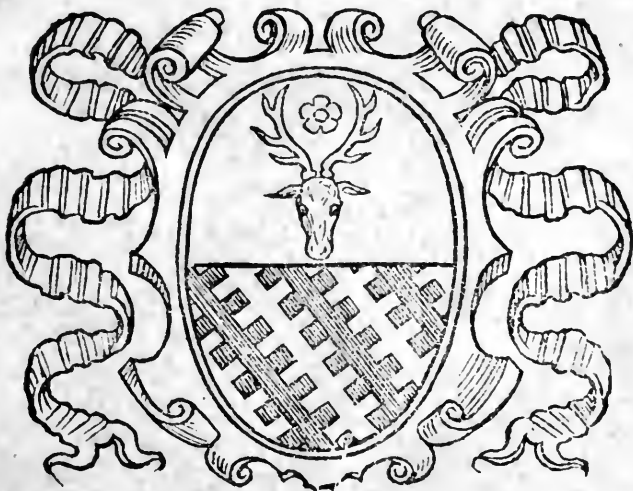
LIBER
SCINTILLARVM.

Opus
VENER. BEDÆ PRESBYTERI

Doct̃oris Theologiꝝ celeberrimi, nuper inuentum, &
à Reueren. D. Antonio Gangutia Siculo, sacram
Theologiam in Almæ Urbis gymnasio publicè proficiente,
castigatum, instauratū, et auctum, ac ab infinitis penè
errorum monstris enixissimo labore
uendicatum.

Cum annotationibus, seu breuibus quibusdam declarationibus in titulo-
rum intelligentiam; necnon & attestationibus locorum in capitulis ci-
tatorum, & multis alijs, quæ in ipso exemplari deerant, ab eodem D.
Antonino ad legentium vtilitatem editis atque adie ctis.

Omnia nunquam hætenus impressa.

Romæ, apud Antonium Bladum M D L X.
Cum priuilegio summi Pontificis.

1871
SCIENTIFIC RESEARCH
ON

THE

...
...
...
...

...
...
...
...

...
...
...

1
 Illustri & Reueren. D. Monaldo

Monaldesco de Cruaria, Canonico Basilicę

S. Petri dignissimo,

Antoninus Gangutia Siculus Sacrę Theologię in Romano
 gymnasio publicus interpres

S. D.

ATIS planè constat, Monalde uir amplissime, nullum uerę glorię decus; nullamq; apud mortales maiorem laudem reperiri posse, q; eam, que maximis doctissimisq; uiris tribui solet, eis præsertim, qui præclara quadam facinorum uirtute ita præstiterunt, ut immortalitatis sibi famam comparauerint. Eam in primis Bedam ecclesiasticum disertissimumq; uirum probe consecutum fuisse arbitror. Hic nanque uelut solaris quidam radius cœlitus emissus ad eod Christi ecclesiam illustrauit, tantumq; lucis & emolumentum Theologicę facultati attulit, ut hominum uires excellere uideretur. Cum autem inter innumerabilia ferè opera, que uir iste præstantissimus scripsit, ut testatur Trithemius in Catalogo librorum ecclesiasticorum, non excusus remansisset præclarus quidam libellus, qui Scintillarum dicitur, qui cum iandiu hominum inertia perditus, & quasi intra pulucrem latitasset, diuina tandem uoluntate, tuaq; ad eam accedente diligentia Monalde clarissime, reperitus, ad manus meas peruenit. Cumq; illum ego accuratè perlegissem, ecclesiasticę rei thesaurus pretiosissimus mihi uisus est. Cœpi idcirco per otium opera & sedulitate, qua potui, illum à mendis, quibus scatebat innumeris expurgare. Loca quoque cum sacrę

scripturæ, tum sanctorum doctorum, quæ illi deerant, adieci, ut
facilius in eo citatæ autoritates inueniri possent. Ad utilitatem
insuper legentium multa alia loca & autoritates ex sacris codi-
cibus excerptas addidi, cum declaratione, siue breui quadam
titulorum expositione in singulis capitulis, ne aliquid deesset,
quod desiderari possit. Sic itaque recognitum, castigatum,
& auctum ad communem Reip. Christianæ utilitatem, sub tuis
fœlicibus auspicijs excudendum imprimendumq; conslitui.
Nedum ut meam erga te obseruantiam atque dilectionem osten-
derem, sed et cum ante oculos haberem tuam in omni uirtutum
genere singularem excellentiam, morum probitatem, personæ
tuæ dignitatem, & demum generis nobilitatem, non potui alijs
oportunius ac decentius, quam tibi pretiosissimum libellum, &
hunc qualemcunque laborem meum dicare. Accipe igitur
Monalde obseruantissime ea, qua soles humanitate hoc penè dis-
uinum Scintillarum compendium tibi perpetuò consecratum:
ex quo uelut limpidiissimo quodam fonte tot uirtutum scatebras
emanare uidebis, quot ex calcatis, compressisq; carbonibus
possunt exilire Scintillæ; cum de utroque extremo, Vir-
tute scilicet & uitio, ut & alterum neruosè profes-
quamur. alterum omni conatu fugiamus, cumus
latissimas autoritates nobis auther egregius
satis liquido tradat penitus
& aperiat.

Vale & me tibi deditissimum hominem
commendatum habe.

Venerabilis Bedæ Presbyteri in
librum suum Scintillarum Prologus
foeliciter incipit.

PIE lector quisquis es, ne te pigeat, quæso, libellum hunc nostrum, cui titulum Scintillarum imposuimus, libenti animo uolutare: & si nihil in eo inuenias, quod ex alieno fonte non pendeat. Decreuimus enim more illius auis, quæ cum citum, quem iandiu quæserat reperisset, hilari, iucundoq; plausu gracillans, pullos suos ad se uocare non cessat, ut & illo reficerentur. Sic & nos de Domini, Sanctorumq; dictis hinc inde dispersis optima congerere, & è fertili quodam tantorum scriptorum agro iam maturam messem colligere, uelut ex prato flores, aut quasi ex silice scincillas excutere (unde & huic libro Scintillarum nomen inscripsimus) ut & illo reficiari & uti possis. Speramus autem eum longè magis profuturum, teq; inter legendum multo meliora utilioraq; inuenturum, quam nos hac præfatiuncula dicere, aut significare uoluerimus.

Annotations seu breues quædam
 declarationes admodum necessariæ ad intelli-
 gentiam cùm capitulorum, tum earum au-
 toritatum, quæ in ipsis citantur capitulis
 libri Scintillarum Venerabilis Bedæ
 presbyteri Theologi profundissimi
 nuper per D. Antoninum Ganguz-
 tiam Siculum, sacram Theo-
 logiam in Almæ Urbis gy-
 mnasio publicè pro-
 fitentē æditæ,

Ad Amplissimum virum D. Monaldum Mo-
 naldescum de Ceruaría.

De Virtute. Cap. I.

IN isto capite plures citantur auctoritates de uirtute, siue
 admirabili miraculorum potentia: bonum quoque opus uir-
 tus, dici potest, que admodum in illa Petri auctoritate sumitur,
 in fide uestra uirtutem, scilicet bonæ operationis. Cæter-
 rum quasdam uirtutes morales esse, quasdam intellectuales,
 quasdam theologicas satis liquidò constat. de quibus omnibus et
 earum connexionem, origine, & perfectione hic auctoritates
 inuenies.

Ominus dicit in Euangelio Marci 9. Nemo
 est, qui faciat uirtutem in nomine meo, et possit
 cito malè loqui de me. Lucæ 8. Et ego noui
 uirtutem de me exisse. 2. Petri 1. Fugientes

Marcus.

Lucas.

Petrus.

eius, quæ in mundo est concupiscentiæ corruptionem; Vos curam omnem subinferentes ministrare in fide uestra uirtutem; in uirtute autem scientiam, in scientia abstinentiam, in abstinentia patientiam, in patientia pietatem; in pietate amorem fraternitatis charitatem. Hæc enim si uobiscum adsint, & superent, non uacuos, nec sine fructu uos constituent in domini nostri lesu Christi cognitione. Ioan. epist. 3. cap. 1. Qui benefacit ex Deo est, qui malefacit non uidet Deum. 1. Pau. ad Cor. cap. 2. Fides non sit in sapientia hominum, sed in uirtute Dei. Ibi 4. Non enim in sermone est regnum Dei, sed in uirtute. Ibi. 12. Alij per spiritum datur sermo sapientiæ, alij operatio uirtutum. 2. Ibi. 12. Virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Christi. ad Gala. 6. Bonum autem facientes non deficiamus: tempore enim suo metemus. Quæ autem seminauerit homo, hæc & metet. quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem: Qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet uitam æternam. 1. ad Timoth. 2. Iuuenilia desideria fuge: scilicet etate uerò iustitiam, fidem, charitatem, & pacem cum his, qui inuocant dominum de corde puro. 2. Ibi. 1. Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed uirtutis, & dilectionis, & sobrietatis. 1. Paralipom. 29. In manu tua Domine, uirtus & potentia: in manu tua magnitudo & imperium omnium. Baruch. 3. Disce ubi sit prudentia, ubi sit uirtus, ubi sit intellectus: ut scias simul ubi sit longiturnitas uitæ & uictus; ubi sit lumen oculorum & pax. Dauid psal. 117. Dextera domini fecit uirtutem. Dextera Domini exaltauit me. Ibi 28. Dominus uirtutem populo suo dabit, illiq; benedicet in pace. Ibi. 59. & 10. In Deo faciemus uirtutem; et ipse ad nihilum deducet inimicos

Io. Apost.
Paulus,

Paralipom.
Baruch.

Dauid.

Salomon.

nostros et tribulantes nos. Sal. Prou. 15. In abundanti iustitia, uirtus maxima est: cogitationes autem impiorum eradicabuntur. Ibi 3. Noli prohibere benefacere eum qui potest. si uales et ipse benefac. Ecclesiastes. 3. Cognoui quod non esset melius nisi lætari et benefacere in uita. Sapientie. 1. Peruersæ cogitationes separant à Deo: probata autem uirtus corripit insipientes. Ibi. 3. Bonorum enim laborum gloriosus est fructus. Ibi. 12. Virtus tua iustitiæ initium est. Virtutem autem ostendis tu, qui non crederis esse in uirtute consumatus: & hos, qui te nesciunt in audacia traducis. Ecclesiastic. 28. Secundum ligna syluæ, sic ignis exardescit: & secundum uirtutem hominis, sic iracundia illius erit. Ibi 40. Facultates & uirtutes exaltant cor, & super hæc timor Domini. Aug. in sermone quodam.

Augustinus.

Mens non potest habere regnum uirtutum, nisi prius excusserit iugum uitiorum. Idem in epist. ad Macedon. In hac uita uirtus non est, nisi diligere quod diligendum est, id diligere prudentia est: nullis inde auerti molestus, fortitudo est: nullis illecebris temperantia est, nulla superbia, iustitia est. Idem de ciuit. Dei. Non est uera uirtus, nisi quæ ad cum finem tendit, ubi est bonum hominis, quo melius nil est. Idem in sermone quodam. Virtus eò pluris æstimanda est, quòd plura contemnit. Magnæ uirtutis est cum fœlicitate luctari, magnæ fœlicitatis est, à fœlicitate non uinci. Idem. Virtutes malitia & zizania contempsit frumentum. Hier. in quadam epist.

Hieronymus.

Omnes uirtutes ita sibi coherent, ut qui una caruerit, omnibus careat. qui ergo unam habet omnes habet. Idem. Multæ sunt uirtutum species, quæ sectatoribus suis tribuunt regna cælorum. Vnum quidem inter. scilicet perueniendi per multa compendia. Si proficere studet & signaculum perfectionis attingat: semper

tamen

tamen inuenit quo crescat; & per dies singulos se ipsum meliorem faciat. Idem. Nemo potest uirtutes simul & diuitias possidere. Amb. Super Beati immaculati. Qui deficit sibi, ut uirtuti adhæreat, amittit quod summum est, accipit quod æternum est. Nulla sine labore uirtus est: quia labor processus est uirtutis. Idem & habetur 32. q. 1. Cum renunciatur improbitati asciscitur uirtus. Egressus enim malitiæ, uirtutis operatur ingressum: eodemq; studio quo crimen excluditur, innocentia copulatur. Idem de Offic. Bonus circuitus est. si iustitia querit, prudentia inuenit, fortitudo uendicat, temperantia possidet, ut iustitia sit in affectu, prudentia sit in intellectu, fortitudo in effectu, temperantia in usu. Gre. in moral. Quid est uirtus, nisi medicamentum? & quid uitium, nisi uulnus? Quia ergo nos, ubi de medicamento uulnus facimus, facit Deus de uulnere medicamentum: ut qui uirtute percutimur, uitio curemur. Ex timore uitium unumquodque premitur: Ex charitate autem uirtutes oriuntur: fides, spes, charitas, gaudeat in omni opere bono, quod unaqueq; uirtus administrat. Idem. Scientia uirtus est, humilitas autem custos uirtutum. Isidor. de Summo bono lib. 2. cap. 36. Ad uirtutes difficile consurgimus: ad uitia sine labore dilabimur. Ista enim prona, illæ arduæ sunt. Grandes enim sudores perpetimur, ut ad cælum conscendere ualeamus. Sicut paulatim homo à minimis uitijis in maxima prorumpit; ita gradatim à modicis uirtutibus ad ea, quæ sunt excelsa conscendit. Qui autem inordinate uirtutes comprehendere nititur, cito periclitatur. Hæc enim causa in rerum natura; ut quicumque uelociter ad profectum tendunt, sine dubio celeriter finiantur. Nihil prodest admixto malo agere aliquod bonum: sed prius est cohibendum à malo, deinde bonum exercendum. Prius enim

Ambrosius.

Gregorius.

Isidorus.

extirpanda sunt uitia in homine, deinde crescende uirtutes. Nam coherere & coniungi non potest ueritas cum mendacio, pudor cum petulantia, fides cum perfidia, castitas cum luxuria. Quisquis ex deteriore iam melior esse coepit, caueat et de acceptis extolli uirtutibus: ne grauius per uirtutes corruat, q̄ prius ex lapsu uitiorum iacebat. Ibi 38. Qui de ipsis uirtutibus superbiunt; ex ipsis iudicandi sunt operibus, quibus pro uirtutibus utuntur: quia rem bonam non bona uoluntate faciunt. et re uera sine humilitate uirtus quaelibet, et sine charitate uitium deputatur. Cypr.

Cyprian.

De Fide Cap. II.

IN hoc capite citantur auctoritates de fidei feruore, actu, habitu, atque obiecto. Item de uictoria fidei: de fide mortua, siue informi: de fide formata siue uiua, quae per dilectionem operatur, ad Galath. 5. plena uirtutibus & bonis operibus.

Matheus.

Icit Dominus in euangelio Mathæi cap. 17. Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc, & transibit, & nihil impossibile erit uobis. Marci 9. Omnia possible sunt credenti. Ibi. 11. Habete fidem Dei,

Marcus.

quia quicumque dixerit huic monti tolle te, & mitte te in mare, et non hesitauerit in corde suo, sed crediderit, quia quodcumque dixerit, fiat, fiet ei. Idem 16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui uero non crediderit, condemnabitur. Ioannes cap. 3. Exaltari oportet filium Dei, ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat uitam æternam, Qui autem incredulus est filio non uidebit uitam, sed ira Dei manet super eum. Ibi. Qui credit in me etiam si mortuus fuerit, uiuet, & omnis qui uiuit et credit in me, non morietur in æternum. Idem

in epist. 1. cap. 5. Omnis qui credit quoniam Iesus Christus est, ex deo natus est. Omne aut quod natum est ex deo, uincit mundum: Et hæc est uictoria quæ uincit mundum fides nostra. Iacob. 2. Quid prodest fratres mei si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat: Nunquid poterit fides saluare eum? Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est. Pet. 1. e. pist. cap. 1. Probatio uestre fidei multo præ iustior est auro, quod per ignem probatur. Credentes autem exaltabitis lætitia inenarrabili, reportantes finem fidei uestre salutem animarum uestRARUM. Pau. ad Rom. 1. Virtus enim Dei in salutem omni credenti. Ad Cor. 1. cap. 2. Fides uestra nõ sit in sapientia hominum, sed in uirtute dei. Ad Galath. 3. Omnes enim filij dei estis per fidem in Christo Iesu. Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fidei Abraham. Ad Ephe. 6. In omnibus sumite scutum fidei, ut possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere: et galeam salutis assumite, et gladium spiritus, quod est uerbum dei. Ad Hebr. 11. sine fide impossibile est deo placere. Credere autem oportet accedentem ad deum, quia est: & inquirentibus se remunerator fit. Sal. Ecclesiastic. 2. Crede deo et recuperabit te, et dirige uiam tuam, et spera in illum. Qui timetis dominum credite illi, et non euacuabitur merces uestra. Ibi. 22. Fidem posside cum proximo in paupertate illius, ut et in bono illius læteris. Ibi 32. In omni opere tuo crede ex fide anime tue. Hæc enim est conseruatio mandatorum. Qui credit deo attendit mandatis eius: et qui confidit in illo non minoratus est. Aug. in lib. de ouibus. Ille apud deum plus habet loci, qui plus attulit non argenti, sed fidei. Idem super Ioan. serm. 18. Ambula per fidem, ut peruenias ad spem. Spes non ædificabit in patria, quem fides non consalatur in uia. In lib. 10. de charitate. Cum dilectione fides christiani; sine dilectione fides Demonis.

Iacob.

Petrus.

Paulus.

Salom.

August.

Qui autem non credunt peiores sunt quam demones, & tardiores. Idem & habetur 24. q. 1. Vbi sana. Vbi sana fides non est, non potest esse iustitia; quia iustus ex fide uiuit. Si iustus ex fide uiuit, iniquus est, qui non habet fidem. Homini fideli totus mundus diuitiae: infideli autem nec modicum. Fide li nox in diem mutatur: infidelibus autem et ipsa lux tenebrefcit. Usque adeo praeualet fides, ut homines super mare siccis pedibus faciat ambulare: Magna est fides, sed nihil prodest, si charitatem non habeamus. Idem de uerbis Domini. Nullae maiores diuitiae, nulli thesauri, nulli honores, nulla huius mundi maior est substantia, quam est fides catholica: quae peccatores homines saluat, caecos illuminat, infirmos curat, fideles praemiatur, poenitentes reparat, iustos augmentat, martyres coronat, uirgines, uiduas, & conjugales casto pudore conseruat, & in hereditate aeterna cum sanctis angelis collocat. Hier. epist. 5. Credere enim & sperare necesse est, quae Deus iussit. Epist. 9. Qui in Christum credimus, Christi sectemur exempla. Frustra nobis in eo applaudimus, cuius mandata non facimus. Quid enim prodest si impie agens Deum uoce inuocas, quem operibus negas. Deus bonis operibus fidelium non tantum considerat oblationis magnitudinem, quantum fidei ueritatem. Ambr. super Marcum. & habetur 24. q. 1. cap. 1. Illic turbatio est, ubi modica fides. Ibi securitas ubi perfecta dilectio. In lib. de Virgin. O thesauris omnibus opulentior fides: o uirtutibus corporeis omnibus fides fortior: medicis omnibus saluator. Idem in lib. de Cain, & Abel. Fides est radix omnium uirtutum, & quod super hoc fundamentum aedificaueris, hoc solum ad operis tui fructus & uirtutis proficit mercedem. Greg. Homil. 26 Fides non habet meritum ubi humana

Hi. ronym.

Ambrosius.

Gregorius.

ratio præbet experimentum. Idem Homil. 28. Tunc enim ueraciter fideles sumus, si quod uerbis promittimus, operibus adimplemus. Idem super Ezechielem. Nisi prius fides teneatur, nullatenus ad spirituales amorem attingitur. Non enim charitas fidem, sed fides charitatem præcedit. Nemo enim potest amare quod non credidit, sicut nec sperare. Ille enim uerè credit, qui exercet operando, quod credit. per fidem namque ab omnipotenti Deo cognoscimur. Quid prodest si eidem redemptori nostro per fidem iungamur, si ab eo moribus separemur. Isidor. de summo bono lib. 2. cap. 2. Nemo potest ad ueram beatitudinem peruenire, nisi per fidem. Beatus autem qui recte credendo bene uuit: & bene uiuendo rectam fidem custodit. Christianus enim malus dum sine euangelij regula uiuit, etiam ipsam fidem, quam uerbo colit, aborta tentatione; facile perdit. Deus si creditur, merito inuocatur & quaeritur; at per hoc tunc perfectè laudatur, quando inuocatur, & creditur. Fides nequaquam ui extorquetur; sed ratione atque exemplis suadetur. In corde respicit Deus fidem: ubi se non possunt homines excusare, qui ore simulant ueritatis professionem, & corde retentant erroris impietatem. Sicut nihil proficit fides quæ ore retinetur, et corde non creditur: ita nihil profutura est fides, quæ corde tenetur, si ore non profiteatur. Multi enim fidem Christi ex corde non amant: sed humano terrore eandem per hypocrisim tenere se stimulant. Vacua est sine operibus fides; & frustra sibi de sola fide blanditur, qui bonis operibus non ornatur. Multi fide tantum christiani sunt. opere uero à christiana doctrina dissentiuunt. Idem in Synonim. lib. 2. 22. q. 4. In malis promissis rescinde fidem. In turpi uoto muta decretum. Quid incaute nouisti, ne facias. Impia est promissio quæ scelere adimpletur.

Isidorus.

De Spe. Cap. III.

In hoc capite citantur auctoritates de Spe, & de his, quæ Spei aduersantur.

Io. Apostolus

Paulus.

Jacobus.

Salomon.

Augustinus.

Hieronymus.

Ambrosius.

Lominus dicit per os Ioannis epist. 1. cap. 3. Omnis qui habet spem in filio Dei, sanctificat se, sicut & ille sanctus est. Paul. Ad Rom. cap. 5. Spes non confundit. Ibi cap. 8. Spe enim salui facti sumus. Ad Galath. 5. Nos autem ex spiritu spem iustitiæ expectamus. Iacob. 1. Petite in fide nihil hæsitantes. Qui enim hæsitat similis est fluctui maris, qui a vento mouetur, & circumfertur. salo. Prou. 3. Habe fiduciam in domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ. In omnibus uijs tuis cogita illum, & ipse diriget gressus tuos. Ibi 10. Expectatio iustorum lætitia: spes autem impiorum peribit. Ecclesiastic. 2. Respicite filij nationes hominum, & scitote quia nullus sperauit in domino & confusus est. Quis enim permansit in mandatis eius & derelictus est? aut quis inuocauit eum, & despexit illum? Quoniam pius & misericors est dominus, et remittit in die tribulationis peccata. Aug. in Enchiridio. Fides credit; Spes & charitas orant: Sed sine fide esse non possunt. At per hæc fides orat. Idem de Utilitate agendi pœnitent. Nemo desperet. Iudam traditorem non tam scelus quod commisit, quàm indulgentiæ desperatio fecit: penitus interire. Hieron. in epist. Omne opus leue fieri solet, quum eius præmium excogitatur: & spes præmij solatium fit laboris. Epist. 5. 1. partis. Est igitur spes expectatio rerum omnium quas in fide habemus, per quam saluamur. Amb. in Hexamer. Tunc magis sperandum est, cum huma-

na præsidia deficiunt. Super psal. 12. Spes commodi furatur labores, & metum abscondit periculi. Greg. lib. 19. Moral. Gregorius.

De spe incassum præsumit, qui timere Deum in suis operationibus renuit. lib. 30. Nobis non securius quicquam, quàm sub spe timere, ne incauta mens aut desperando se uityis deiy iat. aut extollendo de donis ruat. Ibidem lib. 22. De creatore desperare est spem in creatura ponere. Idem lib. 6. Moral. Spes in æternitatem animum erigit, & id circo nulla mala, exterius quæ tolerat, sentit. Origen. Super Exod. Homil. 9. Futurorum spes laborantibus requiem parit, sicut in agone positus dolorem uulnerum mitigat spes coronæ. Origenes.

!Nec enim salus esse cuiquam potest, nisi prius sibi propitium faciat deum. Isidor. de Summo bono lib. 2. cap. 4. Qui mala agere non desunt, uana spe indulgentiam de dei pietate requirit. quam rectè quereret, si ab actione praua cessaret. Metuendum ualde est, ut neque per spem ueniæ, quam promittit deus, perseueranter peccemus. Isidorus.

neque quia iuste peccata dstringit, ueniam desperemus: sed utroque periculo cuitato, & à malo declinemus, & de pietate dei ueniam speremus. Omnis quippe iustus spe & formidine nitet. quia nunc illum ad gaudium spes erigit, nunc ad formidinem terror gehenne adducit. Qui enim ueniam de peccato desperet, plus de desperatione quàm de culpa cadit. Desperatio enim peior est omni peccato. Ibidem cap. 14. Nullus desperare debet ueniam: etiam si circa finem uitæ ad pœnitentiam conuertatur. Nulla enim tam grauis est culpa, quæ ueniam non habeat. Incessanter igitur in corde tuo spes & formido consistant: pariter sint in te timor atque fiducia.

IN hoc capite citantur auctoritates de Charitate, quæ ipse met Deus est, & qua prius Deus perpetuò dilexit nos, & miserans attraxit nos. Item de ea Charitate quæ in nobis est, nostrisq; animabus inhærens, quam Paul. ad Rom. 5. diffusam esse scribit in cordibus nostris. Postremò de laudibus & necessitate Charitatis.

Ioan.

Petrus.

Paulus.

Dominus dicit in Euangelio Iohan. 15. Maiorem charitatem nemo habet; quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. 1. Pet. 4. Ante omnia autem mutuam in uobis met ipsis charitatem habentes, quia charitas operit multitudinem peccatorum. 1. Paul. ad Corin. 13. Si linguis hominum loquar et angelorum, charitatem autem non habuero nihil sum. Charitas patiens est, benigna est. Charitas non emulatur, non agit perperam: non inflatur: non est ambitiosa: non querit quæ sua sunt: non irritatur: non cogitat malum: non gaudet super iniquitate, congaudet autem ueritati. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Ad Colos. cap. 3. Super omnia charitatem habete, quod est uinculum perfectionis. Ad Rom. 12. Charitatem fraternitatis inuicem diligentes. Io.

Io. Apostolus

Apost. 1. cap. 4. Charissimi diligamus nos inuicem: quia charitas ex Deo est. Si diligimus inuicem, Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est. Deus charitas est: et qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam ille pro nobis animam suam posuit: & nos debemus pro fratribus animam nostram ponere.

ponere . Hoc mandatum habemus à Deo : ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. Ibi cap. 5. Hæc est enim charitas Dei, ut mandata eius custodiamus : & mandata eius gratia non sunt. Sal. prou. 10. Odium suscitatur rixas & uniuersa delicta operit charitas . Aug. de Doctr. christiana. Sola charitas est quæ uincit omnia, & sine qua nihil ualent omnia, & quæ ubicunque fuerit trahit ad se omnia . Idem de laude charitat. Sectamini charitatem dulce ac salubre uinculum mentium, sine qua diues pauper est, & cum qua pauper diues est. Hæc in aduersitatibus tolerat, in prosperatibus temperat, in bonis operibus hilaris, in tentatione tutissima, in hospitalitate latissima, inter bonos fratres lætissima, inter falsos patientissima . Inter opprobria secura est, inter odia benefica est, inter iras placida, inter insidias innocens, inter iniquitates gemens, in ueritate respirans . Charitas est causa et mater omnium uirtutum, quæ si desit frustra habentur cætera . Si autem adsit recte habentur omnia . Sicut enim radix omnium malorum est cupiditas, ita radix omnium bonorum est charitas . Tene charitatem, & in ea inuenies omnem scientiam . Latissimam enim habet diuinarum scripturarum doctrinam, cuius cor charitate plenum est. Tunc enim homo perfectus est, cum charitate plenus est . Item in epist. beati Ioannis tract. 5. Qui habent charitatem nati sunt ex Deo: qui autem non habent charitatem, non sunt ex Deo . Magnum indicium, magna discretio, quicquid uis habere, hanc solam nisi habeas, nihil tibi prodest: alia si non habeas, hanc habe, et impleuisti legem. hæc est margarita preciosa charitas, sine qua nihil tibi prodest quodcunque habueris. Quam si solam habeas, sufficit tibi. Ibi tract. 10. Qui claudunt oculos suos contra charitatem obdormiscunt in concupiscentijs,

Salom.

August.

2
Et delectatione carnis. **Extende charitatem per totum orbem**
si uis Christum amare quia membra Christi per orbem iacent.
Sicut enim corpus sine spiritu, hoc est sine anima mortuum est,
ita anima sine spiritu sancto, id est sine charitate mortua deputa-
bitur. **Ambr.** Sicut sine uia nullus peruenit quo tendit, ita
sine charitate, quæ est Dei uia, non possunt ambulare homines,
sed errare. Eos autem quos ad tollerantiam passionum fortes
Dei charitas reddidit, nulla delectatio carnis, nulla uoluntas
mala blande corrumpit. **Greg.** Vna quippe et summa est pro-
batio charitatis, si et ipse diligitur, qui aduersatur, et qui bo-
num impedit. Amandi enim sunt proximi, impendenda cha-
ritas omnibus, et propinquis et extraneis: nec tamen pro
eadem charitate à Dei amore flectendum est. Idem in Homil.
Sicut enim multi arboris rami ex una radice prodeunt, sic et
multæ uirtutes ex una charitate generantur. Nec habet alius
quid uiriditatis ramus boni operis, si non manet in radice chari-
tatis. Ille ueram charitatem habet qui amicum diligit in Deo, et
inimicum propter Deum. Pro inimico nihil postulat, qui pro eo
ex charitate non orat. Lex Christi charitas est Lib. 10. Mor.
Charitas ad cuncta uirtutum facta dilatur. Huius autem chari-
tatis initium est dilectio Dei, et proximi. Qui charitatem habet,
etiam alia dona percipiet. Is autem qui non habet, etiam bona
quæ percepisse uidebatur, amittet. Neesse est ergo ut erga
charitatis uinculum uigilemus. Tanto nanque amplius pecca-
ti rubigo consumitur, quanto peccatoris cor magno charitatis
igne crematur. Idem in Pastoralis. Tunc enim ad altam charitas
mirabiliter surgit, cum ad ima proximorum se misericorditer
inclinat. Et quæ benignè descendit ad infima, ualenter recur-
rit ad summa. **Virtus ueræ cautionis est celsitudo charitatis.**

Ambrosius.

Gregorius.

Lata quippe charitas est, & longanimitèr portat. Virès quàs imperitià denegat, charitas administrat. Plerùnque charitas quibusdam occupationibus præpedita & integra flagrat in corde, & tamen non monstratur in opere; quia & cum sol nube tegitur, non uidetur in terrà, & tamen ardet in cælo; & sic si occupari charitas solet, intus sui ardoris exurit uim, & foris flammās operis non ostendit. A dissensionis malo continere linguam suam debet, qui nouit & diligit uinculum charitatis. Hier. super epist. ad Galath. & est 1. 4. 1. Vide quantum bonum est charitas: si ita martyrium fecerimus, ut nostras uelimus ab omnibus reliquas uenerari. Et si opinionem uulgi sectantes intrepidi sanguinem fuderimus, & substantiam nostram usque ad mendicitatem propriam dederimus, huic operi non tam præmium, quàm pœna debetur: & perfidiæ magis tormenta sunt, quàm coronæ uictoriæ. Idem in epist. ad Nepotianum. Non memini me legisse mala morie mortuum, qui libenter opera charitatis exercuit. Habet enim multos intercessores apud Deum: & impossibile est multorum præces non exaudiri. Idem & habetur dist. 86. Qui clementiam non habet, nec induti sunt uiscera misericordiæ & lachrymarum, quamuis spirituales sint, non adimplent legem Christi. Isidor. de Summo bono lib. 2. cap. 3. Quamuis nonnulli fide, atque operibus sanctis uideantur esse participes: tamen quia priuantur charitatē fraternæ dilectionis, nullum habent incrementum uirtutis. Nullum præmium charitate pensatur. Sine amore charitatis, quamuis quisque recte credat, ad beatitudinem peruenire nequaquam potest. Tanta est charitatis uirtus, ut etiam prophetia & martyrium sine illa nihil esse credatur. Charitas enim uirtutum omnium

Hieronym.

obtinēt principatū . Tenenda est cum sanctis uiris unitas
charitatis, & quantò se quisque subtrahit mundo, tantò neces-
se est, ut se societ bonorum consortio . Charitas in dilectione
Dei & proximi constat . Seruat autem in se dilectionem Dei,
qui à charitate non diuiditur proximi . Qui à fraternā socie-
tate secernitur , à diuinæ charitatis participatione priuatur .
Terrarum longitudo non separat, quos charitas iungit . Ibidem
lib. 3. cap. 27. A regno enim Dei se separat, qui semet ipsum
à charitate dissociat . Charitas est perfecta dilectio in Deo &
proximo . Omnis enim bonitas ex charitate & humilitate
procedit . **Basilius.** Qui charitate plenus est, tranquillo animo
& sincerissimo uultu procedit . Vir autem odio plenus ambu-
lat iracundus . **Cæsarius.** Veram ergo charitatem, & ueram
obedientiam retinentes, nihil de nostris meritis præsumamus,
sed de Dei misericordia confidamus . Talia enim sunt sine cha-
ritate ieiunia, qualis sine olio lucerna . Nihil prodest quòd nos
continuis uigilijs laboribusq; conflagimur, si intra nos charitas
tem non habemus . Quia nihil prodest quòd affligis corpus
tuum, si nihil proficis in corde tuo . Si charitas uera & hu-
militas non fuerit, de solo habitu religionis præsumere
& considerare non debemus . **Effrem.**

Charitas columna est, & firmas

mentum in anima

sancta .

Basilius.

Cæsarius.

Effrem.

De Dilectione Dei & proximi. Cap. V.

IN hoc capite Monalde obseruantissime, auctoritates eitas inuenies de dilectione Dei super omnia, & proximi sicut se ipsum. Dilectio Dei in hoc differt à dilectione proximi, quia diligere Deum est uelle ei bonum quod habet, scilicet quòd sit omnipotens & summe bonus, & huiusmodi &c. diligere uerò proximum est uelle ei bonum non per essentiam, sed per gratiam. Item diligere Deum est in se & per se: proximum uerò in Deum & propter Deum. Vno itaque habitu charitatis diligitur Deus in se & propter se, & proximus in Deo, & propter Deum.

Omnino dicit in Euangelio Mathæi 22. & Mathæus
 Lucae. 10. cap. diliges dominum Deum tuum Lucas.
 ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in
 tota mente tua. Hoc est maximum et primum
 mandatum. Secundum autem simile est huic.

Diliges proximum tuum sicut te ipsum. In his duobus manda
 tis uniuersa lex pendet, et prophetæ. Ioan. 14. Qui diligit
 me sermonem meum seruabit. Ibi. 15. Si diligeretis me, & Ioan.
 uerba mea in uobis manserint, quodcunque uolueritis petetis,
 & fiet uobis. Ibi 13. In hoc cognoscent omnes quòd mei estis
 discipuli, si uos inuicem dilexeritis. 1. Petr. 1. In fraternitas Petrus.

amore simplici ex corde inuicem diligit. 1. Ioan. cap. 2. Io. Apostolus
 Qui diligit fratrem suum in lumine uadit, & scandalum in co
 non est: Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, in tene
 bris ambulat, et nescit quo uadat: quia tenebræ obcæcauerunt
 oculos eius, Ibi 4. Nos ergo diligamus deum, quoniam ipse

prior dilexit nos . Si quis dixerit , diligo Deum , & fratrem suum oderit , mendax est . & hoc mandatum habemus à Deo , ut qui diligit Deum , diligat & fratrem suum . Qui autem non diligit fratrem suum , quem uidet , Deum quem non uidet quomodo ille diligere poterit ? Paul. ad Roman. 12.

Paulus.

Dilectio proximi malum non operatur . Plenitudo enim legis dilectio est . Ad Ephes. 5. Ambulate in dilectione : sicut & Christus dilexit nos : & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis . Ad Roman. 8. Diligentibus Deum , omnia cooperantur in bonum . Ad Corin. 2. & Esaie 64. Oculus non uidit , nec

Esaie.

auris audiuit , nec in cor hominis ascendit : quæ præparauit Deus diligentibus illum . Salo. Prou. 17. Omni tempore qui bonus est , diligit , & fratris in angustijs comprobatur .

Salomon.

Ecclesiastie. 3. Qui diligit Deum exorabit pro peccatis ; et continebit se ab illis : & in oratione dierum exaudietur . Ibi 7. In omni uirtute tua dilige eum , qui fecit te : & ministros eius ne derelinquas . Ibi 13. Dilige Deum in omni uita tua . et inuoca eum in salute tua . Omne animal diligit simile sibi , & sic omnis homo proximum sibi . Ibi 27. Dilige proximum tuum , et coniunge fidem cum illo . Sicut qui dimittit aum de manu sua : sic qui derelinquit proximum suum . August. de spiritu & lit. Quantum Deum diligas , debes ex dilectione legis ostendere . Vita enim nostra dilectio est , Si uita dilectio est , mors odium , hominem cum uincis humana facilitate diabolum autem uincis inimici dilectione . Enutriatur in te dilectio , quæ sola ducit ad uitam . Idem de laude charitat. Breue præceptum tibi præcipitur . dilige , & fac quod uis . siue taceas , dilectione taccas , siue clames , dilectione clames : siue emendes , di-

lectione emendes : siue parcas , dilectione parcas : Idem de Doctri. Christian . Omnes homines æque diligendi sunt : sed cum omnibus prodesse non possis , his potissimum consulendum est , qui pro locorum & temporum , uel quarumlibet rerum oportunitatibus constrictius tibi , quasi quadam sorte iunguntur . Idem super cantic. 2. Primo diligendus est Deus , Secundo parentes , inde filij , post domestici , qui etiam si boni sint , malis filijs sunt præponendi . Inimicos autem non sicut te ipsum diligas , sed simpliciter . sufficit enim quòd odio non habeas . Hieron. in epist. ad Demetriadem . Fœlix conscientia illa , in cuius corde , præter amorem Christi , quæ est sapientia , castitas , patientia , atque iustitia , nullus alius uersatur amor , nec ad recordationem hominis aliquando suspirat , nec uidere desiderat : quod cum uiderit , nolit dimittere . In epist. ad Nepotia . Crebra munuscula , & sudariola , & fasciolas & uestes ori applicatas , & oblatos ac degustatos cibos , blandasq; ac dulces literas sanctus amor non habet . Sanctus amor impatientiam non habet . Falsus amor cito deprimitur . Amor ordinem nescit . Facilius enim negligentia emendari potest , quàm amor nasci . Idem in sermone quodam . Nihil amantibus durum , nullus labor difficilis , Amemus & nos Christum , & sic facile uidebitur esse difficile . Omnem hominem fratrem tuum esse iudica . Ambr. de Trinitate lib. 5 . Dilectionem firmi christiani nulla uincunt tormenta , amantis enim plus incitatur charitas , si cum cuius sensit beneficia , prohibeatur amare . In sermone de assumpt . Hoc habet impatiens amor , ut quem desiderat , semper inuenire se credat : nec aliud cogitare potest , quàm quod diligit . Super epist. 2. ad Corinth . Ficta dilectio est , quæ in aduersitate de-

Hieronym.

Ambrosius.

Ambrosius. *ferit. Super Beati immaculati. Verè diligit, qui sine tristitia, sine timore, uoluntario potius studio, quàm coacto, præcepta conseruat. Proximos autem nostros diligamus sicut nos, sed non propter recepta beneficia uel sperata: sed propter hoc tantummodo quòd sunt naturæ nostræ participes. Acquirit filium cum quis fraternum acquirit amorem. Ibidem super Beati immaculati. Ille intelligit super pauperem, qui largitur pauperi. Nam quid prodest misereri inopis, nisi alimoniam eidem largiaris? Ibidem. Hoc est occidere hominem, uitæ suæ ei denegare subsidia. Caue ne inter loculos tuos includas salutem inopum, & tanquam in tumultis sepelias uitam pauperum. Greg.*

Gregorius.

in Pastoralibus. Nihil præciosius Deo uirtute dilectionis; Nihil de siderabilius est diabolo extinctione charitatis. quisquis igitur seminando iurgia dilectionem proximorum peremit, diabolo familiaris seruit, Moral. lib. 7. Quia duo sunt præcepta charitatis, Dei uidelicet, & amor proximi. Per amorem Dei gignitur amor proximi. Et per amorem proximi Dei amor nutritur. Nam qui amare Deum negligit, perfectè diligere proximum nescit. Et tunc plenius in Dei dilectione proficimus, si in dilectionis gremio proximi charitatem colligamus. Moral. lib. 21. Inimici dilectio ueraciter custoditur, cum non de profectu deicimur, nec de ruina eius lætamur. Nemo enim amat aliquem quem non uult esse meliorem, & eum stantem uoto persequitur, quem cecidisse gratulatur. Probatio ergo dilectionis exhibitio est operis. Qui diligit Deum, & opera eius custodit, in illius corde dominus ueniet, & mansionem faciet. Nec enim posset quisquam eum diligere, si eum quem diligit non haberet. In proximi enim dilectione discitur, qualiter perueniri debeat ad amorem Dei, hi nimirum & proximum diligunt, & tamen illa

men illa sublimia dilectionis premia non assequuntur, quia
 amorem suum non spiritualiter, sed carnaliter impendunt. Sicut
 autem ignis amoris mentem erigit, ita ignis malitiae mentem
 urit. Amando enim Deum nostra in nobis mala ferimus: Diligendo
 autem proximum in quo prodesse possumus, festinemus.
 Sicut mors cor interimit, sic ab amore rerum corporalium aeter-
 nae uitae charitas occidit corpus. huius amoris uirtus hoc agere
 solet in animo, ut quem ipse semper cogitat nullum alium credat
 ignorare. Sancta enim desideria dilectionis crescunt, si autem
 deficient, desideria non fuerunt. Quicquid prouidetur in so-
 la charitate pensatur. Nec Deus enim uerè sine proximo, nec
 proximus uerè diligitur sine Deo. Charitas illa uera est, quae
 in Deo diligit amicos, & propter Deum diligit inimicos. Ille
 enim propter Deum diligit, qui iam & eos diligit, à quibus
 non diligi scit. *Basiliius.* Vita quaeque quantum lata fuerit in
 amore proximi: tantum alta erit in cognitione Dei. Qui dili-
 git fratrem, in tranquillitate est cor eius: fratrem uerò odians,
 tempestate circumdatus est. *Basil. in Hexam.* Qui uult ueram
 dilectionem praestare; Christum discat suauiter amare. quia
 Christus amor est. Thesaurus indeficiens est amor diuinus,
 quem qui habet; diues est, quo quicumque caret, pauper est.
 Unguentum suaue & opimum est amor summi boni, quo pes-
 siles mentis sanantur, & cordis oculi illuminantur. Ex tota igi-
 tur mente tua, dilige Deum, ut in omnibus actibus tuis placeas
 illi. Deus enim non uult uerbis tantum diligi, sed corde puro,
 & operibus iustis. Magis ergo diligamus Deum quàm homi-
 nes: quia & nos & parentes nostros proprijs manibus finxit.
 Cuncta bona, quae erga nos gerunt quotidie, beneficijs eius
 ascribamus. Christus diligendus est super parentes. Non enim

Basiliius.

tribuunt parentes ea quæ Christus . Proximum tuum habe-
 to tanquam unum ex membris tuis . Cum nobis Deus magna
 beneficia præbet , nihil exigit à nobis , nisi ut diligamus eum,
 & mente nostra impolluta ei seruiamus , ut ille semper in no-
 bis habitet, & nos in illo permaneamus . Isidorus de Summo
 bono lib.2. cap.3. Non poterit Deum diligere, qui noscitur in
 proximi dilectione errare . Totum ergo Christum non dili-
 git, qui hominem odit . Bonorum discretio est non odire per-
 sonas, sed culpas: et recta pro falsis non spernere, sed probare.
 Qui imperfecti sunt in Dei amore: sæpe se à uitijs separare
 disponunt: sed pondere uitiorum grauati, rursus ad ea uitia,
 quæ optant relinquere reuoluuntur . Sicut mors uiolenter se-
 parat animam à corpore: ita & dilectio Dei uiolenter segre-
 gat hominem à mundano & carnali amore . Qui Dei præcep-
 ta contemnit, Deum non diligit. Neque enim Regem diligimus,
 si odio leges eius habemus . Diligendo proximum, purgat o-
 culum, ad uidendum Deum. Ibi lib. 3. cap. 28. Duo sunt erga
 dilectionem proximi conseruanda . Vnum ne malum quis in-
 ferat, alterum ut bonum intendat . Primum ut caueat læde-
 re, sequenter ut præstare & amare discat. Nam minus quàm
 inter duos dilectio esse non potest . Multum in terra dimersus
 est qui carnaliter hominem moriturum plus diligit quàm oportet .
 Quantum bonus est, qui pro Deo fratrem diligit: tantum
 perniciosus est, qui cum pro se ipso amplectitur. Dum rem con-
 cupiscimus temporalem amittimus spirituales. Ibidem cap.30.
 Dilectio, quæ munere glutinatur, eodem suspensio dissoluitur .
 Dilectio uera in Deo manet, & Deus in ea. Cum Deo manere
 non possunt, qui esse in ecclesia Dei unanimes noluerunt . Cle-
 mens, Stultum est enim aliquem plus amare quàm Deum.

Isidorus.

Clemens .

Mentem enim quam repleuerit memoria Dei uirtus, spiritui maligno in ea non dabitur locus. Effrem. Si quis autem dilexerit Deum, illius in terra non erit mens, sed semper superiora desiderat, quæ amauit inde ducatur, inde illuminatur, inde reficitur de dulcissimo fonte.

Effrem.

De Compassione proximi. cap. VI.

IN hoc capite citantur auctoritates ad compatiendum proximo, non solum in eius miseris, paupertate, & calamitatibus, uerum etiam in peccatis & uitijs esistenti: & eò magis quia per ea perduntur sempiterna bona, & æternæ ac infernales pœnæ acquiruntur. fructus tandem compassionis, utilitas et modus eleganter ostenditur.

Dominus dicit in Euangelio Mathæi. 7. Omnia quæcunque uultis bona ut faciant uobis homines, & uos facite illis. Hæc enim est lex & prophetæ. Paul. ad Roman. 12. Gaude te cum gaudentibus, & flete cum flentibus, necessitatibus sanctorum communicantes. Ibidem 8. Nos tamen compatiemur, ut & glorificemur. Ad Galat. 5. Per charitatem seruite inuicem. Ibi. 6. Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, uos, qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu temperis. 1. ad Thessal. 5. Suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. 1. Pet. 3. In fide aut omnes unanimes estote, compatiētes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles. Salom. Pro. 14. Qui despicit proximum suum peccat: qui aut miseretur pauperi, beatus erit. Eccl. 22.

Mathæus.

Paulus.

Petrus.

Salom.

In tempore tribulationis proximo permane fidelis, ut & in hereditate illius cohæres sis. Ibi. 27. Qui foueam fodit proximo suo in illam decidet. Et qui statuit lapidem proximo suo, offendet in eo. Qui laqueum alijs ponit, peribit in illo. Ibi 29. Perde pecuniam propter fratrem & amicum. Ibi. 41. Ne auertas faciem tuam à proximo tuo. Aug. in epist. ad Sebast.

Augustinus. Pia est ista tristitia, & si dici potest, bona miseria: uitijs alienis tribulari, non implicari; mœrere, non hærere; dolore contrahi, non attrahi. Hieron. in epist. Natura hominum prona est ad clementiam, & in alieno peccato sui quisque miseretur.

Hieronymus.

Ambrosius. Amb. de offic. Nihil tam commendat christianum quàm miserationis charitatis. Idem super Beati immaculati. Pietas amica parentibus, grata Deo, dominum conciliat, necessitudines fouet. Dei cultura, merces parentum, filiorum stipendium, iustorum tribunal, ægenorum portus, miserorum suffragium, indulgentia peccatorum. Gregor. lib. 19. Moral. Tanto quisque perfectior est, quanto perfectius sentit alienos dolores. Ibi lib. 20. Tunc plena cordis nostri compassio est, quum mala inopie pro proximo suscipere non metuimus: ut illum à passione liberemus. Ibidem. Plus est aliquando compati ex corde, quàm dare: quia quisquis indigenti perfectè compatitur, minus æstimat omne quod dat: & rem quamlibet plerunque dat qui non compatitur. Compassionem etiam proximi plerunque obsidit pietas falsa. Qui enim dolorem excipit in aliena necessitate, crucem portat in mente. Neque enim aliter redemptoris nostri membra effici possumus, nisi hærendo Deo, & compatiendo proximo. Idem in Homil. Si quis uult uenire post me, &c. Crux quippè à cruciatu dicitur, et duobus modis tollitur: quum aut per abstinentiam affligitur corpus, aut per compassionem

proximi affligitur animus . Hoc ergo nos debemus exhibere
 proximis; quod indignis nobis à creatore nostro conspiciamus
 exhiberi . Minus proximum amare conuincitur, qui cum eo in
 necessitate illius, etiam ea quæ sibi necessaria sunt, partitur. Nul
 la quæ possenius fratribus nostris impendere bona recusamus .
 Inde enim ei qui est super omnia propinquamus . Sic debemus
 agere curam nostram, ut non negligamus curam proximi . Si
 ergo & quod impendi nobis recte uolumus, alijs impartimur :
 & quod nobis fieri nolumus, hoc alijs facere deuitemus, iura
 charitatis illæsi seruabimus. *Basiliius.* Quod tibi accidere non
 uis, nec proximo tuo cupias euenire . Condole in alienis cala
 mitatibus : satiare fletibus in alienis mœroribus . In tribula
 tione alterius & tu esto tristis . Talis esto alijs, quales optas
 alios circa te esse . Quod non uis pati, nec facias: & ne
 inferas alijs mala, ne patiaris similia . Ita clemens esio

in alienis delictis, sicut in tuis : ut nec aliter te,
 nec aliter alios penses . Et sic alios iudica, ut
 iudicari cupis. *Effrem.* Cum enim

onera nostra portamus, colz
 luctatorem nostrum

Diabolum

confundimus, & superamus : & Dominum nostrum
 qui in cœlis est honorificamus . Sicut potus aquæ
 sitienti in æstu solis: sic sermo consolatio
 nis fratri in tribulatione tenta
 tionis posito .

Effrem.

IN hoc capite citantur auctoritates de misericordia, quæ, teste Augustino, est alienæ miseriæ in nostro corde compassio, qua utique si possemus, subuenire compellimur, & ideo in fine concluditur, quòd nullus in alio misericors esse poterit, qui prauè uiuendo in se misericors non est. & quod neq; Dei misericordiam poterit mereri, qui ad pauperis precem non fuerit humanus.

Lucas.

Matthæus.

Ominus dicit in Euangelio Lucae 6. Estote misericordes, sicut & pater uester misericors est. Math. 5. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Idem cap. 23. Vè uobis qui reliquistis, quæ grauiora sunt legis: iudicium, & misericordiam, & fidem. Hæc enim oportuit facere, & illa non omittere. Idem Math. cap. 18. Nonne oportuit & te miseri conferui tui: sicut & ego tui misertus sum. Ibi. 19. Misericordiam uolo & non sacrificium. Deuteron, 24. Non negabis mercedem indigentibus & pauperibus. Paul. ad Ephes. 4. Estote autem inuicem benigni, misericordes. Ad Colossem. 3. Induite uos sicut electi Dei & sancti, & dilecti, uiscera misericordiæ. Ad Timoth. 4. Exerce te ipsum ad pietatem: Nam corporalis exercitatio ad modicum ualet: pietas autem ad omnia utilis est. Iacob. 2. Misericordia superexaltat iudicium. Salo. Prou. 3. Misericordia & ueritas non te deserant. Ibi. 11. Benefacit animæ suæ uir misericors: qui autem crudelis est, etiam propinquos abycit. Clementia præparat uitam. Ibi. 14. Misericordia et ueritas præparant bona. Ibi. 20. Misericordia

Deuterono.
Paulus.Iacobus.
Salomon.

et ueritas custodiunt regem: & roboratur clementia thronus eius. Ibi. 21. Facere misericordiam & iudicium magis placet apud Deum quàm uictimæ. Ecclesiast. 4. In iudicandis populis esto misericors. Ibi. 16. Ut pater omnis misericordie faciat locum unicuique secundum meritum operum suorum. Ibi. 17. Quàm magna est misericordia Dei, & propitiatio illius conuertentibus ad se. Ibi. 18. Misericordia hominis circa proximum suum, Misericordia autem Dei super omnem carnem. Qui misericordiam habet & docet, & erudit, quasi pastor gregem suum custodit. Ibi. 35. Qui misericordiam facit, offert sacrificium. Aug. de serm. domi. Beati illi qui subueniunt miseris: quoniam eis rependitur, ut per misericordem dominum de miseria liberentur. Nam id ipsum uidetur iustum, ut quod à potentiore iuari uult, adiuuet & inferiorem, in quo est ipse potentior. Idem ad Gal. Nihil ad misericordiam sic inclinat, quàm proprii periculi cogitatio. Oportet quippè etiam eum, qui misericordiam requirit, & ipsum pro salute sua aliquid elargiri. In exitu tuo cogita Deum, & in testamento tuo relinque pauperibus. Tu illic uadis, & opera tua permanent. Hieron. 11. in epist. Misericordia affectio est, quæ nec uoluntate coercetur, nec rationi subicitur: sed ipsas piæ mentes ad compassionem dolentium necessario cogit affectu, ita ut si peccatum esset misereri, et si multum uellem non possem non misereri. Ambr. ad Timoth. 4. Omnis summa disciplina christiane in misericordia et pietate est, quam aliquis sequens si lubricum carnis patitur, sine dubio uapulabit. In lib. de uiduis. Necessitudini generis diuinæ religionis pietas antefertur. Nulla enim merces Deo melior, quàm ea quæ habet pietatis munera. Idem de offi. Misericordia largior, ubi fides promptior. Greg. lib. Mor. Ille bene agit, quæ

Augustinus.

Hieronymus.

Ambrosius.

Gregorius.

pia sunt, qui scit prius seruare, quæ iusta sunt: ut collatus in
 proximos riuus misericordiae de iustitiae fonte ducatur: Vbi
 misericordia queritur, ibi sine controuersia salus est. Dis-
 ciplina sine misericordia multum destituitur, si una sine al-
 tera teneatur. Idem in Moral. Misericordia à misero corde
 uocata est, eò quòd unusquisque intuetur quempiam miserum,
 & ei compatiens de dolore animus tangitur, ipse cor miserum
 facit, ut eum à miseria liberet, cui intendit. Isidor. Etimolog.
 lib. 10. Misericors à compatiendo alienae miseriae uocabulum
 est sortitus: & hinc appellatam misericordiam quod miserum
 cor faciat dolentis alienam miseriam. Nullus autem in alio
 misericors esse poterit, qui praeue uiuendo in se misericors non
 est. Cypria. Neque enim Dei misericordiam poterit mereri
 qui misericors ipse non fuerit. Neque à diuina pietate alis
 quid precibus impetrabit, qui ad peccem pauperis non fuerit
 humanus.

Isidorus.

De summo bo
no lib. 3. cap.

64.

Cyprian.

De Eleemosyna. Cap. VIII.

IN hoc capite citantur auctoritates de eleemosyna, quæ est
 opus misericordiae. In prima autem auctoritate, quæ habet-
 tur Lucæ 11. et consimilibus est aduertendum quod loquuntur
 de eleemosyna ordinata, ut ostendit August. in Enchiridion ad
 Laurentium cap. 74. per totum.

Lucas.

Ominus dicit in Euangelio Lucæ 11. Date
 eleemosynam, & ecce omnia munda sunt uo-
 bis. Ibi. 12. Vendite quæ possidetis, & date
 eleemosynam. Facite uobis sacculos qui non
 ueterascunt, thesauros non deficientes in caelis, quo sur non ap-
 propin-

propinquat, neque tinea corrumpit. **Tobiae 12.** Melius est face
 re eleemosynam quàm thesauros auri reponere: quoniam
 eleemosyna à morte liberat, & ipsa est, quae purgat peccata: et
 facit inuenire uitam aeternam. **Actus Apost. 10.** Orationes
 tuæ, & eleemosynæ tuæ ascendent in memoriam in conspectu
 Dei. **Ibi 20.** Beatius est plus dare, quàm accipere. **Paul. 2. ad
 Corinth. 9.** Qui parce seminat, parce et metet. **ad Galath. 6.**
 Bonum autem facientes non deficiamus: tempore enim suo me
 temus, non deficientes. **Ibidem.** Dum tempus habemus operez
 mur bonum, ad omnes homines, maxime autem ad domesticos
 fidei. **Salom. Prou. 13.** Redemptio animæ uiri diuitiæ suæ. **Ibi. 14.**
 Qui autem miserebitur pauperi, beatus erit. Qui calumniatur
 pauperem exprobat factori eius. Honorat autem eum qui mis
 erebitur pauperi. **Ecclesiast, 3.** Ignem ardentem extinguit
 aqua, & eleemosyna resylit peccatis: & Deus prospector est
 eius, qui reddit gratiam. **Ibi 4.** Eleemosynam pauperis ne
 defraudes, et oculos tuos ne transuertas à paupere. Animam
 esurientem ne despexeris, & non exasperes pauperem in ino
 pia sua. Cor inopis ne afflixeris, & non protrahas datum an
 gustianti. Rogationem contribulanti ne abicias & ne auer
 tus faciem tuam ab egneno. Ab inope ne auertas oculos tuos
 propter iram. Maledicentis enim tibi in amaritudine animæ
 exaudietur deprecatio illius. Exaudiet autem illum qui fecit
 eum. Inclina pauperi aurem tuam, ut perficiatur propitiatio,
 & benedictio tua. **Ibi 7.** Exorare & facere eleemosynam ne
 despicias. **Ibi 14.** Ante mortim benefac amico tuo, & secun
 dum uires tuas exporrige pauperi. Da pauperi & accipe. Ius
 tifica animam tuam ante obitum tuum; quoniam non est apud
 inferos inuenire cibum. **Ibi 17.** Eleemosyna uiri quasi signaculus

Ibi 17. Elcemosyna uiri quasi signaculum cum ipso . Ibi 29.
Conclude elcemosynam in sinu pauperis, & hæc pro te exora-
bit ab omni malo . Propter mandatum assume pauperem, &
propter inopiam eius ne dimittas illum uacuum . Pone thesau-
rum in præceptis altissimi, et proderit tibi magis quàm aurum.
Qui facit misericordiam fœncratur proximo . Fœnerare pro-
ximo tuo in tempore necessitatis illius . In largitate enim pau-
perum non spolia, sed dona requiruntur . **Aug.** in sermone
de diuit. Elcemosyna mundat peccata, & ipsa interpellat pro
nobis ad dominum, quia quicquid pauperibus dederimus, ipsum
integre possidebimus . Quamuis largiaris tuum, meliorem
elcemosynam facis, si reddas alienum . Alienum autem est,
quod habemus, si non compctenter eò utimur ad salutem. Idem
de uerbis domini . De iustis laboribus facite elcemosynas non
de fœnore & usuris : fidelibus dico, quibus corpus Christi
erogamus . Hæc enim est apud Deum grata elcemosyna, quæ
ex uernacula exhibetur substantia, non quæ fraudulenta præ-
da tribuitur . Idem in epist. Si uis esse mercator optimus, fœ-
nerator ægregius, da quod non potes retinere, ut recipias,
quod non poteris amittere. da modicum, ut recipias centuplum.
da temporalem possessionem, ut consequaris hæreditatem æter-
nam . In serm. quodam . Magna est uirtus elcemosynæ, quæ
ardentium criminum globos suæ beneuolentiæ fonte refrige-
rat, & irriguo largitatis obruit incendia delictorum . In tract.
de miseric. Dei . Perfecta elcemosyna est, ut ante occurrat
esurientibus quàm à mendico rogetur . Non enim perfecta pie-
tas est, quæ precibus extorquetur . Hieron. ad Demetriadem
uirginem . Ad mensam religiosi, pauperes, & peregrini, cum
illis Christum conuiuam esse noscant . In epist. Gloria epiz

Augustinus .

Hieronym .

scopi est pauperum inopiæ prouidere: ignominia uerò omnium sacerdotum proprijs studere diuitijs . Quamuis omnem censum tuum pauperibus distribuas, nihil apud Christum pretiosius erit, quàm quod manibus tuis ipse conseceris . Idem super Ecclesiast. 12. Qui dat indigenti peccatori, non quia peccator est, sed quia homo est: non peccatorem, sed uisum hominem nutrit . Ambr. in lib. de Offi. Beatus planè de cuius domo nunquam uacuo sinu pauper exiuit. Neque enim quisquam magis beatus, quàm qui intelligit super pauperis necessitatem, & infirmi atque inopis ærurnam . In lib. de Offic. dist. 86. Pascere fame esurientem, quisquis enim pascendo hominem seruare poteris si non paueris, fame occidisti . Super psal. Beati immaculati . Hoc est occidere hominem uitæ suæ ei subsidia denegare . Caue ne inter loculos tuos includas salutem inopum: & tanquam in tumultis se pelias uitam pauperum. Greg. in registro . Quicquid tribuitur pauperi, si subtili consideratione pensetur: non est donum, sed mutuuum: quia quod datur, multiplicato sine dubio fructu recipitur . In lib. 19. Moral. Qui indigenti proximo exteriorem substantiam præbet, sed uitam suam à nequitia non custodit: rem suam Deo tribuit, & se peccato . Hec quod minus est obtulit auctori, sed hoc quod maius est, seruaui iniquitati . Idem in Moral. Ille perfecte tribuit, qui cum eo, quod afflicto porrigit, afflicti quoque animum in se sumit, ut prius in se dolentis passionem transferat, & tunc contra dolorem illius per ministerium concurrat . Beneficium debet exhiberi per pietatem, et bonum uerbum tribui per humilitatem. Idem. Sunt enim qui magna diligunt et multa ex his quæ possident, egenis distribuere pertractant, ut culpas suas ante Dei oculos uisceribus misericordiæ redimant. Dum

Ambrosius .

Gregorius .

Basilus.

quælibet necessaria indigentibus damus, sua illis reddimus; non nostra largimur. Terrena quippè oïa seruando amittimus, sed bene largiendo seruamus. Quisquis ergo nunc bona opera indigentibus exhibet, ei specialiter impendit, cuius hæc amore exhibuerit. Basil. Homil. 1. Panis est famelici, quem tu tenes: nudi tu n'ca, quam in conclauiconseruas; discalciati calceus, qui penes te marcescit: indigentis argentum, quod possides: quocirca tot labe factas, quot subuenire uales. Non sis uanus cum feceris eleemosynam indigenti, neque de illo cui scæneras meliorem expectes.

Isidorus.

Isid. de Sum. bono lib. 3. cap. 64. Nulla scœlera eleemosynis re dimi possunt, si in peccatis quisque permansit. Nulla est delicti uenia, quando sic præcedit misericordia, ut etiam peccata sequantur. Quamuis quisq; sit egens, nullus tamen unde tribuat egenti excusationem inopiæ potest obtendere: quoniam ex præcepto Saluatoris, etiam calicem aquæ frigidæ præcipiamur indigenti præbere. Duæ sunt eleemosynæ, una corporalis, scilicet egenti dare quicquid potueris, altera spiritalis: dimittere à quo læsus extiteris. harum prima adhibenda est miseris, secunda malis. De rapinis alienis eleemosynam facere, non est officium miserationis, sed emolumentum magnum est scœleris. Qui enim iniuste tollit, iuste nunquam distribuit. Nec bene alteri præbet, quod ab alio male extorquet. Ne eligas cui miserearis, ne forte prætereas eum qui magis meretur accipere. Melior est beneuolentia dantis, quam munus quod indigenti tribuitur. Qui ergo cum tristitia manum porrexerit, fructum remunerationis amittet. Tunc autem bene tribuitur, quando cum mentis hilaritate præbetur. Cyprian. Qui secundum Deum eleemosynam facit, Deo credit; & qui habet fidei ueritatem, seruat Dei timorem: Qui autem timorem Dei seruat, in miserationibus pauperum Deum cogitat.

De Gratia. Cap. IX.

IN hoc capite citantur auctoritates de gratia. primò ne sit uenialis; quia gratis accepistis &c. inde per quem facta est, quia per Iesum Christum dominum nostrum. Animaduertes re autem oportet quòd gratia aliquando sumitur pro dono à Deo nobis collato, & sic dona naturæ sicut ingenium, mentis perspicacitas gratia dicuntur. quid enim habes, quod non accepisti? aliquando dicitur donum quodlibet naturæ superadditum; sicut dicit Apostolus 1. ad Corinth. 12. Donationes gratiarum sunt: & sic gratia manifestatio est spiritus ad utilitatem ecclesiæ. Aliquando dicitur gratia gratificans, quæ est forma à Deo nobis gratis data sine meritis gratum faciens habentem & opus eius bonum reddens. De quibus omnibus quàm plurimæ hic colliguntur auctoritates.

Dominus dicit in Euangelio Mathæi. 10. Gratias accepistis, gratis date. Ioan. 1. Gratia & ueritas per Iesum Christum facta est. Petr. 1. cap. 1. Sperate in eam quæ offertur uobis gratia, in reuelationem Iesu Christi. Ibi. 4. Unusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. Actus Apost. 15. Per gratiam domini nostri Iesu Christi credimus saluari. Paul. ad Rom. 5. Vbi autem abundauit peccatum, superabundauit & gratia. Ut sicut regnauit peccatum in morte, ita & gratia regnet per iustitiam in uitam æternam. Ibi 6. Stipendia enim peccati mors, gratia autem Dei uita æterna. Ad Ephes. 4. Vnicuique autem uestrum data est gratia secundum mensuram

Matthæus.
Ioan.
Petrus.

Act. Apost.
Paulus.

- Salom. : donationis Christi. Solo. Prou. 12. Qui bonus est, sibi hauriet à Deo gratiam. Ibi 23. Oculi tui uias domini custodiant. Ibi. 1. Ut addatur gratia capiti tuo. Gratia datur in conspectu omnis uiuentis. Ecclesiast. 20. Est datum quod non est utile: & est datum cuius retributio duplex est. Ibi 21. In labijs sapientis gratia inuenitur. Ibi 40. Gràtia sicut paradus in benedictionibus, & misericordia in seculo permanet. Aug. in
- Augustinus. Enchirid. Sola gratia discernit redemptos à perditis, quos in unum coaceruat massa perditionis, ab origine ducta creationis. in lib. de Baptismo paruulorum. Dei gratia cur ad istum ueniat, ad illum uerò non: occulta causa esse potest, iniusta non potest. In lib. de natura & gratia. Christi gratia, sine qua nec infantes, nec ætate grandes salui fieri possunt: non meritis redditur, sed gratis datur: propter quod gratia nominatur. In serm. quodam. Talis est gratia spiritus sancti, ut si in corde iustitiam inuenerit, consumit & dissoluit: si per desiderium, permansiuum facit: si trepidationem, etiam abijcit. Idem de Spiritu et lit. Lex Dei, ciuitas est: lex data est ut gratia quæretur, gratia data est, ut lex impleretur. Amb. in lib. de Offic.
- Ambrosius. Gratia uehementior est ad diligendum quàm natura. reddendo uacuatur pecunia: gratia autem et habendo soluitur, et soluendo retinetur. Super Lucam. Uerior est gratia quàm petitio: semper enim dominus plus tribuit quàm rogatur. Gre. 8. Moral. Dum nos gratia diuini respectus illuminat, cuncta mentis nostræ nobis abscondita manifestat. Homil. 23. In terra datur gratia, ut diligatur proximus è cælo datur spiritus, ut diligatur Deus. Sicut ergo una est charitas, & duo præcepta: ita unus spiritus, & duo dona. Donum quod in tranquillitate sumitur, & in tribulatione manifestatur. Sunt nanque nonnulli qui donum in-

ligentiae perceperunt, sed sola, quae carnis sunt, sapiunt. in
 Homil. Ante Dei oculos nunquam est uacua manus à gratia:
 si arca cordis plena sit bona uoluntate. Isidor. de Summo bono Isidorus.
 lib. 2. cap. 5. Interdum peccantibus nobis Deus sua dona non
 retrahit, ut ad spem diuinæ propitiationis mens humana con-
 surgat. Ab illo enim nobis omnia bona gratia præueniente do-
 nantur. Profectus hominis donum Dei est. Nec à se potest
 quisquam sed à domino corripit. Non enim quicumque boni ha-
 bet proprium homo: cuius uia non est eius: cum quisque aliquod
 donum à Deo recipit, non appetat amplius quàm quod meruit:
 nedum alterius membri officium arripere tentat, id quod me-
 ruit perdat. Conturbat enim corporis ordinem totum, qui
 non suo contentus officio subripit alienum. Multis Dei donis

gaudemus: quæ nos ab eo percepisse cognoscimus. Nam

quod sapientes sumus: quod diuites: quod potentes exis-

timus: non alterius, sed potius diuino munere sus-

sumus. Utamur ergo optime diuinis beneficijs,

quatenus & Deum non peniteat dedisse: &

nobis accepisse sit utile. Munera gratia-

rum alia istis: alia uerò illi donantur.

Nec dantur ita habere uni,

ut non egeat altero.

Auferre Deus

dicitur

donum, quod homo non habuit, id est quod accipere non

meruit. Plerisque enim Dei dona donantur, per-

seuerantia uerò doni non datur. Eusebius

Eusebius.

Sicut gratis gratia accipitur à Deo.

ita gratis eadem ministratur.

De iustitia Cap. X.

IN hoc capite aduerte quod iustitia aliquando sumitur pro
uniuersali quadam rectitudine hominis, quæ est quædam uni
uersalis uirtus: Aliquando pro iustitia, quæ est ipse met Deus,
uel (sicut notarunt summi) potest accipi pro uirtute quadam,
quæ æqualitatem constituit in his, quæ sunt ad alios, de quibus
omnibus, & ipsius quoque iustitiæ laudibus cum gratiarum
actione cumulatissimas hic habes auctoritates.

Nat̄. 115.

Dominus dicit in Euangelio Mathæi 6. Quæ
rite ergo primum regnum Dei, et iustitia eius:
& hæc omnia adycientur uobis. Ibi 5. Nisi
abundauerit iustitia uestra plusquam scribarum
& phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum.
Ibi 10. Qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti ac
cipiet. Ibi 13. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum.
Io. 3. Qui facit iustitiam iustus est, sicut & ille iustus est.
Ibi 2. Si scitis quoniam iustus est Dominus, scitote quoniam
& omnis qui facit iustitiam, ex ipso natus est. Iacob 3. Fru
ctus autem iusti in pace seminatur facientibus pacem. Paul. ad
Roman. 3. Sine lege iustitia Dei manifestata est, testificata à
lege & prophetis. Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi
in omnes & super omnes qui credunt in eum. Ibi 6. Exhibete
uos tanquam ex mortuis uiuentes, & membra uestra arma ius
titie Deo. Ad Philippen. 1. sitis sinceres & sine offensa in
die Christi repleti fructu iustitiæ per Iesum Christum in glor
riam & laudem Dei. Ibidem ad Roman. 5. Sicut per unius
delictum in omnes homines in condemnationem: sic et per unius
iustitiam

Io. Apostolus

Iacobus.

Paulus.

iustitiam in omnes homines in iustificationem uitæ . Et sicut
 regnavit peccatum in mortem , ita & gratia regnet per ius-
 titiam , in uitam æternam . Dauid Psal. 91. Iustus ut palma
 florebit , sicut cedrus libani multiplicabitur . Idem Ps. 96 . Lux
 orta est iusto , & rectis corde lætitia . Ps. 111 . In memoria æter-
 na erit iustus , ab auditione mala non timebit . Sal. Prou. 4 . Ius-
 torum semita quasi lux splendens procedit & crescit usque
 ad perfectam diem . Ibi. 10 . Iustitia liberabit à morte . Non as-
 fliget Dominus fame animam iusti , et insidias impiorum subuer-
 tet . Memoriam iusti cum laudibus , & nomen impiorum pu-
 trescet . Opus iusti ad uitam ; uia autem impij ad peccatum .
 Ibi. 11 . Iustitia rectorum liberabit eos , & in insidijs suis ca-
 pientur iniqui . Iustus de angustia liberabitur , & tradetur
 impius pro eo . fructus iusti lignum uitæ : & qui suscipit ani-
 mas sapiens est . Seminanti iustitiam merces fidelis . Ibi 14 .
 Iustitia eleuat gentem , miseros autem facit populos peccatum .
 Ibi 15 . Domus iusti plurima fortitudo : & eius uota placabilia .
 Ibi 16 . Semita iustorum declinat mala ; custos animæ suæ ser-
 uat uitam . Ibi 20 . Iustus qui ambulat in simplicitate sua : bea-
 tos post se filios derelinquet . Ibi 21 . Qui sequitur iustitiam &
 misericordiam , inueniet uitam , iustitiam & gloriam . Ibi 28 .
 Fugit impius nemine persequente , iustus autem quasi leo con-
 fidens absque terrore erit . Ecclesiast 7 . Iustus perit in iustis-
 tia sua : et impius multo uiuit tempore in malitia sua . Sapient. 1 .
 Diligite iustitiam , qui iudicatis terram . Ibi 3 . Iustorum ani-
 mæ in manu Dei sunt , & non tanget illos tormentum mortis .
 Ibi 4 . Iustus si mortè præoccupatus fuerit , in refrigerio erit .
 Ibi 5 . Iusti in perpetuum uiuent , & apud dominum est merces
 eorum . Ecclesiast. 9 . Viri iusti sint tibi conuiuæ , & in timore

Dauid.

Salomon

Dei sit tibi gloriatio. Ibi 12. Benefac iusto, & inuenies retri-
butionem magnam, & si non ab ipso, certe à Domino. Ibi. 18.
Ante iudicium para iustitiam tibi : & antequam loquaris disce.
Ibi 27. Si sequeris iustitiam, apprehendens illam : & indues
quasi poderem honoris, & inhabitabis cum ea, & proteget te
in sempiternum : & in die agnitionis inuenies firmamentum.
Ibi 4. Pro iustitia agonizare pro anima tua, & usque ad mor-
tem certa pro iustitia : et Deus expugnabit pro te inimicos tuos.
Ibi 35. Oblatio iusti impingat altare : & odor suauitatis est in
conspetu altissimi. Aug. de uerb. Apostoli. Amanda est ius-
titia, & in hac amanda, gradus sunt proficientium, primus
est, ut amori iustitiæ non præponamus omnia quæ delectant.
Idem de uera religione. Hæc est perfecta iustitia, qua potius po-
tiora, & minus minora diligimus. Idem de Agone Christi.
Humana iustitia diuinæ iustitiæ comparata iniustitia est, quia
& lucerna in tenebris fulgere cernitur, sed in solis radio posi-
ta tenebratur. Si ego iustus sum, nihil timeo. nemo me conte-
rere potest. Iustus enim confidit ut leo. Hier. ad Demetriadem.

Hieronym.

Omnes uirtutum species uno iustitiæ nomine continentur. Ho-
mo Deo suppositus iustitiam percipit, comparatus amittit.
Quia quisquis se auctori bonorum comparat, se quod acceperat
priuat. In epist. ad filiam Mauritij. Iustitia non est aliud, quam
non peccare, non peccare enim est præcepta legis seruare. Præ-
ceptorum legis obseruatio duplici genere obseruationis custodiz-
tur, ut nihil eorum quæ prohibentur facias, & cuncta quæ ius-
tentur impleas. Ambr. In lib. de Paradiso. Iustitia magis
alijs quam sibi prodest, & utilitates suas negligit, communiã
emolumenta præponens. idem in lib. de Offic. Iustus commu-
niã pro suis habet, & sua pro communibus, iustus semetipsum

Ambrosius.

prius quàm alios accusat. Ille enim est iustus, qui nec sibi par-
 cit, nec alteri, & occulta sua latere non patitur. Ibidem. Iusti-
 tia est quæ nihil alienum uendicat, quæ cui libet dat, quod
 suum est, quæ negligit propriam utilitatem, ut seruet commu-
 nem æquitatem. & secundum ipsum prima iustitia in Deum,
 secunda in patriam, tertia in parentes, quarta in omnes. *Greg.*
 in Registro. Summum bonum est iustitiam colere, ac unicuique
 sua iura seruare, & subiectis non sinere quod potestatis est
 fieri, sed quod æquum est custodiri. Turpe est defendere
 quod non constat esse iustum. Iustum autem est homines prop-
 ter iustitiam diligere, non autem iustitiam propter homines
 postponere. Idem lib. 5. Moral. sæpe ipsa nostra iustitia ad
 examen diuine iustitiæ deducta, iniustitia est. & sordet in dis-
 trictione iudicis, quod in æstimatione fulget operantis. Sicut
 nonnunquam grauius est peccatum diligere, quàm perpetrare;
 ita nequius est odisse iustitiam, quàm non fecisse. Iustitia si mo-
 dum non habet, in incredulitatem cadit. Cum mundi finis ap-
 propinquat, electi tolluntur, ne deteriora uideant. Sic iustis ira
 scitur Deus, ut tantum eorum corda per iustorum consortia
 consoletur. *Isidor.* Multi apud homines reputantur electi, sed
 apud Deum reprobis existunt. Et multi apud homines reprobis
 sunt, et apud Deum electi sunt. Nullus autem se putet electum,
 ne forte iam apud Deum sit reprobis. Idem in lib. 3. de Summo
 bono cap. 66. Quamuis quisque sit iustus in hac uita; tamen
 dum ex corpore isto egreditur, pertimescit ne dignus suppli-
 citio sit. Finem iustorum optimum uocatio tranquilla commendat.
Cyprian. de 12. abusio. Iustitia regis pax est populorum, im-
 munitas plebis, munimentum gentis, gaudium hominum, terræ
 fecunditas, solatium pauperum, hæreditas filiorum, & sibi met
 ipsi spes futuræ beatitudinis.

*Gregorius.**Isidorus.**Cyprian.*

Humilitas (ut ait beatus Augustinus) est ex intuitu propriae conditionis & sui conditoris uoluntaria mentis inclinatio in suo imo ordinabili ad suum conditorem. hoc modo Abraham secum agens aiebat. Loquar ad dominum Deum meum cum sim puluis & cinis Gen. 18. Vnde in hoc capite de humilitate pulcherrimae citantur auctoritates.

Matthæus.

Omnino dicit in Euangelio Matthæi 11. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Ibi 18.

Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Quicumque ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, hic maior est in regno cælorum. Lucæ 14. & 18. Omnis qui se exultat humiliabitur; & qui se humiliat exaltabitur. Item Esaiæ prophet. 66. Ad quem autem respiciam, nisi ad paruulum, humilem, & tremen-
 tem sermones meos. 1. Petr. 5. Omnes enim inuicem humilitatem insinuate, quia Deus superbis resistit, humilibus uerò dat gratiam. Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, & uos exaltet in tempore uisitationis. Iacob. 4. Humiliamini in conspectu Dei, & exaltabit uos. Paul. ad Philippen. 2. Sitis unanimes ad ipsum sitientes, nihil per contentionem, neque per inanem gloriam; sed in humilitate superiores sibi inuicem arbitrantes, non alta considerantes, sed humilibus contentientes. Salom. Prou. 11. Vbi fuerit superbia, ibi erit & contumelia: ubi autem humilitas Dei, ibi erit & sapientia, Ibi 15.

Lucas.

Esaiæ.

Petrus.

Iacobus.

Paulus.

Salom.

Timor domini disciplina sapientiæ: & gloriam præcedit humilitas. Ibi 29. Superbum sequitur humilitas, et humilem spiritus suscipiet gloria. Ibi 16. Melius est humiliari cum mitibus, quàm diuidere spolia cum superbis. Ibi 18. Antequam conteratur, exaltatur cor hominis: & antequam glorificetur, humiliatur. Ecclesiastic. 3. Quanto maior es, tanto te humilia in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam: quoniam ab humilibus honoratur Deus. Ibi 13. Humilia te Deo, & expecta manus eius. Ibi 19. Est qui nequiter humiliat se, & interiora eius plena sunt dolo. Aug. de Verbis domini. Omnes delectat celsitudo, sed humilitas gradus est. Quid tendis pedem ultra te? Cedere uis, non ascendere à gradu incipe & ascendisti. Idem ad Diascorum. Excelsa est patria, humilis est uia. Ergo qui querit patriam, quid recusat uiam? Deus humilis factus est, erubescat homo superbus esse. Ille attendit ad laudem Dei, cuius ceruicem inclinat humilitas, & non erigit supra. Idem super Math. serm. 59: Humilis si eris, tutior ambulabis. non præcipitaberis, non laberis, Hier. ad Celantiam. Humilitatem sequere, non eam quæ ostenditur, aut simulatur gestu corporis. aut fracta uoce uerborum: sed eam quæ puro cordis affectu exprimatur. Aliud enim est uirtutem habere: aliud uirtutis similitudinem. Idem epist. 27. Multi humilitatis umbram, ueritatem pauci sectantur. Ibidem. Auferantur omnia signimenta uerborum, cessent simulati gestus. Virum humilem patientia ostendit. Ad sublimitatem uirtutum non potentia, sed humilitate uenitur. Idem super Mathæi 19. Humilitas sola est obseruatrice & custos, & nihil est quod ita Deo nos gratos faciat & hominibus, quàm si uite merito non magni, sed humilitate infimi uideamur. Ambr. super Lucam lib. 7. Nihil excelsius

Augustinus.

Hieronymus.

Ambrosius.

Gregorius :

humilitate, quæ quasi semper superior nescit extolli, quia nemo id affectat, quod infra se iudicat. Ibidem. Bona humilitas nihil appetendo, totum quod contemnit adipiscitur. Ambr. in quadam epistola. Saepe flectit humilitas, quod nec uirtus potuit superare, nec ratio. Greg. lib. 8. Moralium. Quisquis non sponte se humiliat: nequaquam hunc sequens gloria exultat. Perit omne quod agitur, si non in humilitate custoditur. Idem Homil. 6. Qui sine humilitate uirtutes congregat, quasi in uentum pulcrem portat. In cunctis se despicit, qui in suis oculis se humilem esse profitetur. Humilitas autem uera est, qua quis de se parua aestimat, & bona alterius sine inuidia & liuore commendat. Qui ex desiderio loca ultima tenet, semper humilitate in altum non se subleuat: & celestis regni purpuram mente seruat. Humilitas quantum inclinatur ad ima, tantum proficit in excelsum. Tantum enim necesse est, ut se unusquisque in humilitate deprimat, quantum si sit elatus ignorat. Via domini ad cor dirigitur, cum ueritatis sermo humiliter auditur. Idem super euang. Math. Homil. 9. Tanto quisque ex munere humilior esse debet, quanto se obligatorem conspicit in reddenda ratione. Cor carnale dum huius uitæ gloriam querit, humilitatem respuit. humiles autem donum accipiunt quod à se corda superbientium repellunt. Origenes. Si humilis & quietus non fuerit homo, non poterit in eo gratia spiritus sancti habitare. Basil. in Hexame. Tria sunt quæ radicata nutriunt humilitatem, scilicet assiduitas subiectionis, consideratio propriæ fragilitatis, & consideratio rei melioris. Idem. Humilis licet habitu uilissimus sit, gloriosus tamen est uirtutibus. Superbus autem & si decorus uideatur aspectu, uilis tamen operibus est. Isidor. de Summo bono

Origenes
Basilius.

Isidorus.

lib.2. cap.38. Sine humilitate uirtus quelibet, & sine charitate uitium deputatur. Ibi lib.3. cap.20. Summa uirtus est humilitas, & summum uitium est superbia. Esto in humilitate fundatus: Esto omnium nouissimus & ultimus, ut ex humilitate exalteris. Minimum te fac omnibus. Nulli te præponas. Nulli te superiorem deputes. sed existima omnes superiores esse tibi. Quamuis summus sis, humilitatem tene. quia si humilitatem tenueris gloriosus eris. Quantum enim humilior fueris, tantum te sequetur gloriæ altitudo. Descende ut ascendas, humiliare ut exalteris: ne exaltatus humiliaris. Humilitas autem casum nescit, humilitas lapsum non nouit, humilitas lapsum nec passæ est. Qui enim sibi uilis est, ante Deum magnus est. Et qui sibi displiceat, Deo placeat. Esto igitur paruulus in oculis tuis, ut sis magnus in oculis Dei. Tantum eris ante Deum prætiosior, quantum fueris ante oculos tuos despectior. Porta quoque uerecundiam in uultu de recordatione delicti. Puluis es, in puluere sede. Cinis es, in cinere uiue. In summo honore, summa tibi humilitas sit. Non te extollat honor. Omne enim quod supereminet plus mœroribus afficitur, quàm honoribus gaudet. Tanto maior in humilitate perspicuus est homo, quanto magis dignitate prælatus. Cæsarius. Nunquam enim uera humilitas & uera obedientia sine charitate aut fuerunt, aut esse poterunt. quia sicuti ignis sine calore aut sine splendore non est, ita & charitas sine humilitate, & sine uera obedientia esse non potest. In uita Patrum. Corporalis labor dux est humilitatis. Omnis enim labor sine humilitate uanitas est, nec ipsa irascitur, nec alium irasci permittit. Humilitas est si quando peccauerit in te frater tuus, antequam ille poeniteat indulgeris ei. Humilitas autem præcursor est cha

In Synoni.

Lib.3.c.48

Cæsarius

in uita Patr.

ritatis . Et sicut Ioannes præcursor fuit Iesu omnes trahens
ad eum, ita & humilitas præcursor est charitatis , quam si quis
non habeat. nec quoque uitam habet .

De Mansuetudine & Temeritate.

Cap. XI.

Secunda uirtus temperantiæ annexa est mansuetudo ipsa,
quæ moderatur iras. in effectu conuenit cum clementia,
sed differt; quia clementia moderatur exteriorem punitionem:
mansuetudo autem diminuit passionem uindictæ . Est autem
uirtus , quia bonum facit habentem . Est quoque beatitudo &
fructus spiritus, quia eius actus spiritualem dilectionem indu-
cit . De ea ergo copiosè in præsentî capite dicitur , in quo
etiam aliquæ auctoritates de temeritate ponuntur.

Matheus.

Dominus dicit in Euangelio Mathæi 5. Beati
mites, quoniam ipsi possidebunt terram. et ibi 1.
Discite à me, quia mitis sum: & humilis corde.

Paulus.

Paulus ad Ephes. 4. Obsecro uos ut digne am-
buletis cum omni humilitate & mansuetudine cuncta patientia
supportantes. Ad Thessalonic. 5. Corripite inquietos, consos-
lamini pusillanimes, patientes estote ad omnes . Ad Titum 3,
Omnes ostendentes mansuetudinem ad omnes homines . 2.
ad Timoth. 2. Seruum autem Domini non oportet litigare,
sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem: cum mo-
destia corripientem omnes qui resistunt ueritati. Salo. Prou. 3.
Illusores dominus deridet, et mansuetis dabit gratiam. Ecel. 1,

Salomon.

Beneplaz

Beneplacitum est domino fides, & mansuetudo. Ibi 5. Esto
 mansuetus ad audiendum uerbum Dei, ut intelligas, & cum
 sapientia proferes responsum uerum. Ibi 10. Fili in mansuetu-
 dine serua animam tuam, & da illi honorem secundum meri-
 tum suum. Ibi 3. In mansuetudine opera tua perfice, et super ho-
 minum gloriam diligeris. Ibi 9. Homo litigiosus et temerarius
 in uerbo suo odibilis est. August. de Serm. domini in monte.
 Mites sunt qui cedunt improbitatibus, & non resistunt in ma-
 lo, sed uincunt in bono malum. Cum sint homines per iniqui-
 tatem inferiores, superiores se putant omnibus hominibus.
 Hieron. super Math. 5. Mitis est ille, quem non rancor uel
 ira afficit, sed omnia æquanimiter sustinet, non irritat nec irri-
 tatur, non nocet nec nocere cogitat. Sicut enim ciuitas dirupta
 & non circumdata, sic est uir qui non cum consilio, sed furiositate
 aliquid agit. Ambr. super Lucam lib. 5. Quid mihi pro-
 dest carere sceleribus, nisi sacro mitis atque mansuetus? Beatus,
 qui seueritatem & mansuetudinem tenet, ut altero discipli-
 na seruetur, altero innocentia non opprimatur. Greg. Moral.
 lib. 19. par. 4. cap. 23. Regat ergo rigor disciplinæ mansuetu-
 dinem, & mansuetudo ornet sermone rigorem. Et sic alterum
 commendetur ex altero, ut nec rigor sit rigidus, nec mansuetus
 dissolutus. In rectitudine iustitia, in simplicitate mansuetudo
 figuratur. Sæpe enim quisque nimicæ mansuetudini studens,
 subiectorum uitia aspicit, atque hæc per furorem cæli corrigere
 recusat: fitq; ut eius leuitas & sibi sit & subiectis inimica.
 Isidor. Ne quid leuiter agas, nec temerè aliquid facias. Cypr.
 Docibilis ille est qui ad discendi patientiam humilis est, ac mitis.
 Leuitas cupit laudari semper. Sicut nauis cum iactatur à flucti-
 bus absque gubernatore, ita & leuis circumfertur instabilis per

Augustinus.

Hieronymus.

Ambrosius.

Gregorius.

Isidorus.

Cyprianus.

in vita Patr. omnes actus suos. In uita Patrum. Mansuetum diligit dominus, turbulentum autem repellit à se. Sicut enim lucifer in celo, & sicut nix in paradiso, sic anima mitis, & mens pura. Quantum enim quis in lenitate, ac patientia cordis fuerit, tantum in corporis puritate proficiet. Euseb. Bestiarum feritas Dei uirtute mansuescit, humana uerò rabies nec ferarum mitescit exemplis. Iosephus Inconsulta temeritas nescit consilium spectare ducis.

De Simplicitate. Cap. XIII.

Simplicitas proprie uocatur quasi sine plica: & quandoque sumitur pro puritate et rectitudine conscientie: quandoque pro quadam pusillanimitate discretioni contraria, quæ negligentia siue stultitia est.

Matheus.

Lucas.

Paulus.

Salom.

Dominus dicit in Euangelio Math. 10. Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ. Ibi 6. & Lucæ 11. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, corpus totum tuum tenebrosum erit. Paulus. 2. ad Corinth. 1. Gloria nostra hæc erit testimonium conscientie nostræ: si in simplicitate cordis, & sinceritate Dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conuersati fuerimus. Ibi 11. Corrumphantur sensus uerstri, & excidant à simplicitate quæ est in Christo Iesu. Salo. Prou. 11. Simplicitas iustorum dirigit eos: & supplantatio peruerforum uastabit illos. Ibidem. Iustitia simplicis diriget uiam eius, & in impietate sua corruet impius. Ibi. 14. Innocens cre-

dit omni uerbo. Ibi 28. Qui docebit iustum in uia mala, in integritate sua corruet, & simplices possidebunt bona eius. Ibi. 29. Viri sanguinum oderunt simplicem, iusti autem querunt animum eius. Sapientie. 7. Sentite de domino in bonitate: & in simplicitate cordis querite illum. quoniam inuenitur ab his qui non tentant eum. Aug. super Ioan. Hom. 2. Simplex eris, si te mundo non implicaueris, sed explicaueris: explicando te à mundo, simplex, implicando duplex eris. Hiero. super Ose. 6. Prudentia absque simplicitate malitia est, & simplicitas absque ratione stultitia nominatur. Sancta rusticitas sibi soli prodest, & quantum edificat ex uite merito ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus ueritatem non resistat. In seruo Dei non corporis cultus, sed anime uigor queritur, que carnis infirmitate fit fortior. Nec rusticus & tantum simplex quisquis idea se sanctum putet, si nihil nouerit: nec peritus aut loquens in lingua existimet sanctitatem. Multoq; melius est rusticitatem sanctam habere, quam eloquentiam peccatricem. Venerationi habenda est non uerbosa, sed sancta rusticitas. Tabrica spiritalis est fides firma in corde, galea salutis in capite, signum Christi in fronte. Verbum ueritatis in ore, uoluntas bona in mente: dilectio Dei in pietate, præcinctus castitate in ardore, honestas in actione, sobrietas in consuetudine, stabilitas in bonitate, humilitas in prosperitate, patientia in tribulatione, spes in creatore, amor uite æternæ, & perseuerantia usque in finem. Greg. lib. 22. Moral. Nihil simplici corde felicius: quia ex quo innocentiam erga alios exhibet, nihil est quod pati ab alijs formidet. habet enim quasi artem quandam simplicitatem suam. Nec suspectus est pati, quod se fecisse non meminit. At contra mens praua semper in laboribus est, quia aut molis

Augustinus.

Hieronym.

Gregorius.

tur mala, quæ inferat : aut metuit, ne sibi hæc ab alijs inferantur. Idem. Si nostra intentio apud Deum simplex fuerit, in eius iudicio nostra actio tenebrosa non crit. Qui cauti esse per rectitudinem nesciunt, nequaquam innocentes persistere per simplicitatem possunt. Sancta electorum ecclesia simplicitas suorum, & rectitudinis uias timore inchoat, sed charitate consumat. Cum zelo quo quisque feruet, sit & temperans : ne si plus ferueat quàm oportet, perdat iustitiam, cuius seruare moderamina ignorat. Sæpe enim quis iracundiæ stimulus iustus contra delinquentes zelo ulciscendæ iustitiæ, plusquam necesse est, inflammatur. Iustitiæ limitem in ultione transiens agit crudeliter, quod se iuste agere suspicatur. Isidorus. Sit ingressus tuus simplicitas, Nihil leuitatis in secessu tuo appareat.

Isidorus.

Animus in corporis habitu apparet. Cælus corporis signum est mentis. Incessus tuus alterius oculos non offendat. Basil. Deus non uerborum, sed cordis inspector est : & diligit eos, qui in simplicitate cordis seruiunt ei. Euseb.

Basilius.

Eusebius.

Ea quæ apud homines despecta sunt & in contemptu,

habentur in magna gloria apud Deum. Quæ fragilia sunt per naturam, Charitas Dei per gratiam facit esse firmissima.

De Virginitate. Cap. XIII.

Virginitas quandoque sumitur pro pudicitia mentis cum integritate carnis quantum ad propositum seruandi eam, sic uirginitas mansisset in beata Lucia, si inuita per tyrannum corrupta fuisset. quandoque pro pudicitia mentis cum integritate carnis, non solum in proposito, sed etiam in re ipsa, quæ est in carne corruptibili perpetua incorruptionis meditatio : de qua in hoc capite.

Ominus dicit in Euāgelio Math.22. Filij huius seculi trahunt et traduntur ad nuptias. Luc.20. Illi uerò qui digni habentur sæculo illo et resurrectione ex mortuis neque nubunt, neque ducunt uxores. neque enim ultra mori poterunt. Aequales enim angelis sunt, & filijs Dei, cum sint filij resurrectionis. Genes.

Mathæus.
Lucas.

Virginitas .n. thesaurus impretabilis est. 1. Paul. ad Corint. 7. De uirginibus autem præceptum domini non habeo : consilium autem do tanquam misericordiam consequutus à domino, ut sim fidelis, quoniam bonum est homini sic esse. Alligatus es uxori noli querere solutionem. Solutus es ab uxore noli querere uxorem. Si autem acceperis uxorem non peccasti : & si nupserit uirgo, non peccauit, tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Qui sine uxore est, sollicitus est, quæ domini sunt : quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est sollicitus, est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori : & diuisus est. Et mulier innupta & uirgo cogitat quæ domini sunt, ut sit sancta corpore & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi: quomodo placeat uiro, hoc ad utilitatem uestram dico,

Genesis.
Paulus.

Augustinus. non ut laqueum uobis iniiciam . . August. epist. 128. Beatius est in carne imitari uita angelorum quam ex carne augere numerum mortalium . Hæc est uberior fecundiorq; felicitas non uentre grauescere, sed mente grandescere : non laceßere petere : non uisceribus terram, sed orationibus cælum parturire. Super Ps. 29. Quid prodest integra caro, mente corrupta? Melius est humile coniugium quam superba uirginitas . Nihil enim prodest uirginitas corporis, ubi operatur pollutio mentis : Tales enim decet dominum habere ministros, qui in nulla carnis contagione corrumpantur, sed potius continentia splendeant castitatis . Idem super psal. 17. Quæ autem est uirginitas mentis? integra fides, solida spes, syncera charitas . Idem de bono Virgin. super illud, Virgines enim sunt . Gaudia uirginum non sunt eadem cum non uirginibus, quamuis Christi : nam sunt alijs alia, sed nullis talia . Hier. Ad Eugenium in epist. Virginitas in eo facilior est, qui carnis incentiua non nouit, & uiduitas in eo sollicitior, quod præteritas in eo recolit uoluptates . Multum distat inter puritatem uirginalis anime nulla contagione pollutæ, & sordidorum eius, quæ multis libidinibus subiacuit . Centenarius, primus numerus est, qui pro uirginitatis corona uirginibus deputatur . Sexagenarius gradus secundus, pro continentie labore uiduarum est, Tricenarius tertio loco nuptiarum fœdera ipsa dignitas coniunctione testatur : At si uiduæ conuertantur admissio primo gradu, per tertium perueniunt ad secundum . Tenera res est in fœminis fama pudicitie, & quasi flos puri æris cito ad leuem auram marcescit . In epist. Quacunque uirtute polleas, quibuscunque operibus niteas, si cingulo castitatis careas, omnia per terram trabes . Nihil prodest carnem habere uirginem, si mente quis

nupserit. Ad Demetriadem epist. 67. Nunquam detractio
 ex uirginis ore procedat. Ambr. de Viduitate. Virgo quæ
 Christum requirit, non debet esse uulgaris, non in foro, non in
 plateis, non esse uoce querula, gressu lubrica, auditu facilis, uir-
 lis aspectu. Superegre dicitur uirginitas conditionem nature hu-
 manæ, per quam homines angelis assimilantur. maior tamen
 est uictoria uirginum, quàm angelorum. Angeli enim sine car-
 ne uiuunt, uirgines uerò in carne triumphant. Idem de Offic.
 Quanta est uirginitatis gratia? quæ meruit à Christo eligi, ut
 esset corporale Dei templum, in qua corporaliter habitauit ple-
 nitudo diuinitatis. uirgo genuit mundi salutem, uirgo peperit
 uitam uniuersorum æternam. Idem de Virg. lib. 2. Quis pos-
 test maiorem æstimare pulchritudinem decore uirginis, quæ
 amatur à rege, probatur à iudice, dedicatur domino, consecra-
 tur Deo. Greg. super Ezech. Flos est uirginitas, flos martyrii,
 flos actio bona. In horto uirginitas, in campo martyrium, bo-
 num opus in thalamo. Idem super illud Genesis 19. In mon-
 tem saluum te fac. Virginitas altus mons est, ad quam
 Angelus hortatur; sed qui uidet se non posse ascendere, ma-
 neat in Segor, id est in legitimo matrimonio: quia melius est me-
 diocri bono uti, quàm per abrupta libidinum præcipitari. In
 Moral. Nulla est castitas carnis, quàm non commendat hu-
 militas mentis. Isidorus libr. 2. de Summo bono cap. 20.
 Virginitas nuptys præfertur. Illud enim bonum est, hoc au-
 tem optimum. Coniugium concessum est, uirginitas autem tan-
 tum admonita, non iussa. Virgines feliciores sunt in uita
 æterna. Qui casti perseverant & uirgines, angelis Dei effi-
 ciuntur æquales. Amanda est pulchritudo castitatis, cuius de-

Ambrosius.

Gregorius.

Isidorus.

gustata delectatio dulcior inuenitur, quàm carnis. Castitas enim fructus suauitatis est, et pulchritudo inuiolata sanctorum. Castitas securitas mentis est, sanitas uerò corporis. Omne peccatum per poenitentiam recipit uulneris sanitatem, uirginitas autem si labitur, nullatenus reparatur. Virgo carne non mente, nullum habet præmium in re promissione. Nihil enim prodest incorruptio carnis, ubi non est integritas mentis. Virgines de suis meritis gloriantes, hypocritis comparantur. qui gloriam boni operis foris appetunt, quam intra conscientiam humiles habere debuerunt. Melius est uxorem ducere, quàm pro libidinis ardore perire. Continentia hominem Deo proximum facit, ubi ergo ista manserit, ibi & Deus manet. Castitas hominem ad cælum coniungit, & eundem ad cælum protrahit.

Cyprian.

In lib. de Virgin. Nunc nobis ad uirgines sermo est, quarum quò sublimior est gloria, maior est cura. Flos enim est ille ecclesiastici germinis, decus ac ornamentum gratiæ spiritualis, illustrior portio Iesu Christi. Virginitas est soror angelorum, uictoria libidinum, regina uirtutum possessio omnium bonorum. Idem de xii. abusionibus. Castitas est ornamentum nobilium, exaltatio humilium, nobilitas ignobilium, pulchritudo uilium, solamen maerentium, decus religionis, minoratio criminum, multiplicatio meritorum, creatoris omnium Dei amica.

Cæsarius

Cæsarius. Nihil prodest uirginitatem corporis custodire, si oculorum concupiscentias noluerit euitare. Non enim carnis integritas seruatur, ubi animus superbiæ tumore corrumpitur. In erga castitas post peccatum, imitatrix est uirginitatis: Virginitas in corpore nihil proderit, si charitas aut humilitas à corde discesserit. Melior est humilis coniugalitas, quàm superba uirginitas.

De Securiz

De Securitate . Cap. XV.

Securitas cum sit pars fortitudinis expellit timorem inordi-
 natum, & eius officium est contra fortune aspera solas-
 tium dare. Et est quedam securitas commendabilis; quæ habet
 puritatem conscientie, continuam peccatorum penitentiam,
 rerum terrenarum contemptum, interni et externi boni amor-
 em & sinceram dilectionem. Quæ uerò reprehensibilis est,
 temeraria est & negligens. dicitur in Ecclesiast. 8. Sunt impij,
 qui ita securi sunt quasi facta iustorum habeant. De
 utraque agitur in presenti capite.

Dominus dicit in Eu angelio Marc. 13. Vigilate
 ergo quia nescitis qua hora Dominus uel-
 uenturus est: omnibus dico uigilate. 1. Petr. 4.
 Estote itaque prudentes & uigilate in oratio-
 nibus. 1. Paul. ad Thesalon. 5. Cum enim dixerint homines
 pax & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus.
 Salom. Eccl. 9. Sunt iusti atque sapientes & opera eorum in
 manu Dei, & tamen nescit homo, utrum amore an odio dignus
 sit: sed omnia in futurum seruantur incerta. Ibi. 8. Sunt impij
 qui ita securi sunt, quasi iustorum facta habeant, sed & hoc ua-
 nissimum iudico. Sapientie 6. Qui uigilauerit propter lucem,
 cito securus erit. Quoniam dignos se ipsa circuit quærens: &
 in uis suis ostendet se illis hilariter. 2. Paralip. 20. Credite in
 domino Deo uestro & securi eritis: credite prophetis eius &
 cuncta euenient prospera. Iob. 11. Cum te consumptum pu-
 taueris, habebis fiduciam proposita tibi spe: & defossus securus

Marcus.

Petrus.

Paulus.

Sa'om.

Paralipom.

Iob.

Augustinus. rus dormies. Requiesces, et non erit qui te exterreat. Aug. de confess. lib. 10. Nemo securus debet esse in uita ista quæ tota tentatio nominatur, ut qui fieri potuit ex deteriore melior, non fiat etiam ex meliore deterior. Idem de singularit. cleric. Expedi multò bene timere, quàm male fidere, et utilius est, ut infirmum se esse cognoscat, ut fortis existat, quàm fortis uideri uelit, et infirmus emergat. Idem de lib. arbit. Nemo securus est in his bonis, quæ potest inuitus amittere. ueritatem autem atque sapientiam nemo amittit inuitus. Hieronym. de cohabit. cler. et mulier. Nunquam securus cum thesauro latro tenetur inclusus. nec infra unam cauiernam habitans cum lupo tutus est agnus. Ipse uoluit penetrari, qui hostem proprium in suas partes induxit; et intestinum sibi gladium ipse supponit, qui locum habitationis suæ aduersarij ingressibus reseruauit. Cauendum est, ne quod in uobis optimum est labatur in uitium. Ideo nobis dominus celauit sui aduentum, ut penduli spectationis incerto semper iudicem nostrum credamus esse uenturum, quem quando uenturus sit, ignoramus. Greg. in Pastoral. Quibusdam sæpe magnitudo uirtutis occasio fuit perditionis, ut cum de confidentia uirium inordinate securi essent, per negligentiam inordinate morerentur. Mater enim negligentiae solet esse securitas. Videndo ergo meretricem, id est Magdalenam, de tua liberatione non desperes sed etiam ludam cogitando, securus esse non debes. Confidentia enim stantem euertit, et desperatio post lapsum exurgere non dimittit. Idem in Moralib. Sæpe mens dum uirtutis suæ securitate resoluitur, insidiante aduersario inopinatae culpæ telo perforatur. Et inde à Deo in æternum longè fit, unde ei ad tempus sine cautelæ custodia propinquauerit. Incassum munita sunt cætera, cum locus unus, de quo hosti

patet aditu, non est munitus. *A* Saepe quem tentationis certamen superare non ualuit, sua deterius securitas strauit. Si qua est praesentis temporis letitia ita est agenda, ut nunquam amaritudo futuri iudicij à memoria recedat. Plerunque hostis callidus mentem cum peccato supplantat, cum de ruina afflicto respicit, & securitatis pestiferæ blanditus seducit. Qui igitur mente securus est, de praeteritis iniquitatibus ipse sibi testis est: quia innocens non est. Cumq; mens secura redditur, in corpore animus luxatur. Cum bona fratres agitis, semper ad memoriam male acta reuocetis: ut dum cautè culpa cognoscitur, nunquam de bono opere incaute animus laetetur. horam uerò ultimam dominus noster idcirco uoluit esse incognitam, ut semper possit esse suspecta: ut dum illam prauidere non possumus, ad illam sine intermissione praeparemur. *Isidorus.* Neque iustus de sua iustitia confidat, neque peccator de Dei misericordia desperet: sed habeat in corde spem pariter et metum. Sic speret misericordiam ut iustitiam metuat. Sic spes indulgentiam erigat, ut metus gehennæ semper affligat. Idem de summo bono lib. 2. cap. 6. Quamuis iustorum conuersatio in hac uita probabilis sit, incertum tamen hominibus esse ad quem sint finem praedestinati: sed omnia reseruari futuro examini. Ibi 13. Quamuis per poenitentiam propitiatio peccatorum fit: sine metu tamen homo esse non debet, quia poenitentiae satisfactio diuino tantum in quemquam poenitentem pensatur iudicio non humano. Neque enim oportet quandoque poenitentem de peccatis habere securitatem: Nam securitas negligentiam parit. Negligentia autem saepe incautum ad uitia transacta reducit. Ibi lib. 3. cap. ultimo. Nullus de Dei iudicio securus esse potest: cum etiam deotiosis uerbis red-

Isidorus.

denda sit ratio. Quamuis enim quisque sit iustus: tamen dum ex corpore isto egreditur, pertimescit, ne dignus sup-
plutio sit.

De Timore. Cap. XVI.

Species timoris sex sunt. Prima dicitur timor naturalis. hoc timore timuit Christus Marc. 14. Cœpit Iesus pauere et tæ-
dere. Secunda est timor mundanus, quoniam plus debito quis timet
corpori suo et sic prohibetur. Math. 10. Nolite timere eos, et c.
Tertia est timor mundanus, quando quis nimis timet rebus suis
sicuti iudei. Ioan. Ne forte ueniant Romani, & tollant locum
nostrum & gentem. Quarta est timor seruilis, quo quis ti-
mens gehennam uel temporalem pœnam continet se à peccato.
Quinta est timor initialis, quem perfecta charitas foras mittit.
1. Ioan. 4. Sexta & ultima est timor filialis, qui est cum per-
fecta charitate. de quo ait Psal. Timor domini sanctus perma-
net in sæculum sæculi, &c. de quibus copiose in præsentî
cap.

Matheus.
Lucas.

Apocalyp.

1o. Apostolus

Ominus dicit in Euāgelio Math. 10. & Lucæ
12. Nolite timere eos qui occidunt corpus, ani-
mam autem non possunt occidere: sed potius
timete eum, qui potest animam & corpus mit-
tere in gehennam. Apocalyp. 14. Timete dominum & date
illi honorem: quia ueniet hora iudicij eius & adorete eum, qui
fecit cœlum & terram. 1. Ioan. 4. Timor non est in charitate;
sed perfecta charitas foras mittit timorem: quoniam timor pœ-
nam habet. Qui ergo timet non est perfectus in charitate.

1. Petr. 1. In timore incolatus uestri tempore conuersamini. Petrus.
 Ibi 2. Deum timete: Regem honorificate. Ibi 3. Consideran-
 tes in timore castam conuersationem uestram. Paul. ad Rom. 8. Paulus.
 Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed
 accepistis ipsum spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus.
 Abba pater Ad Ephes. 5. Gratias agentes semper pro omnibus
 in nomine domini nostri Iesu Christi, Deo et patri subiecti in
 uicem in timore Christi Ibi 11. Noli altum sapere, sed time.
 Ad Heb. 4. Timeamus fratres ne forte relicta pollicitatione
 introeundi in requiem eius, existimetur aliquis ex nobis deesse.
 2. ad Timoth. 1. Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris;
 sed uirtutis, dilectionis & sobrietatis. 1. ad Timoth. 5. Pec-
 cantes coram omnibus argue: ut & ceteri timorem habeant.
 Deuter. cap. 31. Viriliter agite et confortamini. Nolite timere. Deuterono.
 Zachar. 8. Nolite timere, confortentur manus uestre dicit do- Zacharias.
 minus exercituum. Nolite timere. hæc sunt ergo uerba que
 facietis. Loquimini ueritatem unusquisque cum proximo suo.
 Salo. Prou. 13. Qui timet præceptum in pace uersabitur. Ibi. 14. Salomon.
 Sapiens timet & declinat à malo. Stultus autem transilit &
 confidit. Ibi. 24. Time dominum fili mi, & regem: & cum
 detractoribus non commiscearis. Ibi. 4. In timore domini fidu-
 cia fortitudinis, & filijs eius erit spes. Timor domini fons
 uitæ: ut declinet à ruina mortis. Ibi 15. Per misericordiam
 & fidem purgantur peccata: per timorem autem domini decli-
 nat omnis à malo. Timor domini disciplina sapientiæ &
 gloriam præcedit humilitas. Ibi. 23. Non emuletur cor tuum
 peccatores; sed in timore domini esto tota die, & habebis
 spem in nouissimo. Ibi. 29. Qui timet hominem cito corruet,
 qui sperat in domino subleuabitur. Ecclesiastic. 1. Timenti

dominum bene erit in extremis : & in die defunctionis :
eius benedicetur . Timor domini gloria , lætitia , & coroz
na exultationis . Timor domini delectabit cor , & dabit
lætitiã & gaudium in longitudine dierum . Initium ſapientie timor domini . Corona ſapientie timor domini , reſ-
plens pacem & ſalutis fructum . Radix ſapientie eſt ti-
mere dominum , & rami illius longæui . Timor domini
expellit peccatum ; nam qui ſine timore eſt , non poterit iu-
ſtificari . Non ſis contumax & incredulus timoris domi-
ni , & ne acceſſeris ad illum duplici corde . Ibi . 2 . Ser-
ua timorem domini , & in illo ueteraſce . Metuentes do-
minum ſuſtinete miſericordiam eius , & ne defleſtatis ab
illo , ne cadatis . Qui timetis dominum , credite illi : &
non euacuabitur merces ueſtra . Qui timetis dominiũ ,
ſperate in illum : & in oblectationem ueniet uobis miſe-
ricordia . Qui timetis dominum , diligite illum : & illu-
minabuntur corda ueſtra . Qui timent dominum , inquir-
rent quæ beneplacita ſunt ei ; & qui diligunt eum , reple-
buntur lege ipſius . Qui timent dominum , præparabunt
corda ſua , & in conſpectu illius ſanctificabunt animas
ſuas . Qui timent dominum , cuſtodunt mandata eius ,
& patientiam habebunt uſque ad inſpectionem illius . Ibi 7 .
In tota anima tua time dominum . Ibi . 10 . Qui timent do-
minum , erunt in oculis eius . Ibi 15 . Qui timet Deum ,
faciet bona , & qui continens eſt iuſtitie , apprehendet il-
lam . Ibi 21 . Qui timet Deum , conuertetur ad cor ſuum .
Ibi 23 . Nihil melius eſt , quàm timor Dei , & nihil dulcius
quàm reſpicere in mandatis eius . Ibi 25 . Timor Dei ſuper

omnia se superposuit. Beatus homo cui donatum est habere
 timorem Dei. Qui tenet illum cui assimilabitur? Timor
 Dei initium dilectionis eius; fidei autem initium agglutinans
 dum est ei. Ibi. 33. Timentem Deum non occurrent mala, sed
 in temptatione Deus conseruabit illum. Ibi. 34. Qui timet do-
 minum, nihil trepidabit, & non pauebit, quoniam ipse est
 spes eius. Timentis dominum beata est anima eius. Oculi
 domini super timentes eum. Ibi. 40. Timor domini sicut pa-
 radisus benedictionis; & super omnem gloriam operuerunt
 illum. August. super Psal. Timor præsens securitatem ge-
 nerat sempiternam. Time ergo Deum, qui super omnes est,
 & hominem non formidabis. Idem de uerbis domini. Quid
 timet hominem homo in sinu Dei positus? Tu de illius sinu
 noli cadere. Quicquid ibi passus fueris, ad salutem ualebit
 non ad perniciem. In epist. ad Hierony. Qui uera uirtus
 te fortis est, nec temere audet, nec inconsulte timet. Gregor.
 in Moral. lib. 1. Qui timet Deum, nihil negligit, timere
 Deum est, nulla quæ facienda sunt, bona præterire. lib. 2.
 In uia Dei à timore incipitur, ut ad fortitudinem ueniatur.
 Nam sicut in uia sæculi audacia fortitudinem, ita in uia
 Dei audacia debilitatem parit. Et sicut in uia sæculi ti-
 mor debilitatem, ita in uia Dei timor fortitudinem gignit.
 Nullum genus mortis bono, & recte uiuenti metuen-
 dum est. Idem in Pastoralis. Ignorat itaque gratiam li-
 bertatis, quem ligat seruitus timoris. Praua mens si non
 prius per timorem auertitur, ab assuetis uitijs non emen-
 datur. Super Iob 3. Quum ex peccato præsens pœna mez-
 tuitur, & annexa Dei facies non amatur, timor ex timore

Augustinus.

Gregorius.

timore est, non ex humilitate. Hiero. super Math. Timor Dei, corrigit, timor hominum differt actionem, sed uoluntatem non aufert, sed auidiores reddit ad crimen, quos aliquando suspendit à crimine. Idem super Amos lib. 2. Imbecillitas corporis est fortitudo animæ; & rursus fortitudo corporis imbecillitas est animæ. Nulla res nos sic ab omni peccato seruat immunes,

Ambrosius. sicut timor suppliciorum, & amor Dei. **Ambr.** in epist. ad Simplician. Sapiens non metu frangitur, non potestate mutatur, non attollitur prosperis, non tristibus mergitur, nec ut paruulus fluctuat, ut circumferatur omni uento doctrinæ: sed manet perfectus in Christo fundatus charitate, radicans fide, & timore domini. Qui timet Deum declinat errare: & ad uirtutis semitam uias suas dirigit.

Isidorus.

Timor enim semper emendat. Timor expellit peccatum, & non reprimat uitium. Timor cautum facit hominem atque sollicitum. Vbi uerò timor non est, ibi desolatio uitæ est. Vbi uerò timor non est, ibi scelerum abundantia est, Si Deum metuere in tranquillitate uolumus eius iudicium uel percussiones attriti timeamus.

De Tentatione. Cap. XVII.

EST tentatio experimenti sumptio de eo quod tentatur, an sciat, uel possit, uel uelit. Aduerte tamen quod aliz quando tentat Deus non ut alicuius sibi incogniti experimentum sumat, sed ut bonum occultum alijs manifestum faciat. Permittit nanque Deus hominem tentari ut discat quoniam multò per arma fortior effectus est, uel ne magnitudine donorum extollatur, & ut crediti sibi thesauri signum accipiat. Nec tamen imbecilles debent appetere se uelle tentari, sed illud omnino desiderare quod saluator noster docuit. Et ne nos inducas in tentationem. De istis igitur in presenti capite.

Ominus dicit in Euangelio Math. 26. & Marc. 14. Orate & uigilate ne intretis in tentationem. Lucæ 8. Ecce dedi uobis potestatem calcandi supra serpentes & scorpiones: et super omnem uirtutem inimici: & nihil uobis nocebit. Verum tamen in hoc nolite gaudere: quia spiritus uobis subyciuntur. Gaudete autem quòd nomina uestra scripta sunt in cœlis. 1. Petr. Oportet contristari uarijs tentationibus, ut probatio uestræ fidei multo prætiorsior sit auro, quod per ignem probatur. Ibi 8. Fratres sobrii estote, & uigilate: quia aduersarius uester diabolus, tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret: cui resistite fortes in fide. 2. Ibi. 2. Nouit Deus pios de tentatione eripere: iniquos uerò in diem iudicij reseruare cruciandos. Iacob. 1. Omne gaudium exiistimate fratres mei cum in tentationes uarias incideritis: scientes quòd probatio fidei uestræ patientiam operatur. Beatus uir qui suffert ten-

Matheus.

Marcus.

Lucas.

Petrus.

- tatione eripere: iniquos uerò in diem iudicij reſeruare crucian-
 dos . **Jacobus.** 1. Omne gaudium exiſtimate fratres mei cum in-
 tentationes uarias incideritis : ſcientes quòd probatio fidei ue-
 ſtræ patientiam operatur . Beatus uir qui ſuffert tentationem:
 quoniam cum probatus fuerit , accipiet coronam uitæ . Ibi 4.
 Reſiſtite diabolo, & fugiet a uobis . Appropinquate Deo, &
 appropinquabit uobis 1. **Paulus.** ad **Corin.** 10. Qui ſe exiſtimat
 ſtare, uideat ne cadat . Tentatio uos non apprehendat, niſi hu-
 mana. 2. Ibi 10. Arma militiæ ueſtræ non carnalia ſunt, ſed
 potentia Deo . Ibi 13. Vos met ipſos tentate, ſi eſtis in fide ipſi
 uos probate . **Ad Hebr.** In eo enim in quo paſſus eſt ipſe &
 tentatus, potens eſt, & eis qui tentantur auxiliari . **Idem.** 1. ad
Corinth. 10. Fidelis autem Deus eſt, qui non patietur uos tenta-
 ri ſupra id quod poteſtis: ſed faciet etiam cum tentatione pro-
 uentum, ut poſſitis ſuſtinere . **Salom.** **Eccleſiaſtic.** 2. Fili accedens
 ad ſeruitutem Dei, & ſta in iuſtitia & in timore : & præpa-
 ra animam tuam ad tentationem . Ibi 27. Vaſa figuli probat
 fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis . Ibi 33. Ti-
 menti Deum non occurrent mala, ſed in tentatione Deus con-
 ſeruabit illum, et liberabit à malis . Ibi 37. Fili in uita tua tenta
 animam tuam, et ſi fuerit nequam, non des illi poteſtatem. **Aug.**
 ſuper **psal.** 60. Vita noſtra in hac peregrinatione non poteſt
 eſſe ſine peccato: ſine tentatione, quia proſectus noſter per ten-
 tationem noſtram fit. Nec ſibi quiſquam innoteſcit, niſi tenta-
 tus: nec pòt coronari niſi uicerit, nec poteſt uincere, niſi certas-
 uerit: nec poteſt certare, niſi inimicum et tentationes habuerit.
 ſuper **Pſal.** 41. Tantum admittitur diabolus tentare, quantum
 tibi prodeſt, ut exercearis, ut proberis, ut qui te neſciebas à te
 ipſo inueniaris . **Hiero.** in **epiſt.** Dum paruus eſt hoſtis, in-

terfice ut nequitia elidatur in semine. Nihil constantius eo qui uincit diabolum, nihil intolerabilius eo, qui à carne superatur: Si astra cœli non sunt munda in conspectu Dei, quanto magis nos homines, quorum uita tentatio est. Diaboli sagittæ ieiuniorum atque uigiliarum frigore restringendæ sunt. Grandis ergo uirtus est, & sollicitæ diligentie superare quod natus sis in carne, & non carnaliter uiuere. Hostis callidus tarda ad mortem supplicia conquirens animas cupit iugulare, non corpora: **Ambr.** in lib. de Noc. Nulla mens est, nulla anima, quæ non recipiat etiam malorum motus agrestes cogitationum. In quadam epistola. Tentamenta tua si ad te respicias, grandia sũt: si ad bellatorem fortissimum, ludus & umbra certaminis. Deus ipse omnium rector ac dominus, cum omni angelorum militia certamen tuum expectat, tibiq; contra diabolum dimicanti parat æternitatis coronam. **Greg.** hom. 2. Plerunque, qui plus in contemplatione rapitur, contingit ut amplius in tentatione fatigetur. Hostis enim noster quanto magis nos sibi rebellare conspicit, tanto amplius expugnare contendit. eos enim pulsare negligit, quos quieto iure se possidere sentit. In past. Humanum est in corde tentationem perpeti, dæmonias cum uerò est in tentationis certamine, & in operatione superari. Idem in Moral. Antiquus hostis ex proprio certamine dum se succumbere considerat, ad alia tentationum bella restaurat. Intuctur humani generis uniuscuiusque mores, cui uitio sint propinqui, & illa opponit ante faciem ad quæ facilius nouit inclinare mentem. Hæc agit diuina misericordia ut ex una eademq; re, ex qua carnalibus dat flagellum, ex ea spiritualibus uirtutis præstet incrementum. Quasi ergo lupo gregem dissipat, cum fidelem populum diabo-

• **Ambrosius****Gregorius.**

Origenes

lus per tentationem necat. Quamuis occasio persecutionis
deest, habet tamen & pax nostra martyrium suum: quia & si
carnis colla ferro non subdimus: spirituali tamen gladio carna-
lia desideria in uentre elucidamus. Origenes. Qui bene exit
de tentatione, & quem tentatio probabilem reddidit, iste uer-
nit ad suauitatem iudicij. Si ergo uideris aliquando persecuto-
rem tuum nimium sciuentem: scito quia ab austero suo demone
perurgetur. Omnis homo qui alium in corpore persequitur,
prius ipse in corde persecutionem sustinere cognoscitur. Nam
si etiam ille, quem poenitentia sequitur, aliquid de substantia
tulerit, maius sibi ipsi dispendium sequi facit: quia nemo habet
iniustum lucrum sine iusto damno. Isidorus de Summo bono
lib. 3. cap. 5. Quamuis diabolus tentationem iustis semper in-
ferre cupiat, tamen si à Deo potestatem non accepit, nullatenus
adipisci potest quod appetit. Non aibi diabolus fomenta concu-
piscentiæ accendit, nisi ubi prius prauæ cogitationis delectatio-
nem aspexerit: qui si à nobis spernitur, sine dubio ille confusus
abscedit. Tanquam inermis diabolus uincitur, quando de aperta
iniquitate hominem deprauiare conatur. Armatus uerò tunc in-
cedit, dū per speciem sanctitatis et uirtutis ea quæ sancta sunt,
destruit, quando & qui decipitur sua detrimenta non sentit:
sed tanquam uirtutes quæ uitia sunt, sectatur & diligit. In
oculis carnalium diabolus terribilis est, & in electorum oculis
terror eius est uilis. Tunc enim bene de se iudicant sancti,
quando ab eis Deus, demonum tentamenta fallacia facit intel-
ligi. Diabolus est serpens lubricus: cuius si capiti, idest pri-
mæ suggestioni non resistitur; totus in interna cordis dum non
sentitur illabatur. Tunc contra eum quem possidet diabolus,
acrius seuit, quando se uirtute diuina ab eo expellendum co-

Isidorus.

gnoscit. Diabolus quando decipere quærit, prius naturam uniuscuiusque attendit, & inde se applicat, unde aptum hominem ad peccatum assecit. Nunquam enim diabolus aduersus hominem iustum pugnare cessat. Aut enim tribulationes cordis illi exaggerat, aut dolores corporis suscitatur. Sæpe mentem iusti uarijs uexationum doloribus uis demonum cruciat: unde & interdum usque ad desperationis angustiam coarctatur. Permanentem autem in Dei amore animæ, & ipsa talis angustia ad meritum proficit. Quælibet enim aduersa iustus patitur, ex Dei utique permissu patitur. Quod si hoc ipsum ad Dei gloriam humilis referat, iste qui sic loquitur non separatur à Deo, sed coniungitur, qualibet atroci angustia torqueatur. Multa iustus aduersa in anima patitur instigatione demonum: sed in talibus tentamentis perire à uita æterna non potest, quia pius dominus ad damnationem culpæ non reputat, quod de suæ maiestatis permissu, nolens qui patitur portat. Nam ibi peccamus ubi cupiditate uel uoluntate deslectimur. Facile uincimus hostem quem uidemus: quem autem non uidemus difficile à nobis expellimus. Tentatio arguit nos, non interficit: Eum autem diabolus iam deglutisse dicitur: quem iam perfecto scelere deuorare uidetur. Cyprian. Quanto maior fuerit persecutionis iniuria, tanto iustior fiet & grauior pro persecutione uindicta. In uita Patr. Sicut enim aurum & argentum probat ignis: sic cor monaci tentatio. Vbi crux Christi super induitur, non præualebit malitia diaboli. Euseb. Nihil terribile est, ubi dilectio est. Pro nibilo dolor est, ubi fides Christi est. Maior est qui nos eripiet, quàm qui tentat.

Cyprian.

in uita Patr.

Euseb. us.

De Tribulatione. Cap. XVIII.

Tribulatio à tribulo deriuatur. Est autem tribulus herba spinosa & pungitiua, unde tribulationes & plage. & si plerunque per aereas potestates fiant, tamen sine arbitrio omnipotentis Dei omnino non sunt. Itaque cum sint à summo bono, amandæ & amplectendæ sunt. & cum fuerint in Christo capite, & sint uia ad regnum cœlorum, tanquam res magnæ & pretiosæ habendæ sunt. de quibus in præsentî capite.

Apocalyp.
Act. Apost.

Paulus.

Dicit Dominus in Apocal. 3. Ego quos amo, arguo & castigo. Act, Apost. 14. Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei. 2. Paul. ad Corint. 4. In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur. Aporiamur, sed non destituimur. Persecutionem patimur, sed non derelinquimur. Humiliamur, sed non confundimur. Deijcitur, sed non perimus. Semper mortificationem Iesu Christi in corpore nostro circumferentes, ut & uita Iesu in corporibus nostris manifestetur. 1. ad Thessalon. 3. Nemo moueatur in tribulationibus. Ipsi enim scitis quòd in hoc positi sumus. Ad Rom. 5. Non solum in spe gloriæ filiorum Dei, sed etiam in tribulationibus gloriamur. scientes quòd tribulatio patientiam operatur. ad Ephes. Peto fratres ne deficiatis in tribulationibus pro uobis, quæ est spes uestra. Iudit. 8. Qui Deo placuerunt, per multas tribulationes transierunt fideles. Ille autem qui tentationes suas non susceperunt cum timore domini, & in patientiam suam, exterminati sunt ab exterminatore, & à serpente

Iudit. 8.

tibus perierunt. Et nos ergo non ulciscamur nos pro his que patimur, sed reputantes peccatis nostris hæc ipsa supplicia minora esse flagella domini, quasi serui qui corripimur ad emendationem, & non ad perditionem nostram euenisse credamus.

Tobias. 3. Benedictum est nomen tuum Deus patrum nostrorum: Tobias.

qui cum iratus fueris misericordiam facies, & in tempore tribulationis peccata dimittis his qui inuocant te. hoc autem pro certo habet omnis qui colit te, quod uita eius si in probatione fuit coronabitur, si autem in tribulatione fuerit, liberabitur, & si in corruptione fuerit, ad misericordiam uenire licebit. Non enim delectaris in perditionibus nostris, quia post tempestatem tranquillum facis, & post lachrymationem & fletum exultationem infundis. Salo. Ecclesiast. 2. Pius & misericors est

Salomon:

Deus, & remittit in die tribulationis peccata; & protector est omnibus exquirentibus eum in ueritate. Ibi. 35. Speciosa misericordia Dei in tempore tribulationis, quasi nubes pluuiæ in tempore siccitatis. August. in serm. quodam. Nullus seruus Christi sine tribulatione est. Si putas te non habere persecutiones, nondum cœpisti esse christianus. Super psal. Si promissa patris bene agnouisti, non timeas flagellari, sed exheredari. Idem super Ioan. Quod te dominus permisit pati, flagellum corrigentis est, non pœna damnantis. Ad hæreditatem sempiternam erudimur, & flagellari dedignamur. In epist.

August.

Non facile inueniuntur in aduersitate præsidia, que non fuerunt in pace quæsitæ. Qui in hoc sæculo flegellari non meretur, in alio in æternum torquetur. Cum enim à domino flagellamur & patienter accipimus, et humiliter gratias agimus, si mali fuerimus, peccatorum indulgentiam accipiemur. Si autem boni et beatitudinem consequemur. Hiero. in epist. ad Heliodo.

Hieronym.

Quis non tribulari uelit? quis se non maledici desideret, ut mereatur Christi uoce laudari, & cœlesti copiosâq; mercede munerari? Utinam contra domini mei nomen atque iustitiam cuncta infidelium turba me persequaret, & tribulet. In epist. ad Cyprian. Quânto in hoc sæculo persecutionibus, paupertate, inimicorum potentia, uel morborum crudelitate fuerimus afflicti, tantò post resurrectionem in futuro maiora præmia consequemur. Qui semel recipit mala in uita sua, non eosdem cruciatus patitur in morte, quos est passus in uita. Multò melius est stomachum dolere quàm mentem. Magna est ira, si peccantibus non irascitur Deus. Medicus enim si cessauerit

Ambrosius.

curare, desperat. Ambros. in lib. de morte Satyri. Quid in hac uita non experimur aduersa? Quid non procellas, tempestatesq; perpetimur? Quid non exagitamur incommodis cuius parcitur meritis? Idem de Isaac. Multi sunt qui otio quærent Christum, & non inueniunt, & sunt qui quærent eum in persecutionibus & cito inueniunt. & ipse in periculis fidelium suorum adest.

Gregorius.

Greg. lib. 2. Moral. Afflicti terrena perdimus, sed afflictionem humiliter sustinentes, cœlestia multiplicamus. lib. 26. Aurem cordis tribulatio aperit, quam sæpe prosperitas huius mundi claudit. Sanctorum mentes æternitatis præmia præstolantes, uires ex aduersitatibus sumunt: quia crescente pugna gloriosorem sibi non ambigunt manere uictoriam. Electorum desideria dum præmuntur aduersitate, proficiunt. Sicut ignis flatu premitur ut crescat, & undè quasi extingui cernitur, inde roboratur. Tantò quisque aduersitate minus uincitur, quantò contra illam præsciendo paratus inuenitur. Si iniquus quisque in hac uita permititur prosperari, necesse est, ut electus Dei debeat sub flagelli fræno retineri.

retineri. Nemo quantum profecerit, nisi inter aduersa cognoscit: quia unusquisque superni doni gratiam in tranquillitate quietis percipit, sed quantum perceperit, in aduersitate perturbationis ostendit. Tantò maior fiducia mentem roborat, quanto hanc fortior pro ueritate angustat afflictio. *Isidorus. Soliloq. lib. 1. cap. 4.* Semper Deus hos hic uulnerat, quos ad salutem perpetuam præparat. Idem de summo bono lib. 3. cap. 1. Ordinata est miseratio Dei, quæ prius hic hominem per flagella emendat à peccato, & postea ab æterno suplitio liberat. Electus Dei de doloribus huius uitæ atteritur, ut perfectionem uitæ futuræ lucretur. Iustè temporalia flagella ad æterna proficiunt gaudia, ideoq; & iustus in pœnis gaudere debet, & impius in prosperitatibus timere. Neque iusto neque reprobo Deus misericordiam atque iustitiam subtrahit. Nam & bonos hic per afflictionem iudicat, & illic remunerat per miserationem, & malos hic tolerat per temporalem clementiam, et illic punit per æternam iustitiam. In hac enim uita Deus parcit impijs, & tamen non parcit electis: in illa parcit electis, non tamen parcit impijs. Quanto quisque aut in corpore aut in mente flagella sustinet, tantò se in fine remunerari speret. dum multa damnable reprobis commississe uidentur. de specti à Deo nullo emendationis uerberere feriuntur. Ibi cap. 2. Gemina est percussio Dei, una in bonam partem, qua percutimur in carne ut emendemur. Altera qua uulneramur in conscientia ex charitate, ut Deum ardentium diligamus. Ideo Deus iustum flagellat, ne de iustitia superbiens cadat. flagellum nanque tunc delet culpam, cum mutauerit uitam. Omnis diuina percussio, aut purgatio uitæ præsentis est: aut initium pœnæ sequentis. Nam quibusdam flagella ab hac uita inchoant, & in æterna per-

cussione perdurant. Quamuis enim si una culpabis non percussitur, una tamen percussio intelligitur. quæ hic cœpta, illic perficitur, ut in his, qui omnino non corriguntur, præcedentium percussio flagellorum, sequentium sit initium tormentorum.

Quibusdam secreto Dei iudicio hic male est, illic bene, scilicet ut dum hic castigati corriguntur ab æterna damnatione liberentur.

Quibusdam uerò hic bene est, illic male. Porro quibusdam & hic male, & illic male est, quia corrigi nolentes, & flagellari in hac uita incipiunt, & in æterna percussione damnantur.

Ibi 4. Murmurare in flagellis Dei, peccator homo non debet, quia maxime per hoc quòd corripitur, emendatur. Unusquisque autem tunc leuius portat quod patitur, si sua discussèrit

ibi. 62.

mala pro quibus illi infertur retributio iusta. Tunc magis sunt

Dei oculi super iustos quando eos affligi ab iniquis prouidentia diuina permittitur. Tunc iustis gaudia supponuntur æterna

quando præsentis tribulatione probantur. Quantum enim in hoc sæculo frangimur, tantum in perpetuo solidamur, & quantum in præsentis affligimur, tantum in futuro gaudebimus. Si

hic atterimur flagellis, purgati in iudicio inueniemur. Semper Deus hic uulnerat quos ad salutem perpetuam præparat. Cypri.

Cyprian.

Desinet unusquisque de Deo uel de malis conqueri, si quod

patitur intelligat se mereri. Infirmi-
tatem animæ infir-

mitate corporis uincamus. Scientes hanc iræ

Dei esse censuram, ut qui beneficijs non

agnoscitur, plagis intel-

ligatur.

De Patientia. Cap. XIX.

EST autem patientia uirtus contumeliarum, & omnis aduersitatis impetus æquanimiter portans, uel patientia est honestatis & utilitatis causa rerum arduarum & difficultium uoluntaria ac diuturna perpeſſio. Vnde patientiæ fructus est suas fuorumq; iniurias ac cætera mala æquanimiter ferre. Ea autem fuſius accepta eſt circa omne difficile et circa omnẽ tentationem, ſtriçtè uerò eſt circa paſſiones extrinſecus illatas. Actus uerò patientiæ eſt recipere paſſionem. Ita; animus nec succumbit, neq; uindictam inferentis appetit, de qua in præſenti capitulo multæ citantur auctoritates.

Omnino dicit in Euangelio Math. 5. Beati pa-

Mathæus.

cifici, quoniam filij Dei uocabuntur. Lucæ 21.

Lucas.

In patientia ueſtra poſſidebitis animas ueſtras,

Petrus.

Petr. 1. cap. 2. Hæc eſt gratia ſi propter Dei

conſcientiam ſubſinet quis triſtitias patiens iniuſte. Quæ enim

eſt gloria ſi peccantes & collaphizati ſuffertis? ſed ſi benefa-

Iacobus.

cientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum. Iacob. 1.

Probatio fidei noſtræ patientiam operatur: patientia autem op-

pus perfectum habeat, ut ſimus perfecti et integri in nullo de-

Paulus.

ficientes. Ibi. 5. Ecce agricola expeçtat prætioſum fructum

terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum & ſeroti-

num: ſic & uos patientes eſtote, & confirmate corda ueſtra,

quoniam aduentus domini appropinquabit. Paul. ad Rom. 5.

Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, proba-

tio uero ſpem. Spes aut non confundit, quia charitas diſfuſa eſt

in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.

Ad Hebr. 10. Patientia enim uobis necessaria est, ut uoluntatem Dei facientes, reportetis promissionem. Ad Hebr. 12. Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei, & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta. 2. Ad Corinth. 6. In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in laboribus, in uigilijs, in ieiunijs, in castitate & charitate non ficta. Salo. Prou. 14.

Salom.

Qui patiens est, multa gubernatur prudentia: qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam. Ibi. 16. Melior est patiens uiro forti, & qui dominatur animo suo expugnatore urbium. Ibi 19. Doctrina uiri per patientiam noscitur. Ibi 25. Patientia lenietur princeps, & lingua mollis confringet duritiam. Ecclesiast. 8. Peccator centies facit malum, & per patientiam sustentatur. Ecclesiast. 2. Sustine, & humilitate tua patientiam habe, quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines uero receptibiles in camino humiliationis. August. de puero

August.

Centurion. 23. q. 4. Paratus debet esse homo iustus & pius patienter eorum malitiam sustinere, quos fieri bonos querit, ut potius numerus crescat bonorum, ut non pari malitia se quis numero addat malorum. Idem in lib. de patientia. Virtus animi, quae patientia dicitur, tam magnum Dei donum est, ut etiam ipsius qui nobis eam largitur, patientia praedicetur. Quanto patiens est Deus noster in sustinendo peccata nostra, tanto se uerior erit in discutiendis actibus nostris. Hiero. Si Christus pax est credentium: quicumque sine pace est, consequenter nec Christum habet. Apud christianos enim non qui patitur, sed qui facit contumeliam miser est. Grauius est sustinere quem

Hieronymus

nolis, quàm desiderare quem diligis. Sicut ad proprias iniurias patientes esse debemus, ita si aliquem uiderimus erga Deum ore sacrilego blasphemantem, illic tenere patientiam non debemus, sed resistere sacrilego, & os blasphemum ueritatis reprehensione damnare. Ambr. Ad faciendam publicam patientiam fingunt, & in animo iracundiæ uires abscondunt. Ad nocendum parati cum nocendi tempus inuenerint. Tribus modis uirtus patientiæ exerceri solet. Aliquando nanque à Deo, aliquando ab antiquo aduersario, aliquando à proximo sustinemus aduersa. A proximo nanque persecutiones, damnationes, & contumelias, ab antiquo aduersario tentamenta, à Deo autem flagella toleramus. Idem super Beati immaculati. Illud est magnificum, si subiectus contumelijs iudicium Dei laudes, si uexatus ægritudine, iudicio Dei deputes, si te inopia præmit, non reuocet, quo minus laudes iustitiam Dei. Greg. super Ezech. Nulla sunt bona quæ agimus, si non æquanimiter proximorum mala toleramus. Idem in homil. super Euang. Cum audieritis prælia. Patientia enim est aliena mala æquanimiter perpeti, contra eum quoque qui mala irrogat, nullo dolore morderi. Ibidem. Cum audieritis. Plerunque patientes uidemur, quia retribuere mala non possumus, sed idcirco malum non retribuit, qui nequaquam ualet, proculdubio patientis non est, quia patientia non in ostentatione requiritur, sed in corde. In Deo possessio animæ in uirtute patientiæ ponitur, quia radix omnium, custosq; uirtutum patientia est. Per patientiam enim possidemus animas nostras, quia dum nobis ipsis dominari discimus, hoc incipimus possidere, quod sumus. Idem super Ezech. homil. 7. Patientia uera est, quæ ipsum amat quem portat. Nam tolerasse & odisse non est uirtus mansuetudis

Ambrsius.

Gregorius.
sup Ezech.
homil. 7.

idem Ambr.

Gregorius

idem super
Prou. 19.

nis, sed uelamentum furoris. Ibi homil. 35. Nos sine ferro & flamma martyres esse possumus, si patientiam in animo ueraciter custodiamus. Idem super euang. 35. Doctrina uiri per patientiam noscitur, tanto ergo minus quisque ostenditur doctus quanto minus patiens est. Nec enim potest ueraciter bona decendo impendere, si uiuendo nesciat æquanimitè aduersa tolerare. Perfecti enim doctoris est, aliorum improbitatem patienter sufferre, ut se nouerit ab iniquis patienter obseruari. Igitur cum patientia relinquitur, etiam bona reliqua quæ gesta sunt, destruuntur. Idem lib. 30. Moral. Gloriosius est iniuriam tacendo fugere, quàm respondendo superare. Superbus arbiter noster & si pondus considerat in retributione; tamen uires pensat in pondere. Quantum læta mens fuerit per amorem; tantum erit & patiens per longanimitatem. Tantum quisque portat per Christum, quantum amat. Si enim amas, portas, si desistis amare, desistis & tolerare. Quæ enim minus diligimus, minus & toleramus. Irruente facta stigio citius facta proximi adducuntur in grauitudine ponderis, quàm nobis non leuigat pœnam charitatis. Basilius. Pacificus homo consortium angelorum merebitur, inuidus autem particeps demoniorum efficitur. Qui patienter tolerat mala, in futuro coronam merebitur. Pax enim effugat discordias, Inuidia autem copulat eas. Sicut pax secreta mentis illuminat, ita inuidia occultæ cordis occæcat. Homo pacificus securâ possidet mentem, inuidus autem in tribulatione est semper. Fili si cupis patientiam habere, mone prius te ipsum, & ad mandata diuina excita mentem tuam. Ex abundantia pacis uel lætitiæ pacificus homo dinoscitur, et ex uultu marcido furore plenus inuidus demonstratur. Vir benignus si patiatu etiam iniuriam pro nihilo

Basilius.

ducit. iniquus autem paruum uerbum audiens à proximo contumelias arbitratur. Qui enim amplectitur pacem in mentis sue hospitio mansionem præparat Christo, quia Christus pax est, & in pace requiescere consuevit. Si quis tibi intulerit mala, ne irascaris, sed dole potius pro eo, quia Deus illi irascitur: *Isidorus. de summo bono lib. 3. cap. 62.* Qui uitæ futuræ præmium diligenter excogitat, mala omnia uitæ præsentis æquanimiter portat. *Ibi. 63.* Grauius torquetur impius mundi exagerando commodum, quàm iustus tolerando aduersa. Qui enim bona mundi diligit, uelit nolit, timoris & doloris pœne succumbit. Patienter ab uno ferendum est quod multis accidit. Pœna enim huius mundi breuis est, & qui affligit, & qui affligitur mortalis est. Habeto patientiam in aduersis: Promptior esto ad suscipiendam molestiam, quàm inferendam. Contumelias detrahentium patientia superat. Sagittas contumeliæ patientiæ clypeo frange. Cõtralinguæ gladium patientiæ præbe scutum. *Ibi lib. 3. cap. 1.* Iustus in pœnis gaudere debet, & impius in prosperitatibus timere. Iustus enim temporalia flagella ad æterna proficiunt gaudia. Plus corripitur flagello qui à Deo diligitur, si peccauerit. Valde enim necessarium est iustum in hac uita & uitij tentari & uerberari flagellis, ut dum uitij pulsatur, de uirtutibus non superbiat. Durius circa electos suos in hac uita Deus agit, ut dum fortioribus flagelli stimulis feriuntur, nulla oblectamenta præsentis uitæ desiderent sed cælestem patriam, ubi certa quies est, indefinenter expectent. *Ibidem cap. 2.* In hac uita Deus tanto magis studet ut parcat, quãto magis expectãdo flagellat, *Ibidem cap. 4.* Murmurare in flagellis Dei peccator hõ nõ debet, quia maxime per hoc corripitur et emendatur, Vnusquisq; aut tũc leuius portat quod patitur, quãdo

sua discusserit mala pro quibus illi iufertur retributio iusta. Discat non murmurare qui mala patitur, etiam si ignoret cur mala patiatur, sed per hoc iuste se pati arbitretur, per quod ab illo iudicatur; cuius nunquam iniusta iudicia sunt, Idem Solis loquiorum lib. 2. Magna est uirtus si non lædas à quo læsus es. Magna est fortitudo si etiam læsus remittas. Magna est gloria si cui potuisti nocere, parcas. Cypria. Pacificos enim homines & concordēs Deus in domo sua habitare præcepit, ut qui filij Dei esse cœpimus in Dei pace maneamus, & quibus spiritus unus est, unus sit animus & sensus. Sacrificium Deo maius est pax nostra & fraterna concordia. Qui pacem Christi, & concordiam rumpit aduersus Christum facit, qui dicit in Euangelio Ioan. 14. Pacem meam do uobis, pacem meam relinquo uobis, Pacem quippè quærere debet filius pacis. Neque enim accipere potest dolorum & passionum coronam, nisi præcesserit in dolore & passione pax. Neque enim potest ueraciter bona dicendo impendere, si uiuendo nescit æquanimiter aliena mala tolerare. Patientia fratres charissimi non tantum bona custodit, sed repellit aduersa. Quisquis lenis & mitis est, dei patris imitator est. In uita Patrum. Patientis homo riuulus fontis, omnibus exhibens delectabilem potum. Ioseph. Vir enim patientis est, qui præsentia non timet, & futura cogitat, nescit trepidare ubi non est timor.

Cyprian.

in uita Patr.

Ioseph.

De Perseus

De Perseuerantia. Cap. XX.

EST autem perseuerantia in ratione benè instituta stabilis & perpetua permansio. Vnde perseuerantiæ cœtrema sunt, pertinacia & leuitas. Perseuerantia dicitur à perseuero uerbo. Est autem perseuerare cum quadam constantia perdurare. & seuerus, quod aliquando significat grauem & censorium, quasi semper uerus, uel sequens uerum, & nulla gratia, nullis illecebris mutabilis. De ea ergo quàm plures hic ponuntur auctoritates.

Lominus dicit in Euangelio Math. 10. Qui autem perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. Paul. ad Rom. 6. Nunc autem liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum uestrum in sanctificationem, finem uerò uitam æternam. Idem ad Hebr. 12. In disciplina perseuerate, tanquam filijs uobis offert se Deus. quis enim filius est, quem non corripit pater? Salo. Ecclesiast. 7. Melior est finis orationis, quàm principium. Ecclesiast. 11. Sta in testamento tuo, & illo colloquere, et opere mandatorum tuorum ueterasce. August. ad Eudox. & habetur 16. q. 1. Vos autem fratres hortamur in domino, ut propositum uestrum in domino custodiatis, & usque ad finem multæ perseueretis. Hiero. & habetur de cons. dist. 5. Quicquid enim necessitate fit, cito soluitur, quod autem uoluntate accipitur, perseuerat. Non queruntur in christianis initia, sed finis. Paulus enim male cœpit, sed bene finiuit. Iudæ laudantur exordia, sed finis perditionis damnatur. Ambr. in epist. ad Simplic. Sapiens idem est animo, non minuitur, non augetur

Matthæus.

Paulus.

Salomon.

August.

Hieron.

rerum mutationibus, nec ut paruulus fluctuat, ut circumuoluatur
 tur omni uento doctrinae, sed manet perfectus in Christo, fundatus
 in charitate, radicans in fide. Greg. in Moral. & est de poen. dist. 3. Virtus boni operis perseverantia est. Incaustum
 quippe bonum agitur, si ante uitae terminum deseratur, quia et
 frustra uelociter currit, qui priusquam ad metas uenerit, deficit.
 Ille bene imolat, qui sacrificium boni operis usque in finem
 debite perducit. Isidor. de summo bono lib. 2. cap. 7. Tunc
 enim placet Deo nostra conuersio, quando bonum quod inchoamus,
 perseveranti fine complemus. Bonum ergo non inceperit
 pisse, sed perfecisse uirtus est. Ibidem. Non inchoantibus
 enim praemium promittitur, sed perseverantibus datur. Ibi
 cap. 14. Semper in uita hominis finis est querendus, quia
 Deus non respicit quales fuerimus, sed quales circa
 finem uitae extiterimus. Vnumquemque enim
 de suo fine Deus, non autem de praeterita uita iudicat. Cypri.
 Ex fine enim suo
 unusquisque aut iustificatur, aut condemnatur.

Cyprian.

De Auxilio Dei Cap. XXI.

Auxilium ab augeo es, dicitur, quia per auxilium aliquod
 augetur. de quo dicitur in Psal. 120. Auxilium meum
 à Domino, qui fecit caelum & terram. Vnde ad exposcendum
 diuinum auxilium multae in hoc capite traduntur auctoritates.

Ominus dicit in Euangelio Ioan. Ego sum uitis & uos palmites: qui manet in me, & ego in eo. hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. Si quis sine me manserit mittetur foras sicut palmes, & arefcet, & colligent eum, & in ignem mittent & ardet. Si manseritis in me quodcunque uolueritis, petetis & fiet uobis. In Actib. Apost. Nul-
 lus proprijs uiribus ualet ingredi ianuam fidei, nisi pacificante & operante gratia Dei. Paul. ad Rom. Si Deus pro nobis quis contra nos? Ibi 9. Igitur non uolentis neque currentis, sed misericordis est Dei. Ad Hebr. 4. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiae Dei, ut misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio oportuno. Ibi. 2. In eo enim in quo passus est ipse & tentatus, potens est & eis qui tentantur auxiliari. Salo. Prou. 3. Habe fiduciam in domino ex toto corde tuo, & ne paueas repentino terrore, & irruentes tibi potentias impiorum. Dominus enim erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum ne capiaris. Ecclesiast. 2. Quis enim permansit in mandatis eius & derelictus est? Aut quis inuocauit eum, & despexit illum? quoniam pius est & misericors Deus. Ibi 13. Omni uita tua dilige eum & inuoca illum in salute tua. Ibi 51. Inuocabo dominum patrem domini mei, ut non derelinquat me in die tribulationis meae, & in tempore superborum sine adiutorio. Laudabo nomen tuum assidue & collaudabo illud in confessione, & exaudietur oratio mea. August. libro de spiritu & anima cap. 4. Nemo de Dei pietate diffidat, quia maior est misericordia sua, quam nostra miseria, & quisquis ad Deum toto corde clamauerit, exaudiet illum quia misericors est. Super Ioan. serm. 19.

Ioan.

Act. Apost.

Paulus.

Salomon.

August.

- Deus tibi totum est. si es furis, panis tibi est. si sitis, aqua tibi est. si in tenebris es, lumen tibi est. si nudus es, immortalitate tibi uelutis est. In Soliloqu. Deus, quem nemo amittit nisi deceptus, quem nemo querit nisi admonitus, quem nemo inuenit nisi purgatus. Hiero. contra Pelagium. Deus semper largitur, semper donator est. non mihi sufficit quod semel dedit, nisi semper det. Peto ut accipiam, et cum accepero rursus peto: Auarus sum ad accipiēda Dei beneficia, nec illa deficit in dando ipsa, nec ego satior in accipiendo, quanto plus bibo, tanto plus sitio. In epist. 1. Nihil tibi dicas impossibile, ubi adest uirtus altissimi. Nihil de humana fragilitate cogites, ubi plenitudo inest diuinitatis. Fœlices sunt quibus Deus spes est, et omne opus oratio. Ambr. super Lucam. 15. cap. Impios quæsiuit dominus qui eum non quærebant, et pro eis uoluit mori: quomodo clamantes ad se non exaudiet? Ibi lib. 5. Vberior est Dei gratia quàm precatio: semper enim plus tribuit dominus quàm rogatur. Greg. lib. 2. Moral. Creator omnium Deus, pater omnipotens ubique est, & ubique totus est. In parte non est, quoniam ubique est. & tunc minus inuenitur, quando is, qui ubique totus est, in parte queritur. Nunquam deest, & tamen ab iniquorum cogitationibus longè est. nec tamen ibi deest, ubi longè est, quoniam ubi non est per gratiam, adest per uindictam. Idem in homil. super illud Lucæ: Ecce cœperunt simul excusare. Offerit Deus quod rogare debuerat, non rogatus dare uult, quod uix credi poterat, ut largiri dignaretur etiam postulatus. Magna enim pietas Dei omnipotentis super nos afficitur, quæ se deserētes nō deserit. Deus qui perfectōrū desideria diligēter inflammat, hic quandoq; ad perfectiōnē roborat. Isidor. In omni opere tuo Dei auxiliū posce. Iosep. Neceſse est adesse diuinū ubi humanū cessat auxiliū.

Hieronymus.

Ambrosius.

Gregorius.

Iosep.

De Compunctiōe. Cap. XXI.

Compunctio cordis est humilitas mentis cum lachrymis exorians de recordatione peccati, & timore iudicij. Vnde de in-presenti capite multe citantur auctoritates de fletu siue ploratu, compunctiōe, dolore, & lachrymis.

Dominus dicit in Euangelio Ioan. 16. Amen, amen dico uobis, quoniam plorabitis & flebitis uos, mundus autem gaudebit; uos tristes eritis, sed tristitia uestra in letitiam ueniet.

Math. 5. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Paul.

ad Rom. 12. Gaudete cum gaudentibus, flete cum flentibus.

1. Ad Corinth. 17. Qui flent tanquam non flentes, & qui gaudent, tanquam non gaudentes. Iacob. 4.

Miseri estote lugete et plorate. Ritus. n. uester conuertatur in luctum, & gaudium

in mœrorem. Salo. prou. 14. Ritus dolori miscbitur, & extre-

ma gaudy luctus occupat. Ecclesiast. 7. Melius est ire ad do-

rum luctus quàm ad domum conuiuij. Melior est tristitia risu,

quia per tristitiam uultus corrigitur animus delinquentis. Aug.

Qui non habet compunctiōem, nec quoque mundam habet

orationem. Thesaurus est bona cordis compunctio, innenarrabile

gaudium in anima hominis. Qui in oratione compungitur, ualde illi proficit ad salutem. Hiero. Super Esaiam. Ora-

tio Deum lenit. sed lachryma cogit. hæc ungit, illa pungit. Idem

in epist. O lachryma humilis, tua est potentia, tuum regnum,

tribunal iudicis, non uereris, amicorum tuorum accusatoribus

silentium imponis, non est qui te accedere uetet, si sola intras

ueris, uacua non redibis, magis crucias diabolum quàm pœna

Ioan.

Math. 5.
Paulus.

Iacobus.

Salom.

August.

Hieronymus.

infernalis . . . Quid plura ? uincis inuicibilem , ligas omnis
potentem , inclinas filium uirginis . Non minus est lau-
dandus uir fortis in luctu quàm in bello . *Ambrosius . de obi-*
tu Valentini . Pascunt frequenter lachrymæ , & men-
tem alleuant fletus , refrigerant pectus , & mæstum con-
solantur . Est enim pijs affectibus quædam flendi uolun-
tas , & plerunq; graues lachrymas euaporat dolor .

Gregorius . *Gregor . in Pastoral . de Pœnitent . dist . 3 .* Vniuscuiusque
mens tantum pœnitendo compunctionis suæ bibit lachry-
mas , quantum se à Deo meminit amisisse per culpas .
Cum per orationem compunctio effunditur , uia nobis per
quam ad Iesum in fine peruenitur paratur . Idem in res-
gistro super illud . *Axa filia Cale , &c .* Irriguum super-
ius accipit anima tua , cum se lachrymis regni cœlestis de-
siderio affligit . Irriguum uero inferius accipit , cum infer-
ni supplicia flendo pertimescit . Reuertentes nos Domi-
nus clementer amplectitur , quia peccatorum uita iam indi-
gna esse non potest , quæ fletibus lauatur . Non est dubitan-
dum circa finem iustificari hominem pœnitentiæ compun-
cti one . Et quia raro id fieri solet , metuendum est igitur ,
ne ad finem differatur spectata conuersio . Ne ante occu-
pet mors , quàm subueniat pœnitentia . Non ergo in flas-
tibus nostris , non in actibus nostris , sed in Deo confidas-
mus . Qua ergo post baptismum inquinauimus uitam , bas-
tizemus lachrymis conscientiam . Inquinati post aquam
salutis nascamur ex lachrymis . *Basilii .* Vbi sunt lachry-
mæ ibi spiritalis ignis accenditur , qui secreta mentis illu-
minet . *Isidor . de Summo bono lib . 2 . cap . 8 .* Prius enim

Basilii .

Isidorus .

enim lachrymis purganda sunt uitia quæ gessimus, & tunc mundata mentis acie id quod quærimus mentis gaudio complectimur, ut dum antea flendo, peccati à nobis caligo detergitur, mundatis cordis oculis libere superna inspiciantur. Qui uerò lachrymas indefinenter fundit, & tamen peccare non desinit, hic lamentum habet, sed emendationem non habet. Ibi. 10. Compunctio cordis est humilitas mentis cum lachrymis, exoricens de recordatione peccati, & timore iudicij. Illa est conuersis perfectior compunctio affectio, quæ omnes à se carnalium desideriorum affectus repellit, & intentionem suam toto mentis studio in Dei contemplationem defigit. Geminam esse compunctionem, qua propter Deum anima cuiusque electi afficitur, id est uel dum operum suorum mala considerat, uel dum desiderio æternæ uitæ suspirat. Quatuor esse qualitates affectionum, quibus mens iusti tedio salubri compungitur, hoc est memoria præteritorum facinororum, recordatio futurarum pœnarum, consideratio peregrinationis suæ in huius uitæ longinquitate, & desiderium supernæ patriæ. quatenus ad eam quanto citius ualeat peruenire. Sunt qui non ex uera cordis compunctione sui accusatores sunt. Sed tantum adhuc esse se peccatores designant, ut ex ficta humilitate conuersionis locum inueniant sanctitatis. Ibi cap. 13. Multi autem è contra semet ipsos peccatores fatentur, & tamen semet ipsos à peccato non subtrahunt. Amaritudo pœnitentiæ

Amaritudo poenitentiae facit animum & sua facta subtilius
discutere, et dona Dei quae contempsit flendo commemorare.
Nihil autem peius quam culpam agnoscere nec deflere. Ibi
cap. 15. Ingemiscendum est iugiter & postposita securitate
lugendum, ne Dei secreto & iusto iudicio deseratur homo, &
perdendus in potestate demonum relinquatur. Nam re uera
quem Deus deserit, demones suscipiunt. Lachrymae enim
poenitentiae apud Deum pro baptisinate reputantur. Qua
propter dilige lachrymas, suaues tibi sint lachrymae. Delectent
te semper planctus & luctus. Esto tantum pronus ad lamens
ta quantum fuisti ad culpam. Qualis fuit tibi ad peccandum
intentio, talis sit ad poenitendum deuotio. Grauiam enim pecca
ta grandia lamenta desiderant. Effren. Beatus nanque est,
& uere beatus quisque habens compunctionem secundum
Deum. Compunctio sanitas animae est. Compunctio remissio
peccatorum est. Compunctio illuminatio animae est. Compun
ctio spiritum sanctum perducit ad se. Compunctio unigeni
tum filium Christum facit habitare in se. Lachrymae
apud Deum fiduciam dant semper. Vbi lachrymae
abundant, ibi cogitationes
sordidae non appropin
quant.

Effren.

De Oratione

De Oratōne. Cap. XXIII.

O Ratio dicitur oris ratio per quam nostri cordis intima manifestamus Deo. Vnde oratio est actus rationis prae-
 ticae, scilicet quia est uel petitio decentium à Deo, uel ascensus
 mentis in Deum. Est ergo oratio ostensio uoluntatis nostrae
 ei à quo impetrare speramus id quod desideramus. de ea ergo
 in praesenti cap. pulcherrimae adducuntur auctoritates.

Mominus dicit in Euangelio Math. 6. Tu autem cum oraueris intra in cubiculum tuum, et clauso ostio ora patrem tuum in abscondito, & pater tuus, qui uidet in abscondito reddet tibi, Ibi 21. Omnia quaecunque petieritis in oratione credentes, accipietis. Ibi 26. Vigilate & orate ne intretis in tentationem. Marc. 13. Vigilate ergo & orate, nescitis enim quando dominus domus ueniet sero, an media nocte, uel galli cantu, an mane, ne cum uenerit repente inueniat uos dormientes. Quod autem uobis dico, omnibus dico. Vigilate. Lucæ. 18. Oportet semper orare & non deficere Ibi 21. Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere omnia quae uentura sunt, & stare ante filium hominis. Iacob. 5. Tristatur autem aliquis uestrum oret æquo animo & psallat. Infirmatur quis in uobis inducat presbyteros ecclesiae, & orent super eum ungentes cum oleo in nomine domini, & oratio fidei saluabit infirmum & alleuiabit cum dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei. Confitemini ergo alterutrum peccata uestra, & orate pro inuicem ut saluemini. Multum enim ualeat deprecatio iusti assidua. 1. Pauli ad Corinth. 14. Orabo

Matheus.

Marcus.

Lucas.

Iacobus.

Paulus.

spiritu, & orabo mente . Psallam spiritu, psallam & mente.
1. ad Theſſalonic. 5. Semper gaudete, sine intermiſſione ora-
te, in omnibus gratias agite. 1. ad Timoth. 2. Volo ergo uiros
orare in omni loco leuantes puras manus sine ira & diſcepta-
tione. Ibi. 4. Omnis creatura Dei bona eſt: ſanctificatur aus-
tem per uerbum Dei & orationem. Salo. Prou. 15. Longe eſt
dominus ab impijs, & orationes iuſtorum exaudiet. Eccleſi. 18.
Non impediaris orare ſemper, & non uereris uſque ad mor-
tem iuſtificari, quoniam merces Dei manet in æternum. Ante
orationem præpara animam tuam, & noli eſſe quaſi homo qui
tentat Deum. Ibi. 35. Oratio humilitatis ſuper nubes penetrat.
Ibi 38. Fili in infirmitate tua ne deſpicias te ipſum, ſed ora do-
minum, & curabit te. Auguſt. ſuper Pſal. 65. Orationis pur-
ræ magna eſt uirtus, & uelut fidelis nuncius mandatum perae-
git, & penetrat quo caro non peruenit. ſuper pſal. 85. Ora-
tio tua locutio eſt ad Deum. Quando legis, Deus tibi loquitur:
quando oras, cum Deo loqueris. Idem in quodam ſermi. Ora-
tio ſi pura eſt. ſi caſta fuerit, cœlos penetrans uacua non redibit.
Oratio oranti ſubſidium, Deo ſacrificium demonibus autem
flagellum eſt. Oratio eſt animæ ſanctæ præſidium, angelo bo-
no ſolatum, diabolo ſupplicium, gratum Deo obſequium, & pœ-
nitentiæ religionis laus tota, perfectæ gloria, ſpes certa, ſanitas
incorrupta. Oratio reſectio eſt ieiuniorum, duritiam cordis
emollit, auſteritatem temperat, ieiunium dulcificat. Sicut enim
ſine potu nulla eſt plena reſectio, ſic & ieiunium ſine reſectio-
ne orationis non poteſt animam perfectè nutrire. Idem Oratio
ne mundamur, lectioe inſtruimur, utrumque ſi liceat amplecte-
mur. Si non liceat, melius eſt orare quàm legere, quia in lectio-
ne cognoscimus quid facere debeamus. In oratione eadem acci-

Salom.

Auguſt.

pimus quæ postulamur. Nec uaces die ac nocte. Sed cum sonitus de oculis tuis ceciderit, tunc sensus tuus in oratione uigilet.

Oratio mundat à peccatis, & per orationem salutem habemus.

Hieronymus.

Hiero. super Marc. Ieiunio passionem corporis, oratione pestes sanandæ sunt mentis. Idem de con. dist. 5. Nec enim uerbis tantum, sed corde orandus est Deus. Quapropter melius est

quinque psalmodum decantatio cum cordis puritate ac serenitate, spiritualiq; hilaritate, quàm totius psalterij modulatio cum anxietate cordis atque tristitia. Sicut enim milites ad bellum inermes exire non conuenit, ita homini christiano procedere cunctis sine oratione non expedit.

In epist. Egredientes de hospitio armet oratio, regredientibus de platea occurrat ante sessio, nec prius corpusculum requiescat, quàm animam pascat oratio.

Ambrosius. in lib. de Offic. Sit oratio pura, simplex, dilucida, atque manifesta, plena grauitatis & ponderis, non affectata elegantia, sed intermissa gratia. Idem de Viduis. Vbi est oratio, adest uerbum, fugatur cupiditas, libido discedit. In Hexamer. lib. 1. Si pro te rogas tantum, pro te solus rogabis, si autem pro omnibus rogas, omnes pro te rogabunt.

Ambrosius.

Greg. in Moral. Ille Deo ueram orationem exhibet, qui semet ipsum cognoscit, quia puluis sit, humiliter uidet, qui nihil sibi uirtutis tribuit, qui bona agit, illa de misericordia conditoris esse cognoscit. Virtutis pondus oratio non habet, quam nequaquam per seuerantia continui amoris tenet. Veraciter orare est, amoris in compunctione gemitus, et non composita uerbare sonare. Idem in hom. Quanto grauiori tumultu carnalium rerum premimur, tanto orationi insistere ardentius debemus. Ad Deum quippe manus leuare est orationis nostræ studiū cum merito boni operis. Imponere citius ad partes iudex flectitur, si à prauitate sua non impediatur, qui corrigitur.

Gregorius.

Greg. in Moral. Ille Deo ueram orationem exhibet, qui semet ipsum cognoscit, quia puluis sit, humiliter uidet, qui nihil sibi uirtutis tribuit, qui bona agit, illa de misericordia conditoris esse cognoscit. Virtutis pondus oratio non habet, quam nequaquam per seuerantia continui amoris tenet. Veraciter orare est, amoris in compunctione gemitus, et non composita uerbare sonare. Idem in hom. Quanto grauiori tumultu carnalium rerum premimur, tanto orationi insistere ardentius debemus. Ad Deum quippe manus leuare est orationis nostræ studiū cum merito boni operis. Imponere citius ad partes iudex flectitur, si à prauitate sua non impediatur, qui corrigitur.

Greg. in Moral. Ille Deo ueram orationem exhibet, qui semet ipsum cognoscit, quia puluis sit, humiliter uidet, qui nihil sibi uirtutis tribuit, qui bona agit, illa de misericordia conditoris esse cognoscit. Virtutis pondus oratio non habet, quam nequaquam per seuerantia continui amoris tenet. Veraciter orare est, amoris in compunctione gemitus, et non composita uerbare sonare. Idem in hom. Quanto grauiori tumultu carnalium rerum premimur, tanto orationi insistere ardentius debemus. Ad Deum quippe manus leuare est orationis nostræ studiū cum merito boni operis. Imponere citius ad partes iudex flectitur, si à prauitate sua non impediatur, qui corrigitur.

Greg. in Moral. Ille Deo ueram orationem exhibet, qui semet ipsum cognoscit, quia puluis sit, humiliter uidet, qui nihil sibi uirtutis tribuit, qui bona agit, illa de misericordia conditoris esse cognoscit. Virtutis pondus oratio non habet, quam nequaquam per seuerantia continui amoris tenet. Veraciter orare est, amoris in compunctione gemitus, et non composita uerbare sonare. Idem in hom. Quanto grauiori tumultu carnalium rerum premimur, tanto orationi insistere ardentius debemus. Ad Deum quippe manus leuare est orationis nostræ studiū cum merito boni operis. Imponere citius ad partes iudex flectitur, si à prauitate sua non impediatur, qui corrigitur.

Greg. in Moral. Ille Deo ueram orationem exhibet, qui semet ipsum cognoscit, quia puluis sit, humiliter uidet, qui nihil sibi uirtutis tribuit, qui bona agit, illa de misericordia conditoris esse cognoscit. Virtutis pondus oratio non habet, quam nequaquam per seuerantia continui amoris tenet. Veraciter orare est, amoris in compunctione gemitus, et non composita uerbare sonare. Idem in hom. Quanto grauiori tumultu carnalium rerum premimur, tanto orationi insistere ardentius debemus. Ad Deum quippe manus leuare est orationis nostræ studiū cum merito boni operis. Imponere citius ad partes iudex flectitur, si à prauitate sua non impediatur, qui corrigitur.

Greg. in Moral. Ille Deo ueram orationem exhibet, qui semet ipsum cognoscit, quia puluis sit, humiliter uidet, qui nihil sibi uirtutis tribuit, qui bona agit, illa de misericordia conditoris esse cognoscit. Virtutis pondus oratio non habet, quam nequaquam per seuerantia continui amoris tenet. Veraciter orare est, amoris in compunctione gemitus, et non composita uerbare sonare. Idem in hom. Quanto grauiori tumultu carnalium rerum premimur, tanto orationi insistere ardentius debemus. Ad Deum quippe manus leuare est orationis nostræ studiū cum merito boni operis. Imponere citius ad partes iudex flectitur, si à prauitate sua non impediatur, qui corrigitur.

Greg. in Moral. Ille Deo ueram orationem exhibet, qui semet ipsum cognoscit, quia puluis sit, humiliter uidet, qui nihil sibi uirtutis tribuit, qui bona agit, illa de misericordia conditoris esse cognoscit. Virtutis pondus oratio non habet, quam nequaquam per seuerantia continui amoris tenet. Veraciter orare est, amoris in compunctione gemitus, et non composita uerbare sonare. Idem in hom. Quanto grauiori tumultu carnalium rerum premimur, tanto orationi insistere ardentius debemus. Ad Deum quippe manus leuare est orationis nostræ studiū cum merito boni operis. Imponere citius ad partes iudex flectitur, si à prauitate sua non impediatur, qui corrigitur.

Greg. in Moral. Ille Deo ueram orationem exhibet, qui semet ipsum cognoscit, quia puluis sit, humiliter uidet, qui nihil sibi uirtutis tribuit, qui bona agit, illa de misericordia conditoris esse cognoscit. Virtutis pondus oratio non habet, quam nequaquam per seuerantia continui amoris tenet. Veraciter orare est, amoris in compunctione gemitus, et non composita uerbare sonare. Idem in hom. Quanto grauiori tumultu carnalium rerum premimur, tanto orationi insistere ardentius debemus. Ad Deum quippe manus leuare est orationis nostræ studiū cum merito boni operis. Imponere citius ad partes iudex flectitur, si à prauitate sua non impediatur, qui corrigitur.

Greg. in Moral. Ille Deo ueram orationem exhibet, qui semet ipsum cognoscit, quia puluis sit, humiliter uidet, qui nihil sibi uirtutis tribuit, qui bona agit, illa de misericordia conditoris esse cognoscit. Virtutis pondus oratio non habet, quam nequaquam per seuerantia continui amoris tenet. Veraciter orare est, amoris in compunctione gemitus, et non composita uerbare sonare. Idem in hom. Quanto grauiori tumultu carnalium rerum premimur, tanto orationi insistere ardentius debemus. Ad Deum quippe manus leuare est orationis nostræ studiū cum merito boni operis. Imponere citius ad partes iudex flectitur, si à prauitate sua non impediatur, qui corrigitur.

In homil. su =
per euang.

Basilius.

Isidorus.

Ille enim in nomine saluatoris petit, quod ad ueram salutem retinet. nam si quid petitur contra ueram salutem, non in nomine Iesu petitur. Cum uero orationi uehementer insistimus, stat Iesus, ut lumen restituat, quia Deus in corde figitur, & lux amissa reparatur. Ea quæ perscrutare in nobismet ipsis plenius nitimur, sæpe melius orando, quàm inuestigando penetramus. Basil. in Hexamer. lib. 9. Quomodo obtinebit quis ut in oratione sensus eius non uagetur, si certus sit adsistere ante oculos domini? Oratio nanque grandis munitio est animæ. Per orationes purissimas omnia nobis tribuuntur utilia à domino, & omnia noxia proculdubio effugantur. Isidor. de Summo bono lib. 3. cap. 7. Oratio cordis est, non labiorum tantum. Neque enim uerba deprecantis, sed orantis cor aspicit Deus. Melius est autem cum silentio orare corde sine sono uocis, quàm solis uerbis sine intuitu mentis. Quod si tacite quis oret, & uox sileat, quamuis hominibus lateat, Deo latere non potest, qui conscientie præsens est. Pura est oratio quam in suo tempore sæculi nõ interueniunt curæ: longè autem est à Deo animus qui in oratione cogitationibus sæculi fuerit occupatus. Tunc ergo ueraciter oramus, quando aliunde non cogitamus. Sicut orationibus regimur, ita psalmorum studijs delectamur. Psalmendi enim utilitas, tristitiam cordis consolatur. Tantus debet esse orantis erga Deum affectus, ut non desperet precis effectum. Inaniter enim oramus, si spei fiduciam non habemus. Qui à præceptis Dei auertitur, quod in oratione postulat non merebitur. Si autem id quod Deus præcipit faciamus, id quod petimus sine dubio obtinemus. Oratio in præsentia uita pro remedio peccatorum effunditur, Psalmorum autem decantatio perpetuam Dei laudem demonstrat, & gloriam sempiternam.

Tam perseveranter intendere oportet animum nostrum orando atque psallendo, quousque importunas desideriorum carnalium suggestiones, quæ nostris obstrepunt sensibus, fortissima intentione superemus. Dum enim oramus, ad memoriam culpas reducimus, et magis reos tunc nos esse cognoscimus. Ideoque cum Deo assistimus gemere & flere debemus, remnescentes quam graua esse scelera quæ commisimus, quamq; dira inferni supplicia quæ timeremus. Mens nostra cælestis est, & tunc orando Deum bene contemplatur, quando nullis terrenis curis aut erroribus impeditur. Purgandus est itaque primum animus, atque à temporalium rerum cogitationibus segregandus, ut pura acies cordis ad Deum uere & simpliciter dirigatur. Nam tunc impetrare diuina munera credimus, quando simplici affectu assistimus cum oramus. Tunc autem diabolus cogitationes curarum sæculi humanis mentibus ingerit, quando orantes aspexerit. Qui læditur, non desistat orare pro se lædentibus, quia iuxta Dei sententiam peccat qui pro inimicis non orat. Nihil illi oratio proficit, cuius adhuc dolor in mente, uel odium manet in pectore. Cor enim cum manibus leuat, qui orationem cum opere subleuat. Qui autem orat, & non operatur, cor leuat & manum non leuat. Similiter & qui operatur & non orat, manum leuat et cor non leuat. Ergo & orare necesse est, & operari. Culpabiliter manus ad dominum erigit, qui facta sua orando prodit. Qui enim iactanter orat, laudem appetendo humanam, non solum eius oratio non delet peccatum, sed ipsa uertitur in peccatum. Sæpe Deus multos non exaudit ad uoluntatem, ut exaudit ad salutem. Oratio frequens diaboli iacula submouet. Immundos quoque spiritus orationis euincit instantia, quia demones per orationem ianz

Clemens. Disciplina nostra est orare pro intercesso-
 ribus & persecutoribus nostris. Cypri. Bona est oratio cum
 ieiunio et eleemosyna. Cito orationes ascendunt ad dominium,
 que ad eum merita nostri operis imponunt. Cæsarius. Sic les-
 Etioni & orationi debetis incumbere, ut interdum etiam ma-
 nibus aliquid possitis exercere. Duobus modis oratio impedi-
 tur, ne quisque petita ualeat impetrare. Aut enim si mala quisq;
 committit, aut si delinquenti sibi debita non dimittit. In uita Pat.
 Sicut uenenum ab animalibus fortiores herbæ uel pigmenta ex-
 pellunt, ita cogitationes sordidas oratio cum ieiunio repellit.
 Quales orantes uolumus inueniri, tales ante tempus orationis
 nos preparare debemus. Christo enim coniuncta mens, &
 præcipue in tempore orationis intenta nihil mali, aut super-
 flui recipit.

De Confessione. Cap. XXIII.

EST autem confessio triplex, scilicet actus exterior si-
 dei & iustitie. Actus latriæ, scilicet gratiarum actio, et
 laudatio Dei, Actus pœnitentie et confessio peccatorum. Unde
 confessio sacramentalis est delinquentis accusatio ex erube-
 scentia, & per clauis ecclesiæ satisfactoria obligans ad pœni-
 tentiam peragendam iniunctam. de quibus omnibus in hoc cap.
 citatas auctoritates inuenies.

Matheus.

Icit Dominus in Euangelio Math. cap. 10. Om-
 nis qui confitebitur me coram hominibus, con-
 fitebor & ego coram patre meo qui in caelis
 est. 1. Ioannis. 1. Si confiteamur peccata no-

Ioan.

stra qui fidelis, & iustus est, ipse remittet peccata nostra, &
 emundabit nos ab omni iniquitate. Ibi. 4. Qui confessus fuerit,
 quoniam Iesus Christus est filius Dei, Deus in eo manet, &
 ipse in Deo. Paul. ad Philip. 2. ³ Omnis lingua confiteatur, quia
 Dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. Ad Rom. 10. Paulus.
 Si confitearis in ore tuo dominum Iesum, & in corde tuo cre-
 dideris, quod Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris. Cor-
 de enim creditur ad iustitiam. Ore autem confessio fit ad salu-
 tem. Ad Hebr. 4. Habentes pontificem magnum, qui pene-
 trauit caelos Iesum filium Dei, teneamus spei nostrae confessio-
 nem. Iacob. 5. Confitemini alterutrum peccata uestra, et ora-
 te pro inuicem ut saluemini. salo. Prou. 28. Qui abscondunt
 scelera sua non diriguntur. Qui autem confessi fuerint, & rez-
 liquerit ea, misericordiam consequetur. Ecclesiast. 4. Non con-
 fundaris confiteri peccata tua, & ne supponas te homini pro
 peccato. Ibi. 17. Ante mortem confitere. A mortuo quasi nihil
 perit confessio. Confiteberis uiuens uiuos, & sanus confiteber-
 is, & laudabis Deum, & gloriaberis in miserationibus illius.
 Ibi. 39. Benedicite dominum in operibus suis, & confitemini
 illi in uoce labiorum uestrorum, & sic dicetis in confessione ue-
 stra. Opera domini uniuersa ualde bona. Ibi. 51. Confitebor
 tibi domine rex, & collaudabo te deum saluatorem meum.
 Confitebor nomini tuo quoniam adiutor, et protector factus es
 mihi. August. de Pœnit. Confessio est salus animarum, diffi- August.
 patrix uitiorum, restauratrix uirtutum, expugnatrice demonum,
 Quid plura? obstruit os inferni, et paradisi portas aperit. Idem
 super Psal. O homo quid times? cur confiteri erubescis peccata
 tua? peccator sicut et tu homo sum, humani à me nihil alienum.

Iacobus.
 Salomon.

Confitere homo homini, homo peccator homini peccatori. elige quod uis, si non confessus lates, inconfessus damnaberis. Ad hoc Deus exigit confessionem, ut liberet hominem humilem, ad hoc damnat non confitentem, ut puniat superbum. Idem de Pœn. dist. 6. Qui uult confiteri peccata sua, ut inueniat gratiam, quærat sacerdotem scientem & soluere & ligare. Ferto patrem erudiantem, ne se uerum sentias iudicem punientem. Tempus confessionis est, nunc confitere quæ fecisti uerbo uel opere, quæ in nocte uel in die. Confitere in tempore opportuno, & in die salutis thesaurum cœlestem accipies. Confessio malorum operum, initium est bonorum. Ambr. lib. de Paradiso dist. x. Non potest quisque à peccato iustificari, nisi peccatum ante fuerit confessus. Super Beati immaculati. Qui se accusat & si peccator sit, iustus esse incipit, quia nec sibi parcat, & Dei iustitias confitetur. Cessat enim uindicta diuina, si confessio præcurrat humana. In lib. de Ioseph. 36. Plurimum suffragatur Deo uerecunda confessio, & pœnam quam defensione euitare non possumus, pudore reuelamus. Neque enim adhiberi ei potest remedium, cuius est uulnus occultum. Hier. super Math. tractans illud, pœnitementi & credite, &c. Qui desiderat nucleum frangit nucem, frangit cor, pœnitentiamque agit qui uult æterno adherere bono. Præconia Christi narrare possunt, qui ad palmam indulgentiæ meruerunt peruenire.

Ambrosius.

Gregorius.

Gregor. 8. Moral. Qui promereri uult quod expetit, debet malum confiteri quod fecit. Valde enim facile est, ut peccatorem se quisque fateatur, cum nihil pro peccato suo patitur. 22. lib. Moral. Hæc sunt ueræ humilitatis insignia, iniquitatem suam quemquam cognoscere, & cognitam uoce confessionis aperire. Non uult Deus ulcisci malitiam, qui confiteri delicta persuadet.

persuadet. Optat dissolui confitentem ne contumax penitentem cogatur. Gregor. in Pastor. Qui delinquens uulnera clausa peccatorum lingua non detegit, quanto amplius silentio premit, tanto grauiorem dolorem intrinsecus auget. Vulnera enim clausa plus cruciant. Nam cum putredo quæ interius feruet, eijcitur, ad salutem dolor aperitur. Omnis quippe peccator dum culpam suam infra conscientiam abscondit, intrinsecus latet: & in suis penetralibus occultatur. Peccatores Deus uidet & sustinet, resistentes tolerat & damnat. Quotidie per Euangelium clementer uocat: confessionem nostram ex puro corde desiderat, & cuncta quæ delinquimus relaxat. Peccati uirus salubriter aperitur in confessione, quod pellifere latebat in mente. Confitendo peccata quid aliud agimus, nisi malum quod in nobis latebat, aperimus? Peccator enim conuersus de peccatis in sletibus iam iustus esse uidetur cum exeperit accusare quod fecit. Origenes. Si dixeris peccata tua prior exaudiet te Dominus tanquam populum sanctum. Basi. Melior est enim in malis factis pura confessio, quam in bonis operibus superbie gloriatio. Isido. Confessio sanat, confessio iustificat, confessio peccatis ueniam donat. Omnis spes in confessione consistit. In confessione locus misericordie est. Nulla tam grauis est culpa, quæ per confessionem non habeat ueniam. Qui peccata sua hominibus occultant, & per semet ipsos confessi non fuerint, Deum quem testem habent, ipsum habebunt ultorem. Idem de summo bono lib. 2. cap. 13. Ex eo unusquisque iustus esse incipit, ex quo sui accusator extiterit. Multi autem è contra semet ipsos peccatores esse fatentur, & tamen semet ipsos à peccato non subtrahunt. Magna iam iustitiæ pars est, se ipsum

Origenes

Basilii.

Isidorus.

nosse homo quòd prauus est , ut ex eo diuine uirtuti subdatur
humilius , ex quo suam infirmitatem agnoscat . Bene se ius
dicat iustus in hac uita : ne iudicetur à Deo damnatione perpe
tua . Tunc autem iudicium de se quisq; sumit , quando per dis
gnam pœnitentiam sua praua facta condemnat . Duplicem
habere debet fletum in pœnitentia omnis peccator : siue quia
per negligentiam bonum non fecit : siue quia malum per au
daciam perpetravit . Quod enim oportuit , non gessit , et quod
agere non oportuit gessit . Quædam enim iustitiæ portio est
iniquitatem suam homini puro confiteri , & in semetipsis de
peccatis proprijs erubescere . Qui scelera sua cogitat , &
conuersus fuerit ueniam sibi parat . Ibidem cap . 29 . Vul
nera enim mentis aperta cito exhalant : clausa uerò nimis exul
cerant . Peccatum quod proditur , cito curatur . Crimen au
tem tacendo amplatur . Si patet uitium , fit ex magno pusilla
lum . Si latet uitium , fit ex minimo magnum . Silens
tio culpa crescit . Clemens . Iacentibus non fas
cile potest medela oportuna , & necessa
ry sermonis adhiberi . Proferre
debet unusquisq; in quo ani
mus per ignorantiam
languet .

Clemens .

De Indulgentiâ siue de Reconciliatiōe proximî
& peccatorum remissîone. Cap. XXV.

Indulgentia sumpta est ab indulgeo uerbo quod sumitur multis modis, aliquando enim significat concessionē gratiæ, aliqui dispensationē, aliqui pro uacare, aliqui prout importat remissionem pœnæ: & sic communiter accipiunt doctores, quando loquuntur de indulgentiis ecclesie. Aliquando accipitur pro remissione peccatorum, uel quadam condonatione, & ita citantur auctoritates in toto isto cap. unde rectius in titulo diceretur, De Reconciliatione proximî, et remissione peccatorum.

Omnino dicit in Euangelio Mat. 5. Si offeres munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque munus tuum ante altare, & uade prius reconciliari fratri tuo, & tunc ueniens offeres munus tuum. Ibi. 6. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum dimittet uobis pater uester qui in cælis est, peccata uestra. Ibi. 18. Accedens Petrus ad Iesum, dixit. Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei usq; septies? Dixit illi Iesus Nō dico tibi usq; septies, sed usq; septuagesies septies. Ibi 12. Omne peccatū et blasphemia remittetur hominibus: spiritus autē blasphemie nō remittetur. Et quicūq; dixerit uerbū cōtra filiū hominis, remittetur ei: q aut dixerit uerbū cōtra spiritū sanctū, nō remittetur ei, neq; ī hoc seculo neq; in futuro. Ioan. 20. Quorū remisieritis peccata, remittētur eis: et quorū retinueritis, retēta sūt. Idē In Epist. 1. cap. 2. Scribo uobis filioli quomā remittūtur uobis peccata propter nomē Dei. Actus Apost. 10.

Matthæus.

Ioannes

- Aët. Apost.** Huic omnes prophete testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum. **Iacob. 5.** Oratio fidei saluabit infirmum: & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.
- Iacobus.**
- Paulus.** Paul. ad Ephe. 1. In filio Dei habemus redemptionem; per sanguinem eius remissionem peccatorum, secundum diuitias gratiæ eius, quæ superabondauit in nobis. **Ad Coloss. 3.** Si quis aduersum aliquem habet quærelam: sicut & Dominus donauit uobis, ita & uos. **Sal. Prouerb. 20.** Ne dicas redam malum pro malo. **Expecta Deum, & liberabit te. Eccle. 20.** Pius & misericors est Deus: & remittit in die tribulationis peccata. **Ibi. 28.** Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. **Aug. de uerbis Domini, tractans illud Apost. Donantes uobis met ipsis.** Dicit Dominus: Dimitte, & dimittetur tibi. Si ego prior dimisi, dimitte illis postea. Nam si non dimiseris, reuocabo te, & quicquid dimiseram, replicabo tibi. **Ibidem.** Audistis formam, si septuagies septies Christus tibi peccata donauit, si hucusq; signouit, & ultra negauit: pone & tu limitem, & ulterius noli ignoscere. **Idem de Vita clericor. lib. 10.** Nullus debite grauioris pœnæ accipit ueniam, nisi qualemcunq; & si longè minorem, quam debeat, soluerit pœnam. **Idem.** Vnusquisq; talem indulgentiam accepturus est à Deo, qualem & ipse dederit proximo suo. **Hiero. super Math. lib. 3.** Non usq; septies, sed usq; septuagies septies: id est, quadringentis & nonaginta uicibus, ut totiens peccanti fratri dimittimus in die, quoties ipse peccare non posset. **Idem super Math. 24.** Si peccauerit in nos frater noster, & in qualibet causa nos læserit, dimittendi habemus potestatem, immo ne-
- Salomon.**
- August.**
- Hieronymus.**

cessitatem : quia Dominus præcipit , ut debitoribus nostris de-
 bita dimittamus . Ibi super illud si non remis . pecca . O for-
 midolosa sententia , si parua fratribus non dimittimus , magna
 nobis à Deo non dimittuntur . Ille recte sui delicti ueniam
 postulat qui hoc quod prius in ipso delinquit relaxat . Dimittas
 mus ergo quod debetur nobis , ut dimittatur quod debetur à no-
 bis . Ambros. super Luc. Discas frequenter ignoscere : nec Ambrosius .
 indignationem tenere . Nihil est enim quo possit offendi , cui
 ignoscendi est consuetudo . Tantæ pietatis est Dominus Iesus,
 ut ipsi Iudæ donaret ueniam , si Christi expectasset misericor-
 diam . Greg. in Moral. Qui dimittit , & non dat , & mi- Gregorius .
 nime dimittit : omnino misericordiam nullam facit , quia ab
 omnipotente Deo munus ex manu non accipitur : quod obligato
 corde ex malitia profertur . Si hoc quod in nos delinquitur ,
 ex corde non dimittimus , et illud rursus exigitur , quod nobis
 iam per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus . Tunc
 unusquisq; quod recte petit , adipiscitur , cum eius animus in
 petitione nec inimici odio fuscatur . Nec curat antiquus hostis ,
 ut terrena à nobis tollat , sed ut charitatem in nobis feriat :
 Isido. de Sûmo bono , lib. 2. cap. 14 . Nullus desperare debet Isidorus ,
 ueniam : etiam si circa finem uitæ ad pœnitentiam conuertatur .
 Vnumquemq; enim Deus de suo fine , non de præterita
 uita iudicat . Non enim possunt peccata dimitti ei , qui in se
 peccanti debita non dimittit . Qui fratrem sibi tardius re-
 conciliat , Deum sibi tardius placat . Frustra enim sibi pro-
 pitare Deum querit , qui cito placare se in proximum neglig-
 git . Quomodo Deus in Christo nobis nostra peccata donauit :
 si & nos qui in nobis peccant , dimittamus . Ignoscendum
 est cuiq; dum ueniam postulat . Athanas. Si ergo non dimittis Athanasius .

iniuriam, quæ tibi facta est, non orationem pro te facis, sed
maledictionem super te inducis. Sic enim dicis: Sic mihi di-
mitte, sicut & ego dimisi. In collationibus tantum enim di-
mittetur nobis, quantum nos remisimus eis, qui nobis qua-
cunq; malignitate nocuerunt. Cypri-
cantem dimittit. Ignoscendo peccatum sine dubio eleemosy-
nam facit. Cæsarius, id admonition. secunda. Qui capti-
uos redimere, & pauperes pascere uel uestire non præualet,
contra nullum hominem odium in corde referuct, & inimicis
suis non solum malum pro malo non reddat, sed etiam dili-
gat: & pro eis orare non desinat, certus de misericordia, uel
de promissione Domini sui, libera conscientia ante tribunal

Cyprianus.

Cæsarius.

Christi dicere poterit: Da Domine, quia dedi, dimitte
te, quia dimisi. Qui enim in se peccanti cle-
menter indulserit, nullum peccati uesti-
gium in illius anima remanebit.

De Pœnitentiâ. Cap. XXVI.

Est autem pœnitentia mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere. Pœnitentia enim est uirtus qua cõmissa mala cum emendationis proposito plangimus, et odimus; & plangenda ulterius committere nolumus. Vnde pœnitentia est quædam, dolentis uindicta puniens in se quòd dolet commisisse. Qua de re elucidum est quòd ad agendam pœnitentiam non sufficit mores in melius commutare, & à male factis recedere, nisi, & de his, quæ facta sunt, satisfacendo dolere, & pœnitere. De ea ergo eiusq; laudibus, fructibus, necessitate, & modo copiosus in hoc cap. auctoritates auctor adducit.

Dominus dicit in Euangelio Mat. 3. Pœnitentiã Matheus.
 agite, appropinquabit enim regnũ cœlorũ. Facite ergo fructũ dignũ pœnitentiæ. Luc. 5. Nõ Lucas.
 ueni uocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiã. Ibi. 15. Gaudiũ erit corã angelis Dei super uno peccatore pœnitentiã agente. Ibi. 13. Nisi pœnitentiã habueritis, omnes simul peribitis. Apocalyp. 2. Pœnitentiã age, si quominus, ueniã tibi cito, et pugnabo cũ illis in gladiõ oris mei. Act. Apost. 2. Apocalyp.
Act. Apost.
 Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisq; & accipietis donũ spiritus sancti. Paul. ad Ro. 2. An diuitias bonitatis contentis, & patentiæ, & longanimitatis? Ignoras quomã benignitas Dei ad pœnitentiã te adducit? Salo. sapient. 11. Dissimulat Paulus.
 Deus peccata hominũ propter pœnitentiã. Eccl. 2. Si pœnitentiã non egerimus, incidemus in manus Domini: & non in manus hominum. Ibi. 20. Quã bonum est correptum manifestare pœnitentiam: sic enim effugiet uoluntarium peccatum,

Ibi . 5 . Ne dixeris , peccaui , & quid mihi accidit triste ?
Altissimus enim est patiens redditor . Ne tardes conuerti ad
Deum , nec differas de die in diem . Subito enim ueniet ira il-
lius , & in tempore uindictæ disperdet te . Ibi . 8 . Ne des-
spicias hominem auertentem se à peccato : neq; impropere ei .
memento quoniam omnes in corruptione sumus . Ibi . 12 .

Altissimus odio habet peccatores ; & misertus est poenitentis
bus . Ibi . 17 . Conuertere ad Dominum , & relinque pec-
cata tua . Ibi . 21 . Fili peccasti , ne adijcias iterum : sed de
prislinis deprecare ut dimittantur tibi . Quasi à facie colubri
fuge peccatum : & si accesseris ad illud suscipiet te . Poeni-
tentia quàmuis sit exigua non despicietur apud iudicem iustum
Deum . August. in lib. de poenit . Ad agendam poenitentiam
non sufficit mores in melius commutare , & à malefactis re-
cedere , nisi & de his quæ facta sunt , satisfacias Deo per poe-
nitentiæ dolorem , per humilitatis gemitum , per contriti cor-
dis sacrificium , cooperantibus elemosynis . Idem in Soliloq .
Inanis est poenitentia , quam sequens culpa coinquinat . nihil
profunt lamenta , si replicentur peccata . Nihil ualet à malis
ueniam poscere , & mala de nouo iterare . In lib. de Poenit .
Poenitentia languores sanat , leprosos curat , & mortuos sus-
scitat , sanitatem auget , gratiam conseruat . claudis gressum ,
aridis copiam , cæcis uisum restituit . uitia fugat , uirtutes exor-
nat , mentem munit & roborat . Idem de ecclesiastic. dogma-
tib. poenitentia aboleri peccata indubitanter credimus , & in
ultimo uitæ spiritu , si admissorum poeniteat . Hieron. in
Amos Proph. Si agimus poenitentiam , Deum quoq; suæ poe-
nitebit sententiæ . Idem in Epist. ad Susan . Necessaria est
poenitentia , quæ aut æquet crimina , aut certè excedat . in
quodam

August.

Hieronym.

quodam Serm. Apud Deum non tam ualet mensura temporis, quam doloris. non tam abstinentia ciborum, quam mortificatio uitiorum. propter quod tempora pœnitentiæ pro fide & conuersatione pœnitentium abbreuianda præcipiuntur, & pro negligentia protelanda existimantur, quum pro quibusdam culpis modi pœnitentiæ sunt impositi. Utinam tam cito conuertatur peccator ad pœnitentiam, quam cito Dominus præparatus est etiam prænitam mutare sententiam. In pœnitentia non temporis longitudinem requirit Deus sed affectus sinceritatis pœnitendo pensantur. Deus natura misericors est, & paratus ut saluet clementia, quos non potest saluare iustitia.

Ambros. de Ioseph. cap. 36. Qui pœnitentiam agit, paratus debet esse ad opprobria perferenda, iniuriasq; subeundas: nec commoueri, si quis ei peccati sui crimen obijciat. Idem in Epist. 3. ad Simplician. Nihil peccare solius Dei est: emendare sapientis: & corrigere erratum, & pœnitentiam agere de peccato: id tamen difficile est in hac uita homini. Quid enim tantarum, quam ut inuenias uirum, qui se ipsum cœrguat, & factum condēnet suum? Rara itaq; cōfessio de peccato, rara in pœnitētias rara hominibus uerbi huius assertio. Repugnat enim uerecūdia, quia erubescit unusquisq; propriā culpā fateri, dum præsentia magis quam futura cogitat. Idem de pœnit. dist. 1. Nouit Dominus mutare sententiam, si tu noueris emendare delictum. Grego. in æsli. tempus. dist. 3. Pœnitentiam quippe agere est, & perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. nam qui sic alia deplorat, ut iterum alia committat, adhuc pœnitentiam agere aut ignorat, aut dissimulat.

Quid enim prodest si peccata luxuriæ quis desleat, & tamen adhuc auaritiæ æstibus anhelet? Idem in Pastor. Qui admissa

Ambrosius.

de Ioseph. uel

Gregorius.

plangit, nec tamen deserit, pœnæ grauiori se subijcit: qui ipsam quam flendo impetrare potuit, ueniam contemnit. Neque enim recte satisfacimus si ab iniquitate non cessamus: quia qui commisit prohibita sibi ipse abscidere debet etiam concessa. Et se reprehendit in minimum qui se meminit in maximis deliquisse. Satis alienus à fide est qui ad agendum pœnitentiam tempus senectutis expectat. Metuendum est ne dum sperat Christi misericordiam incidat in iudicium. Non enim potest esse gratia electorum nisi ubi erit uenia peccatorum.

... Magis ergo de peccatore conuersio quàm de iusto stante gaudium fit in cœlo. Necessarium ergo ei est qui uult se omnino purgare à peccato primum ipsas causas culpæ subcidere. Interius uis iudex mentem potius quàm uerba considerat. Qui tempus congruæ pœnitentiæ prodit, frustra ante regni ianuam cum præcibus uenit. Origen. Si enim tunc uis pœnitentiam agere, quando peccare non potes, peccata te dimiserunt non tu illa. Impia anima plangit in malis, dum sperat de bonis.

Origenes

Isidorus.

Isidor. de Summo bono lib. 2. cap. 13. Amaritudo pœnitentiæ facit animum, & sua facta subtilius discutere: & dona Dei, quæ contempsit flendo commemorare. Nihil autem peius quàm culpam agnoscere nec deslere. Duplicem habere debet fletum in pœnitentia omnis peccator; siue quia per negligentiam bonum non fecit: seu quia malum per audaciam perpetravit. Ille pœnitentiam dignè agit, qui sic præterita mala deplorat: ut futura iterum non committat. Nam qui plangit peccatum: & iterum admittit peccatum: quasi si quis lauet laterem crudum quem quantò magis eluerit, tanto amplius Lutum facit. Quamuis quisq; sit peccator & impius, si ad pœnitentiam conuertatur: consequi posse ueniam creditur. In hac uita tantum pœ-

nitentiæ patet libertas, post mortem uero nullam correctionis esse licentiam. In hac uita dum esis: Deum per pœnitentiam glorificate. In hoc enim seculo pœnitentiam operantibus Dei misericordia subuenit. Ibi. 14. Amplius letatur Deus de anima desperata, & aliquando conuersa, quàm de ea quæ nunquam extitit perdita. Copiosius est enim gaudium coram Deo, & angelis eius de eo qui à periculo liberatur, quàm de eo qui nunquam nouit peccati periculum. Quanto enim contristat res perdita: tantò magis si fuerit inuenta lætificat. Multi superna resperși gratiam extremis suis ad Deum reuertuntur per pœnitentiam, & quæcunq; mala gesserint, quotidianis flectibus purgant: atq; in bonis factis mala gesta commutant. quibus iuste totum quod deliquerant ignoscitur: quia ipsi quod malè gesserant pœnitendo cognoscunt. Idem Pœnitentiã non uerbo agenda, sed factò. Grande scelus grandem exquirat necessario satisfactionem. Qui ergo cupit certus esse in morte de indulgentia sanus pœniteat: sanusq; perpetrata facinora defleat. Qui autem prauè uiuendo pœnitentiam in morte agit, periculosum est. Sicut eius damnatio incerta est, sic & remissio dubia. Idem lib. 3. Pœnitentia est medicamentum uulneris, Spes salutis, per quam peccatores saluantur, per quam Deus ad misericordiam prouocatur, quæ non tempore pensatur, sed profunditate fletus et lachrymarũ. Pœnitentiã aut̃ nom̃e suscipit à pœna qua anima cruciatur et mortificatur caro. Ibi lib. 2. ca. 15. Si pœnitendo digna Deo acta gesserimus: seueritatẽ eius in clementiã cõmutabimus. Nã ille q nos malos tolerat, nõ dubiũ est q cõuersis clementer ignoscat. Hoc totũ de Dei procedit clemẽtia, ut nos nõ dãnet crudeliter, sed expectet ad pœnitentiã patienter. Hylarius. Hylarius.

Plenitudo enim mores immutat, & longorum temporum crimina in ictu oculi pereunt, si cordis nata fuerit compunctio.

Cæsarius.

Cæsarius. Valde dura est, & nimium dolenda conditio omnem intentionem, & studium impendere operi, & fructum non recipere post laborem. Dicit enim aliquis cum ad senectutem uenero, tunc ad poenitentiae medicamenta confugiam. Quare de hoc se fragilitas humana praesumat, cum, unum diem uitae suae in potestatem non habet? Iniquitatem enim nostram si nos agnoscimus, Deus ignoscit. Multi enim se credebant longo tempore uiuere, & ita illos repentina mors subtraxit: ut nec ad illam momentaneam possint poenitentiam peruenire. Erubescimus modo paruo tempore poenitentiam agere, & non timemus sine ullo termino temporis aeterna supplicia sustinere. Qui enim pro peccatis sibi ipsi non parcit, Deus cito illi indulgentiam tribuit. Cypria. de laud. Poenitentiae. O poenitentia quid de te noui referam? omnia ligata tu soluis, omnia clausa tu reseras, omnia aduersa tu mitigas, omnia contrita tu sanas, omnia confusa tu lucidas, omnia desperata tu animas.

Cyprianus.

De Abstinentia. Cap. XXVII.

Abstinentia est à cibo & potu (non quia haec aut aliqua Dei creatura mala sint, sed pro sola corporis castigatione) cessatio secundum August. de fide ad Petrum. Vel abstinentia est cohibitio gulae, luxuriae cupiditatis, auaritiae, ambitionis, et superbiae. Unde abstinentia aliquando pro iustitia sumitur, cum. scilicet. abstinemus ab alienis nulli uim inferentes, nihil cuique eripientes. De ea ergo ad plenum in praesenti cap. traduntur auctoritates.

Ominus dicit in Euangelio Mat. 5 . Beati qui Mathæus,
 esuriunt & sitiunt iustitiam quoniam ipsi satu-
 rabuntur. 1. Petri. 2. Obsecro uos tanq̄ adue- Petrus.
 nas, & peregrinos abstinere à carnalibus desi-
 derijs : quæ militant aduersus animam, conuer-
 sationem uestram inter gentes bonam habentes . Paul . ad Paulus
 Rom. 14. Is qui non manducat, manducantem non spernat. Et
 qui manducat non manducantem iudicet . Qui enim manducat,
 Domino manducat, & gratias agit Deo . Et qui non mandu-
 cat, Domino non manducat, et gratias agit Deo . 1. Ad Thes-
 salonicen. 5 . Omnia probate, quod bonum est tenete : ab om-
 ni specie mala abstinete uos. 1. Ad Timoth. 4. Omnis creatu-
 ra Dei bona est: & nihil reijciendum, quod cum gratiarū actio-
 ne percipitur . Sanctificatur enim per uerbum Dei , & oras-
 tionem . Sal. Prouer. 13. Iustus comedit & replet animam Salomon.
 suam , uenter autem impiorum insatiabilis. Ibi. 27. Anima sa-
 turata calcabit fauum. Anima esuriens, & amarum pro dulci
 sumit. Ecclesiastic. 3. Sapiens cor & intelligibile abstinet se
 à peccatis : & in operibus iustitiæ successus habebit . Ibi . 37.
 Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstiniens est, adij-
 ciet sibi uitam . Augu. Super Ioan. de consc dist. 5. Ieiunium August.
 autem magnum, & generale est, abstinere ab iniquitatibus, &
 ab illicitis uoluptatibus seculi quod est perfectum ieiunium in
 hoc seculo: Quasi quadragesimam abstinentiæ celebramus, cum
 bene uiuimus, cum ab iniquitatibus, & ab illicitis uoluptatibus
 abstinemus. Idem ibi de diffinitione rectæ fidei . Bonum est in
 cibo cum gratiarum actione percipere, quicquid Deus edendū
 præcepit . Abstinerere autem ab aliquibus, non quasi malis, sed
 quasi non necessarijs , non est malum . Nihil prodest tota die

longum ducere ieiunium, si postea ciborum satietate uel nimie
tate anima obruatur. Sit ergo temperatus cibus escæ: & ir-
rigata corporis nostri terra spinas libidinum non germinabit.
Qualis est caro quæ post multos dies præcipit cibum, talis est
anima quæ non assidue pascitur uerbo Dei. Bonum est ieiun-
nare, sed melius est eleemosynam dare. Eleemosyna sufficit
sine ieiunio. Ieiunium autem non sufficit sine eleemosyna.
Sed ieiunium cum eleemosyna duplex bonum est. Tale au-
tem est ieiunium sine eleemosyna, qualis sine oleo lucerna.
Sicut lucerna quæ sine oleo accenditur fumigare potest, lucem
autem habere non potest, ita ieiunium sine eleemosyna carnẽ
quidem cruciat sed charitatis lumine animam non illustrat.

Hieronymus. Hic. in Epist. ad Demetriad. Abstinentia tua atq; ieiunium eo
magis Deo grata sunt, quo cum moribus sanctis offeruntur.
Ut quæ in alijs sunt umbracula uitiorum, in te sint ornamen-
ta uirtutum. Idem ad Rusticum. Modicus ac temperatus ci-
bus & carni & anime utilis est. Plenus uenter facile de iei-
unijs disputat. Melius est enim stomachum dolere quàm men-
tem. Tantum tibi ieiunium impone quantum ferre potes.
Multoq; melius est quotidie parum quàm raro satis sumere.
Ardor corporis frigidioribus epulis temperandus est. in Epist.
ad furium. Nonnulli uitam pudicam appetentes in medio itine-
re corruerunt: dum solam abstinentiam carniũ putant, &
leguminibus onerant stomachum, quæ moderatè parçeq; inno-
xia sunt, & ut quod sentio, loquar, nihil sic inflammat cor-
pora, & membra genitalia tintillat sicut indigestus cibus, uis-
et usq; conuulsus. Idem Ad Celantiam. Quid prodest
tenuari corpus abstinentia, si animus intumescit superbia?
Quid uirtutis habet uinum non bibere, & ira, & odio ines-

briari? Idem Ad Eustochium. Sollicite providendum est,
 uti quos saturitas à paradiso expulit, esuries reducat. Ambr. Ambrosius.
 in sermo. de ieiunio. Gula à paradiso regnantem expulit.
 Abstinentia ad paradysum reuocant errantem. In lib. de iei-
 unio. Initium uitæ hominis panis & aqua. At nunc quicq;
 quid piscium natat, quicquid auum uolitat, quicquid ferarum
 discurret nostris, uentribus sepelitur. Ieiunia, uigiliæ, elees-
 mosynæ augere bonum nostrum debent, non uelare peccatum.
 Ille abstiniens, uir credendus est, qui uitiorum omnium liber
 effectus est. Neq; enim reputanda est abstinentia, ubi erit
 uentris saturitas subsecuta. Membra sua quæ sunt super
 terram mortificant, qui insolens corpus ieiuniorum continuas-
 tione castigant. Nihil contra abstinentiam faciunt, qui uiz-
 num non pro ebrietate, sed pro corporis tantum salute per-
 cipiunt. Nec hoc eis offert uoluntas, sed permittit infirmis-
 tas. Abstinentia ciborum sola non sufficit, nisi ei opera
 bona iungantur. Gre. in Pastor. In cassum per abstinen- Gregorius.
 tiam corpus atteritur, si inordinatis moribus dimissa mens
 uitæ dissipatur. Idem in ho. Qui à paradisi gaudijs per
 cibum cecidimus: ad hæc in quantum possumus, per absti-
 nentiam resurgamus. in lib. 20. Moral. Abstinentiæ
 uirtus nulla est, si tantum, quisq; corpus non edomat, quan-
 tum ualet, aut ualde inordinata est, si dederit plus,
 quàm ualet. Plus est ab enim uerbi pabulo uicturam in per-
 petuo mentem reficere quam uentrem mortifere carnis ter-
 reno pane satiare. Cibo corpus pascitur, opere spiritus nutri-
 tur. Innocent. Abstinentes et arrogantes abstinentia quidem Innocentius.
 corpus afficiunt, sed per desideria culpe mundo seruiunt.

Cum mens ad præcepta charitatis tenditur, restat proculdubio, ut per abstinentiam caro maceretur. Non enim Deo, sed sibi quisq; ieiunat, si ea quæ ad tempus uentri subtrahit, non in operibus tribuit. sed uentri postmodum efferenda custodit. Admonendi sunt abstinentes ut nouerint, quia tunc placente Deo abstinentiam efferunt, cum ea quæ sibi de alimentis subtrahunt, indulgentibus largiuntur. Basil. Non bene possumus uigilare, quum dapibus fuerit uenter onustus. Vigiliis stude copulare ieiunijs, ut cunctis uirtutibus florescere possis. Escæ enim plurimæ non solum corda nostra, sed etiam corpus & animam lædunt. Nihil prodest uentrem ab escis refecare, & animam obruere passionibus. Talem te exhibe fili mi cū uolueris ieiunare, ut cum te à cibus abstines, abstineat, & lingua tua ab illicitis uerbis. Corpus exerceamus ieiunijs, & mentem purgemus à uitijs. Sicut miles plurimo onere prægrauatus impeditur ad bellum, ita impeditur monachus ad uigilias cum escarum largitate feruescit. Sæpe enim per ciborum auuiditatem franguntur stomachi uires, plurimasq; ægritudines escarum largitate patimur. Isidor. de Summo bono lib. 2. cap. 44. Qui à cibus abstinent, & prauè agunt, demones imitantur: quibus esca non est, & nequitia semper est. Illi autem bene à cibus abstinent, qui à malis actibus, uel à mundi ieiunant ambitionibus. Escis enim libido crescit, ieiunio luxuria superatur. Hoc est perfectum & rationale ieiunium, quando noster homo exterior ieiunat, & interior orat. Per ieiunium etiam occulta misteriorum reuelantur, diuiniq; sacramenti archana panduntur. Ieiunia fortia tela sunt aduersus demonum tentamenta. Cito enim per abstinentiam aduersary deuincuntur. Immundi quoq; spiritus ibi se magis ingerunt, ubi plus uiderint

Basilius.

Isidorus.

uiderint escam & potum . Abstinentia moderata uiuificat & occidit . uiuificat animam , corpus necat . Spernitur ieiunium quod in uesperum delitiosa ciborum repletionem reficitur . Totam enim die epulas in cogitatione ruminat , qui ab explenda gula uespere sibi delicias præparat . Nec ualet quicquam boni operis imbecillitate perficere , Sed quod cum modo & temperamento fit , salutare est . Quicquid autem nimis & ultra modum fit , perniciosum est : Studiumq; suum in contrarium uertit . Corpus quod abstinentia frangit , tentatio non urit . Sicut omnes carnales cupiditates abstinentia refecantur , ita omnes animi uirtutes edacitate uitij destruuntur . Neq; enim quisq; potest uirtutem perfectionis attingere , nisi prius uentris edomauerit ingluuiem . *Cæsarius in admonitione secunda . Alijs* diebus ieiunare , aut remedium aut præmium est , in quadragesima uerò non ieiunare , peccatum est . Alio tempore qui ieiunat , accipiet indulgentiam : in his diebus qui potest , & non ieiunat , sentiet poenam . Quid prodest si carnem nostram ieiunij , & uigilijs affligimus , & mentem nostram non emendamus : Aut quæ interiora sunt non curamus . In collationibus tantum sibi cibum unusquisq; concedat quantum sustentatio corporis , non quantum desiderium carnis exposcit . Qui nimium cibus utuntur , quanto magis uentrem ingurgitant , tanto amplius sensum corrumpunt . In Vita Patr. Quemadmodum enim flamma comburit syluam , sic uisiones malas extinguit esuries . Qui continet uentrem suum , minuit uitia : Nam qui uincitur ab escis , augmentat uitia . Incrementum ignis flamma , incrementum uentris esca multa . I igna multa magnam extollunt flammam , abundantia autem esearum praua nutrit desideria . Flamma diminuitur deficiente sylua , &

Cæsarius.

In uita Patr.

escarum indigentia marcescere facit desideria mala. Desiderium escæ gignit obedientiam, & gustus suauit expulit de paradiso. Vacuus uenter in orationibus uigilare facit. Nam si repletus est, somnum infert grauissimum. Mensura competens repleuit uas, uenter uero diruptus non dicit, sufficit. Si Passiones & uitia corporis nostri fame, ieiuniorum ac uigiliarum labore macerentur, tunc aduersariorum nostrorum demonum humiliatur uirtus.

De Silentio, & Verbo otioso.

Cap. XXVIII.

IN hoc cap. citantur auctoritates de Silentio siue taciturnitate ut homo sit discretus in silentio, utilis, & cautus in uerbo: ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat. Vnde taciturnitas in dicendis, & locutio in tacendis est peccatum. Ideo de utroq; in presenti cap. traduntur auctoritates; de taciturnitate .s. & uerbo otioso. Est autem taciturnitas, qua mentes circumspectantes quid deceat, & quid non, silent cogitabundè; nec putant proferendum anteq; maturè cuncta adamussim discutiant; ne ex ore magis quàm ex pectore erum pat oratio, taciturnitati autem linguacitas opponitur.

Mathew.

Omnino dicit in Euangelio Math. 12. Bonus homo de bono thesauro profert bona. Et malus homo de malo thesauro profert mala. Dico autem uobis, quoniam omne uerbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Ex uerbis enim tuis iustificaberis, & ex uerbis tuis condēnaberis.

Ioan. 7. Qui à semetipso loquitur, gloria propria querit. 1. Paul. Iohannes
 ad Timoth. 5. Verbosi otiosi & curiosi loquentes quæ nõ oportet. Tu autem loquere quæ decet sanam doctrinam. Ad Paulus,
 Ephes. 5. Nemo uos seducat inanibus uerbis. 1. Ad Timoth. 4. Ineptas autem & inanes fabulas deuita. 2. ad Theſſalon. 3. Vobis autem denunciamus, & obsecramus, in Domino nostro
 Iesu Christo, ut cum silentio operantes, uestrum panem man- Salomoni
 ducetis. Salo. Prou. 12. Propter peccata labiorum ruina proxi-
 mat malo. Ibi. 10. In multiloquio peccatum non deerit. Qui
 autem moderatur labia sua prudentissimus est. Ibi. 14. Vbi uer-
 ba sunt plurima, ibi frequenter ægestas. Ibi. 21. Qui custodit os
 suum, custodit animam suam. Qui autem inconsideratus est, sen-
 tiet mala. Ibi. 16. Homini est animam præparare, & Domini
 est gubernare linguam suam. Voluntas Regum labia iusti.
 Qui recta loquitur, dirigitur. Qui attonitis oculis cogitat pra-
 ua, mordens labia sua perficiet malum. Ibi. 17. Non decent
 stultum uerba composita, nec principem labium mentiens.
 Qui moderatur sermones suos, doctus, & prudens est: &
 pretiosi spiritus uir eruditus. Stultus quoq; si tacuerit, sapi-
 ens reputabitur, & si compresserit labia sua intelligens.
 Ibi. 18. Cum obsecrationibus loquitur pauper, & diues effa-
 bitur rigide. Labia stulti miscent se rixis, et os eius inurgia pro-
 uocat. Os stulti contritio eius, et labia ipsius ruina animæ eius.
 Mors, & uita in manibus lingue, qui diligunt eam, comedent
 fructum eius. Ibi. 21. Qui custodit os suum, et linguam suam,
 custodit ab angustis animam suam. Ibi. 26. Qui impos-
 suit stulto silentium mitigat iras. Ecclesiastes. 10. Ver-
 ba aris sapientis gratia, & labia insipientis precipitabunt
 eum. Stultus uerba multiplicat. Ecclesiastici. 4.

Noli citatus esse in lingua tua, & inutilis & remissus in operibus tuis. Ibi. 11. Priusquam audeas ne respondeas uerbum, & in medio seniorum ne adicias loqui. Ibi. 14. Beatus est uir, qui non est lapsus uerbo ex ore suo, & non est stimulatius tristitia delicti. Ibi. 18. Antequam loquaris, discere. Ibi. 19. Qui odit loquacitatem extinguit malitiam. Ne iteres uerbum nequam, & durum; & non minoraberis. Est qui labitur in lingua sua, sed non ex animo. Quis est enim qui non deliquerit in lingua sua? Ibi. 20. Est tacens, qui inuenitur sapiens; & est odibilis, qui procax est ad loquendum. Est autem tacens non habens sensum loquelæ, & est tacens sciens aptum tempus. Homo sapiens tacebit usque ad tempus: lasciuius autem & imprudens non seruabit tempus. Qui multis utitur uerbis lædit animam suam. Ibi. 28. Multi ceciderunt in ore gladij, sed non sic quasi qui interierunt per linguam suam. Iugum enim lingue iugum ferreum est: & uinculum illius uinculum æreum est. Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire. & ori tua facito ostia, & seras auribus tuis. Verbis tuis facito statheram, & frenos ori tuo rector. Attende ne forte labaris in lingua, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi: & sit casus tuus insanabilis in mortem. Ibi. 31. Supramensam magnam sedisti, ne aperias faucem tuam prior. Ibi. 32. Adolescens loquere in tua causa uix. Si bis interrogatus fueris, habeat caput tuum responsum. In multis esto quasi inscius, & audi tacens simul & quærens. In medio magnatorum loqui non præsumas, & ubi sunt senes non multum loquaris. Vbi auditus non est, non effundas sermonem, & impertune noli extolli in sapientia tua. Aug. Absit ut multiloquium deputem, quando necessaria dicuntur, quantalibet sermonum

multitudine, aut prolixitate dicantur. Hier. lib. 2. contra Ruf. Hieronym.
 fin. Hirundinem non esse suscipiendam in domo, id est garrulos & uerbosos homines sub eodem tecto non habendos esse dixit Arist. Idem, Ad Nepotia. Verba uoluerit, & apud imperitum uulgus admirationem sui facere, indoctorum hominum est. Nihil tam facile, quàm uilem plebem & indoctam uolubilitate lingue decipere, quæ quicquid non intelligit, plus miratur. Discat aliquando tacere, qui nunquam didicit loqui. Mens Christo dedita sic cauet minora, sicut & maiora, sciens etiam pro uerbo otioso reddendam esse rationem. Amb. lib. 1. de Off. Ambrosius.
 Quamplures uidi loquendo in peccatum incidisse. Vix quæpiam tacendo, ideoque tacere nosse, quàm loqui difficilius est.
 Alliga sermonem tuum ne luxuriet, ne lasciuiat, & multiloquio peccata sibi colliget. Iugum sit uerbis tuis, & statera atque mensura, ut sit grauitas in sensu, in sermone pondus, atque in uerbis modus. Est quidem homo, qui silentium affectat, sed cor eius multum se condemnat: iste talis multum loquitur. Et est alius, qui à mane usque ad uesperam loquitur, & cum dilectione silentium magnum custodit. Greg. lib. 8. Moral. Gregorius.
 Lingua sub magni moderaminis liberatione frænanda est, non insolubiliter obliganda, ne aut laxata in uitium defluat: aut restricta etiam ab utilitate torpescat. Ibidem lib. 16. Isti sunt casus culpæ crescentis: ut lingua, cum non restringitur, nequaquam ubi ceciderit iaceat; sed semper ad deteriora descendat. Ibidem lib. 7. Maral. Tempus tacendi & tempus loquendi: discreti uicissitudine pensanda sunt tempora. ne aut quum restringi lingua debet, per uerba se inutiliter soluat: aut quum loqui utiliter potest, semetipsam pigre restringat. Otiosum quippe uerbum est, quod aut utilitate rectitudinis, aut

ratione iustæ necessitatis caret . Sic ut incauta locutio in erro-
rem protrahit , ita indiscretum silentium eos qui erudiri poterant , in errore delinquit . **Basil.** In conuentu noli proferre sermonem , sed oportuna uerba ex ore tuo procedant , Cum oportunum tempus inueneris , ut te audientibus cunctis gratia præbeas : **Isidor.** Soliloq . cap . 31 . sint tua uerba pauca . Tolle uerbositatem sermonis superflui . Multiloquium non effugiet culpam . Linguosus homo imperitus est : Sapiens uero paucis utitur uerbis . Ibidem . 2 . Qui otiosa uerba non re-
primit , ad noxia cito transit . Sic sermo tuus irreprehensibilis , sic expectatione audientium utilis est . Scito quo tempore loquaris , considera quæ dicas , tempore congruo loquere , & tace . Nō loquaris nisi interrogatus fueris . Nō dicas priusquā audias . Linguosus homo imperitus est . Sapiēs breuē sermonē scientia facit ; loqui multū stultitia est . Vox . n . insipientis in multiplicationem sermonis . Maneat igitur in uerbo mensura : in sermone sit statera . Semper uerba tuo sint moderata . Modum loquendi non transcas . Plus dilige audire quàm loqui . Plus auscultare quàm dicere . In principio audi , loquere nouissimus . finis plus habet honoris . Melior est nouissimus sermo , quàm prius . Claude aures tuas ne audias malum . fuge incauta uerba . Vanus sermo cito polluit mentem . Facile fingitur , quod libenter auditur . Nihil ex ore tuo quod impedire possit , procedat . Nihil quod non expedit , sonus uocis erumpat . Hoc procedat ex labys quod aures non polluat audientis . Sermo uanus uanæ conscientie index est . Qualis sermo ostenditur , talis & animus comprobatur . Paulatim crescunt uitia , & dum parua non curamus in magna prolabimur . In loquendo , & tacendo peritus esto . Lingua tua te

non perdat. Oppone lingue tue claustra silentij. *Cæsarius.* *Cæsarius.*
 Nihil prodest si in habitatione uirtutum sit silentium, & in
 habitationibus uitiorum tumultus, & colluctatio passionum.
 In Vita Patrum. Cum silentio, & oratione age, quod agis
 in ueritate.

De Cogitatione. Cap. XXIX.

In hoc cap. citantur auctoritates de bonis, & malis cogita-
 tionibus. quonia si bonas cogitationes diligere ceperimus, ab
 illis, que malæ prauæ sunt, dignabitur Dominus nos liberare.

Dominus dicit in Euangelio Math. 5. Beati *Mathæus,*
 mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt:
 Ibi. 15. & Marci 7. Ab intus enim, de corde *Marcus.*
 hominum exeunt cogitationes malæ. Adulteria,

fornicationes, homicidia, & cætera omnia mala ab intus proce-
 dunt, & coinquinant hominem. 1. Paul. ad Cor. 13. Charitas nõ *Paulus.*
 cogitat malum, non gaudet super iniquitatem, congaudet autem
 ueritati. Ibi. 15. Caro & sanguis regnum Dei possidere non
 possunt. 2. Ibi. 3. Fiduciam autem talem habemus per Christum
 ad Deum. Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis,
 quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est. Ad Philip-
 pens. 4. Quæcunq; sunt uera, quæcunq; pudica, quæcunq; ius-
 ta, quæcunq; sancta, quæcunq; amabilia, quæcunq; bonæ fa-
 mæ; si qua uirtus, si qua laus disciplinæ: hæc cogitate, que &
 didicistis, et accepistis, et audistis, et uidistis in me. hæc agite, et
 deus pacis erit uobiscum. Ad Galath. 5. Dico autem spiritu am-
 bulate, et desideria carnis nõ perficietis. Salo. Pro. 3. In omnibus *Salomon.*
 uijs tuis cogita Deum; & ipse diriget gressus tuos. Ibi. 12.

Qui bonus est, hauriet sibi gratiam à Domino . qui autem confidit in cogitationibus suis impie agit . Cogitationes iustorum iudicia : & consilia impiorum fraudulenta . Ibi. 15 . In abundanti iustitia uirtus maxima est ; cogitationes autem impiorum eradicabuntur . Ibidem . Dissipantur cogitationes ubi non est consilium : ubi uero plures sunt consiliarij , confirmantur . Ibi. 24 . Qui cogitat mala facere stultus est . Cogitatio enim stulti peccatum est, & abominatio hominum detractor . Sapient. 1 . Peruersæ cogitationes separant à Deo : probata autem uirtus corripit insipientes . Ibi. 9 . Quis enim hominum poterit scire consilium Dei ? aut quis poterit cogitare quid uelit Deus ? Cogitationes enim mortalium timidæ & incertæ prouidentie nostræ . Ecclesiastic. 3 . Quæ præcepit tibi Deus , illa semper cogita : & in pluribus operibus eius non eris curiosus . Ibi. 14 . Beatus uir , qui in sapientia morabitur : & qui in iustitia sua meditabitur : & in sensu cogitabit circumspersionem Dei . Ibi. 6 . Cogitatum tuum habe in præceptis Dei : & in mandatis illius maxime assiduus esto : & ipse dabit tibi cor : & concupiscentia sapientie dabitur tibi . Ibi. 33 . Præcordia fatui quasi rota carri : & quasi axis uersatilis cogitatus illius . Ibi. 42 . Non præterit Dominum cogitatus omnis , & non abscondit se ab eo ullus sermo . August. Nemo potest à diabolo decipi , nisi qui se præbere uoluerit ad suæ uoluntatis sensum . Hic. in Epist. ad Demetriadem . Quicquid pudet dicere , pudet & cogitare . est tutissimum atque perfectum , ut assuescat animus sollicita semper & peruigili custodia discernere cogitationes suas , & ad primum animi motum , uel probare , uel reprobare , quod cogitat : uel bonas cogitationes alat , uel statim malas extinguat . Hinc nanque fons est
 boni

Aufug.

Hieronymus.

boni, & origo peccandi. Potestas quippe diaboli non in te, meritate illius atq; iactantia, sed in tua est uoluntate. Ne sit nas cogitationes malas in corde tuo crescere. *Greg. lib. 5. Moral.* Magno studio superflue cogitationes amputandæ sunt. Sed tamen amputari funditus nequaquam possunt. Semper enim caro superflua generat: quæ semper spiritus ferro sollicitudinis rescindat. *Ibi. 12.* Electorum mentes si quas in se carnales cogitationes inueniunt, pœnitentiæ ardore cōsumunt. nec cogitationes suas dilatarī carnali uoluptate permittunt; quia eo semetipsos iudicantes, subtiliùs feriunt, quo districtum iudicem præstolantur uicinum. Sicut capite reguntur membra, ita cogitationes mente disponuntur. Omnium enim corda seruat̄ Dominus; & uniuersas mentium cogitationes intelligit. Maligni quippè Spiritus animam undiq; angustant, quando ei non solum operis, sed etiam locutionis insuper cogitationis iniquitates placent. Tunc enim in capita oculos habemus cum uis tam redemptoris nostri tacita cogitatione conspicimus. Quid prodest, quòd contra hominum insidias tota ciuitas custoditur, si unum foramen apertum relinquatur, unde ab hostibus intretur. Omne enim quod subtiliter cogitamus, quasi mente coquimus. *Isidor. de Summo bono lib. 2. cap. 23.* Cogitatio praua delectationem parit: delectatio consensionem: consensio actionem: actio consuetudinem: consuetudo peccandi necessitatem, si q; his unculis homo implicatus quadam catena uitiorum tenetur adstrictus. *Ibi. 25.* Bipartita est causa peccandi, idest operis & cogitationis. quorum unum iniquitas dicitur, quod opere geritur: aliud iniustitia, quod cogitatione admittitur. Prius autem actio rescenda est, postea cogitatio. Prius praua opera, post modum desideria; uicissim autem & à cogitatione

opera procedant, & ab opere cogitatio nascitur. Quamuis et si ab opere malo quisque uacet, pro solius tamen prauæ cogitationis malitia non erit innocens. Non enim solum factis sed & cogitationibus delinquimus: si eis illicite occurrentibus delectemur. Non est timendum si bona malaque in cogitatione eueniant: sed magis gloriandum est, si mens mala à bonis intellectus ratione discernat. Nihil iuuat quod inter bonum & malum sensu prudentiore discernimus, nisi opere aut mala cogitata caueamus: aut bona intellecta faciamus. Ex corde exeunt cogitationes male. Ideo si prius prauæ cogitationi resistimus, in lapsum operis non incurrimus. Magna igitur obseruantia circa cordis est custodiam adhibenda; quia aut bonæ, aut malæ rei ibi consistit origo, & Ideo in ipso cogitationis initio resiste, & euades cætera: Si spreueris cogitationes à corde non prorumpent in opere. Si cogitationi non consenseris, operi cito resistis. Non enim corpus potest corrumpi, nisi prius corruptus sit animus. Nihil potest caro facere, nisi quod uoluerit animus. Munda cogitatione animum mala, & caro non peccabit. Cæsarius. monit. 2. cap. 3. Incipiamus bonas cogitationes diligere, & statim ab illis, quæ male sunt dignabitur Dominus nos liberare.

In vita Patr.

In Vita Patrum. Sicut ignis liquefacit cæram, ita & uigilia bona cogitationes pessimas.

IN hoc cap. ponuntur auctoritates de Voluntate Dei, quam unusquisq; facere debet qui Dei cultor est, & in regnum cælorum exoptat intrare. Item de Voluntate hominis, bona qua rectè honesteq; uiuetur, & ad summam sapientiam peruenire optatur. item de Voluntate hominis mala, qua non solum quisq; miser efficitur. Sed miserior potestate, qua desiderium malæ uoluntatis impletur. Postremò de bona, & mala intentione.

Lominus dicit in Euangelio Math. 7. Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit uoluntatem patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum. Lucæ. 12. Ille seruus qui cognouit uoluntatem Domini sui, & non se præparauit, & non fecit uoluntatem eius: uapulabit multis. Qui autem non cognouit, et fecit digna, uapulabit paucis plagis. Ioan. 9. Si quis Dei cultor est, & uoluntatem eius facit, hunc exaudiet Deus. 1. Petri. 2. Sic est uoluntas Dei, ut benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam. Ibi. 4. Hi qui patiuntur secundum uoluntatem Dei fideli creatori commendent animas suas in benefactis. 1. Ioannis. 2. Mundus transit, & concupiscentia eius. Qui autem facit uoluntatē Dei manet in æternū. Ibi. 5. Hæc est fiducia quā habemus ad Deū: quia quodcūq; petierimus secundū uoluntatē eius, audit nos. Paul. ad Ro. 10. Fratres, uoluntas quidē cordis mei, & obsecratio ad Deū fit pro uobis in salutem. 2. Ad Cor. 5.

Matheus.

Lucas;

Ioannes;

Petrus.

Ioannes

Apostolus

Paulus.

Ardeamus autem & bonam uoluntatem habeamus magis peregrinari à corpore & præsentes esse ad Dominum : & ideo contendamus siue absentes, siue præsentes placere illi. Ibi. 8. Si uoluntas prompta est, secundum quod habet accepta est, non secundum quod non habet. Quemadmodum promptus est animos uoluntatis, ita sit & perficiendi. Ad Iphes. 5. Nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit uoluntas Dei. Ad Thessalon. 4. Hæc est uoluntas Dei sanctificatio uestra, ut abstineatis uos à fornicatione : ut sciat unusquisq; uestrum uas suum possidere in sanctificatione, & honore ; non in passione desiderij : sicut & gentes quæ ignorant Deum. Ad hebr. 10. Patientia uobis necessaria est, ut uoluntatem Dei facientes reportetis repromissionem. Ibi. 13. Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis pastorem magnum ouium in sanguine testamenti ; Dominum nostrum Iesum Christum, aptet uos in omnib; bono ; ut faciatis eius uoluntatem : faciens in uobis, quod placeat coram se per Iesum Christum. Salo. Prou. 11. Abominabile est Domino cor prauum, & uoluntas eius in his qui simpliciter ambulant. Ibi. 19. Multe cogitationes in corde uiri, uoluntas autem Domini in æternum permanebit. Ecclesiastic. 18. Post concupiscentias tuas non eas : & à uoluntate tua auerte.

August. de Trinitat. lib. 13. Mala uoluntate non solum quisq; miser efficitur, sed miserior potestate, qua desiderium malæ uoluntatis impletur. Idem de libero arbitr. Deus est autor meriti, qui & uoluntatem applicat operi, & opus applicat uoluntati. Omnium erit in uoluntate quod unusquisq; habebit in retributione. Omne opus præcedit uoluntas, nostra dum cogitat quod operari debeamus. Nihil enim aliud quærit Deus nisi uoluntatem bonam, Nihil omnino, tam facile est bonæ uo-

Salomo n.

August.

luntati, quàm ipsa sibi, & hoc sufficit Deo. Idem de uerare
 lig. Bona uoluntas est qua appetimus rectè honesteq; uiuere,
 & ad summam sapientiam peruenire. Hier. Super illud
 Math. 6. Vbi est thesaurus tuus. Cor habet in uentre guz
 losus, lasciuius in libidine, cupidus in lucris. Ambros. de Vi
 ta beat. dist. 15. q. 1. Non est quòd cuiq; nostram ascribamus
 erumniam nisi nostræ uoluntati. Nemo nostrum tenetur ad
 culpam, nisi uoluntate propria deflexerit. Non habent cris
 men quæ inferuntur reluctantis. Voluntarium sibi militem
 eligit Christus. Voluntarium seruum sibi diabolus auctonaz
 tur. Neminem iugo seruitutis astrictum possidet, nisi se ci
 prius peccator ære uendiderit. Gregor. in homil. super euan
 gel. Nihil offertur Deo ditius bona uoluntate. Voluntas auz
 tem bona est, sic proximi aduersa sicut nostra pertimescere.
 Sic de prosperitate proximi sicut de nostro profectu gratulari.
 Aliena damna nostra credere, aliena lucra nostra deputare.
 Amicum non propter mundum, sed propter Deum diligere;
 inimicum etiam amando tolerare. Nulli quod pati non uis fa
 cère. Nulli quod tibi iuste impendi desideras denegare. Ne
 cessitati proximi iuxta uires succurrere, sed prodesse etiam
 ultra uires uelle. Ante Dei oculos nunquam est uacua manus
 à munere, si arca cordis repleta fuerit bona uoluntate. Bo
 num ergo opus in bona uoluntate sit. Nam ex diuino adiuto
 rio crit in perfectione. Isidor. Soliloq. lib. 2. cap. 10. Tale erit
 opus tuum, qualis fuerit intentio tua. Idem de summo bono
 lib. 2. cap. 27. Bona intentio est, quæ propter Deum est, mala
 uerò quæ pro terreno lucro aut uana gloria est. Qui opus bo
 num bona intentione non faciunt: per hoc magis cœcantur ope
 re per quod illuminari potuerunt. Vnusquisq; bonum opus

Hieronym.

Ambrosius.

Gregorius

Isidorus.

Cyprianus. s. quod agit, bona intentione agit, quoniam pro mala intentione
ne plerunq; opus bonum quod agimus, & minus à culpa uacamus.
Cyprian. Semper inuidia à bona uoluntate discordat. Deus enim per multas uoluntates aliorum in alijs multa operatur bona. Nec excusat oppressum necessitas criminis, ubi crimen est uoluntatis.

De Curiositate. Cap. XXXI.

Est autem curiositas studium ea perscrutandi, quæ scire nulla est utilitas. Vel est superflua indagatio ad se non pertinentium. Vnde curiositas periculosa præsumptio est. multi enim aliorum uitia discernunt, sua autem non aspiciunt. Est quoq; uitium circa cognitionem intellectus, & sensus ad peccandum, & circa inspectionem ludorum, & mulierum ad concupiscendum etc. de ea ergo quàm plurimæ traduntur auctoritates.

Lucas.

Ominus dicit in Euangelio Lucæ .21. Attendite autem uobis; ne forte grauentur corda uestra in crapula & ebrietate & curis huius uitæ: & superueniat in uos repentina dies illa, tanq; laqueus superueniet in omnes qui sedent super faciem omnis terræ. 1. Petri. 5. Humiliamini sub potenti manu Dei, ut uos exaltet in tempore Visitationis omnem sollicitudinem uestram proyicientes in eum, quoniam ipsi cura est de uobis. Paul. ad Rom. 13. Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis: sic ut in die honeste ambulemus. induamur ergo Dominum nostrum Iesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desiderijs. 1. ad Corint. 7. Seruus.

Petrus.

Paulus.

uocatus es, non sit tibi curæ: sed & si potes fieri libet magis
 utere. Salo. Prou. 11, Qui quærit bona, bene confurgit diluculo,
 qui autem inuestigator malorum est, opprimetur ab eis. Ec-
 clesiastic 3. In super uacuis rebus noli perscrutare multipliciter.
 Non enim tibi necessarium est ea, quæ abscondita sunt, uidere
 oculis tuis. Ibi, 32. Curam illius habe & sic considera, & om-
 ni cura tua explicita recumbe ut læteris propter illos: & orna-
 mentum gratiæ accipias coronam: & dignationem consequaris
 coronationis. Ibi, 3. Altiora te ne quæsieris, & fortiora te
 ne scrutatus fueris, sed quæ præcepit tibi Deus illa cogita sem-
 per: et in pluribus operibus eius nõ eris curiosus August. de ue-
 ra religion. In consideratione creaturarum non est uana & pe-
 ritura curiositas exercenda, sed gradus ad immortalia, & sem-
 per manentia faciendus. Idem lib. 10. confession. Curiosum ge-
 nus hominum ad cognoscendum uitam alienam, desidiosum ad
 corrigendum suam. O quàm irreprehensibiles esse poteramus,
 si tam diligenter nostra uitia caueremus, quàm aliena scrutamur.
 Idem de Gene. contra Manich. lib. 1. Compescat se huma-
 mana temeritas: et id, quod nõ est, nõ quærat: ne illud, quod est,
 nõ inueniat. Hier. in Epist. de duobus filijs. Nugas tenemus, et
 fonte ueritatis amisso opinionũ riuulos cõsectamur. Qui profice-
 re studet, nõ cõsideret quod malũ aly faciãt, sed quod bonũ ille
 facere debeat. Caueat igitur cõmittere quod reprehẽdere uult.
 Sufficit nobis de pñtibus huius seculi angustys cogitare. Qui
 necesse est sensum ad incerta & futura distẽdere, quæ aut cõse-
 qui, nõ possumus, aut cito inuẽta perdamus. Qui ergo de futuris
 cogitare prohibuit, concessit de pñtibus propter humanæ uitæ
 fragilitatem. Sufficit nobis contra malitiã huius seculi præsens
 habere certamẽ, dũ alienos errores considerant, suos ostendũt.

Salomon.

August.

Hieronymus

Ambrosius. *Ambr.* Tandiu quis peccata sua, quæ nosse & deflere debet, ignorat, quàm diu curiose aliena considerat. Quòd si mores suos ad se ipsum conuersus aspicit, nõ requiret quòd in alijs ipse specialiter reprehendat, sed in se ipso quòd lugeat. Nos ergo tanto minus debemus aliena corda audacter reprehendere, quantũ scimus uisu nostro nos nõ posse alienæ cogitationis tenebras illustrare. Nec profectò diluere aliena delicta ualeat, quem adhuc propria deuantant. **Gregorius.** *Gregor. in hom. 36.* Graue curiositatis est uitium, quæ dum cuiuslibet mentem ad inuestigandum uitã proximi exterius ducit, sæper ei intima sua abscondit, ut aliena sciens se nesciens sit, & curiosus animus, quanto peritus fuerit alieni meriti, tantò fiat ignarus sui, **Isidorus.** *Isido. de Sũmo bono lib. 3. ca. 21.* Qui curis rerum familiarium occupantur, quantò se rerum studijs implicant, tantò à charitate diuina se ipsos separant. Qui similis terrenis parere curis, & diuinis exercere student, utrunq; complectere simul nõ ualent. Nisi prius à secratoribus cordis expellatur importuna secularium multitudo curarũ, anima quæ intrinsecus iacet, nequaquam resurgit. Nã dum se per innumeratas seculi cogitationes spargit, ad considerationem sui nullatenus colligit. De malo alieno os tuũ nõ coinquinas, Vitia tua, non aliena, attende. Quòd inter se loquuntur homines, cognoscere nunquam desideres. Noli quærere quòd quis dicat uel faciat. E uita curiositatem, omitte curam, quæ ad causam tuam non pertinet. Curiositas periculosa præsumptio est. Multi aliorum uitia discernunt, sua autem non aspiciunt. Facilius uitia quàm uirtutes uniuscuiusq; intendimus, nec quid boni operis quis gesserit, agnoscere, sed quòd male gessit, perscrutamur.

De Sensibus. Cap. XXXII.

Est autem sensus potentia passiva secundum beatū Thomam p. q. 79. ar. 3. Sensus exteriores sunt tantū quinque. *Visus. s. & auditus, olfactus, gustus, & tactus.* Sensus interiores secundum aliquos quatuor sunt, licet secundum alios sint quinque. *s. Sensus communis, imaginatiua, phantasia æstimatiua, memoratiua, & sensitiua secundum eundem ibidem. q. 78. ar. 4.* De quibus hic traduntur auctoritates, primò de simplici & recta intentione quæ est ad instar corporis oculus ad totum opus: inde de sensibus sicut materia exposcere uidebatur.

Dominus dicit in Euangelio Math. 6. *Lucerna* Matheus,
 corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex totum corpus tuum lucidum erit. Si autem fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Ibi. 5. *Quod, si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proice abs te. Expedi enim tibi, ut percat unum membrorum tuorum quàm corpus tuum totum mittatur in gehennam.* 1. Ioannis. 5. *Et simus quoniam filius Dei uenit & dedit nobis sensum, ut cognoscamus Deum uerum, & simus in uero filio eius. Hic est uerus Deus, & uita æterna.* Paul. ad Rom. 14. *Vnusquisq; in suo sensu abundat.* 1. Ad Corinth. 14. *Fratres nolite effici pueri sensibus, sed matritia paruuli estote: sensibus autem perfecti estote.* Ad Ephes. 4. *Non ambuletis si ut & gentes ambulat, in uanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à uia Dei per ignorantiam, quæ est in illis propter cecitatem*

Ioannes
Apostol.

Paulus,

cordis ipsorum. 1. ad Theſſal. 2. Rogamus autem uos fratres ut non cito moueamini à uestro ſenſu, neq; terreamini, neq; per ſpiritum, neq; per ſermonem, ne quis uos ſeducat ullo modo. Salom. Prouerb. 20. Aurem audientem, & oculum uidentem, Dominus fecit utrumq;. Sapient. 4. Cani autem ſunt ſenſus hominis: & ætas ſenectutis uita immaculata. Faſcinatio nugacitatis obſcurat bona, & inconſtantia concupiſcentiæ tranſuertit ſenſum ſine malitia. Eccleſiaſtes. 1. Non ſaturatur oculus uiſu, nec auris auditu, impletur. Eccleſiaſtic. 14. Nequam eſt oculus inuidi, & auertens faciem ſuam, & deſpiciens animam ſuam. Inſatiabilis oculus cupidi in parte iniquitatis non ſatiabitur, donec conſumat arefaciens animam ſuam. Oculus malus ad mala, et non ſatiabitur pane indigens. Ibi. 21. Non eſt ſenſus ubi eſt amaritudo. Cantic. 2. Oſtende mihi Domine faciem tuam: ſonet uox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, et facies tua decora. Eccl. 9. In ſenſu ſit tibi cogitatus Dei. Ibi. 19. Ex uiſu cognoscitur uir, & ex occurſu faciei cognoscitur ſenſatus. Ibi. 1. Bonus ſenſus uſq; in tempus aſcondet uerba; & labia multorum enarrabunt ſenſum eius.

Auguſt. lib. 10. Confeſſion. Sunt enim oculi principes ad nocendum in ſenſibus. Idem de Doctr. Chriſtia. Tutius auditur ueritas, quàm prædicatur, quoniam cum doctrina recipitur, humilitas cuſtoditur. Quum diſputatio uel prædicatio placet, uix eſt ut differentem non pulſet quantulacunq; iactantia. Hieron. Impudicus oculus impudici cordis eſt nunciuſ. Gregor. Moral. 31. Non debet intueri, quod non licet concupiſci. Ibi. 27. lib. Nifi ſpiritus ſanctus auditorum corda repleat, ad aures corporum, uox doctorum ineffum ſonat. Formare enim uocem maſtri exteriùſ poſſunt, ſed hanc interiùſ imprimere nõ ualent.

Salomon.

Item

Auguſt.

Hieronimus.

Gregorius.

Idem in homil. 15. super Matth. 13. Verba Dei quæ aure perci-
 pitis, mente retinete. Cibus enim mentis est sermo Dei, et quasi
 acceptus cibus in stomacho languente reijcitur, quando auditus
 sermo in uentre memorie non tenetur. Idem. 1. Moral. Ver-
 ba Dei tunc uerius auris intelligit, quum in eis semetipsam quæ-
 rit. Ambros. Super Beati immaculati. Quomodo possunt
 uerba Dei dulcia esse in faucibus, tuis, in quibus est amaritudo
 nequitie? Isidorus de Summo bono lib. 2. cap. 28. Non enim
 aliunde peccamus nisi uidendo, audiendo, attrectando, gustan-
 do atq; tangendo. Vnde & alias dicitur. Intrauit mors per
 fenestras nostras. Immundi quippè & extranei spiritus sunt,
 qui tanquam per portas ita per sensus carnis animam irrepunt,
 & eam illecebrando deuincunt.

Ambrosius.

Isidorus.

De Pulchritudine. Cap. XXXIII.

IN hoc cap. primo ponuntur auctoritates de Vir pulchritu-
 dine animæ, quæ uirtutibus ornata, & præcipue humiliz-
 tatis uirtute, & Christi imitatione, qui semetipsum exi-
 naniuit formam serui accipiens, pulchra & decora efficitur.

Inde de pulchritudine corporis, quæ aliquando fallax,

& uana est, quam ne omnium malorum gene-
 ra in nobis in crescant, omnino uitare de-

bemus, eam uerò diligere pulchritu-

dinem, quæ lætitiã spiri-

tualem solet afferre,

Ioannes.

Peulus.

Ominus dicit in Euāgelio Ioan. 6. Spiritus est, qui uiuificat, caro autē in non prodest quicquam. Paul. ad Philip. 2. Hoc sentite in uobis quod & in Christo Iesu: Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus, est esse se equalem

Deo: sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens: in similitudinem hominum factus; & habitu inuentus ut homo. Ibi. 3. Imitatores mei estote fratres, & obseruate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram. Multi enim ambulant, quos saepe dicebam uobis: nunc autem & flens dico inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus uenter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt: Nostra autem conuersatio in caelis sit. Vnde expectamus dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae secundum operationem uirtutis suae, qua possit subycere sibi omnia. Iudith. 10. Ampliauit illi Dominus pulchritudinem, ut incomparabili decore omnium oculis appareret. & pulchritudinem eius mirabantur nimis. Iob. 5. Ego uidi stultum firma radice, & male dixi statim pulchritudini eius. Ibi. 18. Deuoret pulchritudinem cutis eius, & consumat brachia illius primogenita mors. Dauid Psal. 95. Confessio & pulchritudo in conspectu eius, sanctimonia, & magnificentia in sanctificatione eius. Salom. Prouer. 6. Quia mandatum lucerna est, & lex lux, & uia uitae increpatio disciplinae, ut custodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneae. Non concupiscat pulchritudinem eius cor tuum, ne capiaris nutibus illius. Ibi 31. fallax gratia, & uana est pulchritudo;

Iudith.

Iob.

Dauid.

Salomon.

mulier timens Dominum ipsa laudabitur. Ibidem. II. Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra & fatua. Ecclesiastic. 44. Homines diuites in uirtute pulchritudinis studium habentes, pacificantes in domibus suis. Omnes isti in generationibus gentis suae gloriam adepti sunt; & in diebus suis habentur in laudibus. August. de Ciuitate Dei lib. 15.

August.

Pulchritudo corporis bonum Dei donum est, sed propterea id etiam largitur malis, ne malum bonis uideatur bonum. Ambros. lib. 3. de Virginit. Iuuenem ueteres fabulae ferunt, cum propter admirabilem oris pulchritudinem, in amorem incenderet foeminas, stigmatibus exarasse uultum suum, ne qua cum amare posset in hexamero. Deles picturam Dei mulier, si uultum tuum materiali candore oblinias si exquisito rubore perfundas. Ambr. lib. 1. de Virginit.

Ambrosius.

Neglecta decoris cura plus placet; & hoc ipsum, quod nos non ornamus, ornatus est. Basil. Pulchritudo diligenda est fili, quae laetitiam spirituales consueuit infundere. Euitemus speciosas pulchritudines, ne omnium malorum genera in nobis irrogentur. Sapiens uir non considerat corporis decorem, sed animae. Inspiciens autem in carnalibus se detinet. Sapiens mulierem respuit gestiosam, Stultus autem concupiscens eam supplantatur. Prudens uir ab impudenti muliere auertit oculos suos, luxuriosus autem intuens eam, soluitur, ut cera à facie ignis. Christus non in corporis, sed in animae pulchritudine delectatur. Illa ergo tu diligas in quibus delectatur Deus.

Idem.

Hieron. ad Eustochium. Quid dicam de his, qui ambiunt ad sacerdotium? quibus cura est, ut uestes bene oleant, ut pes laeua pelle non sordeat, quibus ut crines calamistro rotentur; quibus ut digiti anulis radiant, & si uia humidior fiat, uix in

Basilius.

Hieronym.

Isidorus.

eam pedes uestigia imprimant. Si uir uel mulier ornauerit se, & uultus hominum ad se prouocauerit; & si nullum inde sequatur damnum: iudicium tamen patietur æternum, quia uenenum attulit, si fuisset, qui biberet. Isidor. de Summo bono lib. 3. cap. 63. Glorie temporalis sequaces, & si nitidi sunt foris fulgore potentie, interius tamen uacui sunt elatione superbie. Sicuti calami exterius quidem nitent: sed interius uacuantur. Qui prætioso cultu incedunt, pro suauitate odoris factorem, & pro zona funiculum, & cætera habebunt.

Cyprianus.

Cyprian. in lib. de habitu uirginum. Non uirgines tantum aut uiduas, sed & nuptas, puta, & omnes omnino sceminas admonendas, quod opus Dei & facturam eius, & plasma adulterare nullo modo debeant, adhibito flauo colore uel nigro, puluere uel rubore, aut quomodolibet liniamenta natia corrumpente medicamine, & subdit, manus Deo inferunt: quando illud, quod ille formauit, reformare contendunt.

De indumentis.

Cap. XXXIII.

DE Indumentis spiritualibus primò citantur auctoritates, deinde de corporalibus, & quòd uestis nec satis munda, nec sordida, nec ulla diuersitate notabilis esse debet. Amictus enim corporis, risus dentium, & incessus hominis enunciant de homine.

Uominus dicit in Euangelio Math. 6. Ne solliciti sitis animæ uestre quid manducetis : neque corpori uestro quid induamini . Nonne anima plus est quàm esca , & corpus plus quàm uestimentum ? Nolite ergo solliciti esse dicentes , quid manducabimus , aut quid bibemus , aut quo operiemur ? Hæc enim omnia gentes inquirunt . Scit enim pater uester , quia his omnibus indigetis . Lucas . 3 . Qui habet duas tunicas : det non habenti ; & qui habet escas similiter faciat . Ibi . 6 . Ab eo qui aufert tibi uestimentum : etiam tunicam noli prohibere . Omni autem petenti te tribuas , & qui aufert quæ tua sunt , ne repetas . Ibi . 7 . Qui in ueste pretiosa sunt , & delitijs , in domibus regum sunt . Apocalyps . 3 . Qui uicerit , sic uestietur uestimentis albis : & non delebo nomen eius de libro uitæ . Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum : ut locuples fias : & uestimentis albis induaris : ut non appareat confusio nuditatis tuæ : & collyrio inunge oculos tuos ut uincas . Ibi . 16 . Beatus , qui uigilat & custodit uestimenta sua : ne nudus ambulet , & uideant alij turpitudinem eius . Actus Apost . 12 . Circunda tibi uestimentum tuum , & sequere me . 1 . Petr . cap . 3 . Mulierum non sit extrinsecus capillatura , aut circumdatio auri . 1 . Paul . ad Timoth . 2 . Similiter & mulieres in habitu ornato cum uerecundia & sobrietate ornantes se : & non in tortis crinibus , aut auro , aut margaritis ; uel ueste pretiosa : sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona . Ibi . 6 . Nihil intulimus in hunc mundum : haud dubium ; quia nec auferre quid possumus . Habentes autem alimenta , & quibus tegamur , his contenti sumus , Genesis . 35 , Mundamini ac mutare uestimenta uestra . Genesis .

Mathæus.

Lucas.

Apocalyps .

Act ; Apost .

Petrus .

Paulus .

Genesis .

- Exodus. Exo. 19. Lauent populi uestimenta sua; & sint parati in diem tertium. Tobias. Tobiae. 1. Esurientes ale, nudisq; uestimenta praebat, & mortuis atq; occisis sepulturam sollicitus exhibeas. Iob. 27. Si comportauerit impius, quasi terram argentum, & sicut lutum praeparauerit uestimenta: praeparabit quidem; sed iustus uestietur illis, & argentum innocens diuidet. Salomon. Salom. Eccle. 9. Omni tempore sint uestimenta tua candida; & oleum de capite tuo deficiat. Ecclesiastic. 29. Initium uitae hominis aqua, & panis, & uestimentum, & dominus protegens turpitudinem. Ibi. 42. de uestimentis procedit tinea: & à muliere iniquitas uiri. Ibi. 9. Auerte faciem tuam à muliere compta: & ne circumspicias faciem alienam. Ibi. 19. Amictus corporis, risus dentium, & incessus hominis enunciant de homine. Augustin. ad Possido. Nolo ut de ornamentis auri, uel uestis properam habeas in prohibendo sententiam, nisi in eis, qui neq; coniugati sunt, neq; coniugari cupientes cogitare debent, quomodo placeant Deo. Idem. lib. de Serm. Domini. Animaduertendum: est non in solo rerum corporearum nitore atq; pompa, sed etiam in ipsis sordibus lustrosus esse posse iactantiam, & eò periculosiorem, quo sub nomine seruitutis Dei decipit. Quanta amentia est, effigiem mutare naturae, picturam quaerere? tolerabiliora prope modum in adulterio crimina sunt. ibi enim pudicitia, hic natura adulteratur. Vestis autem tibi pura circumdetur non ad pulchritudinem, sed propter necessarium tegumentum, nedum exquisitis uestirentis indueris, in anima turpitudinem sumas.
- Hieronymus Hieron. in Epist. ad Nepotia. Vestes pulchras aequè deuita ut candidas: ornatus & sordes pari modo fugienda sunt: quia alterum delictijs, alterum gloria redolet. Inter sericum, & lino

teamina, quibus tibi uideris fulgidus & formosus, intellige te nudum, conscissum sordidum, mendicantem. In Epist. 84. Vestis nec satis munda, nec sordida, & nulla diuersitate notabilis, ne ad te obuians turba consistat, ne digito demonstreris. Nec effectatæ sordes, nec exquisitæ delitiæ Christiano conueniunt. Idem Epist. 72. Vestium sordes candidæ mentis indicia sunt. Plumarum mollicies iuuenilia membra non foueat. Quicquid enim corpora nostra defendere potest, & humane imbecillitati succurrere, hæc una appellanda est tunica. Ambrosii. lib. 1. de Virginit. Collum catena constringit; pedes compedes includunt. nil refert an corpus auro ligetur, an ferro. Si ceruix præmitur, si grauatur incessus, nil præcium iuuat: nisi quòd uos mulieres estis miserabiliores, quàm qui publico iure damnantur. Illi optant uiuos ligari, mulier sic ornata, est domus omnium demonum infernalium. Idem lib. 1. de Offic. Decor corporis non sit affectatus, sed naturalis, simplex, neglectus magis quàm expeditus, non pretiosus, & albenibus adiutus uestimentis: sed cõmunibus, ut honestati uel necessitati nil desit, nil accedat nitore. Gregor. in Homil. Sunt nonnulli, qui cultum subtilium pretiosarumq; uestium non putant esse peccatum. Quod uidelicet si culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam uigilanter exprimeret, quod diues, qui torquebatur apud inferos, bysso & purpura indutus fuisset. Quòd pro sola inani gloria uestimentum pretiosius queritur, res ipsa testatur: quia nemo uult ibi pretiosis uestibus indui, ubi ab alijs non possit uideri. Nemo igitur pretiosa uestimenta querit, nisi ad inanem gloriam, uidelicet, ut & cæteris honorabilior esse uideretur. Basili. Dum enim cultum conspiciamus corporum, & corporis & animæ offendimus creatorem.

Ambrosius.

Gregorius.

Basilius.

Isidorus. Isidor. de Summo bono lib. 3. cap. 63. Glorie temporalis sequaces, & si nitidi sunt foris fulgore potentie; interitus tamen uacui sunt elatione superbie. Ob hoc reprobi exterius ut calami nitidi: interius uero uacui: electi uero
Cyprianus. Cyprianus. In lib. de habitu uirgin. Serico & purpura induta, Christum sincere induere non possunt, auro & margaritis adornatae & monilibus, ornamenta mentis & corporis perdidērunt.
Effrem. Effrem. Ornatus quippe uestium indicat qualiter ea, quae terrena sunt, sapiamus, & per studium clarioris amictus ab aeterna claritate nudi esse dignoscamur. Lauare faciem, manus ac pedes impensius, seruos nos esse indicat uitiorum.

De Exemplo. Cap. XXXV.

Exemplum est alicuius facti uel dicti praeteriti cum certi auctoris nomine propositio. Vel exemplum est quod sequi aut uitare debemus. Exemplar autem est quod aliud simile faciamus. Exemplum est res, quae nobis imitanda proponitur, ut puta qui in Christum credimus, Christi sectemur exempla. Itaque exemplar est ipse Christus, à quo sumitur exemplum. Nonnunquam tamen exemplum pro exemplari ponitur. De exemplo ergo siue exemplari affluenter in presenti cap. citantur auctoritates.

Matheus,

Dominus dicit in Euangelio Math. 5. Non potest ascondi ciuitas supra montem posita, neque accendunt Lucernam, & ponunt eam sub

modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in do-
 mo sunt: Sic luceat lux uestra coram omnibus, ut uideant
 opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum, qui in cœ-
 lis est: Ibi. 23. Super cathedra Moysi sederunt scribæ
 & pharisei: Omnia ergo, que dixerint uobis, seruate &
 facite: secundum uero opera eorum nolite facere. Ioann.
 13. Exemplum enim dedi uobis, ut quemadmodum ego feci
 uobis: ita & uos faciatis. 1. Petri. 2. Si beneficientes
 patienter sustinetis: hæc est gratiâ apud Deum. In hoc enim
 uocati estis: quia & Christus passus est pro nobis: uobis re-
 linquens exemplum, ut sequamini uestigia eius Iacob. 5. Iacobus.
 Exemplum accipite fratres exitus mali, & longanimitatis &
 laboris & patientiæ prophetas, qui loquuti sunt in nomine
 Domini. Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt. 1. Paul. Paulus.
 ad Timoth. 4. Exemplum esto fidelium in uerbo, in con-
 seruatione, in charitate, in fide, in castitate. Hæc medita-
 re in his esto ut profectus tuus manifestus sit omnibus. Ad
 Titum. 2. In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum
 operum, in doctrina, in integritate, in grauitate. 1. ad Co-
 rinth. 10. Castigo corpus meum, & in seruitutem redi-
 go, ne forte cum alijs prædicauerim ipse reprobus efficiar.
 Ad Philippen. 4. Modestia uestra nota sit omnibus ho-
 minibus. Tobie. 2. Huic autem tentationem ideo De-
 minus uenire permittit, ut posteris daretur exemplum patien-
 tiæ eius, sicut & sancti Iob. 16. Tenuit ceruicem meam,
 confregit me Dominus: & posuit me sibi quasi insignum.
 Circumdedit me lanceis suis, conuulnerauit lumbos meos.
 Ibi. 17. Posuit me quasi in prouerbium uulgi: & exemplum
 sum coram eis. Salom. Prouer. 24. Exemplo didici di-

disciplinam . Vsq; quo piger dormiam ; usq; quo de somno consurgam . Ecclesiastic . 19 . Putredo & uermes hereditabunt
 August. in lib. de Pastorib. Qui in conspectu populi male uiuit , quantum in illo est , cum à quo attenditur , occidit . Omnis , qui male uiuit niconspectu eorum quibus præpositus est , quantum in ipso est , occidit : & forte qui inuitatur , moritur : qui non inuitatur uiuit : & tamen quantum ad illud pertinet ,
 Hieronym. ambo occidunt . Hieron . Epist . 9 . Qui in Christum credimus , Christi sectemur exempla . Idem in Epist . ad Heliodorum . Domus episcopi , & conuersatio , quasi in speculo posita magistra est publicæ disciplinæ , quicquid fecerit , id sibi
 Ambrosius . omnes faciendum putant . Ambros . super Beati immaculati . Et insitum bonis , ut castrum pudicus , prudentem sapiens , misericors liberalem affectu pio diligit , & uirtutes suas in alijs amet . In plerisq; iusti aspectus iam monitio correctionis est ,
 Gregorius perfectioribus letitia est . Gregor . lib . 10 . Moral . Nullum ego consilium melius dari arbitror , quàm si exemplo tuo fratrem docere studeas , quæ oporteat fieri , prouocans eum ad meliora ; & consulens ei , neq; uerbo , neq; lingua ; sed opere , et ueritate . Qui enim uitam suam alios scire refugiunt , sibi met ipsis accensi sunt : sed alijs in exemplum luminis non sunt . Hic enim qui exempla uirtutum prærogat lumen boni operis per uerbum & uitam itcrantibus demonstrat , ueræ lampades appellantur . Idem super Ezechiel . homil . 5 . Qui in occulto bene uiuit , sed alieno profectui minime proficit : carbo est . Qui uero in imitatione sanctitatis positus , lumen rectitudinis ex se multis demonstrat , lampas est , quia & sibi ardet , & alijs lucet . In exemplum culpa uehementer ostenditur , quans

do pro reuerentia ordinis peccator honoratur . Ille igitur mor-
 dis omnibus debet ad exemplum protrahi , qui à cunctis passio-
 nibus moriens iam spiritualiter uiuit . Isidor. de Summo bono Isidorus.
 lib. 2. cap. 11. Ad conuersationem seu correctionem mortali-
 um multum profunt exempla bonorum . Mores enim inchoan-
 tium non queunt proficere ad bene uiuendum , nisi perfectorum
 informentum exemplis patrum . Reprobi autem non attendunt
 documenta bonorum quæ imitentur in melius , sed proponunt
 sibi exempla malorum , quibus ad suorum morum peruersitas
 tem utantur in peius . Ob hanc utilitatem sanctorum scri-
 buntur ruinae & reparationes , ut spem faciant salutis huma-
 nae : ne quisquam post lapsum penitendo desperet ueniam , dum
 conspicit sanctorum reparationem fuisse etiã post ruinam . Si prauo-
 rum sæpe sequuti sumus exempla : cur non imitemur sanctorum
 rum digna , & Deo placita facta ? Et si apti fuimus imitari
 iniquos in malum , cur pigri sumus imitari iustos in bonum ?
 Nulla igitur est de reatu excusatio , quia lex Dei ad aures nos-
 tras quotidie pulsatur , & factorum documenta bonorum cordis
 nostri intima prouocant . Cæsarius in admonitione se- Cæsarius.

cunda . Quantis exemplum uerae humilitatis ,

& perfectæ charitatis ostenderis , cum

tantis , & pro tantis

æterna præ-

mia

possidebis .

EST autem consilium appetitus inquisitiuus de nobis utilis. uel est appetitus faciendi excogitata ratione. Unde consilium est inquisitio eorum tantum, quæ sunt ad finem operabilium à nobis non minimorum nec determinatorum. Reprehenduntur ergo in præfenti cap. qui sunt sine consilio & prudentia. Item consilium humanum, & impiorum, & monentur fideles consilium Domini apprehendere, quod manet in æternum, ut discant in omni opere Deum consulere, & id, quod rectum est, coram eo facere: peruersum autem ilico ab ipsorum anima amputare.

Deuterono.

Leuit Dominus in Deuteronom. 32. Gens absque consilio est, & sine prudentia: utinam saperent & intelligerent ac nouissima prouiderent. In Actib. Apost. Si est ex hominibus

Act; Apost.

consilium, hoc autem opus dissoluetur: Si uero ex Deo est, non

Paulus.

poterit dissolui. 1. Paul. ad Corinth. 4. Nolite ante tempus iudicare quousque ueniant Dominus: qui & illuminabit abscondita tenebrarum; & manifestabit consilia cordium: &

Iob:

tunc laus erit unicuique à Deo. Iob. 5. Deprecabor Dominum, qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilium prauorum dissipat. Ibi. 21. Consilium impiorum longe sit à me. Psal. 1. Beatus uir, qui non abiit in consilio impiorum, & in uia peccatorum non stetit. Psal. 32. Dissipat Dominus consilia gentium: reprobatur autem cogitationes populorum: reprobatur consilia principum. Consilium autem Domini manet in æternum: cogitationes cordis eius in generatione &

David.

generationem : Salo . Prouer . 2 . Consilium custodiet te : Salomon .
 & prudentia seruabit te . Ibi . 3 . Custodi legem atque consi-
 lium , & erit uita animæ tuæ , & gratia faucibus tuis Ibi . 11 .
 Vbi non est gubernator , populus corruet ; salus autem ubi mul-
 ta sunt consilia . Ibi . 12 . Via stulti recta in oculis eius ; qui au-
 tem sapiens est , audit consilia . Qui pacis in eunt consilia , se-
 quitur eos gaudium . Ibi . 13 . Inter superbos semper iurgia
 sunt ; qui autem agunt omnia cum consilio reguntur sapientia .
 Astutus omnia agit cum consilio : qui autem fatuus est , aperiet
 stultitiam . Ibi . 15 . Dissipantur cogitationes ubi non est consili-
 um ; ubi uero plures sunt consiliarij , confirmantur . Ibi . 20 .
 Cogitationes consilio roborantur , & gubernaculis tractanda
 sunt bella . Sicut aqua profunda , sic consilium in corde uiri :
 sed homo sapiens exhauriet illud . Ecclesiastic . 6 . Multi pa-
 cifici sint tibi : consiliarius sit tibi unus ex mille . Ibi . 8 . Cum
 fatuis ne consilium habeas : nõ enim poterunt diligere nisi quod
 eis placuerit . Coram extraneo ne facias consilium . Ibi 21 . Lin-
 gua sapientis quasi diluuium abundabit ; & consilium illius si-
 cut fons uitæ permanet . Ibi . 22 . Sicut loramentum ligneum
 colligatum & fundamentum ædificij non dissoluetur , sic &
 cor confirmatum in cogitatione consilij . Ibi . 27 . facienti nequis-
 simum consilium super illud deuoluetur , & non agnoscat , unde
 ueniat illi . Ibi . 32 . Sine consilio nihil facias , & post factum non
 pœnitebis . Ibi . 37 . A zelantibus te asconde consilium . Cum
 uiro religioso tracta de sanctitate , & cum iusto de iustitia .
 Cor boni consilij statue tecum ; & ante omnem actum con-
 silium stabile sit . August . in tractat . de lapsu . Queris-
 mus consilium ? habemus copiam non sapientis , sed ipsius sa-
 pientiæ , quæ Christus est . Hieron . in lib . de homine perfecto . August .
Hieronymus

Ambrosius. Omnes sumus in minimis cauti, in maximis negligentes. Hoc itaq; fit, quia ubi uera uita sit, ignoramus. *Ambro. lib. 2. de Offic.* Necessè est ut præstantior sit, à quo consilium petitur, quàm ille sit, qui petit. Qui enim consulas hominem, quem non arbitrevis posse melius aliquid reperire, quàm ipse intelligis? Talis debet esse, qui consilium dat: ut se ipsum formam alijs ad exemplum bonorum operum exhibeat in doctrina, in integritate: in grauitate: ut sit eius sermo salubris atq; irreprehensibilis, consilium utile, uita honesta, sententia decora, *Greg. in Registro lib. 1.* Nullus tibi fidelior ad consilium esse potest, quàm qui te, non tua diligit. Idem in *Moral.* Dare stulto consilium, charitatis est: dare sapienti, ostentationis: dare uerò tempore peruersitatis, sapientiæ. Consiliatorum rem amicis inhabitat, qui dolens de præsentibus ad æterna festinat. *Isidor. de Summo bono lib. 3. cap. 36.* Nil turpius est, quàm si bonum, quod quisq; sermone prædicat, explere opere negligat. Tunc enim utiliter prædicatio atq; consilium proferitur, quando efficaciter adimpletur. Omnis utilis doctor plebibus subiectis ita se præstare debet atq; insistere doctrinæ, ut quanto claret uerbo, tanto clarescat & merito. *Ibi. 37.* Qui bene docet & malè uiuit, æquatur cæreo qui bonam quidem alijs lucem præstare: se uerò in malis suis consumere & extinguere uidetur. Ante factum cogita diu. Ante opus præmeditare diu. Quod uis agere diu exquire, diu proba: & sic facias. Cum diu cogitaueris fac quod probaueris. *Basilus.* In omni opere tuo quod cogitas facere, primū consule Deū. et si secundum Deum est quod cogitas, diligenter examina: & si est relictum coram Deo perfice illud: Si uerò peruersum fuerit reuertum, amputa ab animata.

De Disciplina, & increpatione.
Cap. XXXVII.

IN hoc cap. citantur primò auctoritates de correctione fraterna. Est autem propriè corripere ostendere peccati turpitudinem hortando ad emendationem. Inde de ipsa disciplina atq; increpatione. Est autem disciplina morum ordinata correctio, & maiorum precedentium patrum regularum observatio. Unde disciplina à discere dicitur, & disciplinosus, qui facillè discit. Hic disciplinosi & iusti salubriter accipiunt, quotiens de suis excessibus arguuntur; iniquis autem molesta est ueritas, & amara iustitiæ disciplina.

Ominus dicit in Euangelio Matth. 18. *Matheus.*

Si peccauerit in te frater tuus, uade & corripe cum inter te & ipsum solum.

Si te audierit, lucratus es fratrem tuum.

Si autem non te audierit, adhibe tecum adhuc unum uel duos, ut in ore duorum

uel trium stet omne uerbum; Quod si non audierit eos, dic

Ecclesie. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut

Ethnicus & publicanus. Lucæ. 17. Si peccauerit in te fra

ter tuus, increpa illum, & si pœnitentiam egerit, dimitte illi.

Et si septies in die peccauerit in te, & septies in die conuersus fuerit ad te dicens, pœnitet me: dimitte illi.

Ioannes in Apocalypf. 3. Ego, quos amo, arguo & castigo.

Iacob. 5. Si quis ex uobis errauerit à ueritate, & conuerterit quis cum,

scire debet quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore

uæ suæ saluabit animam eius à morte; et operit multitudinem

Lucas.

Apocalyp.

Iacobus.

Paulus.

peccatorum . 1 . Paul . ad Timoth . 5 . Peccantes coram omnibus argue , ut & ceteri timorem habeant . 2 . ad Timoth . 4 . Prædica uerbum , inſta oportune , importune argue , obſcra , increpa , in omni patientia & doctrina . 2 . ad Theſſalon . 3 . uos autem fratres nolite deſicere benefacientes . Quod ſi quis non obedierit uerbo ueſtro per epiſtolam hanc note : & non commiſceamini cum illo ut confundatur , & nolite quaſi inimicum exiſtimare : ſed corripite ut fratrem .

Iudith.

Ad Hebr . 12 . Omnis autem diſciplina in præſenti non uideatur eſſe gaudiij , ſed mæroris : poſtea fructum pacatiſſimum exercitatis per eam reddet iuſtitie . Iudith . 8 . Non ergo ulciſcamur nos pro his quæ patimur ; ſed reputantes peccatis noſtris hæc ipſa ſupplicia minora eſſe flagella Domini quaſi ſerui , qui corripimur ad emendationem & non ad perditionem noſtram cucniſſe credamus . Iob . 5 . Beatus homo qui corripitur à Domino . Increpationem ergo Domini ne reprobet : quia ipſe uulnerat , & medetur : percutit , & manus eius ſanabunt . Pſal . 93 . Qui corripit gentes , non arguet : & qui docet hominem ſcientiam . Salom . Prouer . 1 . Audi fili mi diſciplinam patris tui : & ne dimittas legem matris tuæ ; ut addatur gratia capiti tuo . Ibi . 3 . Diſciplinam Domini fili mi ne obijcias : nec deſicias cum ab eo corripieris . Quem enim diligit Dominus corripit , & quaſi pater in filio complaceat ſibi . Ibi . 4 . Tene diſciplinam nec dimittas eam . Ibi . 9 . Noli argue re deriſorem , ne oderit te : Argue ſapientem , & diliget te . Ibi . 12 . Qui odit increpationes , inſipiens eſt : Qui autem diligit diſciplinam , diligit & ſcientiam . Ibi . 10 . Via uitæ cuſtodienti diſciplinam ; qui autem increpationes relinquit , errat . Ibi . 13 . Egeſtas & ignominia ei qui deſerit

Iob.

Dauid.

Salomon.

disciplinam: qui autem acquiescit arguenti, glorificabitur.
 Ibi. 15. Stultus irridet disciplinam patris sui; qui autem
 custodit increpationes, astutior fiet. Ibi. 17. Plus proz
 ficat correctio apud prudentem, quàm centum plagæ apud
 stultum. Ibi. 28. Qui corripit hominem, gratiam
 postea inueniet apud eum magis quàm ille qui per lingue
 blandimenta decipit. Ecclesiastici. 10. Vir prudens
 & disciplinatus non murmurabit correctus. Ibi. 11.
 Priùsqum interrogas, ne uituperes quenquam: & cum
 interrogaueris, corripe iuste. Ibi. 19. Qui edit corz
 reptionem, minuetur uita. Corripe amicum. Sæpe enim
 fit commissio: & non in omni uerbo credas illi. Est
 correctio mendax in ore contumeliosi. Corripe proxiz
 mum antequam commiseris: & da locum timori altissimi.
 Ibi. 32. Peccator homo uitabit correctionem. Ibi. 21.
 Nam qui timet Deum, conuertetur ad cor suum. Aug. August.
 de uerbis Domini. sermo. 16. Amando debemus corz
 ripere, non nocendi auuiditate, sed studio corrigendi.
 Si peccauerit in te frater tuus, quare illum corripis? quia
 doles quòd peccauit in te. Si amore tui id facis, nihil
 facis: si amore illius, optime facis. Ibidem. Quæ pecz
 cantur coram omnibus: coram omnibus corripienda sunt,
 ut omnes timeant. Qui secreto peccauit in te, secreto corz
 ripere: nam si solus nosli, & eum uis coram alijs argues
 re, non es corrector, sed proditor. Ibidem: de Verbis
 Domini. Foris terribilis perfenet increpatio, intus leniz
 tatis teneatur dilectio, neque consentientes sitis malis, ut
 approbetis: neque negligentes, ut non arguatis: æquè
 superbientes, ut insultanter arguatis. Idem de Chariz

tate. Sermō . 7 . Non putes te amare seruum , quando cum non cædis : aut tunc amare filium , quando ei non das disciplinam ; aut tunc amare filium tuum , quando eum non corripis ; non est ista charitas , sed languor . Idem in Epist . ad Vincentium donatistam . Non omnis qui parcat , amicus est : nec omnis qui uerberat , inimicus : qui phreneticum ligat , & lethargicum excitat ; ambobus molestus , ambos amat ; ambo sanat : ambo quando ægri sunt , indignantur ; sed ambo sanati gratulantur . Hieron . Super illud ad Ephe . Magis arguite . Inter cætera mandata peccantes posse arguere , maximæ libertatis est . Sed ille potest facere , qui non meretur audire . Hypocrita eyce primùm trabem de oculo tuo . Idem ad Ripparium & habetur . 23 . q . 8 . Non est , crudelitas crimina pro Deo punire , sed pietas . Idem super Epist . ad Titum . Quomodo potest præses ecclesiæ auferre malum de medio eius ; qui in delictum simile corruerit . aut qua libertate corripere peccantem potest , cùm tacitus ipse sibi respondeat :

Hieronymus. eadem se admisisse , quæ corripit ? **Ambrosius.** Super Lucam . Plus proficit amica correctio , quàm accusatio turbulenta . Illa pudorem incutit , hæc indignationem mouet . Idem super Epist . 1 . ad Corinth . tractans illud . Modicum fermentum &c . Peccatum unius , quod cognitum non arguitur , multos contaminat . Imò omnes qui morunt , & non deuitant , aut cum possunt arguere dissimulant ; Non enim sibi uidetur peccare , quando à nullo corripitur , uel uitatur . Leuiter castigatus exhibet reuerentiam castiganti : Asperitate autem nimie increpationis offensus , nec increpationem recipit nec salutem . Sustine æquanimiter ut infirmos , quos emendare non potueris , castigatos blanda pietate portabis ; & qui increpari pro sua infirmitate

non possunt, pro diuersitate peccandi alij portandi sunt, alij
 castigandi; quia modus diuersus est peccatorum. *Gregorius.*
 Tunc enim pro ter uos melius corrigimus, quàm ea quæ bene *In pasionali*
 gessisse se credunt, malè acta demonstramus. *Gregor.*, *Ibidem.*
 Maior culpa, quò citius, quia culpa est, agnoscitur, eò
 èt celerius emèdatur. Minor uerò dū quasi nulla creditur, eò pe-
 ius, quò et securius in usu tenetur. *Iuuen. es pl rāq.* seueritas ad
 monitionis ad profectū dirigit: senes uero ad meliora opera de-
 precatio blāda cōponit. *Ide in registro.* Qui nō corrigit ressecā-
 da, cōmittit: et faciētis culpā habet, qui quod potest corrigere, ne-
 gligit emendare. Manifesta peccata non sunt occulta corre-
 ctione purganda; sed palam sunt arguendi, qui palam nocent,
 ut dum aperta obiurgatione sanantur: hi qui eos imitando deli-
 querant, corrigantur. Dum enim unus corripitur, plurimi
 emendantur: & melius est, ut pro multorum salute unus con-
 demnetur, quàm quòd per unius licentiam multi periclitentur.
 Sunt nonnulli, qui increpationis audiunt uerba, & ad pœnitentiam
 redire contemnunt; ut uel penè terreant quos præmia
 non inuitant. Audiat de regno quod amet: audeat de suppli-
 cio unus quisq; quod timeat: ut si amor ad regnum non trahit,
 uel timor minet. *Orige. in leuiticum. cap. 33.* Non uult te
 Dominus, si fortè uideris peccatum fratris tui, continuo euo-
 lare ad publicum, & proclamare passim, & diuulgare aliena
 peccata: quod esset utiq; non corrigentis, sed potius infamanz-
 tis: solus inquit, inter te & ipsum, corripe cum: ubi enim ser-
 uari sibi mysterium uiderit, ille qui peccat, seruabit, & ipse
 emendationis pudorem. si uerò diffamari se uiderit, ilico ad
 denegandam impudentiam conuertetur, & non solum non es-
 mendaueris peccatum, sed & duplicaueris. *Isido. de Summo* *Isidorus.*

bono. lib. 3. cap. 32. Non debet uitia aliena corripere, qui ad huc uitiorum contagionibus fuerit inuolutus. Improbum est enim arguere quicquam in alio, quod adhuc deprehendit in se ipso. Qui ueraciter fraternam uult corripere, & sanare infirmitatem, talem se præstare fraternæ utilitati studeat; ut eum, quem corripere cupit, humili corde admoneat: & hoc faciens ex compassione quasi communis periculi: ne forte & ipse similiter tentationi subiciatur. Sicut uiri spirituales alieni peccati emendationem expectant; ita proterui delinquentibus deridendo insultant; & quantum in ipsis est, insanabiles putant. Nec inclinant cor ad compatiendi misericordiam: sed superbientes detestantur, atque blasphemant. Pleriq; correctionem suam officium charitatis existimant: pleriq; uero hoc ipsum quod ex charitate corripiuntur, ad iniuriæ contumeliâ trahunt. Vnde euenit, ut ex eo deteriores efficiantur, per quod emendari obediendo potuerunt. salubriter accipiunt iusti, quotiens de suis excessibus arguuntur. Iniquis molesta est ueritas: & amara disciplina iustitiæ: nec delectantur nisi placentia propriæ imbecillitatis: iniustitiæ fecundi, & steriles ueritati: cæci ad contuendam lucem, & oculati ad tenebrarum aspiciendum errorem. Nonnulli tantæ sunt prauitatis homines: qui dum ipsi à malo corrigi negligunt; corripientium uitam falsa criminatio ne d. tractant, & ad sui secleris solatium usurpant, si uel falso compererint, quod ad insaniam bonorum obiciant. Ibi. 46. Qui blando uerbo castigatus non corrigitur; acrius necesse est, ut arguatur. Cum dolore enim sunt abscindenda, quæ leuiter sanari non possunt. Qui admonitus de peccato secretè, corrigi negligit, publice arguendus est: ut uulnus, quod occulte sanari nescit, manifestè debeat emendari. Manifesta enim peccata

non sunt occulta correptione purganda. Palàm enim sunt arguendi, qui palam nocent. Sæpe ecclesiæ censura arrogantibus uidetur esse superba: & quod à bonis pie fit, crudeliter fieri putatur à prauis: quia non discernunt recto oculo quod à bonis recto fit animo. Ita contra delinquentes sermo est profereendus: sicut eius qui corripitur, expostulat salus. Si enim in nostris delictis clementes sumus: in alieno peccato rigorem tenere nequaquam debemus. Facilius reprehendimus uitia aliena quàm nostra. Nam sæpe quæ peruersa in alijs iudicamus: in nobis nocibilia esse minus sentimus. & quod in alijs reprehendimus, agere ipsi non erubescimus. Ibidem lib. 2. cap. 23. Omnino peccare cauendum est. Quòd si humana fragilitate peccatum subreperit; confestim erit corrigendum, quod nequiter sentitur commissum. Cito enim corrigitur culpa, quæ cito cognoscitur: tardius autem sanatur uulnus, quod iam putrescentibus membris longo post tempore curationibus adhibetur. Ibi. lib. 3. cap. 2. Qui castigati corriguntur, ab æterna damnatione liberantur. Qui autem corrigi nolunt, & flagellari in hac uita incipiunt, & in æterna damnatione, percussioneq; damnantur.

De Rîsu, & Trîstîtia. Cap. XXXVIII.

Rîsus uox est confusa lætitiæ insultationem immoderata hilaritate denuncians. Vnde qui sic rident in præsentî, flebunt in futurum. At uir sapiens grauitate morum hilaritatem frontis temperat. Trîstîtia uerò apprehensio est disconuenientis in appetitu uel uoluntate nobis nolentibus euenientis. Et est trîstîtia, quæ secundum Deum pœnitentiam in salutem operatur, & est trîstîtia huius seculi, quæ mortem operatur.

Si qua ergo presentis seculi tristitia est, propter Deum accipienda est. & si qua letitia est, ita agenda est, ut nunquam amaritudo futuri iudicij recedat à memoria.

Matthæus.

Omnino dicit in Euangelio Matth. 5. Beati qui nunc lugent, quoniam ipsi consolabuntur.

Lucas.

Luce. 6. Ve uobis, qui ridetis nunc: quia lugebitis & flebitis. Ioan. 16. Plorabitis & flebitis uos, mundus autem gaudebit, Vos autem contristabimini, sed tristitia uestra conuertetur in gaudium.

Paulus.

2. Paul. ad Corinth. 6. Ecce uiuimus, ut castigati; non mortificati. Quasi tristes, semper autem gaudentes. Sicut egentes multos autem locupletantes. Ibi. 7. Qui enim secundum Deum tristis est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur. Seculi autem tristitia mortem operatur. Ibi. 13. Gaudete & perfecti estote, exhortamini, id ipsum sapite. 1. Petri. 2. Pœc enim est gratia si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias patiens iniustæ.

Petrus.

Iacobus.

Iacobus.

Risus enim uester in luctum conuertetur, & gaudium in mœrorem. Baruch. 2. Anima quæ tristis est, super magnitudinem mali, & incedit curua & infirma, habens oculos deficientes & esurientes, ipsa dat gloriam & iustitiam domino.

Baruch.

Salomon.

Salomon. Prouer. 14. Risus dolore miscbitur: & extrema gaudij luctus occupat. Ibi. 15. Cor gaudens exhilarat faciem, & in mœrore animi deijcitur spiritus: Ibi. 17. Animus gaudens etatem floridam facit. Spiritus autem tristis exsiccat ossa. Ibi. 25. Sicut tinca uestimento, & uermis ligno; ita tristitia uiri nocet cordi. Ecclesiastes. 7. Melior est ira risu: quia per tristitiam uultus corrigitur animus delinquentis. Cor

Sapientum

sapientum ubi tristitia est : & cor stultorum ubi lætitia . Ecce
 clestastic. 14 . Fœlix uir , qui non habuit animi sui tristitiam ,
 & non excidit à spe sua . Ibi . 10 . Quasi per risum stultus
 operatur scelus . Ibi . 21 . Fatuus in risu exaltat uocem suam ,
 uir autem sapiens uix tacite ridebit . Ibi . 25 . Omnis plaga tri-
 stitia est cordis . Ibi . 30 . Tristitiam non des animæ tuæ . Lucun-
 ditas enim cordis hæc est uita hominis . Tristitiam repelle à te :
 Multos enim occidit tristitia , & non est utilitas in illa . Ibi .
 36 . Cor prauum dabit tristitiam , & homo peritus resistet il-
 li . Ibi . 38 . A tristitia enim festinat mors : & cooperit uirtutem ,
 & tristitia cordis fleçit ceruicem . Ne dederis in tristitiam ,
 cor tuum : sed repelle eam à te . Augustin . in lib. confession . August.
 Memoria quasi uenter est animi , lætitia uero atq; tristitia quasi
 eibus dulcis & amarus . Idem de conflictu uitior . Inepta læti-
 tia dicit : ut quid animi gaudium intus abscondis ? ingredi in
 in publicum lætus , dic aliquid foris , unde uel tu uel proximi
 rideant , fac eos lætos tua lætitia . Melior est tristitia in iniqua
 patiente , quàm lætitia in iniqua faciente . Vir sapiens graui-
 tate morum hylaritatem frontis temperat . Qui scenerarius
 est in lætitia , perennis erit in pœna . Hieron . super Ioan- Hieronym.
 nem . Nullares ita inebriat , ut animi perturbatio , idest tris-
 titia , que ducit hominem ad mortem . hæc abominanda ebrie-
 tas est . Idem super Esaiam . Animi lætitia interdum corporis
 dolores mitigat , quod si ad ægrotationem corporis ac-
 cedat ægrotudo animi , duplicatur infirmitas . Ambros . Ambrosius .
 Vis nunquàm esse tristis , bene uiue . bona uita semper gau-
 dium habet . Greg . 12 . Moralium . Dignum est itaq; , ut in se Gregoriu
 semper homo mœrorem inueniat , qui derelicto creatore gaudi-
 um in se querebat , lure restat , ut quot prius in mundo incolu

mes habuimus gaudia, tot de ipso post modum cogamur sentire tormenta. Præsentia enim gaudia sequuntur perpetua lamenta. Nemo etenim potest & hic gaudere cum seculo, & illic regnare cum Christo. Si qua tamen est præsentis seculi lætitia, ita est agenda ut nunquam amaritudo sequentis iudicij recedat à memoria. Idem lib. 28. *Moralium*. Solet lætitia arcana mentis aperire, atq; aperiendo amittere: aduersa uero quum nos exterius deprimunt, interius cautiore reddunt.

Basilii.

Basil. Noli dissolutis labijs proferre risum. Amentia namque est cum strepitu ridere: sed subridendo tantum lætitiã mentis indicare. Nullum habebit accessum cordis compun-

Isidorus.

Etio, ubi fuerit immoderatus risus, aut iocus. *Isidor.* de Summo bono lib. 2. cap. 36. Tristitiæ mœrorem spes æterni gaudij superat: & quem turbata mens de exterioribus afficit, dulcedo interioris tranquillitatis lenit. Tunc enim se uiri sancti ueracius à uitiorum collutione detergant, dum ab eis contra singula uitia uirtutes singulæ opponuntur. Interdum uitia cum uirtutibus ad utilitatem confligunt; ut ipso certamine uel mens exerceatur: uel ab elationis concursu animus restringatur. Tristitiæ igitur gaudium, accidiæ fortitudo, auaritiæ largitas, superbiæ humilitas opponenda est. sicq; singulæ uirtutes nascentia contra se uitia reprimunt, ac temptationum motus uirtute diuinæ charitatis extinguunt. Habeto temperamentum in prosperis: mentem nec gaudio, nec terrore commutes; & ad bona igitur & mala tempera cor tuum. *Cæsarius.* in admonitione secunda. Verum gaudium non possidetur, nisi pax & iustitia teneatur. Prima enim est, & quasi radix iustitiæ: secunda pax: tertia gaudium. De iustitia nascitur pax, de pace gaudium generatur.

Cæsarius.

De Itinere. Cap. XXXIX,

DE Itinere siue uia citantur auctoritates in hoc cap. Est autem uia locus per quem habere iter omnibus licet. Aliquando pro ipso itinere sumitur, hoc est pro ipso actu ambulandi. Via quippe est uita presens, qua ad patriam tendimus, que ad instar corporalis uie parari debet per cordis contritionem, & penitentiam. Sunt quoque semite que proprie nominantur itinera secretiora & compendiosiora: idcirco per uiam iterum intelligi possunt precepta: per semitas autem consilia, que directius ducunt ad Deum. Psal. 24. Vias tuas Domine demonstra mihi; & semitas tuas edoce me.

Omnis dicit in Euangelio Matth. 7. In Math. 7. Intra te per angustam portam, quia lata porta, & spatiosa est uia, que ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam: quam angusta porta, et arcta est uia que ducit ad uitam, et pauci sunt qui inueniunt eam. Ibi. 10. In uiam gentium ne abieritis: & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis: sed potius ite ad oues que perierunt domus israel. Apocal. 15. Magna & mirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens: iuste & uere sunt uice tue Domine rex sanctorum. Iacob. 1. Vir duplex animo inconstans est in omnibus uijs suis: & diues in itineribus suis marcescet. Ibi. 5. Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore uice sue, saluabit animam eius a morte, &

Apocalyp.

Iacobus.

Petrus.

operit multitudinem peccatorum . 2. Petr. Multi sequentur luxurias, per quos uia ueritatis blasphemabitur. Derelinquentes uiam rectam errauerunt : secuti uiam balaam, ex bosor, qui mercedem iniquitatis amauit . Paul . ad ROMA. 11. Quam incomprehensibilia sunt iudicia Dei : & inuestigabiles uiae eius.

Ad Ephes. 5. Videte iam fratres quomodo caute ambuletis , non quasi insipientes , sed ut sapientes . Ad hebr. 10. Quam initiauit Christus nobis uiam nouam et uiuentem per uelamen, idest carnem suam , & sacerdotem magnum super domum Dei accedamus cum uero corde in plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala : & abluti corpus aqua munda teneamus spei nostrae confessionem indeclinabilem . Ibi. 12. Remissas manus & soluta genua erigite : & gressus rectos facite pedibus uestris : ut non claudicans quis erret , magis autem sanetur . Iob. 8. Nunquid uiuere potest scriptus absq; humore : aut crescere charectum sine aqua ? Cum adhuc sit in flore nec carpatur manu ante omnes herbas arefcit : sic uiae hominū qui obliuiscuntur Deum : & spes hypocritae peribit . Ibi . 17.

Iob.

Tenebit iustus uiam suam : & mundis manibus addet fortitudinem . Ibi. 31. Nonne Deus considerat uias meas, & cunctos gressus meos dinumerat ? Si ambulauero in uanitate, & festinauerit in malo pes meus : appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam . Baruch. 3. Si in uia Dei ambulaueris, habitabis utiq; in pace super terram . Ionae. 3. conuertatur uir à uia sua mala : & ab iniquitate , quae est in manibus eorum . Zachariae . 1. Conuertimini ad me , dicit Dominus : & ego conuertar ad uos . Conuertimini de uijs uestris malis, & cogitationibus uestris pessimis . Salo. Prouer . 4.

Baruch.

Ionas

Zacharias.

Salomon.

Ne delesteris in semitis impiorum ; nec tibi placeat malorum

uia. Iustorum autem semita quasi lux splendens procedit & crescit usq; ad perfectam diem. Viæ impiorum tenebrosæ sunt, & nesciunt ubi corruant. Oculi tui recta uideant: & palpebræ tuæ præcedant gressus tuos. Dirige semitam pedibus tuis: & omnes uicæ tuæ stabilientur. Averte pedem tuum à malo. Vias enim, quæ à dextris sunt, nouit Deus. Ibi. 5. Respicit Dominus uias hominum, & omnis gressus illorum considerat. Ibi. 11. Iustitia simplicis diriget uiam eius, & in impietate sua corruet impius. Ibi. 12. Inter impiorum decipiet eos. In semita iustitiæ uita: iter autem deuium ducit ad mortem. Ibi. 13. Iustitia custodit innocentis uiam: impietas autem peccatorum supplantat. Ibi. 15. Iter pigrorum quasi scæpes spinarum: uia autem iustorum absq; offendiculo. Ibi. 16. Omnes uicæ hominum patent oculis eius: spirituum ponderator est Dominus. Cum placuerint Domino uicæ hominis: inimicos quoq; eius conuertet ad pacem. Cor hominis disponit uiam suam: sed Domini est dirigere gressus eius. Ibi. 21. Vir impius procaciter obfirmat uultum suum: qui autem rectus est corrigit uiam suam. Ecclesiastic. 5. Non uentiles te in omni uento: & non eas in omnem uiam. Ibi. 8. Cum audace non eas in uia; ne forte graues mala sua in te. Ibi. 32. In uia ruinae nō eas, & non offendas in lapides: nec credas te uicæ laboriosæ; ne ponas animæ tuæ scandalum. Ecclesiastes. 11. Lætare ergo iuuenis in adolescentia tua: & in bono sit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ: & ambula in uis cordis tui: & in intuitu oculorum tuorum: & scito quòd pro omnibus his adducet te Deus in iudicium. August. Super psal. 118. Beati immaculati in uia, August. tanquam diceret, Scio quid uelis, quæris beatitudinem. Si ergo uis esse beatus, esto immaculatus. Melius est enim, perfectam

uitam querendo in itinere mori; quàm ne profecisse quidem ad
Hieronymus perfectam querendam. Hieron. in Epist. ad Celantiam.
Asperam nobis & insuauem uirtutum uiam nimia facit uitio-
rum consuetudo: quæ si in alteram partem transferatur, inue-
nitur semita iustitiæ leuis. Greg. in moralibus. Via quipa-
pe est uita præsens, qua ad patriam tendimus, & id circo hic
Gregorius. occulto iudicio frequenti perturbatione conterimur, ne uiam
pro patria diligamus. Quot dies uitæ peragimus, quasi in itine-
re ad locum propositum tot passibus propinquamus. Præ-
sentem uitam quasi uiam subigendo transimus. Stultus uia-
tor est, qui in itinere amæna prata conspiciens obliuiscitur iter,
quo tendebat. In offenso pede iter nostrum agitur, si Deus
Isidorus. ac proximus integra mente diligatur. Isidor. de summo bo-
no lib. 3. cap. 17. Via sine offendiculo, uita monachi sine
cupiditatis & timoris impedimento. Ibi. 16. Iusti qui
rebus, honoribusq; ac uitæ blandimentis renunciat, proin-
de se ab omni terrena possessione mortificant, ut deo uiuant.
Ideoq; seculi huius blanditias calcant: ut ualidiores ad uitam
illam de huius uitæ mortificatione consurgant. Ibi. 23.
Non declinat ad dexteram uiam, qui non sibi: sed Deo tri-
buit bona, quæ agit. neq; ad sinistram se uertit, qui de diuina
indulgentia peccandi licentiam non præsumit. Hoc est
quod Propheta ait. Hæc est uia, ambulate in ea: neque ad
Cyprianus. dexteram, neq; ad sinistram declinantes. Cyprianus in
Epist. de malignitate Dæmonis. Lata & spatiosa itinez-
ra uie lætalis, illic illecebræ, & mortiferæ uoluptates: illic
diabolus blanditur, ut fallat; arridet, ut noceat: allicit, ut
occidat.

De Relinquentibus seculum. Cap. XL.

IN hoc cap. adducuntur auctoritates de his, qui bene reliquerunt seculum. nam simul & mundum, & propriam uoluntatem propter Christum dimiserunt, & de alijs, qui licet diuitias aut alia, quæ mundi sunt, dimiserint, non tamen terrenis desiderijs & uoluptatibus renunciauerunt. Hinc est quod multi diuitias reliquerunt & Dominum non sunt sequuti. Qui uult ergo Dominum sequi, imitator illius fiat, & per illius uestigia gradi se semper intendat.

Omnis dicit in Euangelio Matth. 18. et Luc. Matheus.
Lucas.

Omnis qui reliquerit domum uel fratres aut patrem, aut matrem: aut uxorem, aut filios propter nomen meum, centuplum accipiet, et

uitam æternam possidebit. idem Lucas. 20. Fily huius seculi nubunt, & traduntur ad nuptias: illi uero qui digni habebuntur seculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neq; ducent uxores, neq; enim ultra mori poterunt.

Equales uero angelis sunt, & filij sunt Dei, cum sint filij resurrectionis. Iacob. 1. Religio munda & immaculata apud Iacobus.

Deum & patrem hæc est, uisitare pupillos, & uiduas in tribulatione eorum: & immaculatum se custodire ab hoc seculo. Ibi. 4. Quicumq; uoluerit amicus esse huius seculi inimicus Dei constituitur.

An putatis quod inaniter scriptura dicat. Ad inuidiam concupiscit spiritus, qui habitat in uobis? Maiorem autem dat gratiam. Paul. ad Roman. 12. Paulus.

Nolite conformari huic seculo; sed reformamini in nouitate sensus uestri, ut probetis quæ sit uoluntas Dei bona

Et bene placens et perfecta. 1. ad Corinth. 6. An nescitis, quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt. Et si in uobis iudicabitur mundus, indigni estis, qui de minimis iudicetis. Nescitis quoniam angelos iudicabimus: quanto magis secularia. Ibi. 7.

Qui utuntur hoc mundo tanquam non utantur. Præterit enim figura huius mundi. Ad Tit. 2. Apparuit enim gratia Dei, et saluatoris nostri omnibus hominibus erudiens nos: ut abnegantes impietatem, et secularia desideria sobrie, iuste, et pie uiuamus in hoc seculo: expectantes beatam spem, et aduentum gloriæ magni Dei; et saluatoris nostri Iesu Christi. 1. Ioan. 2. Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum non est charitas in eo. Quoniam omne quod in mundo concupiscentia carnis est: et concupiscentia oculorum et superbia uitæ: quæ non est ex patre, sed ex mundo est.

Ioannes
Apostol.

Salomon.

Et mundus transit et concupiscentia eius. Salom. Ecclesiastes 9. Amor quoque et odium, et inuidiæ simul percunt: nec habent partem in hoc seculo: et in opere quod sub sole geritur. Ecclesiastic. 17. Conuertere ad Dominum, et relinque peccata. precare ante faciem Domini, et minue offendicula. Reuerte re ad Dominum: et auertere ab iniustitia tua. In partes uade seculi sancti cum uiuis, et dantibus confessionem Deo. Ibi. 8.

August.

Ne fueris mediocris in contentione ex sœnore et non est tibi nihil in hoc seculo. Eris enim inuidus animæ tuæ. Ibi. 14. Testamentum huius mundi morte morietur. August. ad Paul. Vtilius terrena opulentia tenetur humiliter, quam superbè relinquatur. Idem de opere Monachor. Non propterea in Christiana militia ad pietatem diuites humiliantur, ut pauperes ad superbiam extollantur. nullo enim modo decet, ut in ea uita ubi senatores fiunt laboriosi, ibi fiant opifices otiosi: et quomodo

ueniunt

ueniunt relictis delitijs suis, qui fuerunt prædiorum domini, ibi sint rustici delicati. Ibi in regul. tertia. Quid prodest dispergendo dare pauperibus, & pauperem fieri: si anima misera superbior efficitur diuitias contemnendo, quam fuerat possidendo? Idem in Epist. Simpliciter autem fateor charitati uestræ coram Domino nostro Deo, qui est testis mihi super animam meam, ex quo Deo seruire cœpi, quoniam sicut difficile sum expertus non esse meliores, quam qui in mundo profecerunt: ita non sum deteriores expertus quam qui in mundo defecerunt.

Hinc arbitror dictum in Apocalypsi: iustus iustificetur adhuc, & qui in sordibus est, sordescat adhuc. Hieron. ad Paulinum.

Hieronimus.

19. q. 1. Si cupis esse quod diceris, monachus. 1. solus: quid facis in urbibus. Idem super Matth. lib. 4. Latro est, & domum Dei conuertit in speluncam latronum: qui lucra de religione sectatur, cultusq; eius, non tam cultus Dei, quam negotiationis occasio est. Idem in Epist. ad Marc. Pudet dicere de cauernis cellularum urbem damnamus in sacco & cinere ueluti de ipsis sententiam ferimus. Quid facit sub tunica penitentis regius animus, qui alios uult regere, & alios iudicare: & à nemine regi, à nemine iudicari? Multi diuitias relinquentes uitia non relinquunt: Christum sequi cupiens si habes in potestate rem tuam uende: si uero non habes, magno onere liberatus es. Totum enim Deo dedit, qui seipsum obtulit. Facile contemnit omnia qui se semper cogitat esse moriturum.

Qui uult esse perfectus, multitudines hominum, & officia, & salutationes & cōuiuia quasi catenas fugiat uoluptatum. Vt inā quod renunciamus seculo uoluntas sit, non necessitas. Nudam Christum, nudam Christi crucem nudus sequere. Dominus enim magis querit animas credentium quam opes. Idem super

Matth. Apostoli quantum ad diuitias nihil : quantum autem ad uoluntatem , totum mundum reliquerunt . Idem in Epist. Apostolici fastigij perfectæq; uirtutis est , omnia simul uendere , & pauperibus erogare , & sic expeditum , cum Christo ad cœlestia uolare . Idem super illud Matth. Si uis perfectus esse uade & uende &c . Multi diuitias relinquentes Dominum non sequuntur . Sequitur autem Dominum qui imitator eius est , & per uestigia illius graditur . Ambros. Lib. 7. de Offic. Dominus non uult simul effundi opes , sed dispensari , nisi fortè ut Eliscus boues suos occidit , & pauit pauperes ex eo , quod habuit , ut nulla cura teneretur domestica . Qui uult Deum possidere renunciet mundo ; ut sit illi Deus beata possessio . Nec renunciat mundo is , quem terrenæ possessionis delectat ambitio . Dum sua quisque non relinquit ; mundo cuius bona retinet , seruit . Gregor. in hom. Super illud :

Ambrosius .

Gregorius .

Vos , qui reliquistis &c . Quisquis diuini stimulo amoris excitatus hæc possessa reliquerit , illic proculdubio culmen iudicialis potestatis obtinebit : ut simul iudex tunc cum iudice ueniat , qui nunc consideratione iudicij sese spontanea paupertate castigat . Idem in homil. 5 . Multa , fratres , relinquitis , si terrenis desiderijs renunciatis , exteriora enim nostra , quamuis parua , Domino sufficiunt . cor namq; et non substantiam pensat , nec perpendit , quantum in eius sacrificio , sed ex quanto proferatur . Qui cœlestis uitæ dulcedinem in quantum possibilitas admittit , perfecte cognouerit , ea quæ in terris amauebat , libenter cuncta derelinquit . Quisquis igitur iam æternam uitam cognouit , apud eius animum temporales fructus uilescunt . Multa relinquitis , si desiderijs renunciatis . Exteriora etenim uestra Domino quælibet parua sufficiunt . Cor namq; et non substans

tiam pensat. Laboriosum non est homini relinquere sua: sed ualde laboriosum est relinquere semetipsum. Minus quippe est abnegare quod habet. Valde enim multum est abnegare quod est. Nihil nobis prodest abrenunciatio corporis sine abrenunciatione mentis. Sunt nonnulli, qui de spectis carnis desiderijs cuncta relinquere pertractant: sed cum cecidisse etiam alios post boni operis uitia conspiciunt, hoc ipsum facere quod deliberauerant, permitteunt. Basil. Nulli studeas placere in uita tua nisi Deo soli. Sicut, qui militant, regi terreno omnibus iussis eius obediunt; sic & qui militant regi caelesti debent custodire praecepta caelestia. Miles terrenus contra hostem uisibilem pergit ad bellum, te cum uero hostis inuisibilis quotidie dimicando non desinit. Isidor. de Summo bono lib. 3. ca. 16. Alieni sunt à Deo quibus hoc seculum ad omne commodum prosperatur. Seruis autem Dei cuncta huius mundi contraria sunt: ut dum ista aduersa sentiunt, ad caeleste desiderium ardentius excitentur. Ea quoque, quae seculi amatoribus chara sunt, sancti uelut aduersa refugium. Plusque aduersitatibus mundi gaudent, quam prosperitatibus delectentur. Magna apud Deum refulget gratia, qui huic mundo contemptibilis fuerit. Nam reuera necesse est, ut quem mundus odit, diligatur à Deo. Sancti uiri ideo contemnere cupiunt mundum, et motum mentis ad superna reuocare; ut ibi se recolligant, unde defluerunt: et inde se subtrahant, unde dispersi sunt. Iusti, qui rebus honoribusque, ac uitae blandimentis renunciant, proinde se ab omni terrena possessione mortificant, ut Deo uiuant. Ideo seculi huius blanditias calcant, ut ualidiores ad uitam illam de huius uitae mortificatione consurgant. Cuncta quippe temporalia quasi herbae uirentes arescunt et transeunt. Qui hunc mundum diligunt, turbulentis eius curis, & solitudinibus conturbantur. Ibi. 17. Sancti

Basilius.

Isidorus

uiri seculo renunciante, ita huic mundo moriuntur, ut soli Deo uiuere delectentur. Quantoq; ab huius seculi conuersatione se subtrahunt: tanto internæ mentis acie præsentiam Dei, & angelicæ societatis frequentiam contemplantur. Dû quisq; à cõsortio mûdi abstrahitur, nec cupiditas eũ obligat consentientem, nec cruciat sentientem. Bonũ est corporaliter remotũ esse à mundo: sed multò melius est uoluntate: utrumque uerò perfectè. Ille ergo perfectus est, qui huic seculo & corpore, & corde discretus est. Ibi. 18. Si ita quisq; renunciet, quæ possidet omnibus, ut suis non renunciet moribus: non est Christi discipulus. Qui enim renunciat omnibus rebus suis; sua abnegat. Qui uerò renunciat moribus prauis, semetipsum. s. abnegat. Ibi. 19. Longè quippè à Deo est animus, cui hæc adhuc uita dulcis est. Ibi. 21. Hi qui pro Dei timore seculo renunciant, & tamen curis rerum familiarium implicantur: quanto se rerum studijs occupant, tanto à charitate diuina se ipsos separant. Nisi prius à secretioribus cordis expellatur importuna secularium multitudo curarum, anima, quæ intrinsecus iacet, nequaquam resurgit. Multi cupiunt conuolare ad gratiam Dei, sed timent carere oblectamenti huius mundi. Prouocat quidem amor Christi, sed reuocat cupiditas huius seculi. Cæsarius in admonit. 29. Videte uocationem uestram fratres charissimi. uenire ad eremum summa perfectio est, non perfectè in eremo uiuere, summa damnatio est. Quid prodest si in loco quies teneatur, & inquietudo in corde seruetur? Si in habitatione sit silentium, & in habitatoribus uitiorum sit tumultus & colluctatio passionum? Si exteriora uestra serenitas teneat, interiora uerò tempestas? Idem in admonit. 25. Ad professionem nostram pertinet, subiectione & abiectione gaudere, paupertatis

Cæsarius.

studium quærere : & non solum facultates , sed etiam ipsas uoluntates de cordibus eradicare . Nihil enim habere interdum , res necessitatis est , nihil autem cupere uirtutis . In Vita Patrum . Qui diligit seculum , tristabitur plurimum : contem-
nens autem , quæ in eo sunt , letabitur semper .

In uita Patr.

De Voto. Cap. XLI.

Est autem uotum alicuius boni cum deliberatione Deo facta promissio . Dicitur autem uotum à uoluntate quasi à primò mouente rationem ad promittendum , de quo in præsentī cap . citantur auctōritates , & quòd ad uotum reddendum minime immorari debemus . Vouentibus autem castitatem , non solum nubere , sed etiam uelle damnabile est .

Ominus dicit in Deuteronom. 23. Cum uoueris uotum Domino Deo tuo , non tardabis reddere :

Deuterono.

quia exquiret illud Dominus Deus tuus . Numer. 30. Si quis uirorum Domino uouerit , aut

Numeri.

se constrinxerit iuramento , non faciet irritum uerbum suum : sed omne , quod promisit , implebit . Baruch. 6.

Baruch

Si quis ex illis uotum uouerit , & non reddiderit , neque hoc requirit , hominem à morte non liberat : neque infirmum à potentiore eripit . Ionæ . 2 . Ego autem in uoce laudis immolabo tibi : quæcunque uoui reddam pro salute mea Domino .

Ionas

David Psal. 75. Vouete & reddite . Idem psal. 115 . Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi eius . Salom.

David.

Salomon.

Prouer. 15. Victimæ impiorum abominabiles Domino : Vota iustorum placabilia . Ibi . 20 . Ruina est homini de uotare sanctos :

August.

Et post uota retractare. Ecclesiastes. 5. Si quid uouisti Deo, ne
moneris reddere. Difficet enim ci infidelis & stultapromissio:
Sed quodcumq; uoueris redde. Multoq; melius est non uo-
uere; quam post uotum promissa non reddere. Augustin. in
Epist. ad Armentarium & paulinum. Quia iam uouisti, iam
te adstrinxisti, aliud tibi facere non licet. Non talis eris, si non
feceris quod uoluisti, qualis mansisses, si nihil tale uouisses. Mi-
nor enim tunc es non peior, modo autem (quod absit) mise-
rior, si Deo fidem fregeris: quanto beatior, si persolueris?
Idem. 17. q. 1. Sunt quedam, quæ etiam non uouentes debemus:
quædam etiam, quæ nisi uouerimus non debemus. Sed postq;
ea Domino promittimus, necessario reddere constringimur.

Hieronymi.

Hieron. 17. q. 1. Uouentibus non solum nubere, sed etiam uel-
le damnabile est. Idem tractans illud Iudic. 11. Votum uouit.

Gregorius

Et c. In uouendo fuit stultus, qui discretionem non adhibuit, &
reddendo impius. Gregor. super Ezechielem. 17. 9. Si post uo-
tam quisq; necessario cogitur soluere, quod uouit, si uouentibus
non solum nubere, sed etiam uelle damnabile est, patet, quod
sacerdos iste ad executionem sui uoti cogendus est: non solum
non fieri, sed etiam uelle monachum non fieri, sibi damnable
est. Votum enim pro opere reputatur. Isidorus lib. 2. soliloq.

Isidorus.

Et habetur. 22. q. 4. In Malis promissis res inde fidem, in turpi
uoto muta decretum. Quod incaute uouisti, non facias. impia
est promissio quæ scelere adimpletur.

De Monachis. Cap. XLII.

Monachus is uerè dicitur, qui separatus uiuit ab hominū
conuersatione. Vnde monachus nō ob id solum dicitur,

quia uxorem non habeat, sed quia religionem Dei & seruitium eius mancipatus est; & illius cura est, quomodo Deo, non seculo placeat, de cuius statu conditione & alijs ad fidelem perfectumq; monachum pertinētibus copiose traduntur auctoritates.

Leit Iacob. in Epist. cap. 1. Siquis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam; sed seducens cor suum, huius uana est religio. Religio munda & immaculata apud Deum et patrem, hæc est. Visitare pupillos & uiduas in tribulatione eorum: & immaculatum se custodire ab hoc seculo. 2. Pauli ad Timot. 2. Nemo militans Deo, implicat se negotijs secularibus; ut ei placeat, cui se probauit. Nam & qui certat in agone, nõ coronabitur, nisi legitime certauerit. Sollicite autem cura te ipsum probabilem exhibere Deo: operari in confusibilem: recte tractare uerbum ueritatis. Iuuenilia desideria fuge: sectare uero iustitiam fidem spem & charitatem cum his qui inuocant Dñm de corde puro. Seruum Dñi non oportet litigare; sed mansuetum esse ad oēs patientem, et cum modestia corripientem oēs qui resistunt ueritati. Idem ad Titum 2. Abnegantes nos impietatem et secularia desideria, sobriè, iustè, et piè uiuamus in hoc seculo: expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei et saluatoris nostri Iesu Christi. Salom. Prou. 16. Semita iustorum declinat mala: Custos autem animæ suæ seruat uiam suam. Ecclesiastici. 1. Timor Dñi scientiæ religiositas. Religiositas custodiet et iustificabit eor: iucunditatem atq; gaudium dabit. Ibi. 37. Cum religioso tracta de sanctitate: et cum iusto de iustitia. August. ad Aurelianum. 16. q. 2. Nihil dolendum est, si ad tam ruinosam superbiam monachos subigimus, & tam graui contumelia clericos dignos putamus: ut scis

Iacobus.

Paulus.

Salomon.

August.

licet dicatur, quod malus monachus bonus clericus est, cum aliis
quando bonus etiam monachus uix bonum clericum faciat.
Idem de opere Monachor. Amputetis occasionem turpium nun-
dinarum, quibus existimatio uestra læditur, & infirmis offens-
diculum ponitur, & ostendite hominibus non uos in otio facis-
lem uictum, sed per angustam et arctam uiam regnum Dei quaere-
re. Hieron. super psal. sicut martyres laudant Deum pure
in regione uiuorum: ita & monachi, qui die ac nocte psallunt
Deo, debent eandem puritatem habere martyrum, siquidem
ipsi martyres sunt. Quod enim faciunt angeli in caelis, hoc
monachi faciunt in terris. Idem in Epist. Si cupis esse quod
diceris monachus, id est solus, quid facis in urbibus, quæ utiq;
non sunt solorum habitacula, sed multorum? Quanti enim
monachi, dum, patri matriq; miscentur, suas animas perdis-
derunt? ad Heliodorum. Constat monachum in sua patria per-
fectum esse non posse. Nunquam de ore monachi turpis aut, la-
sciuius sermo egrediatur. His enim signis libidinosus animus
ostenditur. Et per exteriorem hominem interioris hominis uiz-
tia demonstrantur. Monachus sit uigil sensu, ne uanis cogita-
tionibus polluantur. Episcopi imitentur apostolos: & monachi
perfectos patres: ut quorum honorem possident, habere nitantur
& meritum. Monachus habeat simplicitatem columbæ, ne
cuiquam machinetur dolos. Habeat & serpentis astutiam, ne
aliorum supplantetur insidijs. Monachus teneat humilitatis ue-
stigium. Monachus, qui Christum desiderat, nihil aliud digna-
tur aspicere: sed est ei cella pro paradiso. Variarum scriptu-
rarum poma decerpit. His utitur delictis: harum fruitur am-
plexu. Ille uerus est monachus, qui aurum contemnit, & scri-
pturas sectatur. Et dum in paupertate incidit, ornatio-
rior in-
stat

stat ornatu. Monacho spirituali expetenda est solitudo: & ur-
 bis habitatio fugienda. Non quæras in monacho linguæ nito-
 rem: sed animæ pietatem. Idem ad Riparium & Desiderium.
 16. q. 1. Monachus non docentis, sed plangentis habet officium:
 qui uel se uel mundum lugeat, & Domini pavidus præstoleatur
 aduentum. Flos quidem & pretiosus lapis inter ecclesiastica
 ornamenta monachorum & uirginum chorus est. Greg. super
 illud. Iob. Cui dedi in solitudine domum. Qui corpore remo-
 tus uiuit, sed tumultibus conuersationis humanæ terrenorum
 desideriorum cogitatione se inserit, non est in solitudine. Si
 uerò prematur aliquis corporaliter popularibus turbis, & ta-
 men nullos secularium curarum tumultus in corde patiatur, nõ
 est in urbe. Idem in Moral. Quia terræ principes magna se-
 Deo humilitate substernunt, prauis homines idè ad fraudis ar-
 gumenta uertuntur: quia illos reuereri conspiciunt, ipsi cultum
 religionis assumunt: & bonorum uitam sub despectis uestibus,
 iniquis operibus premunt, mundi quippe dilectores sunt, qui hoc
 in se, quod homines uenerantur, ostendunt. Monachus, qui
 in terra possessionem quærit, monachus non est. Tunc se-
 quisq; monachum iudicet, cum se cunctis minimum æstimauerit.
 Basil. Cælestem gratiam accipit monachus, qui terrenos
 actus à semetipso proyicit: nec implicat se negocijs secularibus
 militans Domino. Isidor. de Summo bono. lib. 3. cap. 29.

Gregorius.

Isidorus.
Basilius.

Isidorus.

Qui non rigida intentione monachi professionē sectantur, quan-
 to superni amoris propositum dissolutè appetunt, tanto procliu-
 us ad mundi amorem denuo reducuntur. Professio enim non
 perfectæ præsentis uitæ repetit desideria: in quibus & si non
 dum se monachus alliget opere; iam tamen alligat cogitationis
 amore. Ibi. 20. Summa uirtus monachi humilitas: & summum

uitium eius superbia est. Tunc autem se quisq; monachum iudicet: quando se minimum existimauerit: etiam cum maiora uirtutum opera gesserit. Ibi. 21. Vir spiritualis ita progressus debet suae propinquitati: ut dum illis gratiam carnis praestare studet, ipse à spirituali proposito nequaquam declinet.

In vita Patr.

Multi enim monachorum amore parentum non solum terrenis curis, sed etiam forensibus iurgijs inuoluuntur: & pro suorum temporali salute suas animas perdiderunt. In Vita Patr.

Monachus non ob id solum dicitur, quia uxorem non habeat; sed quia ad religionem Dei & seruitium eius mancipatus est: & illius cura est, quomodo Deo, non seculo placeat. Monachus si uentrem suum & linguam continuerit, & uagationem non fecerit, confidat: quia non morietur in aeternum.

Monachus multum edens, & multum operans, non confidat in hoc. Qui autem parum edit, etiam si parum operetur, confidat & uiriliter agat: non enim perdet mercedem. Melior est secularis mansuetus, quam monachus animosus & iracundus. Monachus bilinguis conturbat fratres: fidelis autem requiem adducit. Pallor enim cum humilitate & facies decus est monachi. si potueris iniuriari, & affici conuictijs, & portare ac tacere, magna est haec res super alia mandata.

Effrem.

Effrem. Sicut lampas lucida in loco tenebroso resurgens: sic monachus mente sobria in corde peruigili tempore psalmodiae suae & orationis. Sicut pondus salis deprimit infirmum; sic somnus monachum in oratione. Sicut uermis corrumpit lignum; sic inuidia corrodit atque corrumpit animam monachi. Sicut tineae exterminat uestimentum; sic detractionis animam monachi.

Hucusq; Monalde mi obseruañ . Doct̃or eximius de Virtutibus auct̃oritates citauit , quanquã et de aliquibus uitijs oppositis illis uirtutibus sermonem fecerit : nunc de Vitijs ipsis in generali incipit peragere . Inde descendit ad quãdam particularia , ut inferius uiderẽ poteris .

Vitium , prauus actus , turpis actio , prauitas animi , labe animi , morbus animi uel corporis prauitas uel deformitas , antitheton sanitas , Vitium propriè dicitur quod uirtuti opponitur à uito quod uitandum sit , ac fugiendum . Unde uitium est quoddam genus ad peccatum quod est actus deuians ab ordine debiti finis , contra regulam nature , rationis , uel legis æternæ . Vel peccatum est dictum uel factum uel concupitum contra legem æternam . In præsentis ergo cap. citantur auct̃oritates de Vitijs unde ortum habeant , de peccato ueniali , de peccato mortali eiusque seruitute & pœna . de peccato primi hominis , quod originale dicitur , & de omnibus alijs uitiorum atq; peccatorum materiam continentibus .

Dominus dicit in Euangelio Marc . 7. Marcus.
Abintus enim de cogitatione hominum cogitationes malæ procedunt . Adulteria , fornicationis , homicidia , furta , auaritiæ , nequitie , impudicitie , dolus , oculus malus , blasphemie , superbia , stultitia . Omnia hæc mala ab intus procedunt , & coninquinant hominem . Luc , 8 . Non est occultum , quod non manifestetur : Luchas.

nec absconditum, quod non cognoscatur, & palam ueniat.
Ioann. 8. Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. 1.
Petri. 3. Qui uult uitam diligere, & dies uidere bonos; coer-
ceat linguam suam, à malo; & labia eius ne loquantur dolum.
Declinet autem à malo, & faciat bonum; inquirat pacem &
persequatur eam: quia oculi Domini super iustos, & aures
eius in preces eorum: uultus autem Domini super facientes
mala. 1. Ioann. cap. 1. Si dixerimus quòd peccatum non habes-
mus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est. Ibi. 3.
Omnis, qui facit peccatum, & iniquitatem facit: Et pecca-
tum iniquitas est. Qui facit peccatum, ex diabolo est: quo-
niam ab initio diabolus peccat. Omnis qui natus est ex Deo,
peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, &
non potest peccare: quoniam ex Deo natus est. Iacob.
1. Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: pec-
catum uerò cum consumatum fuerit, generat mortem. Ibi. 2.
Quicumq; totam legem seruauerit, offendat autem in uno, fac-
tus est omnium reus, Paul. ad Roman. 5. Sicut per unum ho-
minem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum
mors: & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes
peccauerunt. Ibi. 6. Non ergo regnet peccatum in uestro mor-
tali corpore; ut obediatis concupiscentijs eius. Ibi. 8. Corpus
quidem mortuum est propter peccatum: spiritus uerò uiuit pro-
pter iustificationem. 1. ad Corinth. 6. An nescitis quia iniqui
regnum Dei non possidebunt? Nolite errare, neq; fornicar-
ij, neq; idolis seruietes, neq; adulteri, neq; molles, neq; ma-
sculorum concubitores, neq; fures, neq; auari, neq; ebriosi,
neq; maledici, neq; rapaces regnum Dei possidebunt. ad Ga-
lath. 6. Nolite errare, deus non irridetur. Quæ enim semis

Ioannes
P. trus

Ioannes
Apostol.

Iacobus.

Paulus

nauerit homo, hæc & metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem. Qui autem seminat in spiritu metet uitam æternã. ad hebr. 10. Voluntarie peccãtibus nobis post inceptam notitiam ueritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia. Terribilis autem quedam expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios. *Genesis* cap. 4. Non ne si bene egeris recipies? Si autem malè: statim in foribus peccatum tuum aderit. *Numeri*, cap. 4. Cur, inquit Moyses, transgredimini uerbum Domini, quod uobis non cedit in prosperum? Ibi. 15. Anima quæ per superbiam aliquid commiserit, quoniam aduersus Dominum rebellis fuit, peribit de populo suo. Verbum Domini contempsit, & fecit irritum: idcirco delebitur, & portabit iniquitatem suam. *Esdræ*, cap. 10. Ecce penè omnes in perditionem ambulant, et exterminium sit multitudo eorum. Ibi. 15. Vè eis, qui peccant, et non obseruant mandata mea, dicit Dominus. *Tobie* 4. Caue ne aliquando peccato consentias: & prætermittas præcepta Domini Dei nostri. Ibi. 12. Qui autem faciunt peccatum & iniquitatem, hostes sunt animæ suæ. *Iob*, cap. 4. Recordare obsecro te, quis unquam innocens perijt, aut quando reus dei deleti sunt? Quin potius uidi eos, qui operantur iniquitatem, & seminant dolores, & metunt eos, flante Deo perussese, & spiritu iræ eius esse consumptos. Idem *Ezechiel*, cap. 18. Anima, quæ peccauerit, ipsa morietur. *Iob*, cap. 36. Caue ne declines ad iniquitatẽ. *Hiere*. ca. 5. Iniquitates nostræ declinauerunt hæc et peccata nostra prohibuerunt bonum à nobis. *Daniel*. 9. Finẽ accipiat peccatũ, et deleatur iniquitas, et adducatur iustitia sempiterna. *Dauid*. psal. 30. Erubescant impij, & deducantur in infernum, muta fiant labia dolosa, quæ loquuntur aduersus iu-

*Genesis.**Numeri.**Esdræ.**Tobie.**Iob.**Hieremias.**Daniel.**Dauid.*

Stum iniquitatem in superbia, & in abusione. Psal. 51. Quia gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate? Tota die in iustitiam cogitauit lingua tua, sicut nouacula acuta fecisti doli. Dilexisti malitiam super benignitatem: iniquitatem magis, quam loqui æquitatem. Dilexisti omnia uerba præcipationis, lingua dolosa. Propterea Deus destruet te in finem, euellet te & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra uiuentium. Psal. 54. Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. Psal. 91. Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere. Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Psal. 98. Sicut deficit fumus deficiant: Sicut fluit cera à facie ignis, sic percant peccatores à facie Dei. Psal. 93. Reddet iniquis iniquitatem ipsorum, & in malitia eorum disperdet eos: disperdet illos Dominus Deus noster. Psal. 103. Deficient peccatores à terra; & iniqui, ita ut non sint. Psal. 144. Custodit Dñs oēs diligentes se: et oēs peccatores disperdet. Sa'om. Prouer. cap. 4. Ne delecteris in semitis impiorum, nec tibi placeat malorum uia; fuge ab ea: nec transeas per illā, declina et deseras eā. Nō enim dormiūt nisi cū malefecerint, et non capitur somnus ab eis, nisi supplantauerint. Comedunt panem impietatis, & uinum iniquitatis bibunt. Via impiorum tenebrosa, nesciunt ubi corruant. Ibi. 5. Iniquitates sue capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur. Ipse morietur, quia non habuit disciplinam, & in multitudine stultitiæ suæ decipitur. Ibi. 14. In malitia sua repellitur impius: sperat autē facit iustus in morte sua. Iustitia cleuat gentem: miseros autem populos peccatum. Ibi. 18. Impius cum in profundum uenerit peccatorum contemnit, sed sequitur eum ignominia & opprobrium. Ibi. 20. Quis potest dis

Salomon.

cere, mundum est cor meum, purus sum à peccato? Ecclesiastic. 5. Ne dixeris, peccaui, & quid mihi accidit triste?

Altissimus enim est patiens redditor. De propitiato peccato noluisse sine metu. Neque adicias peccatum super peccatum, & ne dicas miseratio Domini magna est; & Multitudinis peccatorum miserebitur. Misericordia enim & ira ab illo cito proximant: & in peccatores respicit ira illius. Ibi. 12.

Altissimus peccatores odio habet, & impijs reddet ad uindictam. Ibi. 21. Quasi à facie colubri fuge peccata; & si accesseris ad illa, suscipient te. Ibi. 26. Qui transgreditur à iustitia ad peccatum, Deus parauit eum ad trompbeam.

August. in lib. de Baptismo paruulorum. Si quaeratur à me, August.

utrum homo sine peccato esse possit in hac uita? confiteor posse per Dei gratiam & liberum arbitrium. Idem de Ecclesiastic. dogmati. Nullus sanctus & iustus caret peccato, nec tamen ex hoc desinit esse iustus, uel sanctus, cum effectu teneat sanctitatem. Idem Super Ioannem. Peccatum nihil est,

& nihil fiunt homines cum peccant. Idem super psal. 5. Non regnet peccatum in uestro mortali corpore, non dicit non sit: sed non regnet. Inest peccatum, cum delectaris: regnat, cum consenseris. Idem in Enchiridion. Peccata quamuis magna & horrenda, cum in consuetudinem uenerint, aut parua esse, aut nulla creduntur, usque ad eò, ut non solum occultanda, uerum etiam praedicanda diffamandaque uideantur. Nulla caro exultat in Deo, quae uiuit in uitijs. Hieron. ad demetriadem. Tibi non tam expellenda sunt uitia, quam refel-

lenda. Quid utique facilius est, non suscipere quam suscepta semel deponere: nec eorum tanta dulcedo est, ut ea debemus praeferre uirtutibus, cum nec in omnibus sit delectationis

Hieronymus

illecebra, & à plerisq; etiam ea, quæ uidentur dulcissima, res
 spuantur. Duo sunt ex omnibus uitia, quæ maximè homines
 decipiunt sui uoluptate, gula, scilicet ac libido, quæ deponere
 eò difficilius est, quò eis uti dulcius est, & hæc uitia tam mole-
 sta, tamq; delectatione sui periculosa: ita à multis calcari uidi-
 mus, ut tota ætate sua uirgines permanserint in sua abstinen-
 tia, ut de illis taceam, qui post deliciarum longum luxum, &
 inueteratum usum libidinis, & castitati ac temperantiæ se de-
 derunt: & utriusq; uitium contraria sibi uirtute mutauerunt.
 Aliorum uitiorum est longè diuersa ratio, quæ cum nihil incun-
 ditatis, sed multum amaritudinis habeant: quæ cum ad uitans-
 dum sint faciliora, rarò tamen à quibus uitentur inuenies.
 Non purgantur uitia mala, nisi comparatione uirtutum: Mala
 arboris nodo malus clauus aut cuneus infingendus est. Non pos-
 terunt in die iudicij aliorum uirtutes, aliorum uitia subleuare.
 Circundati enim uitij non possunt uidere uirtutes.
 Omne uitium expelle ab anima tua, ut uirtutes animi conse-
 qui possis. Nos uero amore uirtutum uitia superemus, Idem
 super psal. 20. Cui Deus uenter est, ei Deus recens est.
 Quæcunq; uitia habemus, & quocunq; peccata, tot recentès
 habemus Deos. Iratus sum, ira mihi Deus est. Vidi mulie-
 rem, & concupiui, libido mihi Deus est. Vnus quisq; enim
 quod cupit & ueneratur, hoc illi Deus est. Ambr. de Iacob,
 lib. 2. Prauæ conscientie seruit quicunq; uel metu frangitur,
 uel delectatione irretitur, uel cupiditatibus ducitur, uel indig-
 natione exasperatur, uel mœrore deijcitur: seruilis est enim
 omnis passio. Quia facit peccatum, seruus est peccati:
 & quod peius est, multorum seruus est, qui multis uitij sub-
 iectus est, ita ut seruitio ei exire uix liceat. Gregor. in Mo-

Ambrosius

Gregorius

ral.

ral. Si forti nos studio contra uitiorum incentiua stringimus, ipsa etiam uitia ad usum uirtutis immutamus. Nonnullos nanq; ira possidet: sed hanc ad defensionem iustitiæ in uocem liberæ auctoritatis immutant. Nonnullos fortitudo carnis illecebrat, sed dum exercendis p̄s operibus corpus subdunt, unde iniquitatis stimulum passi sunt, inde pietatis lucra merentur. Prima uitia deceptæ menti quasi sub quadam ratione se ingerunt. Ibidem. sed quæ sequuntur, dum mentem ad omnem insaniam protrahunt, quasi bestiali clamore mentem confundunt. Capitalia uitia tanta sibi coniunctione coniunguntur, ut non nisi unum de altero proferatur. prima nanq; superbix soboles inanis est gloria, quæ dum oppressam mentem corruerit, mox inuidiam gignit: quia nimirum dum uani nominis gloriam appetit, ne quis hanc alius adipisci ualeat, tabescit inuidia, iram generat: quia quantò interno liuoris uulnere animus sauciatur, tantò etiam mansuetudo tranquillitatis amittitur. Ex ira tristitia oritur: quia turbata mens quo inordinatè se concutit, eò adyciendo confundit, tristitia ad auaritiam deriuatur: quia dum confusum cor, bonum lætitiæ in semetipso intus amisit, unde consolari debuerat, foras quærit, & tantò magis exteriora bona adipisci desiderat, quantò gaudium non habet, ad quod intus recurrat. Idem lib. 24. Moral. cap. 12. Peccatum quod ex peccato oritur: non iam peccatum tantummodo, sed peccatum & pœna peccati: quia iusto iudicio omnipotens Deus cor peccantis obnubilat, ut præcedentis peccati merito etiam in alia cadat: ut qui malum sciens perpetrat, deinceps iuste in alia etiã nolens cadat. Idem in homi. Usitata culpa obligat mentem, ut nequaquam surgere possit ad rectitudinem, conatur, & labitur. Quia ubi sponte diu persistit, ibi & cum noluerit, cadit.

Isidorus.

Isidor. de summo bono lib. 2. cap. 32. Recedens homo à Deo, statim uitiorum traditur potestati : ut dum patitur in festa uitia, reuertendo unde ceciderat, resipiscat . Satis delicatè se palpat; qui uult, sine labore uitia superare : dum peccati legem, quam sibi descriuendo uitijs fecit, sine uolentia doloris resicare non possit . Perfèctè renunciat uitio, qui occasionem euitat in perpetrando peccato . Nonnunquam hominem sua uitia persequuntur : quia nimirum qui prius uolendo ea sibi fecit socia : postea sentit etiam nolens stimulosa . Ibi. 33. Duplicati est criminis reus, qui & admittit scelera per uoluntatem, & defendit ea per contumaciæ tumorem . Sic uitio uitium gignitur, sicut uirtus uirtute concipitur . Vitia enim sic inuicem sibi succedunt; ut dum unum abierit, succedat aliud . Veraciter autem sanantur uitia, quæ uirtutibus, & non uitijs excluduntur . Ibi. 35. Vitia, quæ statim uirtutibus contraria apparent, citò dum in palam uenerint, emendantur . Ibi. cap. 18. Non solum grauiua : sed & leuia sunt cauenda peccata . Multa enim modica unum grande efficiunt . Tantò enim maius cognoscitur esse peccatum, quantò maior, qui peccat habetur . Ibi. 19. Multi à crimine in crimen corruunt, quia Dei cognitionem habentes, timorem eius negligunt : & quem nouerunt per scientiam, per actionem non uenerantur . Ibi. 23 . Melius est peccatum cauere, quàm emendare . Facilius enim resistimus hosti, à quo non dum uicti fuimus, quàm ei à quo iam superati ac deuicti cognoscimur . Cæsarius . Vitia enim nostra hostes nostri sunt . In Vita Patrum . Sicut pinguis terra germinat, quod absconsum est in ea; sic & caro pinguis producit uitium .

Cæsarius

In uita Patr.

De Superbia. Cap. XLIII.

Est autem superbia peruersæ celsitudinis appetitus, uel est amor propriæ excellentiæ. Appetitus enim excellentiæ rectus est magnanimitatis: excedens est superbia, deficiens est pusillanimitatis. Vnde superbia propriè respicit defectum subiectionis hominis ad Deum secundum quòd aliquis se extollit supra id quod est sibi præfixum secundum diuinam regulam uel mensuram. Ad fugiendum autem & euitandum hanc pestem in hoc cap. de superbia, eius origine, malis & pœna copiosissimè traduntur auctoritates.

Dominus dicit in Euangelio Lucæ. 14. Omnis qui se exaltat humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Ibi. 16. Quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum.

Lucas.

Ibi. 1. Dispersit Dominus superbos mente cordis sui, et exaltauit humiles. 1. Petri. 5. Oes inuicem humilitatem insinuate.

Petrus. Paulus.

Quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiã. Paul. ad Ro. 12. Noli altũ sapere, sed time. ad Titũ 1. Oportet episcopũ sine crimine esse sicut Dei dispensatorẽ, nõ superbũ, nõ iracundũ, nõ uinolentũ, nõ percussorẽ, nõ turpis lucri cupidũ, sed hospitale, benignũ, sobriũ, iustũ, sanctũ, continentẽ, amplectentẽ eũ, q̄ secundũ doctrinã est, sermonẽ fidelẽ: ut potẽs sit exhortari i doctrina sana: et eos, q̄ cõtradiciũt, arguere. Numeri. 15. Aĩa quæ per superbiã aliq̄d cõmiserit, quoniã aduersus dñm rebellis fuit. peribit de populo suo. Tobie. 4. Superbiã nunq̄ in tuo s̄sũ, aut in tuo uerbo dñari permittas. In ipsa. n. initiũ sũpsit omnis perditio. Iudith 9. Fac Dñe ut gladio proprio aputetur superbia. Nõ. n. superbi ab initio placuerũt tibi; sed humiliũ et mãsfactorũ s̄per tibi pla

Numeri.

Tobie.

Iudith.

Iob. cuit deprecatio. **Iob. cap. 11.** Vir uanus erigitur in superbia : et tanq̄; pullum onagri se natum putat liberum. **Ibi. 40.** Disperge Dñe superbos in furore tuo; et confunde eos; & respiciens omnem arrogantem humilia . **Dauid, Psal. 17.** Tu, domine, populum humilem saluum facies : & oculos superborum humilia bis . **psal. 35.** Non ueniat mihi pes superbiæ: & manus peccatoris non moueat me . **psal. 100.** Superbo oculo & insatiabili, cum hoc non eadem . **Salomon, Prouer. 11.** Vbi fuerit superbia, ibi erit & contumelia . Vbi autem humilitas, ibi & sapientia . **Ibi. 13.** Inter superbos semper iurgia sunt . **Ibi. 15.** Dominum superborum demolietur Dominus : & firmos faciet terminos uiduæ . **Ibi. 16.** Melius est humiliari cum mitibus, quam diuidere spolia cum superbis . **Sapientia. 5.** Quid nobis profuit superbia : aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis ? **Transierunt enim omnia illa tanquam umbra, & tanquam nuncius præcurr ens . Ecclesiastici. 10.** Odibilis coram Deo est, & hominibus superbia : & execrabilis omnis iniquitas gentiũ . **Initium superbiæ hominis apostatate à Deo : quoniam ab eo, qui facit illum, recessit cor eius. quoniam initium omnis peccati superbia est . Sedes ducum superborum destruxit Deus : & sedere fecit mites pro eis . Radices gentium superborum arefecit Deus : & plantauit humiles ex ipsis gentibus. Ibi. 21.** **Substantia superbi eradicabitur, Deprecatio autem pauperis ex ore usq; ad aures perueniet . Ibi. 25.** Tres species odiuit anima mea, & aggrauor ualde animæ illorum . **Pauperem superbum, diuitem mendacem, & senem fatuum & insensatum. Ibi. 27.** Effusio sanguinis in rixa superborum : & maledictio illorum auditus grauis. **Ibi. 32.** Age conceptiones tuas non in delictis & uerbo superbo . **August. in sermon. 31.** Vermis

August.

diuitiarum est superbia. Difficile est, ut non sit superbus, qui diues est. Tolle superbiam, & diuitiæ non nocebunt. Idem ad quendam comitem. Humilitas hominis sanctis angelis similes facit, & superbia ex angelis demones facit: & ut euidenter ostendam, ipsa est omnium peccatorum initium, & finis, & causa, quia non solum peccatum est ipsa superbia, sed etiam nullum peccatum potuit, aut poterit esse sine superbia.

Vitanda est nobis superbia, quæ & angelos nouit decipere, quanto magis homines dissipare. Idem in Epist. ad Diacorum Vitia quippè cætera in peccatis, superbia uerò in rectè factis timenda est: ne illa quæ laudabiliter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur. Idem in serm. 29. Si uix toleratur diues superbus, pauperem superbum quis ferat? Hieronym.

Hieronymus.

super Marc. Multò illa deformior est superbia, quæ sub quibusdam humilitatis signis latet. Nescio enim quomodo turpia sunt uitia, quum uirtutum specie celantur. Superbia natione cælestis, sublimium appetit mentes, & quasi ad proprios reuolans ortus, appetit gloriam, & potestatem hominum irrumperere, quæ de gloria & puritate angelorum erupit, ut quos inuenit participes naturæ, faciat consortes ruinæ. Vir superbus non decorabitur, nec uoluntatem suam perducit ad finem.

Grauis est culpa quando ad imperitam & negligentiam superbæ crimen accedit. Nihil magis christianus studeat uitare, quàm tumentem & erectam ceruicem Dei contra se odium pro uocantem. Ambr. Superba uoluntas facit præcepta contemnere Dei, humilitas autem custodire. Superbi cupiunt in se prædicari, quod non faciunt humiles: refugiunt quicquid boni operantur agnoscere. Grægor. in Moralib. Vitium superbæ ab ipsa radice secandum est, ut quum latenter oritur, tunc uis

Ambrosius

Gregorius.

gilanter abscindatur, ne proectu uigeat, nec usu roboretur. Radix quippe cuncti mali, & regina omnium uitiorum superbia est. de qua scriptura attestante dicitur. Initium omnis peccati superbia. Septem principalia uitia de superbiae uirulenta radice proferuntur, scilicet inanis gloria, inuidia, ira, tristitia, auaritia, uentris ingluuies, & luxuria. Nam quia his septem superbiae uitijs nos captos diabolus tenuit, ideo redemptor noster ad spirituale liberationis bellum septiformis gratiae plenus uenit. Ipsa uitiorum regina superbia, cum de uirtutum plenè cor cepit, mox illud septem principalibus uitijs suis ducibus deuasandum tradit, ex quibus uitiorum multitudines oriuntur. In lib. 34. Moral. Euidentiſſimum signum reproborum est superbia, at contra humilitas electorum.

Origenes

Origenes. ho. 1. super Ezechiel. Quid superbit terra & cinis? ut homo arrogancia subleuetur; oblitus quid erit, & quam fragili uasculo contineatur, & quibus stercorebus immerſus sit, & qualia semper purgamenta de sua carne projiciat? Isidorus. de Summo bono lib. 2. cap. 37. Superbiae humilitas opponenda est. Superbiam autem diaboli imitantur superbi; aduersus quam opponitur humilitas Christi, qua humiliantur electi. Principalium autem septem uitiorum regina, & mater superbia est: eademque septem principalia multa de se parturiunt uitia, quae ita sibi met quadam cognatione iunguntur, ut ex altero alterum oriatur. Ibi. 38. Omnis superbia tantò in imo iacet, quantò in alto se erigit: tantòque profundius labitur, quantò excelsius eleuatur. Qui inflantur superbia, uento pascentur. Superbia sicut origo est omnium criminum: ita ruina cunctarum uirtutum. Ipsa enim est in peccato prima, ipsa in conflictu postrema. Haec enim prima aut in

Isidorus.

exordio mentem per peccatum prosternit: aut nouissimè de uirtutibus eijcit. Ibi cadit superbia, ubi & nascitur: ut non sit superbis aliud culpa, aliud poena: sed ipsa culpa sit illis & poena. In Vita Patrum. Fructus putrefactus inutilis agricolæ; & uirtus superbi inutilis Deo. Sicut enim pondus fructuum frangit ramum, sic superbia decorem euertit animæ. Anima superbi relinquitur à Deo, & fit demonum desiderium. Superbia de cœlis deposuit archangelum, & tanquam fulgur fecit cadere super terram. Humilitas hominem eleuat in cœlum, & cum angelis letari facit. Quod superbiæ est, cito labitur: quod uerò gratiæ, diu tenetur.

Ii Vita Pat.

De Vanagloria. Cap. XLV.

Vanagloria unomodo dicit appetitum dignitatis & excellentiæ; & sic est idem cum superbia, & est uitium capitale: quia animus directè mouetur ad dignitatem & excellentiam appetendam. Alio modo dicit appetitum laudis, & sic est filia superbiæ. Vnde uanagloria est uoluptas stultè ostentando quæ sunt non esse aut iactando, quæ minime uera sint & impudenter mentiendo. Ad quam cuitandam & fugiendam in hoc cap. de ea multæ citantur auctoritates.

Iominus dicit in Euāgelio Matth. 6. Attendite aut̄ ne faciatis iustitiam uestrā corā hominibus, ut uideamini ab eis. Ioannes. 5. Quomodo potestis credere uos, q̄ gloriā accipitis ab inuicē: et gloriā, quæ à solo Deo est, nō queritis? Iacob. 3. Nolite gloriari, et mēdaces esse aduersus ueritatē. Nō est. n. ista sapiētia de sursum descēdens à patre luminū; sed terrena, aiālis, diabolica.

Mathæus

Ioannes

Iacobus.

Apocalyp . Apocalyps. 19. Laus autem & gloria, & uirtus Deo nostro
 Paulus. est : quia uera & iusta sunt iudicia eius . 1 . Paul . ad Cor.
 Qui gloriatur , in Domino gloriatur . Ibi . 10 . Siue manduca
 tis , siue bibitis , uel aliud quicquam facitis : omnia in gloriam
 Dei facite . 2 . Ibi . 11 . Si gloriari oportet : quæ infirmitatis meæ
 sunt , gloriabor . Ibi . 12 . Pro huiuscemodi gloriabor , pro me
 autem nihil : nisi in infirmitatibus meis . Libenter igitur gloria
 bor in infirmitatibus meis : ut in habitat in me uirtus Christi .
 Idem ad Galath . 6 . Non efficiamur inanis gloriæ cupidi , inui
 cem prouocantes , inuicem inuidentes . Ad Philip . 2 . Nihil per
 contemptiōem , neq; per inanem gloriam : sed in humilitate su
 periores sibi inuicem arbitantes . Iosue . 7 . Fili mi , da glo
 riam Domino Deo israel : & confiteri atq; indica illi quid fece
 ris , ne abscondas . Iob . 19 . Spoliauit me gloria mea : & abstu
 lit coronam de capite meo . Destruxit me undiq; , & pereō : et
 quasi euulsæ arbori abstulit spem meam . Abacuch . 2 . Vomitus
 ignominie super gloriam tuam . 1 . Machabeo . 2 . Gloria uiri
 peccatoris stercus & uermis est : hodie extollitur , et cras non
 inuenietur . Hieremie . 9 . Non gloriatur sapiens in sapientia
 sua : & non gloriatur fortis in fortitudine sua : & non glorie
 tur diues in diuitijs suis : sed in hoc gloriatur , qui gloriatur sci
 re & nosse me : quia ego sum Dominus , qui facio misericordiam ,
 & iudicium , & iustitiam in terra . hæc dicit dominus . David ,
 Psal . 7 . Persequatur inimicus animam meam , & gloriam meam
 in puluerem deducat . Psal . 51 . Quid gloriaris in malitia , qui
 potens es in iniquitate ? Psal . 48 . Qui confidunt in uirtute sua ,
 & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur . Psal . 61 .
 Salomon . Gloria mea & spes mea in Deo est . Salom . Prouer . 26 . Sicut
 nix in estate , & pluuie in messe : sic indecens est stulto gloria .
 Ibi . 27 .

Ibi. 27. Ne gloriaris in crastinum ignorans, quid superuentura pariat dies. Laudet te alienus, & non os tuum: extraneus, & non labia tua. Ecclesiastic. 10. Noli te extollere in faciendo opere tuo. Ibi. 11. Non laudes uirum in specie sua neque spernas hominem in uisu suo. In uestitu ne gloriaris unquam: nec in die honoris tui extollas te. Ibi. 15. Non est specioso laus in ore peccatoris, quia non est à Domino missus; quoniam à Deo perfecta est sapientia. Ibi. 27. Ante sermonem non collaudes uirum: hæc enim temptatio est hominum. Ibi. 43. Glorificantes Dominum quantumcumque poteritis superualebit adhuc, & admirabilis magnificentia eius. Benedicentes exaltate illum, maior est enim omni laude. Ibi. 44. Laudemus uiros gloriosos: & parentes nostros in generatione sua. August. super psal. 149. Inanis gloria huius seculi fallax est suauitas, & infructuosus labor, perpetuus timor, periculosa sublimitas; initium sine prouidentia, finis cum poenitentia. In lib. confession. Sæpe homo de ipso uanæ gloriæ contemptu uanus gloriatur: nõ enim eam contemnit, dum gloriatur intus de gloria, quam amplexatur. Idem de conflictu uitior. Inanis gloria dicit, age bonum, quod uales: ostende bonum cunctis, quod agis; ut bonus à cunctis dicaris, ut sanctus & uenerabilis ab hominibus prædiceris, ut Dei electus uoceris, ut nemo te despiciat, sed uniuersi debitum tibi honorem persoluant. Hieron. ad Nepotianum. Ne nimis religiosus uelis uideri, nec plus humilis, quam necesse est; gloriam fugiendo non quæras. Non quæras gloriam & non dolebis cum gloriosus fueris. Qui laudem non appetit, nec contumelias sentit. Non ideo te bonum existimes, si bonus prædiceris. Nemo magis scire potest qui sis, sicut tu qui conscius tibi es. Idem ad Celantiam. Si uerè laus

Augusti.

Hieronym.

Ambrosius.

dabilis esse cupis, laudes hominum ne requiras: quia quamuis alicui sit facile laudem non curare, dum negatur, est tamen difficile ea non delectari, quum offertur. Ambr. in suo Pastor. Non est tanti gaudij excelsa tenere, quanti mœroris est de excelsis corruere. Nec tantam gloriam sequi post uictoriam, quantam ignominiam post ruinam. Idem in Natali sancti Eusebij. Duplici ex causa utilius est homini memorie laudem dare, quam uitæ; ut illò potissimum tempore merita sanctitatis extollas, quando nec laudantem adulatio mouet, nec laudatum tentat elatio. Quis autem diues possit hic sine trepidatione laudari, qui & de præterito meminit se habere, quod doleat, & de futuro uidet sibi superesse quod timeat? Gregor. lib. 6.

Gregorius.

Moral. Quum bene, uiuitur, ualde timendum est, ne mens de spectis cæteris de gloria singularitatis eleuetur. Non parua condemnatio est, ex eo bono, quod communiter datur, gloriari priuatim. Idem lib. 3. Moral. Quum per accepta bona reprobis in sua laude se eleuant, ipsis muneribus contra largitorem pugnant. Inde quippe contra dantem superbiunt, unde ei amplius humiles esse debuerunt. In lib. 22. Moral. Quo arbor altius ad superiora surrexerit, eò uim uentorum uehementius sentit: quia quò plus quisq; in bona opera attollitur, eò ampliori ab ore laudantium flatu fatigantur, Sancti non solum gloriam supra modum suum omnino non appetunt, sed etiam hoc ipsum refugiunt, quod se se habere sciunt. Idem in Pastor. Quum enim pro recto opere laus transitoria queritur, æterna retributione res digna uili pretio uendatur. Isidor. de Summo bono lib. 3. cap. 23. Amator uanæ gloriæ unde possit semper laudari, agere non quiescit: & subinde illi uires uanitatis præuus appetitus auget. Vanus.

Isidorus.

& erroris est animus plenus, famam appetere, & ad capien-
 dam terrenam laudem studium dare. Non declinat ad dexte-
 ram; qui non sibi, sed Deo tribuit bona, quae agit: neq; ad
 sinistram se uertit, qui de diuina indulgentia peccandi licentia-
 am non praesumit. Semper suam aspiciant sceleratam, qui ua-
 nae gloriae fauores diligunt: & perdidisse bonum opus dolcant,
 quod pro humana ostentatione fecerunt. Virtutes suas dum
 quis uanae gloriae studio prodidit, statim demones suorum ope-
 rum dominos facit. Ille autem debet publicare bonum quod
 agit, qui perfecta humilitate fundatur, & nulla elatione con-
 tingitur. Iactantia oculos, quibus Deus uideri poterat, clau-
 dit. Quisquis ex deteriore iam melior esse coepit, caueat de
 acceptis ex tolli uirtutibus, ne grauius per uanam gloriam cor-
 ruat, quam prius per lapsum uitiorum iacebat. Ibidem lib.
 2. cap. 34. Qui elemosynam uanae gloriae causa impartit,
 ex uirtute uitium facit. Et cum causa iactantiae pauper pascit-
 tur, etiam illud opus in peccatum conuertitur. Et qui aliquod
 donum Dei, quod meruit in suam laudem conuertit, aut in
 malos usus assumit, proculdubio uirtutem in uitium transfert.
 Fraudem enim facimus Deo, quotiens de bono opere nostro
 nos met ipsos non Deum laudamus. Prudens autem uir discre-
 tione solerter prospicit, ne bonum intemperanter agat, &
 de uirtute in uitium transeat. In Vita Patr. Vana gloria
 est uitium sine ratione & omni operi bono inscribit se. Ne
 perdas laborem propter humanam gloriam. Gloria enim
 humana in pulcrem redigitur; & honor Regis extin-
 guitur super terram: Gloria autem uirtutum glorificat in
 secula.

In vita Patr.

Iracundia est excessus iræ, ideo est uitium mansuetudini op-
Ipositum: differtq; ab ira, quia ira est ex causa, Iracundia
 uerò ex uitio multum irascentis. Ab ira uenit irascor, &
 iratus ac iracundus, quæ ita differunt, quia iratus est, qui ex
 aliqua re lacesfitus excanduit, quod potest aliquando sumi in
 bonam partem, ut si quis irascatur contra uitia. Iracundus
 uerò dicitur qui ex quacunq; etiam leui causa mouetur ad
 iram: sed interdum confunditur. Ira igitur duplex habet es-
 se. s. esse naturæ, & esse mortis. propter primum dicitur,
 Irascimini, propter secundum dicitur, Nolite peccare. De
 qua in præsentī cap. adducuntur auctoritates.

Matheus.

Paulus.

Dominus dicit in Euangelio Matth. 5: Omnis,
 qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.

Paul. ad Ephes. 4. Irascimini & nolite pec-
 care. Sol non occidat super iracundiam ue-

stram. Omnis indignatio, ira, aut blasphemia tollatur à uo-
 bis. Ibi. 6. Patres nolite prouocare ad iracundiam filios ue-

stros: sed educate illos in disciplina & correptione Domini. 1.
 ad Thessalonic. 5. Non posuit nos Deus in iram, sed in ac-

quisitionem salutis. Iacob. 1. Ira uiri iustitiam non operatur.
 Iob. 5. Virum stultum interficit iracundia: & paruulum occi-

cidit inuidia. Ibi. 36. Non ergo te superet ira, ut aliquem op-
 primas: nec multitudo bonorum inclinet te. Dauid psal. 4.

Irascimini & nolite peccare, quæ dicitis in cordibus uestris,
 aut in cubilibus uestris compungimini. psal. 36. Desine ab ira

& derelinque furorem; noli emulari ut maligneris. psal. 38.

Iacobus

Iob

Dauid

Exardescit sicut ignis ira . Salom. prouer. 12. Fatuus statim
 indicat iram suam ; qui autem dissimulat iniuriam, callidus est .
 Ibi . 15. Responso mollis frangit iram , & sermo durus susci-
 tat furorem . Vir iracundus prouocat rixas : & qui patiens
 est , mitigat suscitatus . Ibi . 21. Melius est habitare in domo de-
 ferta , quàm cum muliere rixosa & iracunda . Ibi . 22 . Noli
 esse amicus homini iracundo , neq; ambules cum uiro furioso :
 ne fortè discas semitas eius , & sumas scandalum animæ tuæ .
 Ibi . 18. Spiritum ad irascendum facilem quis poterit sustine-
 re ? Ecclesiastes . 7. Ne sis uelox ad irascendum ; quia ira in si-
 nu stulti requiescit . Ecclesiastic . 8 . Cum iracundo non facias
 rixam : & cum audace non eas in desertum . Non est caput ne-
 quis super caput colubri : & non est ira super iram mulieris .
 Ibi . 27. Ira & furor utraq; execrabilia sunt : & uir peccator
 continens erit illorum . Ibi . 28 . Homo iracundus incendit li-
 tem , & uir peccator turbabit amicos ; & in medio pacem ha-
 bentium immittet inimicitiam . Secundum enim ligna syluæ ;
 sic ignis exardescit , & secundum uirtutem hominis , sic irac-
 undia illius erit ; Et secundum substantiã suam exaltabit iram
 suam . Ibi . 30 . Zelus & iracundia minuent dies : & ante
 tempus ad senectam adducet cogitatus . August. in Epistolis .
 Sicut acetum corrumpit uas , si diutius ibi fuerit ; sic ira cor-
 rumpit cor , si in alium diem durauerit . Idem super psal. 54 .
 Ira fratris si fuerit inueterata , iam odium est , ira turbat ,
 odium extinguit : ira festuca . odium trabs est . Idem ad Dia-
 scorum . Nulli irascenti ira sua uidetur esse iniusta . Ira enim
 inueterascens , ita fit odium , dum quasi iusti doloris admista
 dulcedo , diutius eam in uase detinet , donec totum acefeat ,
 uasq; corrumpat , Hieron. ad Demetriadem . Quid iracundo

August.

Hieronymus

furor suus confert, quem seuerissimis exagitationum stimulis conscientiae, ita ab omni consilio ac mente deturbat, ut dum irascitur, insanire credatur? Idem ad Celanthiam: Quid uirtus habeat, uinum non bibere, & ira, & odio inebriari? Idem. Furor incipiens ira est, & feruens in animo indignatio. Ira autem ex extincto desiderat ultionem, & cum quem decepisse putat, uult delere. Ambros. lib. 1. de offic. Resiste irae, si potes; cede, si non potes. Si praecenerit & praecoccupauerit mentem tuam iracundia, & ascenderit in te, non relinquant locum tuum: locus autem tuus patientia est. Non mediocre est mitigare iracundiam, non inferius, quam animo non commoueri. Hoc nostrum est, naturae illud. Irascimini, ubi est culpa, cui irasci debeatis: non potest enim fieri, ut non rerum indignitate moueamur, alioquin non uirtus. Sed lenitudo & remissio iudicatur. Greg. lib. 5. Moral. Per iram sapientia perditur, ut quid quoque ordine agendum sit, nesciatur. Idem in Mor. Plus saepe ira in uindicta exigit, quam iniuria accipit. Ira cum delinquentium culpas insequitur, non debet menti quasi Domina praecire, sed post rationis tergum quasi ancilla famulari. Quoties ira animum inuadit, mentem edorma, uince te ipsum, differ tempus furoris. Quum tranquilla mens fuerit, fac quod placet. Nam irae suae stimulis accensus cor palpitat, corpus tremit, lingua se praepedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur: notiosem quidem clamorem format, sed intus quid loquatur, ignorat. In quo itaque iste ab arreptitis longe est, qui actionis suae conscius non est. Aliquando iracundus manus non erigit, sed in maledictionis iaculum lingua uertit, fratris namque interitum precibus exposcit, & hoc Deum perpetrare expetit.

Ambrosius

Gregorius

Isidorus. de Summo bono lib. 3. cap. 40. Iracundi doctores per rabiem furoris disciplinæ modum ad immanitatem crudelitatis conuertunt: & unde emendare subditos poterant, inde potius uulnerant. Si te præoccupauerit ira, mitiga illam. Idem lib. 1. Solilo. Si non potes iram uitare, tempera: si non potes furorem cauere, cohibe. Tene silentium patientiæ, tacendo citius uincis. In libro Clemens. Illa ira mala est, quæ mentem turbat. Illa uerò ira, quæ malos punit, perturbationem mentis non infert. Hæc est enim iusta, et necessaria iracundia, quæ unusquisque in his, in quibus errauit, & gessit, indignatur: & semet ipsum inueusat. In Vita Patr. Oculi iracundi turbulenti & sanguinei cordis inimici. Ventus ualidissimus non mouet turrim; & animam sine ira non mouet indignatio. A qua mouetur per uolentias uentorum; et iracundus à cogitationibus conturbatur.

De Inuidia.

Cap. XLVII.

Inuidia dicitur à nimis uidendo, quia nimis intuemur formam illius de cuius felicitate sumus solliciti. Vnde inuidia est odium felicitatis alienæ, uel inuidia est tristitia in apparenti felicitate alicuius, aut est tristitia in quantum æstimatur diminuire gloriam propriam. Ad inuidiam ergo uitandam multæ in præfenti cap. citantur auctoritates.

Ominus dicit in Deute. 28. Homo delicatus et luxuriosus ualde inuidebit fratri suo, & uxori quæ cubat in sinu suo: ne detur eisdem carnibus filiorum suorum, quas comedet in obsidione, & penuria. 1. Petri. 2. Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes & inuis

Deuterono.

Petrus

dias, & omnes detractiones, sicut modo geniti infantes ratio
 nabiles sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem:
Jacobus. si tamen gustatis quoniam dulcis est Dominus. *Jacob. 4.* An
Paulus. putatis quod inaniter scriptura dicat. Ad inuidiam concupis-
 cit spiritus qui habitat in uobis? *Paul. ad Galath. 5.* Si inui-
 cem mordetis, & comedetis, uidete ne ab inuicem consuma-
 mini. spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis.
 Manifesta autem opera carnis sunt, fornicatio, immunditia,
 impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, ueneficia, inimicitiae,
 contentiones, emulationes, irae, rixae, dissensiones, inuidiae,
 homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia, quae prae-
 dico uobis, sicut praedixi: quoniam qui talia agunt, regnum
 Dei non consequentur. *Ibi. 6.* Non efficiamur inanis gloriae
 cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. *Iob. 6.*
Job. Virum stultum interficit iracundia, & paruulum occidit inui-
 dia. *Salom. Prouer. 14.* Vita carniuum, sanitas cordis: put-
 redo ossium, inuidia. *Ibi. 23.* Ne comedas cum homine inui-
 do: & ne desideres cibos eius, quoniam in similitudinem ha-
 rioli & coniectoris aestimat, quod ignorat. *Ibi. 28.* Vir qui se-
 stinat ditari, alijs inuidet: & ignorat quod egestas superue-
 niet ei. *Sapientiae. 2.* Inuidia autem diaboli mors introiit
 in orbem terrarum: Imitantur autem illum, qui sunt ex par-
 te illius. *Ibi. 6.* Cum Inuidia tabescente iter non habebis, quos-
 niam talis homo non eris particeps sapientiae. *Ecclesiastic. 14.*
 Qui sibi inuidet, nihil est illo nequius. Nequam est oculus in-
 uidi, & auertens faciem suam, & despiciens animam suam.
August. *August.* de uerbis Domini. Inuidia est filia superbiae: sed ista
 mater superbia nescit esse sterilis: ubi enim fuerit, continuo
 parit: suffoca matrem, & non erit filia. Idem super *Genes.*
 Inuidia

Inuidia sequitur superbiam, non præcedit, Non enim causa superbiendi inuidia est, sed causa inuidendi superbia est.

Amando enim quisq; excellentiam suam; uel paribus inuidet, quòd ei coæquantur, uel inferioribus, ne coæquentur uel superioribus, quòd non eis coæquatur. Superbiendo ergo inuidet, non inuidendo quisq; superbus sit. Idem. Inuidia ciuitates & uirtutes contremat. Inuidia & lior super omnia inebriant animam. Vbi est inuidia amor fraternus esse non potest. Per inuidiam crucifixus est Christus: Ideo qui inuidet fratrem suum, crucifigit Christum. Hieron. in Epist. ad Demetriadem. Hieronymus.

Oro te, quid inuido delectationis præstat inuidia? quem secretis quibusdam conscientie unguis lior ipse discerpit: & alienam foelicitatem tormentum facit? Idem. Magna uirtus est ei, qui inuidiam humilitate superat. Ambr. lib. 1. de Offic. Inter

Ambrosius

improbum & inuidum hoc interest. Improbus suo delectatur bono, inuidum torquetur alieno. Ille diligit mala, hic bona odit. Inuidus enim; qui alienum inuidet bonum, facit sibi inuidendo supplicium. Greg. lib. 5. Moral. Inuidere non possumus, nisi eis, quos nobis in aliquo meliores putamus. paruulus itaq; est, qui inuidia occiditur, quia nisi inferior ipse existeret, de bono alterius non doleret. Tanto plus quisquis inuidet alijs bona presentia, quanto minus ea ipse contempserit. Mors prauorum est, inuidere alijs uirtutis bonum, quod ipsi non habent. Idem in ho. Inuidi color pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, membra frigescent, fit in cogitatione rabies, in dentibus stridor. Nam quum inuidi mentem lior excruciat, bonum, quod appetit, sibi ab alio adimi, aut restringi metuit, qui ergo lioris peste carere desiderat plenè, illam hæreditatem diligit, quam coæredum numerus non angustat. Isidor. in Syn Jacobus.

Gregorius.

nominis . Inuidia cun̄cta bona deuorat ardore pestifero . Inuidia animæ tinea sensum comedit , peccus urit , mentem affligit , cor hominis quasi quædam pestis depascit . Idem de Summo bono lib. 3 . cap. 25 , Liuior alieni boni suum punit auctorem : Nam unde bonus proficit , inde inuidus contabescit . Inuidus membrum est diaboli , cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarum . Nulla est uirtus cui non aduersetur inuidia : Sola enim miseria caret inuidia : quia nemo inuidet misero : cui re uera non liuor obijcitur , sed sola misericordia adhibetur . Multi & bonos imitari uolunt ; & de bonorum profectibus inuidiæ liuore tabescunt . Aduersus inuidiam charitas præparetur . De bono alterius non doleas , de alterius profectibus non tabescas . Nullius quoq; prosperitate lacereris . Eusebius . Inuidiæ horror non solum religiosas , sed humana animas peruadit . Effrem . Inuidia manifestat nos charitatem Dei penitus non habere . Iosephus . Difficile est in prosperis carere inuidia .

Eusebius .
 Effrem .
 Ioseph .

De Cupiditate. Cap. XLVIII.

Cupiditas est inordinatus amor pecuniæ , uel effrenatus habendi appetitus . Vnde Paul . ad Timoth . primæ . cap . 6 . Radix omnium malorum est cupiditas . ad quam fugiendam multæ in hoc cap . traduntur auctoritates .

Marcus

Paulus

Ominus dicit in Euangelio Marc . 10 . Quam difficile est confidentes in pecunijs regnum Dei introire . 1 . Paul . ad Timoth . 6 . Radix omnium malorum est cupiditas : quam quidam appetentes errauerunt a fide , &

inſeruerunt ſe doloribus multis . Tu autem ò homo Dei
 hanc fuge . Ad Titum . 1 . Oportet epiſcopum ſine crimi
 ne eſſe ſicut Dei diſpenſatorem , non ſuperbum , non iracun
 dum , non uiolentum , non turpis lucri cupidum , ſed hoſpita
 lem , benignum , ſobrium , iuſtum , continentem , amplectens
 tem eum , qui eſt ſecundum doctrinam , fidelem ſermonem :
 ut potens ſit exhortari in doctrina ſana : & eos , qui conz
 tradicunt , arguere . Salom . Prouer . 1 . Stultiſſima , quæ ſi Salomom .
 bi ſunt noxia , cupiunt , & imprudentes odiunt ſcientiam .
 Ibi . 9 . Aquæ furtiuæ dulciores ſunt , & panis abſconditus
 ſuauior . Ibi . 11 . Statèra dolofa abhominatio eſt apud De
 um : & pondus æquum uoluntas eius . Eccleſiaſtes . 6 .
 Melius eſt uidere quod cupias , quàm deſiderare quod neſcis
 as . Sed & hoc uanitas eſt , & præſumptio ſpiritus . Ec
 cleſiaſtic . 17 . Viro cupido & tenaci ſine ratione eſt ſub
 ſtantia : & homini liuido ad quid aurum ? Inſatiabilis oculus
 cupidi in parte iniquitatis non ſatiabitur donec conſumat areſca
 ciens animam ſuam . Ibi . 31 . Multi dati ſunt in auri caſus ,
 & facta eſt in ſpecie illius perditio eorum . Augu . ad quen
 dam comitem . Superbia & cupiditas in tantum unum malum
 ſunt , ut nec ſuperbia ſine cupiditate , nec ſine ſuperbia cupi
 ditas poſſit inueniri . In lib . Confefſ . Non eſt in caren
 do difficultas , niſi quum fuerit in habendo cupiditas . Idem .
 23 . cap . q . 7 . Vſq ; aded homines calumniandi cupiditate
 cæcantur , ut non attendant quàm ſint inter ſe contraria , quæ
 loquuntur . Hier . in quodam ſerm . Cupido tam deſt , quod ha Hieremias .
 bet , q̄ quod nõ habet : quia aut nõ habita cõcupiſcit , ut habeat :
 aut habita metuit , ne admittat : et di in aduerſis ſperat proſpe
 ra in proſperis formidat aduerſa . Ambr . in lib , de Virginitat . Ambroſius .

Qui moderari nescit cupiditatibus, is quasi equis coptus indomitus uoluitur, lamiat, affligitur. Idem de Naboth Iezarelita. Toto mundo eget, cuius non capit mundus cupiditatem: ci autem, qui fidelis est, totus mundus diuitiarum est, toto mundo fugit, qui considerans conscientiam suam timet deprehendi.

Gregorius.

Gregor. lib. 15. Moral. Cui cupiditas dominari dicitur; subiectus malis omnibus demonstratur. Idem in homil. Bonorum auctori aliter inhærecere non ualemus, nisi cupiditatem à nobis,

Isidorus.

que omnium malorum radix est, abscindamus. Isidor. De Summo bono lib. 2. cap. 4^a. Nemo potest spiritalia bella suscipere, nisi prius carnis edomauerit cupiditates. Non potest ad contemplandum Deum mens esse libera, que desiderijs huius mundi & cupiditatibus inhiat. Omni peccato peior est auaritia; & amor pecuniarum. Cupiditas est omnium criminum mater. Si ergo succiditur mater criminum, non pullulant ceteræ soboles peccatorum. Nunquam satiari nouit cupiditas: Semper enim auarus eget. Si bona mundi huius peritura credimus, cur peritura tantò amore cupimus? Pleriq; potètes tanta cupiditatis rabie inflammantur, ut de consinijs suis pauperes excludant, nec habitare permittant. Non enim mirum si morientes inferni ignibus deputentur, qui uiuentes flammam cupiditatis succæ minimæ extinxerunt. Qui desiderio cupiditatis exestuant, flatu diabolicæ inspirationis utuntur. Pecunie cupiditas populorum mortalium corda superat, &

In uita Patr.

fraternam necessitudinem uiolat. In Vita Patr. Nihil prodest pecuniam non habere, si uoluntas fuerit possidendi.

Tantum habeamus, quantum necessitas poscit, non quantum cupiditas concupiscit. Nihil prodest ei nuditas, cui inest & cupiditas.

Auaritia generaliter est inordinatus amor habēdi. Vnde auaritia est opinio uehemens de pecunia quasi ualde exspectanda sic inhærens & penitus insita. Auaritia superabundat in amando, acquirendo, & retinendo, sed deficit in dando, de ea ergo in præsentī cap. ut illam fugiamus plures adducuntur auctoritates.

Ominus dicit in Euangelio Lucae . 12. Videte Iacobus
 & caute ab omni auaritia: quia non in abundantia cuiusquam uita est eius ex his, quæ possidet. Ibi. 16. Facite uobis amicos de mammona; ut cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Matheus
 Mattheus . 16. Nolite thesaurizare uobis thesauros in terra, ubi erugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur: thesaurizate autem uobis thesauros in cælo, ubi nec ærugo, nec tinea demolitur, nec fures effodiunt, nec furantur. Paulus.
 Paul. ad Ephes. 5. Omnis fornicatio, immunditia, aut auaritia, nec nominetur in uobis. Omnis enim fornicator, aut immundus, aut auarus non habet hæreditatem in regno Christi & Dei. Ad Colossen. 3. Mortificate membra uestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam, malam, & auaritiam, quæ est simulachrorum seruitus. Salomon.
 Ad Hebr. 12. Sint mores sine auaritia, contenti præsentibus. Salom. Prouer. 15. Conturbat domum suam, qui sectatur auaritiam, qui autem odit munera, uiuet. Ibi. 29. Rex iustus erigit terram, et uir auarus destruet eam. Ecclesiastes 5. Auarus non implebitur pecunia; & qui

amat diuitias, non capiet ex eis fructus. Ecclesiastici. 10. Aua-
ro nihil est scelestius, nihil est iniquius, quam amare pecuniam.
Hic enim & animam suam uenalem habet. Ibi. 2. Multos per-
dit aurum atq; argentum. Ibi. 31. Beatus diues, qui inuentus
est sine macula, & qui post aurum non abiit, nec sperauit in pe-
cunia & thesauris. Quis est hic & laudabimus eum? fecit
enim mirabilia in uita sua. August. de doct. Christian. Aua-
rus est cæcus, credendo enim diues est; non uidendo. Amas
pecuniam, ò cæce, quam nunquam uidebis: Cæcus possides, cæ-
cus moriturus es; quod possides, hic derelicturus es. Idem in
ferm. quodam. Auarus uelut infernus omnia deuorans, uellet
nullum hominem esse, ut omnia solus possideret. Idem. Sicut
auaritia in infernum ponere; ita iugum Christi in cælum leua-
re consueuit. In alio ferm. Auarus antequam lucretur, se ip-
sum perdit: & antequam aliquid capiat, capitur. Idem in
Epist. ad Comitem. Auarus uir, inferno est similis. Infer-
nus enim quanto scunq; deuorauerit, nunquam dicit: satis est.
Sic & si omnes thesauri in auarum confluxerint. Hieronym.
ad Paulinum. Auaro tam deest, quod non habet, quam quod
habet. Credenti totus mundus diuitiarum est, infidelis au-
tem obolo indiget. Idem ad Rusticum. Nos ardemus auariz-
tia, & contra pecunias disputantes, auro sinum expandimus;
et illud quod de flegarensibus dicitur, nobis miseris coaptari po-
test: Aedificant quasi uicturi: Viuunt quasi altera die morituri.
Auaritia modum ignorat: & cum omnia deuorat, nescit
penitus saturari. Esurit semper, & inops est: & cum ferali-
bus dentibus uniuersa mundi regna descripserit, tunc se ieiun-
nam horribilius confitetur. Ambr. de Naboth Iezarelita. In-
flammaturo lucro auaritia, & non extinguitur. Quasi gradus

August.

Hieronymus

Ambrosius

quosdam cupiditatis habet : & quò plures ascenderit , eò altiora festinat : unde fit grauis ruina lapsuro . Idem super Psal . 118 . Venit auaritia , & dicit : Argentum & aurum quod habes , seruitutis tuæ præcium est . Possessio quam tenes , iuris tui emptio est . Greg . 15 . Moral . Auaritia desideratis rebus non extinguitur , sed augetur . Nam more ignis cum ligna , quæ consumit , acceperit , exercescit : & unde uidetur ad momentum flamma comprimi , inde paulò post dilatari . Auarus prius anhelat concupita congregare , & quum quasi in quodam uentre auaritiæ multa congesserit , satiatius arctatur : quia dum anxietur , qualiter acquisita custodiat , ipsa eum sua satietas angustat . Mens auari , quæ prius ex abundantia requiem quæsierat , postea ad custodiam grauius laborat . Idem lib . 14 . Mor . Peccatum auaritiæ mentem , quam infecerit , ita grauem reddit , ut ad appetenda sublimia attolli non possit . Omnis auarus ex potu sitim multiplicat : quia cum ea , quæ appetit , adeptus fuerit , ad appetenda alia amplius anhelat . Impetiginem habet in corpore , quisquis auaritia uastatur in mente . Isidor . lib . 10 . Ethimologiar . Auidus dictus est ab auendo : Auere enim cupere est . Hinc & auarus dictus est ex eo quòd sit auidus auri , et nunquam opibus expleatur : & quantum plus habuerit , tantum plus cupiat . Idem de Summo bono lib . 2 . cap . 41 . Omni peccato peior est auaritia , & amor pecuniarum . Semper auaruseget ; et quantò magis acquirit , tantò amplius quærit . nec solum desiderio augendi excruciat : sed et amittendi metu afficitur . Inopes nascimur in hac uita , inopes recessuri sumus de hac uita . Cypr . Auarus uir similis est inferno . In Vita Patr . Qui amat argentum , non uidebit scientiam , & qui congregat illud obscurabitur .

Gregorius.

Isidorus.

Cyprianus
In vita Patr.

Est autem fornicatio omnis illicitus coitus. Vnde fornicatio dicitur à fornice, idest, ab arcu triumphali ubi Romæ fornicatio fiebat, & fusius sumitur pro concupiscentia interius atq; exterius. Fornicatio autem, & uinum, & ebrietas auferunt cor. Ad eam ergo fugiendam quàm plurimæ in hoc cap. citantur auctoritates.

Matheus.

Omnis dicit in Euangelio Math. 5. Omnis qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mæchatus est eam in corde suo. Si ergo oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te. Expedi enim tibi, ut pereat

unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam. Ibi. 15. De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, et blasphemie. Hæc sunt, quæ coinquinant hominem. 1. Paul. ad Cor. 6. Fugite fornicationem. Omne enim peccatum quodcumq; fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. Ad Ephes. 5. Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia nec nominetur in uobis, sicut decet sanctos. Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habebit hereditatem in regno Christi & Dei. Idem ad Thessal. 4. Hæc est uoluntas Dei sanctificatio uestra, ut abstinatis uos à fornicatione; ut sciat unusquisq; uestrum uas suum possidere in sanctificatione & honore, non in passione desiderii, sicut & gentes, quæ ignorant Deum. Ad hebr. 12.

Paulus.

Fornicatores

Fornicatores & adulteros iudicabit Deus . 2. Petri. 2. Iniqui Petrus.
 luxuriantes , oculos habentes plenos adulterio , incessabili deliz
 eto. Tobie. 4. Attende tibi fili mi ab omni fornicatione. Osee Tobie.
 2. Auferat mater fornicationes suas à facie sua : & adulteria Osee
 sua de medio uberum suorum. Ibi. 4. Fornicatio & uinum &
 ebrietas auferunt cor. Ibi. 1. Fornicans fornicabitur terra à Do
 mino. Salom. Prouer. 23. Fouea profunda est meretrix , & pu Salomoni
 teus angustus est aliena . Insidiatur in uia quasi latro ; & quos
 incautos uiderit interficiet . Ibi. 30. Tria sunt insaturabilia , &
 quartum quod nunquam dicit sufficit . Infernus , os uulue , &
 terra , quæ non satiatur aqua , ignis uerò nunquam dicit sufficit.
 Ecclesiastic. 9. Virginem ne conspicias , ne fortè scandalizez
 ris in decore illius . Ne des fornicarijs animam tuam in ullo ,
 ne perdas te , & hereditatem tuam . Omnis mulier , quæ est
 fornicaria , quasi steruus in uia conculcabitur . Ibi. 19. Qui se iun
 git fornicarijs erit nequam . Ibi. 18. Post concupiscentias tuas
 non eas : & à uoluntate tua auertere . Ibi. 26. Qui tenet mu
 lierem nequam , quasi qui apprehendit scorpionem . sicut sol
 oriens in mundo in altissimis Dei , sic & mulieris bonæ species
 es in ornamentis domus sue . Fornicatio mulieris in excellen
 tia oculorum & in palpebris illius agnoscitur . August. August.
 De conflictu uitiorum & uirtutum . Fornicatio nulli impunè con
 ceditur . Idem de Verbis Domini . Nihil est iniquius , quàm
 causa fornicationis uxorem dimittere , si ipse conuincitur forni
 cari . Occurret enim illud . In quo alterum iudicas , te ipsum
 condemnas . Idem de Doctr. Christian . I uxoriam est inimica
 uirtutibus , perdit omnem substantiam , & ad præsens uolupta
 tem deliniens , futuram non sinit cogitare paupertatem . Idem.
 Si uerum est , quod in te uiuit Deus , fornicatio in te mortua est .

Hieronymus. Hieron. in Epist. O quàm acerbus fructus luxuriæ, amarior felle, crudelior gladio: O ignis infernalis luxuria, cuius materia gula, cuius flamma superbia, cuius scintillæ praua colloquia, cuius fumus infamia, cuius cinis immunditia, cuius finis gehenna. Fornicatio non solum conscientiam maculat, sed & corpus, Difficile enim inter delicias seruatur pudicitia. Nitens cutis sordidum ostendit animum. Idem in Epist. ad Titum. In fornicatione non id circo diuersa fit fornicatio, si mulier sit pulchra, aut deformis, ancilla aut ingenua, pauperula, aut opulenta, sed qualiscunq; illa fuerit, una est fornicatio.

Ambrosius. Ambros. de fuga seculi. Deus sine peccato est, qui non fecit peccatum: homo autem ad imaginem Dei est, Fugite ergo fornicationem: persequuntur enim uos illecebræ peccatorum. Persequitur libido: sed tu fuge tanquam furiosam dominam; quæ si te comprehenderit, nec de die, nec de nocte requiescere smet; exagitat, urit, incendit.

Gregorius. Gregor. 22. lib. Moral. Quælibet alia fiant bona, si luxuriæ scelus non abluitur, immensitate huius criminis obruuntur. Idem in Moral. Ex quo luxuria semel mentem alicuius occupauerit, uix eum bona cogitare permittit. Sunt enim desideria uisiosa, quia ex suggestionem oritur cogitatio, ex cogitatione affectio, ex affectione delectatio, ex delectatione consensus, ex consensu operatio, ex operatione consuetudo, ex consuetudine desperatio, ex desperatione peccati defensio, ex defensionem gloriatio, ex gloriatione damnatio,

Isidorus. Isidor. de Summo bono. lib. 2. cap. 39. luxuriosis atq; superbis demones plus fautores existunt: dumq; in cæteris uitijs spiritus maligni deseruiunt, his tamen maiori familiaritate iunguntur; eisq; amplius iuxta eorum desiderium famulantur. Libido tunc magis quæ

ritur, dum uidetur. Prima fornicationis tela oculorum sunt, secunda uerborum. Sed qui non capitur oculis, potest uerbis resistere. Qui delectationem refrenat libidinosæ suggestionis, non transit ad consensum libidinis. Citò enim resistit operi, qui usque ad consensum, & si non usque ad perpetrationem tentatur, & qui titillanti consensum non accommodat delectationi. Omnis immunda pollutio fornicatio dicitur, quàmuis quisque diuersa turpitudinis uoluptate proscituatur. Ex delectatione enim fornicandi uaria gignuntur flagitia, quibus regnum Dei clauditur, & homo à Deo separatur. Inter cætera uitia fornicatio maximum est scelus: quia per carnis immunditiam templum Dei uiolatur, & tollens membrum Christi, facit membrum meretricis. Maximè per carnis luxuriam humanum genus sublitur diabolo quàm per cætera uitia. Ibi. 40. Luxuriosa namq; uita carnem cito debilitat, fractamq; celeriter ducit ad senectutem. Libido in infernum hominem mergit, & in tartarum hominem mittit. Cæsarius. Contra reliqua uitia oportet nos omni uirtute resistere: contra uirtutem uerò non expedit pugnare, sed fugere. In Vita Patr. Viridis herba iuxta aquam nascitur; & uitium libidinis in uisitatione mulieris. Non ualet mundus esse corpore, qui pollutus est mente.

Cæsarius

In Vita Pat.

De Ebrietate. Cap. LI.

Est aut̄ ebrietas appetitus bibendi ultra mensurã, ex quo prouenit rōnis priuatio. Ebrietas est per quã mēti quædã sui obliuius gñatur ex superfluoꝝ potuũ indulgentia. Vbi enim regnat ebrietas, ratio exulat, intellectus obtunditur, consilia decuiant, iudicia subuertuntur. Ad eam ergo uitandam multæ in hoc cap. traduntur auctoritates.

Cc ij

Luchas.

Paulus.

Omnino dicit in Euangelio Luc. 21. Attende te uobis, ne forte, grauentur corda uestra in crapula & ebrietate, & curis huius uitæ, & superueniat in uos repentina illa dies. 1. Pauli. ad Thessalonicens. 5. Non dormiamus, sicut

& cæteri, sed uigilemus, & sobrii simus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt; & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. Nos autem, qui Dei sumus; sobrii simus, induti lorica[m] fidei & charitatis, & galeam spem salutis. Ad Rom. 13. In die honeste ambulemus. Non in commensationibus, & ebrietatibus; non in cubilibus & impudicijs; non in contemptione & emulatione; sed induimini Dominum Iesum Christum: & carnis curam ne feceritis in desiderijs. Ad Ephes. 5. Nolite inebriari, uino, in quo est luxuria. Iob. 1. Expergescimini ebrii & flete: ululate omnes, qui bibitis uinum in dulcedine: quoniam perijt ab ore uestro. Esaiæ. 5. Vè qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandam, & potandum usq; ad uesperam, ut uino aestuetis. Vè qui potentes estis ad bibendum uinum, & uiri fortes ad miscendam ebrietatem. Ibi. 29. Obsuescite & admiramini: fluctuate & uacillate: inebriamini, & non à uino: mouemini, & non in ebrietate: quoniam miscuit uobis Dominus spiritum, soporis. Osee. 4. Fornicatio, uinum, & ebrietas auferunt cor. Salom. 20. Luxuriosa res est uinum, & tumultuosa ebrietas. Quicumq; his delectatur non est sapiens. Ibi. 23. Ne intuearis uinum quando flauescit, cum splenderit in uetro color eius. Ingitur blandè, sed in nouissimo mordebit ut coluber; & sicut regulus uenena diffundet. Ibi. 31. Nullum secretum est, ubi ebrietas regnat. Ecclesiastic. 19. Operarius ebriosus non locupletabitur; & qui spernit modica, patulatum

Iob.

Esaiæ.

Osee.
Salomon.

decidet. Vinum & mulieres apostatare faciunt homines sapientes, & arguunt sensatos. Ibi. 31. Quàm sufficiens est homini uinum exiguum: & in dormiendo non laborabis ab illo; & non senties dolorem. Diligentes uinum noli prouocare: multos enim exterminauit uinum. Amaritudo animæ uinum multum potatum. Acqua uita hominibus uinum in sobrietate: si bibas illud moderatè, eris sobrius. Vinum in iucunditatem creatum est, & non in ebrietatem ab initio. Exultatio animæ & corporis uinum moderatè potatum. Sanitas est animæ & corporis sobrius potus. Vinum multum potatum irritationem, & iram, & ruinas multas facit. August. ad Sacras uirgines. Ebrietas est flagitiorum omnium mater, culparumq; materia, radix criminum, origo uitiorum, turbatio capitis, subuersio sensus, tempestas linguæ, procella corporis, naufragium castitatis, amissio temporis, insania uoluntaria, ignominiosus languor turpitudine morum, dedecus uitæ, honestatis infamia; animæ corruptela. Ebrietas in utroq; sexu cuncta mala appetit, & nefanda committit. Ut ait Apostolus, Regna cœlestia appetentibus denegat. Incbrys non ratio ulla, non ullum uitæ gerendæ consilium, nec ulla artium, nec gestorum, aut lectio num memoria, aut industriæ prouidentia est. Vinum moderatè potatum est medicamentum: plus autem iusto sumptum uenenum esse cognoscitur. Iucunditati, non ebrietati creata est uini materia. Idem in Epist. 140. Valde turpe est, ut quem non uincit homo, uincat libido; & obruatur uino, qui non uincitur ferro. Hieron. ad Titum. In uino luxuria est, & ubicunq; saturitas & ebrietas, ibi libido dominatur. Religiosus nunquam uino redoleat, ne audiat illud Prophetæ. Hoc non est poculum porrigere, sed uenenum propinare. Quicquid

August.

Hieremias.

inebriat & flatum mentis euertit, similiter fugiamus ut uinum. Idem in Epist. 57. Ventrem distentum mero & cibo seruitur uoluptas genitalium. Ambros. Infirmum stomachum moderatus cibus & uinum confortat: Ebrietas autem corpus debilitat. Plerunque enim gula, & abundantia uini turpiter in luxuriam soluit. Vinum quippe probatur in usu, sed damnatur in excessu. Origen. hom. 87. Sobrietas omnium uitiorum mater est. Sic è contrario ebrietas, omnium uitiorum origo. Basil. Sicut enim piscis se præparat, ut glutiat escam: sic ebriosus, ut uinum deglutiat nimum. Vinum enim Dominus ad lætitiã cordis, non ad ebrietatem donauit. Plurimi nanq; homines maximam corporis debilitatem contraxerunt; nec potuerunt consequi pristinam firmitatem: quia non temperarunt gulæ ardorem. Ebriosus putat se aliquid optimum agere, cum fuerit præcipitio deuolutus. In omnibus te exhibe sobrium: ut te sobrietas castum exhibeat Deo.

Isidor. de Summo bono lib. 2. cap. 43. Ebrietas perturbationem gignit mentis, furorem cordis, flammam libidinis. Ebrietas ita mentem alienat, ut ubi sit, nesciat. Vnde etiam malum non sentitur, quod per ebrietatem committitur. Plerisque laus est multum bibere, & non inebriari. Multi autem à manè usq; ad solis occubitum ebriitati & gulæ uoluptatibus deserviunt: nec intelligunt cur nati sint; sed consuetudine belluina detenti, luxuriæ tantum tota die epulisq; inseruiunt. Non solum ex uino inebriantur homines; sed etiam ex cæteris potandi generibus, quæ uario modo conficiuntur. Vtraq; enim flatum mentis euertunt, & ebrios faciunt.

De Conuiuîis. Cap. LII.

Conuiuium est accubatio epularum & prandium uel cœ-

Ambrosius.

Origenes

Basiliius.

Isidorus.

na dici potest. Quod mauult Christus esse pauperum quàm amicorum aut cognatorum. Conuiuuium autem potatorum. & comessatio sumptuosa nimis omnino fugienda est, ideo de conuiuuijs ipsis, & quomodo quisq; fidelis in eis habere se debeat, plures in hoc cap. cituntur auctoritates.

Ominus dicit in Euangelio Lucae . 14 . Cùm facis prandium aut cenam , noli uocare amicos tuos , neque fratres , neque cognatos tuos , neque uicinos , neque diuites ; ne forte te & ipsi reinuient , & fiat tibi retributio . Sed cùm facis conuiuuium , uoca pauperes , debiles , claudos , & cæcos , & beatus eris ; quia non habent unde retribuere possint ; retribuetur autem tibi in resurrectione iustorum . Ibi . 12 . Nolite solliciti esse animæ uestre quid manducetis , neque corpori uestro quid induamini : anima enim plus est quàm esca , & corpus plus est , quàm uestimentum . Paul . ad Rom . 14 . Non est regnum Dei esca aut potus : sed iustitia , pax , & gaudium in spiritu sancto . Noli ergo propter escam destruire opus Dei . Omnia quidem munda sunt , sed malum est homini , qui per offendiculum manducat . 1 . Ad Corinth . 8 . Si esca scandalizat fratrem meum non manducabo carnem in æternum : ne fratrem meum scandalizem . Idem . 1 . Ad Corinth . 10 . Siue enim manducatis , siue bibitis , siue aliud quicquam faciatis , omnia in gloriam Dei facite . Ad Hebr . 13 . Optimum est enim gratia stabilire cor , non escis , quæ non profuerunt ambulanti in eis . Hieremias cap . 16 . Ne ingre-

Lucas.

Paulus.

Hieremias.

diaris domum conuiuij : neq; uadas ad plangendum , neque consuleriseos : quia abstuli pacem meam à populo isto dicit Dominus misericordiam & miserationes. Ibidem. Et domū conuiuij ne ingrediaris , ut sedeas cum eis , & comedas & bibas : hæc dicit Dominus Deus israel . Naum. 1. Sicut spinæ se inuicem complectuntur : sic conuiuium eorum pariter potantiū consumetur quasi stipula ariditate plena . Amos. 8. Et conuertam festiuitates uestras in luctum : & omnia cantica uestra in planctum . Salom. Prouer. 15. Melius est uocari ad olera cum charitate , quàm ad uitulum saginatum cum odio. Ibi. 23. Noli esse in conuiuijs potatorum ; nec in comessationibus eorum , quæ carnes ad uescendū cōferunt : quia uacantes potibus , et dantes symbola cōsumuntur . Ecclesiastes. 7. Melius est ire ad domū luctus quàm ad domū cōuiuij ; In illa . n. finis cunctōrū admonetur hominū : & uiuens homo cogitat quid futurum sit : Ecclesiastic. 31. Ne comprimaris in conuiuiuo uino . Supra mensam magnam sedisti , non aperies super illam faucem tuam prior . Nec extendas manum tuam prior : & inuidia contaminatus erubescas . Vtere quasi homo frugibus , quæ tibi apponuntur : ut non cum manducas multum , odio habearis . Ibi. 37. Noli auidus esse in omni epulatione : & non te effundas super omnem escam . In multis enim escis erit infirmitas , & auidus appropinquabit usque ad choleram . Ibi. 40. Vir respiciens in mensam alienam , non sit uita eius in cogitatione uictus : Alit enim uitam suam cibus alienis . August. ad sacras uirgines . Quisquis immoderatus , conuiuiōq; medius amissis modestiæ frænis insana fuerit ebrietate prostratus , aduersus respicit stantes , quos integros uidere nequit ; aut sermone longo superflua uerba emit , & uana dicta componit , malè clamans , & bene sibi sonans .

Hierony.

Naum

Amos

Salomon.

August.

Hieron. Ad conuiuium peccatoris uocatus, ad hoc ambula ut *Hieronymus.*
 spirituales inuitatori tuo præbeas cibos: Bonarum rerum postu-
 latio est, quando corpus uult ea habere, quæ & spiritus. *Ambrosius*
 in quadam Epist. Quicumq; à pueritia dederit se delitijs, mane-
 bit in seruitute, ut uiuens mortuus sit. *Greg.* in homil. Cor-
 porales delitiæ, quum non habentur, graue in se desiderium
 accendunt: quum uerò habitæ eduntur, comedentem protinus
 in fastidium uertunt: at contrà spirituales delitiæ, quum non ha-
 bentur, in fastidio sunt: quum habentur, in desiderio. In illis
 appetitus saturitatem, saturitas fastidium generat. In istis au-
 tem saturitatem appetitus, saturitas appetitum parit. Augent
 enim spirituales delitiæ desiderium in mentem, dum satiant.
 Idem. In conuiujs loquacitas abundare solet. Semper enim uo-
 luptas comitatur epulas. Cùm corpus in refectiois delectatio-
 ne soluitur, cor ad inane gaudium relaxatur. *Isidorus.* De Sum-
 mo bono lib. 2. cap. 42. Considerandum quàm uehementer ar-
 guantur commeßatio & sumptuosa conuiuia. Nam per pro-
 phetam comminatur Dominus se hanc non relaxare iniquita-
 tem his, qui eam libenter ambiunt. Dicit enim per *Esaiam.* Ec-
 ce gaudium & lætitia occidere uitulos & iugulare arietes, co-
 medere carnes, & bibere uinum. Si dimittetur iniquitas
 hæc uobis utuntur, quantò magis uentrem pascunt, tantò am-
 plius sensum mentis obtundunt. Non qualitas ciborum, sed
 eorum cupiditas cauenda est. Nam sæpe accuratius præpara-
 ta sine gulæ concupiscentia degustantur: & sæpe abiecta &
 uilia edendi cupiditate sumuntur.

De Iuramento. Cap. LIII.

Iuramentum siue iusiurandum est assertio uel negatio de aliquo licito possibili & honesto, sacrae rei attestatione firmata. Iuramentum est duplex. s. assertorium, quod est de presenti, & promissorium, quod est de futuro; & utrunq; tres commites debet habere. s. ueritatem, iudicium, & iustitiam. Unde iurare est Deum in testem uocare: quibus conditionibus demptis prohibetur iurare in Euangelio. De iuramento ergo ipso copiose in hoc cap. traduntur auctoritates.

Matheus.

Omnino dicit in Euangelio Matth. 5. Audistis quia dictum est antiquis. Non periurabis. Reddas autem Domino iuramenta tua: Ego uobis: non iurate omnino neq; per caelum, neq; per terram: sit autem sermo uester, est est, non non,

Paulus.

Quod autem abundantius his est, a malo est. Ibi. 23. Qui iurat in caelum, iurat in thronum Dei, & in eum, qui sedet super eum. Paul. ad hebr. 6. Homines enim per maiores suos iurant, & omnis controuersiae eorum finis ad confirmationem est iuramentum. Deuterono.

Deuterono.

Dñm Deum tuum timebis, et illi soli seruias: ac per nomen illius non iurabis. Zach. 8. Malum contra amicum ne cogitatis in cordibus uestris: et iuramentum mendax ne diligatis. Dauid psal. 62. Laudabuntur omnes qui iurant in Dño, quia obstructum est os loquentium iniqua. Salom. Prouer. 12. Qui Quod quidem nouit, loquitur, iudex iustitiae est: Qui autem mentitur, testis est fraudulentus. Ecclesiastic. 23. Iurationi non assuescat os tuum. Vir multum iurans replebitur iniquitate: & non discedet a domo illius plaga. Si in uacuam iurauerit uir, non iustificabitur. Indisciplinatae linguae os tuum non assuescat: est enim in illa uerbum peccati. Nominatio Dei non

Zachar.

Dauid,

Salomon.

sit assidua in ore tuo: & nominibus sanctorum ne admiscearis: quonia non eris immunis ab eis. **August.** de Verbis Apostoli. **August.**
 Homines falsum iurant, uel quum fallunt. Aut putat homo falsum esse, & tamen pro falso iurat, et nihilominus cum scelere iurat. Idem in lib. contra mendacium. Dico uobis, non iurate omnino, ne si iurando ad facilitatem iurandi ueniat: de facilitate ad consuetudinem: de consuetudine in perurium decidatur. Idem in Epistola ad Publicolum. In nouo testamento dictum est, ne omnino iuremus, quod mihi quidem propterea dictum esse uidetur, non quia iurare peccatum est; sed quia periurare immane peccatum est, a quo longum nos esse uoluit, qui omnino ne iuremus commonuit. **Hieron.** lib. 2. 22. q. An imaduertendum est, quod iusurandum hos habeat comites, ueritatem, iudicium, iudicium, atque iustitiam. si ista defuerint, neque iuramentum erit, sed periurium. Idem super Matth. lib. 16. Admonendi sunt omnes, ut diligenter caueant periurium, non solum in altari seu sanctorum reliquijs, sed et communi loquela. **Greg.** super illud Matth. Non periurabis. Non penitus iurare prohibuit, sed occasionem per iurum, quod perfectius est euitare, docuit. **Isido.** de Summo bono lib. 2. ca. 31. Sicut metiri non potest, qui non loquitur, sic periurare non poterit, qui iurare non appetit. Non est contra Dei preceptum iurare: sed dum usum iurandi facimus, periurij crimine incurrimus. Nunquam ergo iuret, qui periurare timet, Multi ut fallant, periurant: ut per fide sacramenti fide faciant uerbi: sicque fallentes dum periurant, & metuntur, hominem incautum decipiunt. Plerumque sine iuramento loqui disponimus, sed incredulitate eorum, qui non credunt, quod dicimus, iurare repellimur: talique necessitate iurandi consuetudinem facimus. Grauius delinquent, qui sibi loquentes iurare cogunt. Quacunque arte uerborum quisque iuret, Deus tamen, qui conscientie testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui iuratur intelligit.

Non est obseruandum iuramentum, quo malum incaute promittimus: ueluti si quisquam adulteræ perpetuam cum ea permanenti fidem pollicetur. Tolerabilius est enim non implere sacramentum, quàm permanere in stupri flagitio.

De Mendacío.

Cap. LIIII.

Est autem mendacium falsa uocis significatio cum intentione fallendi. Vnde mendacium tunc proprie committitur quando quis uerum occultando falsum affirmat, aut ueritatem, quam nescit, affirmat, & mentitur. Verum triplex est mendacij genus, quod si scire cupis benigne lector, ad tertium sentent. dist. 38. recurras. in præsentem autem cap. de mendacío ut est peccatum citantur auctoritates.

Matheus.
Iacobus
Ioannes
Apostol.

Paulus.

Zacharias.

Esaiæ.

Hieremias.

Ominus dicit in Euangelio Matth. 19. Non dicis falsum testimonium. Iacob. 3. Nolite gloriari & mendaces esse aduersus ueritatem 1. Ioannis. 2. Omne mendacium ex ueritate non est. Quis autem est mendax, nisi is, qui negat, quoniam Iesus non est Christus? hic est antichristus qui negat patrem & filium. Paul. ad Ephes. 4. Deponentes mendacium loquimini ueritatem, unusquisque cum proximo suo, quoniam sumus inuicem membra. Zachariæ. 8. Iuramentum mendacine diligatis. Loquimini autem ueritatem unusquisque cum proximo suo; ueritatem & iudicium iudicate in portis uestris. Esaiæ 30. Populus ad iracundiam prouocans est, & filij mendaces, filij nolentes audire legem Dei. Ibi. 9. Propheta docens mendacium ipse est caput & cauda. Hierem. 7. Nolite considerare in

uerbis mendacij dicentes templum Domini, templum Domini, Osee,
 templum Domini est. Osee. 4. Maledictum, & mendacium
 & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt: et
 sanguis sanguinem tetigit. Propter hoc lugebit terra & infir-
 mabitur omnis habitans in ea. Dauid Psal. 5. Odisti omnes **Dauid**
 qui operantur iniquitatem; et perdes omnes qui loquuntur men-
 dacium. Idem Psal. 115. Ego dixi in excessu meo omnis ho-
 mo mendax. Salom. Prouer. 10. Qui nititur mendacijs, hic **Salomon.**
 pascit uentos, idem autem ipse sequitur aues uolantes. Ab-
 stundunt odium labia mendacia, qui profert contumeliam insi-
 piens est. Ibi. 12. Abominatio est Dño labia mendacia: qui aut
 fideliter agunt placet, ei. Ibi. 14. Liberat animas testis fide-
 lis: profert mendacia uersipellis. Testis fidelis non mentietur;
 profert mendacia testis dolosus. Ibi. 19. Falsus testis non erit
 impunitus: & qui loquitur mendacia peribit. Ibi. 30. Duo ro-
 gaui te Domine ne deneges mihi antequam moriar. Vanitas
 & uerba mendacia longe fac à me. Ecclesiastic. cap. 4.
 Non contradicas uerbo ueritatis ullo modo: & de mendacio in
 eruditionis tue confundere. Ibi. 7. Noli amare mendacium ad-
 uersus fratrem tuum, neq; in amicum similiter facias. Noli
 uelle mentiri omne mendacium: assiduitas enim illius non est
 bona. Ibi. 20. Opprobrium nequam in homine mendacium, &
 in ore indisciplinatorum assidue erit. Potior est fur, quam as-
 siduitas uiri mendacis: perditionem autem ambo hereditabunt.
 August. in lib. de conflict. uit. & uir. Nec artificioso menda **August.**
 cio, nec simplici uerbo oportet quenquam decipere, quia quomo-
 dolibet mentitur quis, occidit animam. Cum humilitatis cau-
 sa mentiris, si non eras peccator, antequam mentieras, men-
 tiendo efficeris, quod euitaras. Idem ad Casulan. Vterq; reus

est, & qui ueritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia
Hieron. & ille prodesse non uult, & iste nocere desiderat. Hieron.
super Michæam. Congregationem diuitiarum sequitur men-
daciū: manus enim assueta thesauros condere, fraudulentam
linguam possidet: ueritas paupertatem: mendaciū diuitias
parit. Idem. Mendaces faciunt, ut nec uera dicentibus cre-
Ambrosius datur. Ambr. in sermon. de Dominica de Abraam. Caue
te fratres mendaciū; quia omnes qui amant mendaciū; filij
sunt diaboli; non solum in falsis uerbis, sed & in simulatis
operibus mendaciū est. Mendaciū nanque est se Christiā-
num dicere, & opera Christi non facere: mendaciū est Epi-
scopum, sacerdotem, uel clericum se profiteri, & contraria
Gregorius huic ordini operari. Gregor. lib. 8. Moral. Nonnunquam
peius est mendaciū meditari, quàm loqui. Nam loqui ple-
runq; præcipationis est; meditari uerò studiosè prauitatis.
Mendacij quoq; genus perfecti uiri summopere fugiunt; ut
nec uita alicuius per eorum fallaciam defendatur, ne suæ ani-
mæ noceant dum prestare nituntur carni alienæ, quanquam
hoc peccati genus facillimè credamus relaxari. Nam si quæli-
bet culpa sequenti solet pia operatione purgari, quàm magis
hoc facile abstergitur, quod mater boni operis ipsa pietas admit-
Isidorus tit? Isidor. de Summo bono lib. 2. cap. 30. Reddit sæpe ho-
minem multa falsitas etiam in ueritate suspectum. Sæpe uera
promittit, qui falsa dicturus est: ut cum primum acquisierit fi-
dem: ad reliqua mendacia audientes credulos faciat. Nonnun-
quam falsitas ueriloquio adiungitur: & plerunq; à ueritate in-
cipit, qui falsa confingit. Latent sæpe uenena circum lita mel-
le uerborum: et tādū deceptor ueritatem simulat, quò usq; fal-
lendo decipiat. Nonnunquam peius est mendaciū meditari q̄.

loqui . Summopere cauendum est omne mendacium . Mendacij genus perfecti uiri summopere fugiunt ; ut nec uita cuiuslibet per eorum fallaciam defendatur ; ne suæ animæ noceant , dum præstare alienæ carni nituntur . Multa mentiuntur multaq; fingunt homines propter humanam laudem : siq; fit , ut isti mentiendo pereant , & eos , quos laudant ad uancæ gloriæ ruinam perducant . Idem . Omne , quod à ueritate discordat , iniquitas est , Esto in uerbo uerax , neminem mentiendo fallens . non aliud dicas , & aliud in animo teneas . Veritas malos non amat , nec querit usuras .

De Detractione . Cap. LV.

Detractio est denigratio alienæ famæ per occulta uerba . Vel est seminatio mali occultè in proximi iniuriam . Differt detractio à contumelia , quia contumeliosus per aperta dicta intendit honori derogare . Detractor uerò in absentia proximi eius famam ledit . De Detractione igitur ipsa in præfenti cap . plures adducuntur auctoritates .

Itcit Dominus Exodi . 22 . Deo non detrahes : et principi populi tui nõ maledices . Iac . 4 .

Exodus .
Iacobus

Nolite detrabere alterutrum fratres mei . Qui detrahit fratri , aut qui iudicat fratrem suum , detrahit legi , & iudicat . legem . 1 . Petri . 2 .

Deponentes eẽm malitiã , & omnẽ dolũ , & simulationes et iniurias & omnes detractiones sicut modo geniti infantes rationabiles sine dolo lac concupiscite , ut in eo crescatis in salutem . Paul . ad Roman . 1 . Detractores Deo odibiles . 1 . ad Corinth . 6 . Paulus

Nec maledici nec rapaces, regnum Dei possidebunt. Ibi, 10.
Neq; murmuraueritis, sicut quedam patrum uestrorum murmu-
rauerunt & perierunt ab exterminatore. Ad Philippen. 2.
Omnia autem facite sine murmuratione & hæsitatione, ut si-
tis sine quærela, & simplices filij sine reprehensione. Salom.
Prouer. 4. Remoue à te os prauum; & detrahentia labia sint
procul à te. Ibi. 13. Qui detrahit alicui, ipse se in futurum
obligat: Qui autem timet præceptum in pace uersatur. Ibi.
24. Cum detractoribus ne commiscearis, quoniam repente
consurgit perditio eorum: & ruinam utriusq; quis nouit?

Cogitatio stulti peccatum est, & abhominatio hominum detra-
ctor. Sapien. 1. Tumultus murmurationum non abscondetur.
Custodite ergo uos à murmuratione, quæ nihil prodest,
& à detractione parcite linguæ. Ecclesiastes. 10. Si mor-
deat serpens in silentio, nihil eo minus habet, qui occultè detra-
hit. August. super illud Psal. Pro ec ut me diligerent,
detrabebant mihi. Plus nocent in membris detrahentes Chri-
sto, qui animas credentium interficiunt, quàm qui eius care-
nem mox resurrecturam peremerunt. Idem de diffinit.
Obloquium est absenti detrabere, & dolosè mordere.

Hierony. in Epist. ad Nepotian. Caue ne aut linguam, aut
aures prurientes habeas; idest, aut ne ipse detrabas alijs, aut
alios audias detrahentes. Idem in Epist. Non minus auribus.
quàm lingua fugias detractionem. Nam detractor dum te
uidet non libenter audire, non facillè potest detrabere.

Idem ad Celsanth. Nulli unquam omnino detrabas, & si æ-
liorum uituperatione te laudabilem uideri uelis, magis tuam
uitam ornare disce, quàm alienam carpere: Pauci autem

sunt, qui huic uitio renunciant. Gregor. Super Eze-
chiel.

Salomon.

August.

Hieronym.

Gregorius.

chielem homil. 9. Quid aliud detrabentes faciunt, nisi quòd in puluerem sufflant, & in oculos suos terram excitant, & unde puluis detractionis perflauerit, minus inde ueritatis uideant? Parcant singuli detractioni linguæ, custodiantq; sermones suos, & sciant, quia cuncta, quæ de alijs loquuntur, sua sententia iudicabuntur. Idem. Cælorum enim regnum nullus murmurans accipit: nec ullus, qui accipit, murmurare potest. *Isidor.* Non detrabas peccanti, sed condole. Quod in alio detrabas; in te potius pertimesce. Detractores omnes reprehendunt, omnes uituperant. Quando alium detrabis, te ipsum discute. Quando alium mordes, tua peccata redargue. Nunquam detrabes, si te benè prospexeris. Vterq; simile crimen impendit, & qui detrahit, & eis, qui detrabentem audit. *In Vita Patrum.* Melius est comedere carnem & bibere uinum, quàm comedere in uituperationem fratris sui. Sicut susurrans serpens Euam de Paradiso deiecit, sic qui detrahit fratri suo non solum suam, sed etiam audientis animam perdit.

De Contentiõne, & Discordiã. Cap. LVI.

Est autem contentio propriè impugnatio ueritatis cù confidentia clamoris. Largè autem est etiam sine impugnatione ueritatis, Contentio in uerbis, rixa uerò in factis: aliquando tamen nomina hæc confunduntur. Discordia autem est ira acerbior intimo odio & corde concepta. Vnde discordia est quædam uoluntatum disgregatio, qua uoluntas unius fertur in unum, & uoluntas alterius fertur in aliud. De Contentione igitur ipsa atq; discordia in præsentî cap. citantur auctoritates.

Matheus

Ominus dicit in Euangelio Matth. 12. Omne regnum diuisum contra se desolabitur, & omnis ciuitas uel domus diuisa contra se non stabit. Ibi. 13. Inimicus super seminat zizania in medio tritici. Ibi. 18. Vè mundo à scanda-

Lucas.

Iacobus.

Paulus.

Iob.

Salomon.

lis. Neceſſe eſt enim ut ueniant ſcandala: Veruntamen uè homini illi per quem ſcandalum uenit. Luce. 13. Contendite intrare per anguſtam portam: quia multi (dico uobis) quaerent intrare & non poterunt. Iacob. 3. Si zelum amarum habetis, & contentiones ſint in cordibus ueſtris, nolite gloriaſari & mendaces eſſe aduerſus ueritatem. Non eſt enim iſta ſapientia de ſurſum deſcendens à patre luminum; ſed terrena, animalis & diabolica. Vbi enim zelus eſt & contentio, ibi inconstantia & omne opus prauum. 1. Paul. ad Corinth. 3. Cum enim ſit inter uos zelus & contentio, non ne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis? Ibi. 7. In pace enim uocauit nos Deus. Ibi. 14. Non enim eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis. Ad Ephes. 6. Pax fratribus & charitas cum fide à Deo patre & Domino noſtro Ieſu Chriſto. 2. Ad Timoth. 2. Noli uerbis contendere: ad nihil enim utile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientium. Ad Titum. 3. Stultas autem quaſtiones, genealogias, & contentiones & pugnas deuita. Sunt enim inutiles & uanae. Iob. 6. Reſpondete obſecro abſq; contentione; et loquentes, id, quòd iuſtum eſt, iudicate. Salom. Prouer. 3. Non cotendas aduerſus hominem fruſtra; cùm ipſe tibi nihil mali fecerit. Ibi. 13. Inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt. Ibi. 15. Vir iracundus prouocat rixas: qui uerò patiens eſt mitigat ſuſcitatatas. Ibi. 16. Homo peruerſus ſuſcitat lites; & uerbosus

separat principes, Ibi. 17. Semper iurgia malus quærit :
angelus autem crudelis mittetur contra eum. Ibi. 20.

Honor est homini, qui separat se à contentiouibus. Omnes
autem stulti miscentur contumelys. Ecclesiastic. 4. Nos
li esse sicut leo in domo tua, euerrens domesticos tuos, & op
primens subiectos tibi. Ibi. 8. Non contendas cum uiro
locuplete, ne forte constituat litem tibi. Non litiges cum ho
mine potente, ne forte incidas in manus illius. August. August.

ep. cap. 57. Dissensiones nunquam debent amari: sed
aliquando tamen aut à charitate nascuntur, aut charitatem
prohant. Quis enim facile inuenitur, qui uelit reprehens
di? Et ubi est ille sapiens, de quo scriptum est. Corrip
pe sapientem, & amabit te? Nunquid tamen ideo non de
bemus reprehendere, et corripere fratrem, ne securus tendat
in mortem? Hieron. Super illud Prouer. 30. Qui uehe
menter emungit, elicit sanguinem. Qui modeste alloquitur
proximum, gratum accipit responsum, & quasi de uberibus,
in quibus lac quærebat, butyrum exprimit. Sed qui incepto
uerbo rixam & discordiam ex fraterno corde prouocat, quaz
si necessaria ultra modum emungens, sanguinem elicit.

Hieronymus.

Ambr. In lib. de Patriarch. Melius est emigrare cum
gratia, quàm cohabitare cum discordia. Melius est sine
lite abire quàm cum iurgio residere. Nulla spatia possunt
esse satis discordibus; quietis & pacificis etiam angusta abun
dant. Diffonis moribus etiam spatiosa arctantur.

Ambrosius.

Gregor. in Pastor. si Dei uocantur filij, qui pacem
faciunt, proculdubio Sathanæ sunt filij, qui pacem con
fundunt. Quisquis ergo seminando iurgia dilectionem
proximorum perimit, hosti Dei familiarius seruit.

Gregorius

Isidorus

Discordes tamdiu nullum boni operis sacrificium Deo immolant, quādiu à proximorum charitate discordant. Idem Munus à Deo non accipitur, nisi ante discordia ab animo expellatur. Hinc pensari potest, quā grauis est culpa discordiæ, pro qua nec munus accipitur. Isidor. de Summo bono. lib. 3. cap. 31. Sicut optandum est, ut boni pacem inuicem habeant: sic optandum est, ut mali inuicem sint discordes. Concordia enim malorum hominum diuiditur, ut electorum uia tendens ad beatitudinem non impediatur. Impeditur autem iter bonorum si mare hoc est unitas non diuidatur iniquorum. Idem. In nulla causa contendas, quia contentio lites parat, contentio lites & rixas gignit. Contentio fauces odiorum accedit, & concordiam contentio rumpit. Sicut construere solet concordia, ita contentio destruit. Idem Soliloq. lib. 2. cap. 22. Si contristaueris in aliquo fratrem tuum, satis fac illi; si peccaueris in eum age penitentiam coram illo.

De Amicitia, & Inimicitia.

Cap. LVII.

Ammicitia siue amicus est amor mutue beneuolentiæ fundatus super aliqua communicatione, quæ quadruplex est, secundum quod quadruplex est mutua communicatio, s. naturalis, domestica, ciuilis, & diuina, de qua in præsentibus cap. traduntur auctoritates. Animaduersione tamen dignum est, quod quia qui amicus Dei est, mundum odio habet illumque sibi proteruum inimicum facit, ob id titulus esse debet, de Amicitia. s. Dei, & Inimicitia. s. mundi.

Ominus dicit in Euangelio Ioannis. 15. Vos amici mei eritis, si feceritis ea, quæ præcipio uobis. Iacob. 4. Adulteri nescitis, quòd amicitia huius sæculi inimica est Deo? Quicumq; ergo uoluerit amicus esse sæculi huius, inimicus Dei constituetur. Paul. ad Rom. 12. Si fieri potest quòd ex uobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Non uos metipfos defendentes, sed date locum iræ. Scriptum est enim mihi uin dictam, & ego retribuam. Sed & si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens carbones ignis congeres super caput eius. Exodi. 34. Caue ne unquam cum habitatoribus terræ iungas amicitias, quæ sint tibi in ruis nam. Iob. 7. Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Dei derelinquit. Dauid Psal. 107. In Deo faciamus uirtutem, & ipse ad nihilum deducet inimicos nostros. Salom. Prouer. 3. Ne moliaris amico tuo malum, cum ille in te habeat fiduciam. Ne dicas amico tuo uade et reuertere, et cras dabo tibi, cum statim possis dare. Ibi. 11. Quid despicit amicum suum, indigens corde est. Ibi. 14. Amici diuitum multi. Ibi. 18. Omni tempore diligit, qui amicus est: & fratris in angustijs comprobatur. Ibi. 19. Diuitiæ addunt amicos plurimos, à paupere autem, & hi quos habuit, se separabuntur. Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis. Fratres hominis pauperis oderunt eum, insuper & amici procul recesserunt ab eo. Ibi. 25. Causam tuam tracta cum amico, & secretum extraneo ne reueles. Sicut noxius est, qui mittit lanceas & sagittas in mortem, sic uir, qui fraudulenter nocet amico suo. Ibi. 27. Amicum tuum, & amicum patris tui, ne dimiseris. Ecclesiastic. 6. Amico fideli nulla est comparatio, Amicus fidelis pro-

Ioannes.

Iacob.

Paulus.

Exodus.

Iob

Dauid.

Salomon.

tectio est fortis, qui inuenit illum, inuenit thesaurum. Noli fieri pro amico tuo inimicus proximo. Verbum dulce multiplicat amicos: & mitigat inimicos. Si possides amicum in tentatione posside illum, & non facile credas ei. Est enim amicus secundum tempus suum, & non permanebit indie tribulationis. Est amicus qui conuertitur ad inimicitiam. Est autem amicus, socius mensæ: & non permanebit in die necessitatis. Amicus si permanserit firmus, erit quasi tibi coequalis; & cum domesticis tuis fideliter aget. Ab amicis tuis attende, & ab inimicis tuis separa te. Amicus fidelis medicamentum est uitæ, & immortalitatis. Ibi. 9. Ne derelinquas amicum antiquum, nouus enim non erit similis illi. Vinum nouum amicus nouus; ucterescat, & cum suauitate bibes illud. Ibi. 12. Non agnoscitur in bonis amicus: & non absconditur in malis inimicus. Non credas inimico tuo in æternum. In labys suis indulcat inimicus: et in corde suo insidiatur, ut subuertat te in foueam. In oculis suis labrymatur inimicus: & si inuenerit tempus non satiabitur sanguine. Ibi. 19. Inimico noli enarrare sensum tuum: & si est tibi delictum, noli denudare. Audiēt enim te, & custodiet te, & quasi defendens peccatum odiet te. Ibi. 22. Qui conuitiatur amico, dissoluit amicitiam. Fidem posside cum amico in paupertate illius, ut & in bonis illius læteris, in tempore tribulationis illius permane, ut & in hæreditate illius cohæres sis. Amicum salutare non confundaris. A facie illius non te abscondas, & si mala tibi euenerint, per illum sustine. Ad amicum etiam si produxeris gladium non desperes: est enim regressus ad amicum. Si aperuerit os triste, non timeas: Est enim concordatio excepto conuitio, & improperio, & plaga dolosa.

Ibi. 25. Beatus qui inuenit amicum uerum. Ibi. 27. Qui denudat arcana amici, perdit fidem; & non inueniet amicum ad animum suum. Denudare enim amici mysteria desperationis est animæ. Ibi. 28. Memento nouissimorum, & desine inimicari. Vir peccator turbat amicos, & in medio pacem habentium immittit inimicitiam. Ibi. 29. Cum amico tuo confirma uerbum, & fideliter age cum illo; & omnitempore inuenies, quod tibi necessarium est. Ibi. 37. Omnis amicus dicet, & ego amicitiam copulaui: sed est amicus solo nomine amicus. Nonne tristitia inest usque ad mortem? Sodalis autem, & amicus ad inimicitiam conuertentur. August. lib. 82. querestionum. Nihil sic probat amicum, quemadmodum oneris amici supportatio. Nemo nisi per amicitiam cognoscitur; & ideo amicorum mala firmiter sustinemus; quia bona eorum nos delectant & tenent. Idem in quodam sermone. Non enim propterea debes amicum amare ut aliquid tibi præstet, ut pecuniam uel aliquid commodi temporalis, non enim illum amares, sed id, quod tibi præstat. Amicus gratis amandus est propter se, non propter aliud. Si autem coarctat te amicitie regula, ut gratis diligas, quam gratis amandus est Deus, qui iubet ut hominum diligas? Nihil delectabilius Deo. Idem de uera religion. Hæc est perfecta amicitia, qua potius potiora et minus minora diligimus. Idem lib. 3. Confession. Qui amat non laborat: omnis enim labor non amantibus grauis. Solus amor est qui nomen difficultatis erubescit. Amicitia est dulcis propter unitatem in multis animis. Non est uera amicitia nisi eam coglutines inter heretes tibi uera charitate. Hieron. In amicis non res queritur, sed uoluntas, quia et alterum ab amicis sæpe præbetur, alterum sola charitas tribuit, eadem uelle, et eadem nolle firma amicitia est. Idem in Epi.

August.

Hieronym. ad
Demetriadem.

De amicitia omnis tollenda est suspitio, & sic cum amico quasi cum altero sese loquendum. Idem Super Michæam proph. Delicata est amicitia, quæ amicorum fœlicitatem & diuitias sequitur. Ambr. lib. 3. Offic. Solatium huius uitæ est, ut habeas cui pectus tuum aperias, cui arcana communices, cui secreta tui pectoris committas, ut colloces tibi fidelem uirum, qui in prosperis gratuletur tibi, in tristibus compatiatur, in persecutiõnibus adhortetur; facilis uox, & communis, tuus sum totus, sed paucioris est effectus. Meliores amicitia plerunq; sunt in opum, quàm diuicum: & frequenter diuites sine amicis sunt, quibus abundant pauperes. Non est uera amicitia, ubi est falsæ lax adulatio. Defer amico, ut æquali, nec te pudeat si præuenias amicum in officio. Amicitia enim superbiam nescit.

Gregorius

Nam sicut amoris est deferre, ita qui odit, quæstiones mouet: & qui amat, defert reuerentiam. Greg. in Pastor. Cum in cautè malorum amicitijs iungimur, eorum culpis ligamur; ab illo, qui summè rectus est, eo ipso iam discrepat, quo malorum amicitijs uita nostra concordat. Isidor. de Summo bono lib. 3. cap. 28. Amicitia prosperas res dulciores esse facit, & aduersas communionem temperat, leuioresq; reddit; quia dum in tribulatione amici consolatio adiungitur, nec frangitur animus, nec cadere patitur. Tunc uerè amicus amatur, si non pro se, sed pro Deo ametur. Qui uerò pro se amicum diligit, insipienter cum amplectitur. Ibi. 29. Sæpe per simulationem amicitia colitur, ut qui non potuit apertè decipere, decipiat fraudulentè. Amicitia certa nulla ui excluditur, nullo tempore aboletur. Vbicunq; enim se uerterit tempus, illa firma est. Per aduersa & prospera comprobatur, si utiq; proximus diligatur: quia dum aduersa procedunt, amicus fraudulentus detegitur,

statimq;

statimq; despiciunt, quem se diligere simulauit. Rari autem sunt amici, qui usq; in finem chari existant. Quos enim ante conglutinosos charitate habuerunt, postquam ad culmen honoris uerint, amicos habere despiciunt. Ibi. 30. Illa uera est amicitia, quæ nihil querit ex rebus amici nisi solam beniuolentiam, ut scilicet gratis amet amantem. Plerunq; amicitia ex necessitate uel indigentia nascitur, ut sit per quem quisq; quod desiderat consequatur. Ille autem eam ueraciter querit, qui nihil egendo eam appetit. Nam illa ex inopia breuis est & fugata, ista pura atq; perpetua. Ibi. 31. Amicitia in rebus tantum bonis habenda est. Nam qui ea in malo utuntur, non sibi amici, sed inimici existunt. Idem in Soliloq. Non sis leuis in amicitia. Retine semper uinculum constantiæ. Melius est inimicitias hominum infidelium subire perpetuas, quam Dei offensas amicitijs noxijs prouocare.

De Consortio bonorum, & malorum.

Cap. LVII.

Consortium ipsa societas dicitur, & consors particeps, socius eiusdem sortis & conditionis, & potest trahi ad bonam, & ad malam partem. Nam bonus in consortio bono, & malus in malo; & ita cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris. Et sic in præsentis cap. citantur auctoritates de consortio bono & malo, ut & alterum sequamur, alterum penitus fugiamus.

Ominus dicit in Euangelio Matth. 12. Bonus homo de bono thesauro profert bona. Et malus homo de malo thesauro profert mala. 1. Paul. ad Corinth. 5. Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Ibi. 15. Corruptunt

Matheus.

Paulus.

bonos mores colloquia mala. 2. ad Timoth. 2. Discedant ab iniquitate omnes, qui inuocant nomen Domini. Idem ad Philipp. 3. Imitatores mei estote fratres, & obseruate eos, qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram. Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam uobis, quorum finis interitus, quorum Deus uenter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.

Petrus

Nostra autem conuersatio in caelis est. 1. Petri. 1. In timore incolatus uestri tempore conuersamini, scientes quod non corruptilibus auro uel argento redempti estis de uana uestra conuersatione paterne traditionis, sed pretioso sanguine quasi igni

Iacobus

incontaminati & immaculati Christi. Iacob. 3. Quis sapiens & disciplinatus inter uos? Ostendat ex bona conuersatione operatio

Dauid,

nē suā in mansuetudine sapientiæ. Dauid. Psal. 17. cū sancto sanctus eris, & cum uiro innocente innocens eris, & cū electo electus eris, & cum peruerso peruerteris. Salom. Prouer. 1. Fili

Salomon.

mi, si te lætauerint peccatores, ne acquiescas eis. Ibi. 3. Ne emuleris hominem iniustum, nec imiteris uias eius. Ibi. 13. Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit; Amicus autem stultorum similis efficietur. Eccles. 7. Discede ab iniquo, & deficient mala abs te. Ibi. 8. Ne despicias narrationem presbyterorum sapientium; & in prouerbys eorum conuersare. Ibi. 9. Viri iusti sint tibi conuiuæ; & in timore Dei sit gloriatio tua. Ibi. 13. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea; & qui communicauerit superbo, induet superbiam. Pondus super se tollit, qui honestiori se communicat. Et ditiori te ne socius fueris. Ibi. 37. Quemcunq; cognoueris obseruantem timorem Dei, assiduus ei esto. Ibi. 4. 1. Fili abominationum sunt filij peccatorum; & qui conuersantur fecus domus impiorum. Ibi. 12. Qui comitatur cum uiro iniquo, et obuolutus est in peccatis eius, una hora tecum permanebit:

Si autē declinaueris, non supportabit te. *August.* De doct. *Christi* *August.*
flian. In diuersis cōuersationibus nulla disciplina melior graui,
 et prudenti Christiano: nisi ut eo modo agat quo agere uiderit
 ecclesiam, ad quam fortē deuenit ad discendū, quod opus est. *Hieronymus.*
Hieron. in Epist. ad Demetriadem. Semper in comitatu tuo gra
 ues fœminas habeas: mores enim, & studia dominarū plerūq;
 ex ancillarum & comitantū moribus iudicantur: qualis enim
 quæq; sit, talium consortio delectatur. *Ambrosius*
Magis mores cōmendat statū, q̄, statū mores. etenim quo status
 inferior, eò uirtus eminentior. Idē. Sanctōrū uita cæteris norma
 u uēdi eius. Idē super Lucā lib. 4. Caueamus perfidū, caueamus
 proditorem, ne per unū plurimi fluctuamus. *Gregorius*
coelest. hom. 9. Infirmi debent uitare societate prauiorū, ne mala,
 quæ frequēter aspiciūt, et corrigere nō ualēt, delectētur imitari.
 Idē lib. 1. *Moral.* super illud Job. Vir erat in terra etc. Non ual
 de laudabile ē bonū esse cū bonis, sed bonū esse cū malis. Sicut
 enim grauioris culpæ est inter bonos bonū nō esse: ita immensū
 est præconiū bonū et inter malos extitisse. Idem. Qui sancto ui
 ro adheret, ex eius assiduitate & usu loquutionis exemplum ac
 cipit, ut accendatur in amore ueritatis. *Isidorus.*
lib. 3. cap. 44. Bonus bonū docet & malus malū: et bonus malū,
 & malus bonū. quod in fit iuxta meritū populorū. Hi, qui super
 nā patriā desiderant, non solum malorū mores, sed et consortia
 fugiunt. Si fueris socius cōuersationis bonorū, eris et uirtutis eo
 rum. Similis enim simili coniugi solet. Periculosum est uitam
 cum malis ducere: Periculosum est cum his, qui prauæ uolun
 tatis sunt, sociari. Melius est habere malorum odium, quàm
 eorum consortium. Sancta cōuersatio confundit inimicum,
 ædificat proximum, glorificat Deum.

DE filiis atq; parentibus uariæ citantur auctoritates in hoc cap. qualiter inter se se haberi & amari debeant. primo secundum charitatis ordinem, qui efflagitat, ut Deus summè, incomparabiliter & sine mensura diligatur; deinde propria anima, &c. deinde obedire parentibus, & debita obsequia eis præstare, nec odio habendi sunt, nisi quatenus ad culpam, quam habent, uel si obsunt filiis in uia Dei secundum euangelij uerba. De ipsis ergo in præsentī cap. affluenter tra-
duntur auctoritates.

Matheus.

Luchas.

Paulus.

Leuiticus

Tobias.

Iob.

Ominus dicit in Euāgelio Matth. 10. Qui amat patrē aut matrē plusq; me, non est me dignus. Et qui amat filium, aut filiam super me, non est me dignus. Lucæ. 18. Nemo est qui relinquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum Dei, & non recipiat multo plura in hoc tempore, & in seculo futuro uitam aternam. 2. Paul. ad Corinth. 12. Non debent filij parentibus thesaurizare, sed parentes filiis. Ad Ephesios. 6. Filij obedite parentibus uestris in Domino, & uos patres nolite prouocare. ad iracundiam filios uestros, sed educate illos in disciplina & correptione Domini. Leuitic. 19. Vnusquisq; patrem suum, & matrem suam timeat. Ibi. 20. Qui maledixerit patri suo, aut matri; morte moriatur: patriq; matriq; qui maledixerit, sanguis eius sit super eum. Tobias. 7. Benedictio sit tibi fili mi; quia boni & optimi uiri filius es. Iob. 27. Si multiplicati fuerint filij hominis impij in gladio erunt: & nepotes eius non sa-

turabuntur pane . Ezechielis. 18. Filius non portabit iniquitas
 tem patris , & pater non portabit iniquitatem filij . Sed anis
 ma , quæ peccauerit , ipsa morietur . Iob. 1 . Verbū Dñi filijs Iob.

uestris narrate , et filij uestri , et filij eorū gnationi alteræ . David David

Psal. 127 . Ecce sic benedicetur homo , qui timet . Dñm . Benedi
 cat tibi Dominus Sion : & uideas bona Hierusalem omnibus
 diebus uitæ tuæ . Et uideas filios filiorum tuorum , pacem sup
 per israhel . Ibidem . Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu
 mensæ tuæ . Salom. Prouer. 13 . Bonus relinquit filios & nepo Salomon.

tes . Qui parcit uirgæ , odit filium suum : qui autem diligit il
 lum , instanter erudit . Ibi. 15 . Filius sapiens lætificat patrem :
 & stultus despicit matrem suam . Ibi. 17 . Iræ patris filius stultus,
 & dolor matris , quæ genuit eum . Corona senum filij filio
 rum : & gloria filiorum parentes eorum . Ibi. 15 . Qui affli
 git patrem , & fugit matrem ignominiosus erit & infelix .
 Ibi. 20 . Qui maledicit patri suo & matri , extinguetur lumen
 eius in medijs tenebris . Ibi. 23 . Audi patrem tuum , qui ge
 nuit te , & ne contempseris cum senuerit mater tua . Ibi. 29 .
 Erudi filium tuum , & refrigerabit te : & dabit delicias ani
 mæ tuæ . Virga atq; correctio tribuit sapientiã : puer aut , q dimit
 titur uoluntati suæ , cõfundet matrē suã . Ecclesiastici. 3 . Bñdictio
 patris firmat domos filiorū maledictio aut matris eradicat fun
 damēta . Ne glorieris in cõtumelia patris tui : nō . n . est tibi gloria ,
 sed confusio . Gloria . n . hominis ex honore patris sui , & dede
 cus filij pater sine honore . Quam malefamæ est , qui derelin
 quit patrem : & est maledictus à Deo , qui exasperat matrem .
 Fili suscipe senectam patris tui ; & non contristes eum in uita
 illius : & si defecerit sensu , ueniam da , & ne spernas eum in
 tua uirtute . Ibi. 7 . In omni uirtute dilige eum , qui fecit te : &

ministros eius ne derelinquas. Ibi. 7. Filij tibi sunt, erudi illos, & cura illos à pueritia eorum. Filie tibi sunt, serua corpus illarum, & non ostendas bilarem faciem tuam ad illas: Ne iucunderis in filijs impijs: Si multiplicentur, ne oblecteris super filias, si non est timor Dei in illis. Melior est unus timens Deum, quàm mille filij impij. Ibi. 30. Qui diligit filium suum assiduatur illi flagella: ut lætetur in nouissimo suo. Qui docet filium suum, in cælum mittit: & in medio amicorum gloriabitur in illo. Qui docet filium suum, laudabitur in illo: & in medio domesticorum gloriabitur in illo. Lacta filium tuum, & pauentem te faciet: Lude cum eo, & contristabit te. Non corrideas illi, ne condoleas; & in nouissimo obstupescant dentes tui. Non des illi potestatem in iuuentute, & ne despicias cogitatus illius. Doce filium tuum, & operare in illo: ne in turpitudinem illius offendas. Ibi. 32. A filijs tuis caue, & à domesticis tuis separare. Ibi. 33. Filio, mulieri, fratri, & amico non des potestatem super te in uita tua, ne forte pœniteat te. Melius est enim, ut filij tui te rogent, quàm te inefficere in manus filiorum tuorum. Ibi. 42. Super filium luxuriosum firma custodiam, ne quando faciat se uenire in opprobrium inimicis, & confundat te in multitudine populi. Ibi. 46. Vtilius est sine filijs mori, quàm relinquere filios impios. August. de uerbis Domini. Serm. 6. Pater et mater si ratione sunt educantes te, si in Christo nutrientes te, audiendi sunt, & in omnibus obtemperandum est eis in omni iussione. Idem. Discant parentum suorum filij, iniquitates sibi non obesse posse. Hieron. tractans illud. Honora patrem & matrem. Meretur cæcitatibus subire supplicium, qui parentum suorum toruo uisu despexerit, et elatis oculis læserit

August.

Hieronym.

pietatem. Idem super illud Matth. 10. Qui amat patrem &c.
 Si necessitas uenerit, ut amor parentum siue filiorum amori Dei
 cōparetur, et nō possit utrumq; seruari, odiū in suos, pietas in Deū
 seruanda est. Idē in Epist. ad Heliodorum. Gladiū tenet hostis
 ut me perimat, & ego de matris lachrymis cogitabo. Vir sapiēs
 quando filiū suū bonæ indolis amittit, nō dolcat quòd talē perdis-
 derit, sed gaudeat, quòd talem habuerit. **Ambr. de Offi.** Est **Ambrosius**
 approbanda liberalitas; ut proximos sceministri non despicias,
 si egere cognoscas, non tamen ut illi dictiores fieri uelint ex eo,
 quod tu potes conferre inopibus. **Gregor. in quadā hom. super** **Gregorius.**
Euangelia. Diligamus illos; q; nobis cognatione coniuncti sunt:
 & quos proximos nouimus diligamus: & quos aduersarios in
 uia Dei compatimur, odiendo & fugiendo nesciamus. **Isidor.** **Isidorus.**
 de Summo bono lib. 3. cap. 21. Sicut nostra nobis non odienda
 est anima, sed eius carnales affectus odio habere debemus: ita
 nec parentes odio habendi sunt, sed eorum impedimenta, quæ
 nos ab itinere recto prepediunt: dum tamen Dominus ita præ-
 cipit à nobis parentes odire, sicut & animas nostras.

De Honore parentum.

Cap. LX.

Est autem honor propriè reuerentia, & dignitas, quæ
 ex causa alicui exhibetur. Et quoniam multa sunt,
 propter quæ honorem exhibere solemus, & præci-
 pue parentibus: ideo in hoc cap. de honore, qui parentibus
 exhiberi debet, copiosè citantur auctoritates.

Matthæ us.
Marcus.

Paulus

Omnino dicit in Euangelio Matth. 15. et Marc. 7. Honora patrem, & matrem tuam, ut bene sit tibi. Et qui maledixerit patri uel matri, morte moriatur. Paul. ad Ephes. 6. Filij obedite parentibus uestris in Domino. Hoc enim est.

Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione, ut bene sit tibi, & sis longæuus super terram, & uos patres nolite prouocare ad iracundiam filios uestros, sed educate illos in disciplina & correptione Domini. Idem ad Colossen. 3. Filij obedite parentibus super omnia, per hoc enim placitum est Domino. Deuteron. cap. 4.

Deuteron.

Honora patrem tuum. et matrem sicut præcepit tibi Dominus deus tuus, ut longo tempore uiuas, & bene sit tibi in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi. Ibi. cap. 27. Maledictus qui non honorat patrem suum, & matrem suam, & dicet omnis populus. Amen. Exodi. 20. Honora patrem tuum

Exodus.

& matrem tuam, ut sis longæus super terram, quam Dominus Deus dabit tibi. Ibi. 21. Qui percusserit patrem suum aut matrem, morte moriatur. Leuitic. cap. 19. Unusquisque patrem suum, & matrem suam timeat. Ibi. 20. Qui maledixerit patri suo aut matri, morte moriatur. Patrique matrique qui maledixerit, sanguis eius sit super eum. Malachie. 1. Filius honorat patrem, & seruus dominum suum. Tobie. 4. Honorem habebis matri tue omnibus diebus uitæ eius. Memor enim esse debes quæ & quanta pericula passa sit propter te in utero suo. Salom. Prouer. 19. Qui affligit patrem, & fugit matrem, ignominiosus erit & infelix. Ibi. 20. Qui maledicit patri suo, & matri extinguetur lumen eius in medijs tenebris. Ibi. 30. Oculum, qui subsannat patrem, & qui despicit

Leuiticus.

Malachias.
Tobie.

Salomon:

partum

partum matris suæ, suffodiant eum corui de torrentibus; & comedant eum filix aquilæ. Ecclesiastic. 3. Sicut qui thesaurizat, ita qui honorificat patrem suum. Qui honorat patrem suum, iucundabitur in filijs; & in die orationis suæ exaudietur. Qui honorat patrem suum, uita uiuet longiore, & qui obedit patri, refrigerabit matrem. Qui timet Dominum, honorat parentes: & quasi dominis seruiet eis, qui eum genuerunt in opere, & sermone & omni patientia. Honora patrem tuum, ut superueniat tibi benedictio à Deo: et benedictio illi in nouissimo manet. Bñdictio patris firmat domos filiorum, maledictio aut matris eradicat fundamenta. Gloria hominis ex honore patris sui: & dedecus filij pater sine honore. Quam malæfamæ est, qui de relinquit patrem; & est maledictus à Deo, qui exasperat matrem. Ibi. 7. Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiscaris. Memento quoniam nisi per illos natus non fuisses: & retribue illis, quomodo & tibi illi. Ibi. 44. Laudemus uiros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua. August. August.
in serm. quodam. Amandus est generator, sed præponendus est creator. Hieron. tractans illud. honora patrem tuum & c. Hieron.
si te caro à patre separat, tandiu noscas carnis copulam, quam diu ille suum nouerit creatorem. Idem in Epist. ad Ruffin. Sicut boni filij adulterorum nulla est deffensio, sic mali filij coniugatorum nullum crimen est matrimony, quia non in seminibus, sed in uoluntate nascentis causa uitiorum est atq; uirtutum. Aubrosius.
Ambr. super illud Matth. 15. Honora patrem. Primus gradus pietatis est iste, ut quos authores tibi uoluit esse Deus, honores obsequijs, abstineas contumelijs, nec uultu lædenda est pietas parentum. Idem super Lucam. Non iniuriosè negligit matrè, nec mater negatur, quæ de cruce etiam agnoscitur. Basilius. Basilius.

Isidorus.

Parentes nostros ut propria uiscera diligamus, si accedere nos ad seruitutem Christi non prohibuerint. Si autem prohibuerint, nec sepulturam illarum aspicere debemus. Isidor. De Summo bono lib.3. cap.21, Multi enim monachorum amore parentum non solum terrenis curis, sed etiam forensibus iurgis inuoluuntur, & pro suorum temporali salute animas perdiderunt. Parentibus enim carnaliter præstatur, quod extraneis piè impenditur: Sicut nostra nobis non odicienda est anima, sed eius carnales affectus odio habere debemus: ita nec parentes odio habendi sunt: sed eorum impedimenta, quæ nos ab itinere recto præpediunt: dumtamen Dominus ita præcipit à nobis parentes odire, sicut & animas nostras.

De Seruis, & Dominis, Cap. LXI.

DE fidelitate seruorum, cōditione, & premio, inde de cōditione & modo Dominorū erga seruos in hoc cap. curiose lector per pulchras auctoritates inuenies.

Lucas.

Matthæus.

Petrus

Paulus.

Dominus dicit in Euāgelio Lucæ 12. Beati sunt serui illi, quos cum uenerit Dominus inuenit uigilantes amen dico uobis, quæ præcinget se, et faciet illos discubere, et transiens ministrabit illis. Matth. 6. Nemo seruus potest duobus dominis seruire; aut. n. unum odit, et alterum diligit, aut uni adhærebit, et alterum continet. Ibi. 10. Non est discipulus supra magistrum, nec seruus super dominum suum. Sufficit discipulo, ut sit sicut magister eius, & seruo, sicut dominus eius. 1. Petr. 2. Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis et modestis, sed et discipolis. 1. Paul. ad Timoth. 6. Qui

cūq; sunt sub iugo serui dominos suos dignos omni honore arbitrentur. Ad Ephes. 6. Serui obedite dñis uestris carnalibus cum timore & tremore in simplicitate cordis uestri sicut Christo. Non ad osculum seruiētes, quasi hominibus placentes; sed ut serui Christi facientes uoluntatem Dei ex animo cum bona uoluntate seruientes sicut Dño, & non hominibus: sciētes quoniam unusquisq; quodcūq; fecerit bonum, hoc recipiet à Dño, siue seruus sit, siue liber. Et uos dñi eadem facite illis: remittentes minas, sciētes quia & illorum & uester dñs est in cœlis, & personarum acceptio non est apud eum. Ad Colossen. 4. Dñi quod iustum est & æquum seruis præstate, sciētes quoniam et uos Dñm habetis in cœlo. Ad Rom. 10. Nā idē Dñs omnium, diues in oēs, qui in uocant illū. Deuteron. cap. 5. Requiescas seruus tuus, & ancilla tua sicut & tu. Memento q. & ipse seruiueris, & eduxerit te inde dñs Deus tuus in manu forti et brachio extēto. 1. Regū. 25. Hodie increuerūt serui, qui fugiūt dños suos Dauid Psal. 122. Sicut oculi seruorū ī manibus dñorū suorū; et sicut oculi ancillæ ī manibus dñæ suæ: ita oculi nostri ad Dñm nostrū donec misereatur nostri. Salom. Prouer. 17. Seruus sapiēs dñabitur filijs stultis; et inter fratres hereditatē diuidet. Ibi. 19. Nō decēt stultū delitiæ, nec seruū dñari principibus. Ibi. 29. Seruus uerbis nō potest crudiri, q. quod dicit intelligit, & respondere. contemnit. Qui delicatē à pueritia sua nutrit seruum suū, postea illū sentiet contumacem. Ecclesiastic. 7. Nō lædas seruū in ueritate operantē: neq; mercenariū dantē animā suā. Seruus sapiens sit tibi dilectus quasi anima tua: nō defraudes illū libertate, neq; inopē derelinquas illū. Ibi. 10. Seruo sēsato liberi seruiūt: inscius autē nō honorabitur. Ibi. 33. Cibiaria et uirga, et onus asino, panis & disciplina, & opus seruo.

Deuteron.

Regum
Dauid,

Salomon.

Iugum & lorum curuant collum durum ; & seruum inclināt operationes assidue. Seruo maliuolo tortura & compedes, mitte illum in operationem ne uacet. Multam enim malitiam docuit otiositas. Si est tibi seruus fidelis , sit tibi quasi anima tua .

Quasi fratrem, sic eum tracta . Si laxeris eum iniuste , in fugam conuertetur . Laxa manus seruo , & querit libertatem .

August. In opere constitue seruum : sic etenim condecet illum. August. de Ciuitate Dei lib. 4. Bonus etiam si seruiat , liber est : malus autem si regnat , seruus est : nec est unius hominis . Sed quod

Hieronymus. grauius est , tot dominorum , quot uitiorum. Hieron. Epist. 92. Querulum genus seruorum est. Idem satis diues est, qui pane non indiget : & nimis potens, qui seruire non cogitur . Idem in Epist. ad Simplician. Et sapienti seruire libertas est. ex quo colligitur, quod stulto imperare , seruitus est, & quod peius est, cum paucioribus presit , pluribus dominis & grauioribus seruit. Seruit enim proprijs passionibus , seruit suis cupiditatibus , quarum dominatio nec nocte, nec die fugari potest, quia intra

Ambrosius . se dominos habet, intra se seruitium patitur intolerabile. Ambro. de Iacob. & uita beata . lib. 2. Seruit quicumq; uel metu frangitur, uel delectatione irretitur, uel cupiditatibus ducitur, uel in dignatione exasperatur, uel mœrore deijcitur. Seruilis enim est

Gregorius omnis passio. Gregor. in Registro cap. 17. Liqueat quod omnes homines natura æquales genuit , sed uariante meritorum ordine, alios alijs culpa præponit . & quia omnis homo æquè stare non ualet , alter idcirco regatur ab altero. Isidor . de Summo

Isidorus. bono lib. 3. cap. 47. Aequus Deus ideo discreuit hominibus uitã alios seruos constituens, alios dominos , ut licentia malè agendi seruorum potestate dominantium restringatur. Nam si omnes sine metu fuissent, quis esset, qui à malis quempiam prohiberet?

Vnus autem dominus æqualiter & dominis fert consultum & seruis . Ibidem Melior est subiecta seruitutis quàm elata libertas . Cypri. Qualem cupis erga te esse dominum, talis esto ipse erga seruum tuum.

Cyprianus

De Senibus, & Iuuenibus. Cap. LXII.

DE Conditione, studijs, & exercitijs, & id genus alijs, quæ Senes, & similiter Iuuenes tenere, & amplecti debent; & de his, quoq; quæ fugere & uitare tenentur, multas hic author tradit auctoritates.

Ominus dicit in Euangelio Marci. 10. Sinite paruulos uenire ad me talium enim est regnum cælorum. Matth. 18. Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnũ cælorum. Ioan. 21. Cum senueris, extends manus tuas & alius tu cinget & ducet quo tu non uis. 1. Paul. ad Timoth. 5. Senioremem ne increpaueris, sed obsecra ut patrem; Iuuenes ut fratres, anus ut matres, iuenculas ut sorores in omni castitate. 2. Ibi. 2. Iuuenilia desideria fuge, sectare uerò iustitiam, fidem, spem, charitatem, & pacem cum his, qui inuocant Dominum de corde puro. Ad Titum. 2. Senes sobrii sint, pudici, prudentes, sani in fide, dilectione, & patientia. Iuuenes similiter sobrii sint. Anus similiter in habitu sancto non criminatrices, non multo uino seruientes, bene docentes, ut prudentiam doceant. Adolescentulæ uiros suos amment, filios diligant, prudentes, castæ, sobriæ, domus curam habentes, benignæ, subditæ uiris suis: ut non blasphemetur

Marcus.

Matheus

Ioannes

Paulus

uerbum Dei . Idem . 1 . ad Corinth . 14 . Nolite pueri effici sensibus , sed malitia paruuli estote , sensibus autem perfecti estote . 1 . Ioannis . 2 . Scribo uobis adulescentes ; quoniam uicistis malignū . Scribo uobis infantes ; quoniam cognouistis patrē . Scribo uobis patres , quoniam cognouistis eū , q̄ ab initio ē . Scribo uobis iuuenes ; quoniam fortes estis , et uerbū Dei manet in uobis , et uicistis malignū . Leuitic . 19 . Corā cano capite cōsurge , et honora personā senis . Iob . 12 . In antiq̄ est sapiētia . et in multo tēpore prudentia . Dauid . Psal . 148 . Iuuenes & uirgines , senes cum iunioribus laudent nomen Domini . Salom . Prouer . 1 . Auersio paruulorum interficiet eos . Ibi . 8 . Intelligite paruuli astutiam ; & insipientes animaduertite . Ibi . 9 . Relinquitte infantiam , & uiuite ; & ambulate per uias prudentiæ . Ibi . 16 . Corona dignitatis senectus , quæ in uis iustitiæ reperietur . Ibi . 27 . Corona senum filij filiorum , & gloria filiorum patres eorum . Ibi . 20 . Ex studijs suis intelligitur puer , si munda & recta sunt opera eius . Exultatio iuuenum fortitudo eorum ; & dignitas senum canities . Ecclesiastes . 11 . Letare iuuenis in adolescentia tua , & in bono sit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ ; & ambula in uis cordis tui , & in intuitu oculorum tuorum ; & scito quod pro omnibus his adducet te Deus in iudicium . Ibi . 4 . Melior est puer pauper & sapiens , rege senē & stulto ; qui nescit præuidere in posterum . Ecclesiastic . 8 . Ne spernas hominem in sua senectute , etenim ex nobis senescunt . Nec te prætereat narratio seniorum : ipsi enim didicerunt à patribus suis . Ibi . 25 . Tres species odiuit anima mea , & aggrauor ualde animæ illorum . Pauperē superbū ; diuitē mendacē ; et senē fatuū & insensatū . Quæ in iuuentute tua nō cōgregasti , quō in senectute tua inuenies ? Quam speciosa ueteranis sapien

Ioannes
Apostol .

Leuitichus .

Iob .

Dauid .

Salomon .

tia, & gloriosus intellectus & consilium. Corona senum mul-
 ta peritia; & gloria illorum timor Dei. Ibi. 32. Loquere ma-
 ior natu, deceat enim te. Adolescens loquere in tua causa uix
 cum necesse fuerit. In multis esto quasi inscius, & audi ta-
 cens simul & querens. In medio magnatorum loqui non pre-
 sumas; & ubi sunt senes, non multum loquaris. August. *su August.*
 per Psal. 113. Sit senectus nostra puerilis, & pueritia senilis.
 id est ut nec sapientia nostra sit cum superbia, nec humilitas
 sine sapientia. Idem in quodam sermone. Infantia nostra in-
 nocentia sit, pueritia sit reuerentia, adolescentia patientia, iu-
 uentus uirtus, senium meritum; senectus nihil aliud, quam ca-
 nis sapiensq; intellectus. Cum sola uitia in sene senescant,
 sola auaritia iuuenescit. Hieron. in epist. ad Nepotianum. *Hieronym.*
 Oēs penè uirtutes corporis mutatur in senibus, et crescete sola
 sapietia, crescunt ceteræ uires. Quia amor sapietiae, et marcescen-
 te corpore dilectorè suū nō deserit. Ibidē Senectus corū, q̄ adole-
 scentia suā honestis artibus instruxerūt, et in lege Dñi meditati
 sunt die ac nocte, ætate fit doctior, usu certior, processu tēporis sa-
 pietior, et ueterū studiorū fructus dulcissimos metit. Ibidē. Sicut
 ignis ī lignis uiridibus suffocatur, ita sapietia in adolescentia tēta-
 tionibus et libidine impedita nō explicat suū fulgorē, nisi labore
 et studio, et oratione incētiua iuuetutis intrā repellatur. Ambr. *Ambrosius*
 ī Serm. de Pascha. Bonus trāsitus ē trāsire de peccato ad iustiz-
 tiā, de uitijs ad uirtutes, de senectute ad infantia. ad infantia autē
 dico, nō ætatis, sed simplicitatis. Aetates quædā sūt meritorū. Nā
 et senectus morū, inuenitur in pueris; & innocentia infantia
 inuenitur in senibus. In libro de Offi. Honor adolescentium
 est timorem Dei habere, parentibus deferre, honorem habe-
 re senioribus, castitatem tueri, humilitatem non aspernari,

Gregorius.

diligere clementiam & uerecundiam, quæ ornamenta sunt iuuenili ætati. In senibus grauitas, in iuuenibus alacritas, in adolescentibus uerecundia commendatur. Gregor. in Pastoral. Iuuenes plerunq; seueritas admonitionis ad profectum dirigit. Senes uerò ad meliora opera deprecatio blanda componit. Idem in Registro. Paulus dicit. Seniore[m] ne increpaueris.

Basilus.

Hæc regula in eo seruanda est, cum culpa senioris exemplo suo non trahit ad interitum corda iuuenum. Vbi autem senior ad interitum iuuenibus exemplum præbet, ibi discreta increpatione feriendus est. Basil. In quibusdam te exhibe senem, in quibusdam infantem. Perfectus enim dicitur, non qui in ætate, sed qui in sensu perfectus est. Non tibi obest puerilis ætas si fueris paruus mente perfectus. Nec senilis proderit ætas, si paruulus fueris sensu. Cyprian. lib.

Cyprianus.

12. de Abusionibus. Sicut in senibus sobrietas & morum perfectio requiritur, ita in adolescentibus obsequium & subiectio & obedientia ritè debetur. Sicut fructus non inuenitur in arbore, in qua flos prius non apparuit; sic in senectute honorem legitimum consequi non potuit, qui in adolescentia discipline alicuius exercitatione non laborauit. Disciplina igitur absq; obedientia qualiter fieri potuit? Adolescens ergo sine obedientia, adolescens sine disciplina est.

De Diuitibus, & Pauperibus.

C. p. LXIII.

DE conditione & statu diuitum, & de ipsorum difficultate intrandi in regnum cælorum. De statu quoq; pauperum conditione, & gloria, & quod ij minime sperandi sint, multas hic congestas auctoritates inuenies.

Dominus

Omnis dicit in Euan gelio Matth. 19. Diues Maubæus.
difficile intrabit in regnum cœlorum. Et iterū,
facilius est camelum intrare per foramē acus,
quā diuitem in regnum cœlorum. Lucas.

Vē uobis diuitibus, qui habetis hic consolationē
uestram. Ibidem, & Matth. 5. Beati pauperes spiritu quoniā
ipsorum est regnum cœlorum. Marc. 10. Filioli quam difficile est
confidentes in pecunijs in regnum Dei introire. Iacobus

Glorietur frater humilis in exultatione sua: diues autem in
humilitate sua; quoniam sicut flos feni transibit, & ita diz
ues in itineribus suis marcescet. Ibi. 2. Deus elegit pauperes
in hoc mundo, diuites in fide & heredes regni, quod repromiz
sit Deus diligentibus se. Ibi. 5. Agite nunc diuites, plorate
ululantes in miserijs uestris quæ aduenient uobis. Diuitiæ ue
stræ putrefactæ sunt, & uestimenta uestra à tineis comesta
sunt. Aurum & argentum uestrum æruginauit, & ærugo
eorum in testimoniū uobis erit; et manducabit carnes uestras
sicut ignis. Thesaurizastis uobis iram in nouissimis diebus. Paulus.

Paul. ad Timoth. 6. Diuitibus huius seculi præcipe non su
perbè sapere, neq; sperare in incerto diuitiarum: sed in Deo
uiuo; qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum benè age
re; diuites fieri in operibus bonis facile tribuere, communica
re; thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut
apprehendant ueram uitam. Ibidem: Qui uolunt diuites fie
ri incidunt intentionem & in laqueum diaboli, & desideria
multa & inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interit
tum & perditionem. 2 Ad Corinth. 6. Viuamus sicut egen
tes, multos autem locupletantes. Tanquam nihil habentes &
omnia possidentes. Ibi. 4. Quæ enim uidentur temporalia

sunt ; quæ autem non uidentur , æterna sunt . Ibi . 9 . Scitis . n .
 gratiam domini nostri Iesu Christi , quoniam propter uos ege-
 nus factus est , cum esset diues ; ut illius inopia uos diuites esse-
 tis . Deuterono . 15 . Non deerunt pauperes in terra habitatio-
 nis tuæ ; Idcirco præcipio tibi , ut aperias manum fratri tuo ege-
 no & pauperi , qui tecum uersatur in terra . 1 . Regum . 2 .
 Dominus pauperem facit & ditat : humiliat & subleuat . Si-
 scitat de puluere egeum , & de stercore elcuat pauperem : ut
 Hieremias . sedeat cum principibus , & solium gloriæ teneat . Hieremie . 9 .
 Non gloriatur sapiens in sapientia sua , nec diues in diuitijs
 suis : sed in hoc gloriatur qui gloriatur scire & nosse me ; quia
 Iob . ego sum Dominus , qui facio misericordiam & iudicium . Iob .
 20 . Diuitias , quas impius deuorauit , euomet : & de uentre u-
 lius extrahet eas Deus . Ibi . 21 . Alius moritur robustus di-
 ues & felix , uiscera eius plena sunt adipe , & medullis ossa
 illius irrigantur . Alius uerò moritur in amaritudine animæ suæ
 absq; ullis opibus : & tamen simul in puluere dormient , & uer-
 mes operient eos . Dauid Psal . 9 . Quoniam non in finem obli-
 uio erit pauperis , patientia pauperum non peribit in finem .
 Idem Psal . 36 . Melius est modicum iusto . super diuitias pec-
 catorum multas . Idem psal . 33 . Non est inopia timentibu-
 Deum . Diuites egucrunt & esurierunt , inquirentes autem
 Dominum non minuentur omni bono : Psal . 48 . Qui confi-
 dunt in uirtute sua : & in multitudine diuitiarum suarum glo-
 riantur . Relinquent alienis diuitias suas : & sepulchra eor-
 rum domus illorum in æternum . Psal . 61 . Rapinas nolite
 concupiscere : & diuitiæ si affluant , nolite cor apponere . Idem
 Psal . 21 . Edent pauperes & saturabuntur : & laudabunt . Do-
 minum , qui requirunt eum . uiuent corda eorum in seculū seculi .

Sal. Prouer. 10. Si *bs*tantia diuitis urbs fortitudinis eius: pauor *S*alomon.
 pauperis egestas eius. Benedictio Dei diuites facit: nec sociabi-
 tur eis afflictio. Ibi. 11. Non proderunt diuitiæ in die ultionis:
 iustitia autem liberabit à morte. Qui cōfidit in diuitijs suis cor-
 ruet: iusti autem quasi uires folium germinabunt. Ibi. 15. Me-
 lius est parum cum timore Domini quàm thesauri magni & in-
 satiabile. Omnes dies pauperis mali: secura mens quasi iuge cō-
 iuiuium. Ibi. 14. Etiam proximo suo pauper odiosus est, amici ue-
 rò diuitum multi. Qui calumniatur pauperem exprobat factō-
 ri eius: honorat autem eum, qui miseretur pauperis. Ibi. 17.
 Qui despicit pauperem exprobat factōri eius; & qui in ruina
 alterius lætatur, non erit impunitus. Ibi. 18. Cum obsecrationi-
 bus loquitur pauper: & diues effabitur rigidè. Ibi. 19. Diuitiæ
 addunt amicos plurimos, à paupere autem & hi, quos habuit,
 separantur. Ibi. 22. Melius est nomē bonū, q̄ diuitiæ multæ, sū-
 per argentum enim & aurū gratia bona. Diues et pauper obuia
 uerūt sibi: utriusq; operator est Dñs. Diues pauperibus iperat,
 et q̄ accipit mutū, seruus est scenerātis. Ecclesiastes. 5. Auarus
 nō iplebitur pecunia; et q̄ amat diuitias, fructū nō capiet ex eis.
 Ex hac ergo uanitas, ubi multæ sunt opes: et qd̄ prodest possessō-
 ri? nisi quod cernit diuitias oculis suis. Ibi. 9. Sapientia pauperis
 contēpta est, q̄ uerba eius nō sūt audita. Ibi. 10. Pecuniæ obediūt
 omnia. Sapientia. 4. Potētes potētia tormēta patiētur: fortioribus
 aut fortior instabit cruciatio. Prou, cap. 17. Quid prodest stulto ha-
 bere diuitias, cum sapientiā emere nō possit? Ecclesiastic. 5. No-
 li anxius esse ī diuitijs. nihil. n. sūt, nec proderūt tibi ī die obdu-
 rāōis. et uin dēt. e. bi. 70. Qui gloriatur ī substantia, paupertatē ue-
 reatur. Ibi. 11. Fili ne ī multis sint actus tui: et si diues fueris, nō
 eris īmunis à delicto. Bona et mala uita, mors et paupertas à Deo

sūt. Ibi. 13. Bona est substantia, cui non est peccatū in conscientia : & nequissima paupertas in ore impij. Ibi. 18. Memento paupertatis in tempore abundantiae, & necessitatem paupertatis in die diuitiarum. Ibi. 26. Diuitibus & pauperibus cor bonum : & in omni tempore uultus eorum hilaris. Ibi. 27. Propter inopiam multi deliquerunt, et qui querit locupletari, auertit oculum suum. Ibi. 31. Multi dati sunt in auri casus, & facta est in specie ipsius perditio eorum. Beatus diues, qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecunia & thesauris. Quis est hic, et laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in uita sua. Aug. de uerbis Domini. Hi sunt pauperes spiritu, qui quando faciunt aliquid boni Deum laudant; quando aliquid mali, se accusant. Fecundus est ager pauperum, cito reddit donantibus fructum. Via caeli est pauper, per quam uenitur ad patrem; incipe erogare, si non uis errare. Ibi. Sermone 12. Quid prodest arca plena bonis, si inanis sit conscientia? Quid prodest ei quod habet, si eum, qui omnia dedit, non habet? Plus est pauperi uidere caelum stellarum, quam diuiti te etuminauratum. Aurum amplius cruciat, apud quem largius fuerit. Idem super Matth. Veræ illæ diuitiae sunt, quas cum habuerimus perdere non possumus. In Serm. 29. Difficile ergo est ut non sit superbus, qui diues est. Tolle superbiam, diuitiae non nocebunt. Hieron. super illud. Lucae. 16. Non potestis Deo seruire & Mamm. Qui diuitiarum seruus est, diuitias custodit ut seruus: qui autem seruitutis discussit iugum, distribuit eas ut dominus. Idem in quadam epist. Ob hoc maxime amanda est paupertas, quia à quo amaris, ostendit. quippe non habet adulationem comitem sibi parcentem, fortunam hominis, & non personam amantem. Idem. Non est laus pos

August.

Hieronym.

fidere diuitias; sed pro proximo eas contemnere. Sufficit autem nobis de presentibus huius seculi angustijs cogitare.

Ambr. de Caym & Abel. Esto pauper spiritu, & eris diues qualicumq; censu. Quia non in abundantia diuitiarum uita est hominis, sed in uirtute & fide. Istæ diuitie te uerum diuitem faciunt, si sis in Deum diues. Idem super Beati immaculat.

Ambrosius.

Istæ diuitie iniuste dicuntur, non quia aurum & argentum iniustum sit, sed quia iniustum est eas putare diuitias, quæ non auferunt egestatem auaritiæ. Idem de Offi. Cæterum ita incubuerunt mores hominum in adunatione diuitiarum, ut nemo nisi diues honore putetur dignus. Idem in Hexamer. Audi. omnes nascimur & morimur nudi: nulla ergo distinctio est inter cadauera mortuorum, nisi fortè quia grauius foetent corpora diuitum, distenta luxuria. Greg. in homil. super illud Exyt, qui

feminat. Solæ diuitie ueræ sunt, quæ nos diuites uirtutibus efficiunt. si ergo fratres diuites esse cupitis, ueras diuitias amate. Si culmen ueri honoris quæritis, ad cæleste regnum tendite: Si gloriam dignitatum diligitis, in illa superna angelorum curia ascribi festinate. Terre uic pulchritudo confunditur, dum celsitudo cælestis aperitur. Idem in hom. Terrena substantia æternæ felicitati comparata, pondus est, non subsidium. Temporalis uita æternæ uitæ comparata, mors est potius dicenda, quàm uita. Idem in ho. Homo quidam erat diues. Cùm quosdam pauperes aliquare prehensibilia perpetrare conspiceris, nolite despicere, quia fortasse quos superfluitas tenuissimæ prauitatis inquinat, caminus paupertatis curat. Isidor. de Summo

Gregorius

bono lib. 3. cap. 66. Sæpe diuites in hac fallaci uita dum de potentie gloria, uel rerum abundantia gestiunt, ab his repente hora, qua nesciunt improviso exitu rapiuntur; atq; absorbente

Isidorus.

profundo cruciandi æternis gehennæ incendijs deputantur. Ibi. cap. 63. Quomodo erit diues quietus, quem suis stimulis res ipse ne carcant, semper faciunt inquietum? Et ideo elegit cupiditas inquietum esse & timidum diuitem, quàm securum paucosumptu contentum esse & pauperem. Quosdam superbos diuites copia rerum facit elatos. Non sunt opes in uitio, sed uoluntas. Nam crimen in rebus non est, sed in usu agentis. Bonis benè utuntur, qui diuitijs sibi concessis in rebus salutaribus perfruuntur. Bonis malè utuntur, qui aut iustè pro temporali lucro iudicant; aut aliquid boni pro uanæ gloriæ appetitu faciunt. Malis malè utuntur, qui noxias cogitationes operibus prauis perficiunt. Malis benè utuntur, qui luxuriam carnis coniugali honestate restringunt. Sicut ergo malo benè uti bonum est, sic bono benè uti, melius est. Et sicut bono malè uti malum est, sic malo malè uti pessimum est. Ibi. 64. Grauius ergo delinquant, qui diuitijs à Deo concessis non rebus salutaribus, sed in usibus seculi prauis utuntur. Nesciunt enim impartire pauperibus, & oppressis subuenire despicunt. Mundi lucra tantò maiora supplicia dabunt in futurum, quantò & ipsa maiora sunt. Patrimonium retentum perit, manet autem erogatum. Diu enim cum rebus nostris durare non possumus; quia aut nos illas moriendo deserimus, aut illæ nos uiuentes deserunt. Idem. Valde rarum est, ut qui diuitias possident, ad requiem tendant.

De Muneribus. Cap. LXIII.

Quam grauius peccet qui munera siue dona in iudicando suscipiunt, et quas penas luere debeant, hi, et qui similiter personas accipiunt, plures hic traduntur auctoritates.

Ominus dicit in Deuteronom. cap. 16. Non accipies personam, nec munera: quia munera excœcant oculos sapientum, & mutant uerba iustorum. Ibi. 10. Deus magnus & potens terribilis, personam non accipit nec munera.

Deuteronom.

Exodi. 23. Nec accipies munera, quæ etiam excœcant prudentes & subuertunt uerba iustorum. Iob. 15. Ignis deuorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt. Esaiæ. 1. Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Ibi. 33. Quis poterit habitare cum igne deuorante: aut quis habitabit ex uobis cum ardoribus sempiternis? Qui ambulat in iustitijs, & loquitur ueritatem; qui projicit auaritiam ex culumnia, & excutit manus suas ab omni munere. Psal. Dauid. 14. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui iurat proximo suo, & non decipit: Qui pecuniã suã nõ dedit ad usurã, et munera super innocentẽ nõ accepit. Salo. Prou. 15. Conturbat domũ suã, q̄ sc̄ctatur auaritiã, Qui aut̄ odit munera uiuet. Ibi. 17. Munera de sinu impius accipit, ut peruertat semitas iudicij. Ibi. 21. Munus absconditũ extinguit iras; et donũ in sinu indignationẽ maximã. Ibi. 22. Virtutiã et honorẽ aegret, q̄ dat munera: animã aut̄ aufert accipientiũ. Ecclesiastic. 29. Donec accipiũt obsculãtur manus dantis; & in promissionibus humiliãt uocẽ suã; et in tẽpore redditionis postulãt tẽpus. Ibi. 40. Omne munus et iniquitas delebitur, et fides in seculũ stabit. Ibi. 41. Cũ dederis, nõ impropere. Ibi. 42. Datũ uerò et acceptum omne describe. Vbi manus multæ sunt, claudẽ. et quæcũq; trades munera, appẽde. Aug. Adulteratur frequẽter, quod nõ ex uolũtate datur. Quod. n. ex propria paratur uolũtate, cũ oĩ maturitate donatur. Hiero. ad Marcell.

Exodus.

Iob.

Esaiæ.

Dauid.

Salomon.

August.

Hieron.

Nunquam petentes, raro accipiamus rogati. Nescio quomodo
 etiam ipse, qui deprecatur, ut tribuat, quum acceptoris, uiliorem
 te iudicat. et mirum immodum si eum rogantem contempseris,
 plus te post ueneratur. **Ambrosius** in epist. ad Corinth. 1. Libertatem
 arguendi amittit & peccat, qui ab eo accipit, qui ideo dat,
 ne corrigatur. **Gregorius** in tractat. de Euang. Cum uirum iustum
 propheta describeret, ait. Beatus, qui excutit manus suas ab omni
 munere. Non dixit solum à munere, sed ab omni munere: quia aliud est munus ab obsequio, aliud à manu, aliud à lingua; Munus ab obsequio, est seruitus indebitè impensa: munus à manu, pecunia est: munus à lingua furor. Qui ergo sacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in diuinis rebus non solum nullam pecuniam, sed etiam nullam humana gloriam requirit. Non propterea debemus recusare uitæ illius munus, quod dedit nobis Deus. Si bona data reciamus, contumeliosi sumus; Quanto magis illud seruare debemus, quod à Deo nostro conspiciamus exhiberi? **Idem lib. 19. moral.** Ante Dei oculos nunquam est uacua manus à munere si arca cordis plena sit bona uoluntate. In lib. 22. moral. Non Abel ex muneribus, sed ex Abel munera oblata placuerunt. **Isidorus** de Summo bono lib. 3. cap. 18. Acceptio muneris præuaticatio est ueritatis. Tres autem sunt munerum acceptiones, quibus contra iustitiam humana uanitas militat: idest fauor amicitiarum, adulatio laudis, & corporalis acceptio muneris. Facilius autem peruertitur animus rei corporeæ munere, quàm gratiæ laudisq; fauore. Diues muneribus cito corrumpit iudicem: pauper autem dum non habet quod offerat, non solum audiri contemnitur, sed etiam contra ueritatem opprimitur.

De Decimis,

De Decimis, & primitiis. Cap. LXV.

Decima est omnium bonorum iuste quaesitorum pars Deo debita. Quidam sic distinguunt primitias à decima, quòd primitiae sint frugum, aliorum uerò decima, de quibus uariè hic ponuntur auctoritates.

Ominus dicit Exodi. 22. Decimas, & primitias tuas non tardabis offerre: primogenitum filiorum tuorum dabis mihi. Ibi. 23. & 34.

Exodus.

Primitias frugum terræ deferes in domum Domini Dei tui. Leuitic. 27. Omnes decimæ ter-

Leuiticus.

Numeri.

ra, siue de pomis arborum, siue de frugibus dñi sunt. Numeri 15. Separabitis primitias Dño de cibis uestris. Sicut de arcis primitias separebitis, ita et de pulmentis dabitis primitiua Do-

mino. Ibi. 18. Omnia quæ offertis ex decimis; & in donaria Domini separabitis optima, & electarunt cuncta. Deuter. 12,

Deuteronomi.

Venietis & offeretis holocausta & uictimas uestras, decimas & primitias manuum ueststrarum, & uota atq; donaria primogenita bouum & ouium, et comedetis in conspectu Domini Dei uestri. Ezechielis. 45. Cum cœperitis terram diuidere sortio,

Ezechiel.

separate primitias Dño. Ibi. 44. Et primitiua omniũ primogenitorũ et oĩa libamēta ex oibus, quæ offeruntur, sacerdotũ erũt

Malachias.

Malach. 3. Inferte omnem decimam in horreum meum, ut sit cibus in domo mea, & probate me super hoc dicit Dominus.

Paulus.

Paul. Apost. ad Hebr. 7. De filijs Leui sacerdotium accipientes mandatum; habent decimas sumere à populo secundum legem, idest à fratribus suis. Idem. 2. ad Corinth. 9. Hilarem datorem diligit Deus. Salom. prouer, 3. Honora Deum de tuã

Salomon.

substantia, & de primitiis omnium frugum tuarum da pauperibus, & implebuntur horrea tua saturitate, & uino torcularia redundabunt. Ecclesiastic. 7. Honorifica sacerdotes, & pro purgate cum brachijs. Da illis partem sicut mandatum est tibi primitiarum & purgationis. Datum brachiorum tuorum, & sacrificium sanctificationis offeres Domino: initia sanctorum & pauperi porrige manum tuam, ut perficiatur propitias tuo & benedictio tua. Ibi. 35. Bono animo gloriam redde Deo, & non minuas primitias manuum tuarum. In omni dato hilarum fac uultum tuum: & in exultatione sanctifica decimas tuas. Da altissimo secundum donatum eius: & in bono oculo ad inuentionem facito manuum tuarum: quoniam dominus retribuens est: & septies tantum reddet tibi. August. de Doctrina Christian. & ponitur 16. q. 1. Hæc est Domini consuetudo iustissima, ut si tu illi decimam reuocaberis: id est demonibus, quæ est decima pars angelorum, associaberis. Dabis, inquit, impio militi, quod non uis dare sacerdoti. Si decimam dederis, non solum abundantiam fructum recipies, sed etiam sanitatem animæ & corporis consequeris, quia decimas dando, & terrena & cælestia possis præmia promereri. Vnde qui decimas dare nolunt, res alienas inuadunt: & Dominus qui dignatus est totum donare, decimas à nobis dignatus est recipere, non sibi, sed nobis sine dubio profuturas. Si tardius dare peccatum est, quanto peius erit non dedisse? De militia, de negotio, de artificio redde decimas. Benefacere Deus paratus est, sed hominum malitia prohibetur. Decimæ enim ex debito requiruntur, et qui eas dare noluerit, res alienas inuasit. Et quanti pauperes in locis suis ubi ipse habitat, illo decimas non dante, fame mortui sunt, tantorum homicidiorum reu-

August.

ante aeterni iudicis tribunal apparebit, qui rem à Deo pauperibus delegatam suis usibus reseruauit. Qui ergo sibi aut praemium comparare, aut peccatorum desiderat indulgentiam promereri, reddat decimas, & de nouem partibus studeat eleemosynam dare pauperibus. Hieron. super Malach. & ponitur. i. 6. q. i. Si quando fames & penuria rerum omnium egestas opprimit mundum, sciamus hoc ex ira Dei descendere, qui se in pauperibus, si non accipit eleemosynam, si auidari loquitur, ut suas possessiones possimus decimas & primitias interpretari. Ambros. in serm. 40. Quicumque recognouerit in se, quod fideliter non dederit decimas suas, modò emendet, quod minus fecit. Quid est fideliter dare decimas, nisi ut peius nec minus aliqui offerat grano aut de uino fructibus arborum atq; pecoribus, aut de horto, aut de negotio, aut de ipsa uenatione sua: Grego. in Registro. Presbyter si per peccatum euniam ecclesiam obtinuerit, non solum ecclesia priuetur, sed etiam sacerdotij honore spoliatur. Quia altare & decimas est spiritum sanctum emere uel uendere, symoniacam heresim nullus fidelium ignorat. Basil. Ex nouem partibus quicquid exempto rationabili uictu et uestitu supersuerit, non in luxuria, nec in lucrum seculi reseruetur, sed in thesauris caelestibus per eleemosynam reponatur. Quicquid enim Deus nobis dederit plus opus est, non nobis specialiter dedit, sed per nos alijs erogandum transmisit.

Hieronymus

Ambrosius

Gregorius

Basilius

De Sapientia. Cap. LXVI.

Est autem sapientia multarum & mirabilium rerum scientia. Vel sapientia, qua formaliter sapientes sumus, est quaedam participatio diuinae sapientiae quam à Deo postulare debemus. Sapientiam autem huius mundi stultam fecit Deus.

Vt hanc ergo, quæ terrena & stultitia est, fugiamus: illam uerò, quæ de sursum est, quæ pudica est, pacifica, modesta, &c. amplectamur, abundanter in hoc cap. citantur auctoritates.

Matheus.

Omnino dicit in Euangelio Matth. 10. Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Ibi. 11. Iustificata est sapientia à filijs suis. Luca. 16. Filij huius seculi prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt. Ibi.

Lucas.

Iacobus.

21. Ego dabo uobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes aduersarij uestri. Iacob. 1. Si quis uestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non impropert, & dabitur ei. Postulet autem in fide nihil hæsitans. Ibi. 3. Non est ista sapientia descendens à patre luminum, sed terrena. Quæ autem de sursum est, de sapientia, primum quidem pudica est, de inde pacifica, modesta. suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, iudicans sine simulatione. 2. Petri. 1.

Petrus

Vos autem curam omnem subinferentes ministrare in fide uestra uirtutè, in uirtute autem scientiam, in scientia abstinentiam, in abstinentia patientiam, in patientia, pietatem, in pietate amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem. 1. Ibi. 4.

Paulus.

Estote prudentes et uigilate in orationibus. Paul. ad Rom. 12. Nolite plus sapere, quàm oportet sapere: sed sapere ad sobrietatem. Id ipsum inuicem sentientes. Non alta sapientes, sed humilibus consentientes. Nolite esse prudentes apud uosmet ipsos, nulli malum pro malo reddentes. 1. ad Corinth. 1. Non ne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi? Nam

quia in Dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam
 Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere
 credentes. Ibi. 3. Si quis uidetur inter uos sapiens esse in hoc
 seculo, stultus fiat ut sit sapiens. Sapientia enim huius mundi
 stultitia est apud Deum. Idem ad Roman. 8. Sapientia carnis
 inimica est Deo. Qui ergo secundum carnem sunt, quæ carnis
 sunt sapiunt; qui uerò secundum spiritum, quæ sunt spiritus
 sentiunt. Nam prudentia carnis mors est: prudentia autem
 spiritus, uita & pax. Ad Coloffen. 4. In sapientia ambula
 te ad eos, qui foris sunt, tempus redimentes. Sermo uester
 semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oportet
 at uos unicuique respondere. Iob. 12. In antiquis est sapientia, ^{Iob}
 & in multo tempore prudentia. Ibi. 28. Sapientia uerò ubi in
 uenitur, & quis est locus intelligentiæ? Nescit homo pretium
 eius, nec inuenitur in terra suauiter uiuentium. Abyssus dicit
 non est in me, & mare loquitur non est mecum. Ibi. 32. Spera
 bam enim quòd ætas prolixior loqueretur, & annorum multitu
 do doceret sapientiam, sed ut uideo spiritus est in hominibus,
 & inspiratio omnipotentis dat intelligentiam. Non longæui sa
 pientes, nec senes intelligunt iudicium. Ibi. 29. Nunquid per
 sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad
 austrum? Nunquid eleuabitur aquila & in arduis ponet nidum
 suum? In petris manet, in præruptis silicibus commoratur, atque
 in iaccessis rupibus. Esaiæ. 29. Peribit sapientia à sapientibus, ^{Esaiæ.}
 eius; & intellectus prudentiũ eius abscondetur. Ibi. 33. Diui
 tiæ salutis sapietia et scientia: timor Dñi ipse est thesaurus eius.
 Hierem. 9. Non gloriatur sapiens in sapientia sua, nec fortis ^{Hieremias.}
 in fortitudine sua, nec diues in diuitijs suis; sed in hoc gloriatur
 qui gloriatur scire & nosse me, quia ego sum dominus,

Baruch

qui facio misericordiam & iustitiam in terra. Baruch. 3. Descende ubi sit prudentia, ubi sit uirtus, ubi sit intellectus, ut scias simul ubi sit longiturnitas uitæ & uictus: ubi sit lumen oculorum & pax. Quis inueniet locum eius? & quis intrauit in thesauros eius?

Daniel.

Daniel, 2. Sapientia & fortitudo Dei sunt, & ipse mutat tempora et ætates. Transfert regna atque constituit: dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam. Psal. 48. Os meum loquatur sapientiam, & meditatio cordis mei prudentiam. Idem Psal. 119. Initium sapientiæ timor Domini, Intellectus bonus omnibus facientibus eum.

Dauid

Salomon. Prouer. 1. Principium sapientiæ timor Domini. Sapientiam atque doctrinam stulti despicunt. Ibi. 2. Audiatur sapientiam auris tua, & inclina cor tuum ad cognoscendam prudentiam. Si sapientiam inuocaueris & inclinaueris cor tuum: prudentiæ; Si quaesieris eam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis illam: tunc intelliges timorem Domini, & scientiam Dei inuenies. Quia Dominus dat sapientiam: & ex ore eius prudentia & scientia. Si intrauerit sapientia cor tuum, & scientia animæ tuæ placuerit, consilium custodiet te, & prudentia seruabit te; ut eruaris a uia mala & ab homine, qui peruersa loquitur. Ibi. 3. Beatus homo, qui inuenit sapientiam; & qui affluit prudentia. Melior est acquisitio eius negotiatione auri & argenti, primi & purissimi fructus eius. Pretiosior est cunctis opibus sapientia, & omnia, quæ desiderantur, huic non ualent comparari. Longitudo dierum in dextera eius; & in sinistra illius diuitiæ & gloria. Ibi. 4. Posside sapientiam, posside prudentiam. Ne dimittas eam, & custodiet te: dilige eam, & conseruabit te. Arripe illam, & exaltabit te: & glorificaberis ab ea, cum eam fueris amplexatus.

Salomon.

Dabit capiti tuo augmenta gratiarum, & corona inclinata proteget te. Ibi. 7. Dic sapientiæ, soror mea es, & prudentiam uoca amicam tuam. Ibi. 8. Melior est sapientiã cunctis opibus pretiosissimis: & omne desiderabile ei non potest comparari. Ibi. 10. Filius sapiens lætificat patrem; filius uero stultus mœstus est matris: In labijs sapientis inuenitur sapientia; uirga in dorso eius; qui indiget corde. Sapientes abscondunt scientiam, os autem stulti confusum proximum est. Ibi. 13. Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur. Ibi. 14. Sapiens timet, & declinat à malo: stultus transilit & confidit. Corona sapientum diuitiæ eorum, & imprudentia stultorum fatuitas: In corde prudentis requiescit sapientiã, & in dotos quosq; ueniet. Ibi. 15. Labi sapientum disseminabunt scientiam; cor stultorum simile erit: Ibi. 16. Posside sapientiã, quia auro melior est; & acquire prudentiam, quia pretiosior est argento. Qui sapiens est corde, appellabitur prudens; & qui dulcis eloquio maiora reperiet. Cor sapientis erudiet os eius; & labijs illius addet gratiã. Ibi. 17. In facie prudentis luccet sapientiã; oculi stultorum in fimbis terræ. Ibi. 20. Bonũ est aurũ & multitudo gemarũ, uas autẽ pretiosum labia sapientum. Ibi. 24. Vir sapiens, uir fortis: & uir doctus robustus et ualidus est. Ibi. 27. Studet sapientiæ filium, et lætifica cor meũ, ut possis exprobatũ respondere sermonem.

Ecclesiastes. I. In multa sapientiã multa est indignatio: et q; addit scientiã, addit et laborẽ. Ibi. 7. Neq; plus sapias, q; necesse est, ne forte obstupescas. Sapientiã confortauit sapientiẽ super decẽ principis ciuitatis. Ibi. 9. Verba sapientiuũ audiuntur in silentio plusquam clamor principis inter stultos. Melior est sapientiã, q; arma bellica: & qui in uno peccauerit, multa bona perdet. Sapientiã.

In maliuolam animam non introibit sapientia: nec habitabit in corpore subdito peccatis. Ibi. 3. Sapientiam & disciplinam qui abijcit, infœlix est, & uacua est spes illorum: & labores sine fructu, & inhabitabilia opera eorum. Ibi. 6. Melior est sapientia, quàm uires: & uir prudens, quàm fortis. Clara est, et nunquàm marcescit sapientia, & facîle uidetur ab his, qui diligunt eam, & inuenitur ab his, qui quærent illam. Ibi. 8. Et si diuitiæ appetuntur in uita, quid sapientia locupletius, quæ operatur omnia? Ecclesiastic. 1. Omnis sapientia à Domino Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante æuum. Fons sapientiæ uerbum Dei in excelsis: & ingressus illius mandata æterna, Dilectio Dei honorabilis sapientia. Plenitudo enim sapientiæ timere Deum est. In thesauris sapientiæ intellectus & scientiæ religiositas: Execratio autem peccatoribus sapientia. Ibi. 3. Cor sapientis intelligitur in sapientia: & auris bona audiet cum omni concupiscentia sapientiam. Sapiens eos & intelligibile abstinebit se à peccatis; & in operibus iustitiæ successus habebit. Ibi. 4. Sapientia filijs suis uitam inspirat, & suscipit exquirentes se. Qui sapientiam diligit, diligit uitam; & qui uigilauerit ad illam complectetur placorem eius. In lingua sapientia dignoscitur, & sensus & scientia & doctrina in uerbo sensati. Ibi. 5. Aspera est nimium sapientia in doctis hominibus, & non permanebit in illa excors. Decor uitæ est in sapientia, & uincula illius salutaria. Si inclinaueris aurem tuam, excipies doctrinam: & si dilexeris audire, sapiens eris. Ibi. 11. Sapientia humiliati exaltabit caput illius; & in medio magnatarum confedere illum faciet. Ibi. 14. Beatus uir, qui in sapientia sua meditabitur, & in sensu suo cogitabit circumspectionem Dei. Ibi. 20. Sapiens in uerbis producet se ipsum; & homo prudens

dens placebit magnatis . Sapiencia absconsa & thesaurus in-
 uisus : quæ utilitas in utrisq; ? Melior est qui cœlat insipientiam
 suam , quàm homo , qui abscondit sapienciam suam . Ibi . 27 .
 Homo sensatus in sapientia manet sicut sol . nam stultus sicut lu-
 na mutatur . Ibi . 27 . Vir sapiens implebitur benedictionibus ; et
 uidentes illum laudabunt . Sapiens in populo hæreditabit hono-
 rem , & nomen illius erit uiuens in æternum . Ibi . 3° . Sapienciã
 scribe in tempore uacuitatis : & qui minoratur actu percipiet
 eam . Ibi . 40 . Vinum & musical etificant cor , & super utraq;
 dilectio sapientie . Ibi . 21 . Ornamentum aurcum prudenti do-
 ctina , & quasi brachiale in brachio dextro . August . de libero
 arbitrio . Non aliam putes esse sapienciam nisi ueritatem , in qua
 tenetur & cernitur summum bonum . nullo loco est , nusquam
 deest . foris admonet , intus docet , dementes in se omnes in me-
 lus commutat , à nullo in deterius commutatur . nullus de illa ius-
 dicat , nullus sine illa bene iudicat . Idem super psal . 70 . Hæc est
 tota scientia magna hominis , scire quòd ipse nihil est per se . &
 quoniam quicquid est , ex Deo est , & propter Deum est . Idem .
 Sapientes ut stelle fulgebunt : & qui alios erudire poterit , in
 æterna refulgebit claritate . Nutri animam tuam lectionibus diui-
 nis : parabunt enim tibi mensam spiritualem . Sapientes mundi
 ideo scripturas sacras despiciunt , quia eas non ex maiestate sen-
 suum , sed ex uerborum iudicant utilitate . Idem de Ciuit . Dei .
 27 . q . 3 . Qui sine saluatore salutem uult habere , & sine uera sa-
 pientia astimat se prudentem fieri posse , non sanus sed æger ,
 non prudens sed stultus , in ægritudine assidua laborabit , & in
 ciuitate noxia stultus & demens permanebit . Hieron . contra
 Iouinianum . Sapiens nunquam solus esse potest . Habet secum
 oēs qui sunt et fuerunt boni , et animum liberum , & quodcumq;

August.

Hieronymus.

vult, transfert. & quod corpore non potest, cogitatione com-
plectitur; & ubi hominum inopia fuerit, loquitur cum Deo.
Idem super illud Prouer. 4. Nam & ego filius fui patris
mei tenet. Nihil magis ad spem percipiendæ sapientiæ men-
tes erigit, quam quum eos, quos in sapientia clarescere mi-
ramur, aliquando paruulos & indoctos fuisse meminimus.

Ambrosius. Ambros. in epist. ad Constan. epist. 39. Sapienti nihil
alienum, nisi quod uirtuti incongruum. quocunq; accesserit,
sua omnia, totus ei mundus possessio est: quoniam toto eo quæ
si suo utitur. Vbicunq; accesserit sapiens, ubiq; ciuis est,
ubiq; sua intelligitur. nusquam se peregrinum, nusquam hos-
pitium se iudicat. Gregor. in mor. lib. 9. Ad ueram sa-
pientiam peruenire non possunt, qui falsæ suæ sapientiæ fi-
ducia decipiuntur. Idem in moral. Vera scientia afficit,
non extollit, nec superbientes quos impleuerit sed lamentan-
tes facit. qua quisque cum repletus fuerit, priori loco se sci-
re adpetit, & iam sui conscius, tantò per illam robustius sapit,
quantò se infirmum in illa uerius recognoscit. Idem. Sapientia
uera est timere Deum, abnegare se ipsum à malo. Prima sapien-
tia est uitare malum. Secunda facere bonum. Quisquis ergo
uult audita intelligere, festinet ea, quæ iam potuit intelligere,
opere adimplere. Scire autem Deum approbare est; nescire
uerò reprobare. Idem lib. 10. moral. exponens illud Iob. 12.
Deridetur iusti simplicitas. Iustorum sapientia est, nil per osten-
tationem fingere, sed sensum uerbis aperire: uera ut sunt di-
ligere, falsa deuitare, bona gratis exhibere, mala libentius to-
lerare, quàm facere, nullam iniuriæ ultionem quærere, pro ue-
ritate contumeliam lucrum putare. Sed hæc iustorum simplici-
tas deridetur; quia & à mundi sapientibus puritas uirtutis fas-

tuitas creditur. *Isidor. de Summo bono lib. 2. cap. 1. Omnis qui Isidorus.*
 secundum Deum sapiens est, beatus est. Beata a uita cognitio
 diuinitatis est. Cognitio diuinitatis uirtus boni operis est. Vir
 tus boni operis fructus æternitatis est. Nullus autem magis sa
 piens, quam quem docuerit Deus. Excelsa est rebus omnibus
 sapientia: nec esse potest ulla iustitia sine prudentia. Qui se
 cundum seculum sapiens est, secundum Deum stultus est. Pri
 mum sapientiæ studium est quærerere Deum; de inde honesta
 tem uitæ cum innocentia opere. Nullus sapientiam Dei plene
 recipit, nisi qui se ab omni abstrahere actionum cura contendit.
 Tunc autem Deum rectè cognoscimus, quando cum perfectè
 scire non denegamus. Nullus autem in culpa maior est, quam
 qui Deum nescit: Ea tamen, quæ supra hominis intelligentiam
 sunt, scrutanda non sunt. Omnis sapientia ex scientia, &
 opinione consistit: melior est autem ex scientia ueniens, quam
 ex opinione sententia. Nam illa uera est; ista dubia. Sim
 plicitatem cum ignorantia stultitiam uocamus; Simplicitatem
 uero cum prudentia sapientiam. Vtile est multa scire, & be
 ne uiuere. Quod si utrunq; non ualemus; melius est, ut bene
 uiuendi studium quam multa sciendi sequamur. Non enim per
 tinet ad beatitudinem consequendam scientia rerum; sed bea
 tè uiuere. Multi enim sunt, qui Deum per scientiam nos
 uerunt, qui tamen per actionem non sunt uenerati: & ideo cum
 etanter diuino iudicio puniendi sunt. Idem. Nihil sapientia me
 lius, nihil prudentia dulcius, nihil scientia suauius. Sapientia
 dando largior fit, retinendo minoratur. Largiendo redundan
 tior fit scientia: & dum confertur plus abundat. *Cyprianus. Cyprianus.*
 Quis enim sapiens esse potest, qui nec sapientiam nec patient
 iam Dei habet? Sapiens ille est qui mitis est, & humilis.

STultitia est in factis per ignorantiam recti & boni erratio. Stultitia importat hebetudinem sensus spiritualis : fatuitas autem totalem priuationem eius. ideo prima contrariè opponitur sapientiæ , & secunda uerò priuatiuè . De Stultitia ergo ipsa, quam omnino fugere & uitare debemus, plures in hoc cap. citantur auctoritates : & etiã de illis , quæ cum mundi stulta essent , elegit Dominus, prima ad Corinth. primo.

Matheus .

Paulus

Dominus dixit in Euangelio Matth. 7. Omnis, qui audit uerba & non facit ea, similis est uiro stulto. 1. Paul. ad Corinth. 1. Quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confunderet sapientes. Ibi. 3. Quicumq; uideatur sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, ut sit sapiens. Sapientia enim huius mundi stultitia est apud Deum. 2. Ad Corinth. 11. Sustinetis libenter & insipientes, cum sitis ipsi sapientes. Ad Ephes. 5. Vide te quomodo cautè ambuletis non quasi insipientes sed ut sapientes redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit uoluntas Dei. Esaie. 32. Non uocabitur ultra is, qui insipiens est princeps: neq; fraudulentus appellabitur maior. Stultus enim fatua loquetur; & cor eius faciet iniquitatem, ut perficiat simulationem, & loquatur ad Dominum fraudulenter, & uacuum faciet animam esurientis, & potum sitienti auferet. Iob. 5. Virum stultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia. Ego uidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Longè fiet sicut filij eius à salute & conteretur in porta, &

Basilus.

Iob .

non erit qui eripiat eum. *David Psal. 48.* cum uideritis sapien- *David,*
 tes morientes, simul inspicies & stultus peribunt, & relin-
 quent alienis diuitias suas. *psal. 91.* Vir insipiens non cognos-
 cet, & stultus non intelliget. *Ibi. 93.* Intelligite insipientes in
 populo, & stulti aliquando sapite. *Salom. prouer. 1.* Stulti ea,
 quæ sibi sunt noxia cupient, & imprudentes odibunt scientiã. *Salomon.*
Ibi. 3. Gloriam sapiens possidebit, stultorum exultatio ignomi-
 nio. *Ibi. 10.* Filius sapiens lætificat patrem, filius uerò stultus mœ-
 stitia est matris. Sapientes abscondunt scientiam, os autem stul-
 ti confusio proximum est. Stultus cæditur labijs. *Ibi. 11.* Qui
 stultus est, seruiet sapienti. *Ibi. 12.* Homo uersutus cœlat scien-
 tiam, & cor insipientium prouocabit stultitiam. *Ibi. 13.* Astus-
 tus omnia agit cum consilio, qui autem fatuus est, aperit stultitiam
 suam. *Ibi. 15.* Cor sapientis quæret doctrinam, & os stul-
 torum pascitur imperitia. Stultitia gaudium stulto, & uir pru-
 dens dirigit gressus suos. *Ibi. 17.* Non decent stultum uerba
 composita; nec principem labium mentiens. Expedi magis ur-
 sæ occurrere raptis fœtibus, quàm fatuo confidenti sibi in stul-
 titia sua. Quid prodest stulto habere diuitias, cum sapientiam
 emere non possit? Stultus homo plaudet manibus cum spon-
 derit pro amico suo. Stultus si tacuerit sapiens reputabitur.
Ibi. 19. Stultitia hominis supplantat gressus eius, et contra Deũ
 feruet animo, *Ibi. 26.* Ne respondeas stulto iuxta stultitiã suã,
 ne sibi sapiens esse uideatur. sicut frustra habet claudus tibias
 pulchras, sic indecens in ore stultorum parabola. Sicut qui mit-
 tit lapidem in aceruum mercurij, ita qui tribuit insipienti hono-
 rem. *Ecclesiastes. 1.* Stultorum infinitus est numerus. *Ibi. 2.*
 Stultus in tenebris ambulat. *Ibi. 4.* Stultus complicat manus
 suas in uia, & comedit carnes dicens, Melior est pugillus cum

requie, quàm plena utraq; manus cum labore & afflictione mi-
mi. Ibi. 10. Stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes
stultos æstimat. Verba oris sapientis gratia; & labia insipi-
entis præcipitabunt eum. Initium uerborum eius stultitia, &
nouissimum oris illius error pessimus. Ecclesiastici. 15. Ho-
mines stulti non apprehendent sapientiam; & homines sensa-
ti obuiant illi. Homines stulti non uidebunt eam; longè enim
abest à superbia & dolo. Ibi. 20. Datus insipientis non erit
utilis tibi; oculi enim illius septemplexes sunt. Exigua dabit
& multa improperabit. Apertio oris eius inflammatio est.
Fatuo non erit amicus, & non erit gratia in bonis illius. Qui
enim edunt panem fatui falsæ linguæ sunt. Ex ore fatui re-
probabitur parabola; non enim dicit eam in tempore suo. Ibi.
21. Cor fatui quasi uas confractum, & omnem sapientiam non
tenebit. Narratio fatui quasi sarcina in uia. Compedes in pedi-
bus stulto doctrina; & quasi uincula manuum super manum dexte-
ram. Fatuus in risu exaltat uocem suam; uir autem sapiens uix
tacitè ridebit. Labia imprudentium stulta narrabunt; uerba au-
tem prudentium statim ponderabuntur. Ibi. 22. Qui docet fa-
tuum, quasi qui conglutinat testam. Cùm dormiente loquitur qui
enarrat stulto sapientiam. Cum stulto ne multum loquaris, &
cum insensato ne abieris. Arenam, salem, & massam ferri. faci-
lius est ferre, quàm hominem imprudentem, fatuum, & impiu-
m. Ibi. 27. Stultus sicut luna mutatur. In medio insensatorum ser-
ua uerbum tempori: in medio autem cogitantium assiduus esto.
Ibi. 33. Præcordia fatui quasi rota carri, & quasi axis uersatilis
cogitatus stulti. Ibi. 41. Melior est homo, qui abscondit stultiti-
am suam, quàm qui abscondit sapientiam suam. August. de Vera
religione. Qui se diligit stultum, non proficiet ad sapientiam.

Idem in lib. de Natura & gratia . Non tibi deputabitur ad culpam , quod inuitus ignoras . Idem in lib . quest . & ponitur . 37 . cap . ult . Non omnis ignorans immunis est à pœna . Ille enim ignorans potest excusari à pœna , qui quod disceret , non inuenit . Illis autem ignosci non poterit , qui à quo discerent , habentes operam non dederunt . Hieron . Stultiloquium hominem & insipientem non decet esse Christianum . Decet enim sermonem eius sale esse conditum , ut gratiam ad audientes habeat . Quicquid enim amens loquitur , uociferatio & clamor est appellandum . Ambros . Rescindenda insipienti potestas est , non adijcienda libertas . Insipientis in libertate ruina uehementior est . Gregor . in mor . Stulti tantò intensius de alieno iudicant , quantò sua profundius ignorant . Tantoq; quisq; intus amplius stultior fiti , quantò conatur exterius sapiens uideri . Idem . Sicut nec auris escas , nec guttur herbas cognoscit ; ita nec stultus quisq; sententias sapientiæ intelligit . Fatuum uirum cum sapiente in prædicatione ne socius , ne forte is , qui rem implere non ualeat , illis , qui preualet , obsistat . Hilarius . Stultus iuxta infirmitates suas sentit , & iuxta imbecillitatem naturæ suæ sapit . Isidor . Nihil stultitia peius , nihil est insipientia deterius , nihil ignauia turpius . Ignorantia est uitiorum nutritrix . Ignorantia enim quid sit culpæ dignum non sentit . Insipiens assidue peccat . Indoctus enim facile decipitur , & in uitium dilabitur .

Hieronymus

Ambrosius .

Gregorius

Hilarius .

Isidorus .

De Medicis . Cap . LXVIII .

IN hoc cap . citantur auctoritates de Medicis , quibus nõ egent ualentes , sed malè se habentes , & de eorū disciplina tã corporali , q̃ spiritali , uisitatione , & modo gerendi & c .

Matheus
Lucas.

Salomon.

Ominus dicit in Euangelio Matth. 9. & Lu
ca. 5. Non est opus ualentibus medico; sed ma
le habentibus. Idem Matth. cap. 10. Infirmos
curate. Salom. Ecclesiastic. 7. Non desis plo
ranti bus in consolatione, nec te pigeat uisita

re infirmos. ex his enim in dilectione firmaberis. Ibi. 10. Lan
guor prolixior grauat medicum, Breuem autem languore præ
cidit medicus. Ibi. 18. Ante languorem adhibe medicinam,
& ante iudicium interroga te ipsum, & in conspectu Dei in
ueniens propitiationem. Ante languorem humiliare; & in tem
pore infirmitatis ostende conseruationem tuam. Ibi. 38. Hono
ra medicum propter necessitatem, etenim illum creauit altissiz
mus. A Deo est omnis medela; & à rege accipiet donationem.
Disciplina medici exaltabit caput illius, & in conspectu magna
torum collaudabitur. Altissimus creauit de terra medicinam,
& uir prudens non adhorrebit illam. Et dedit hominibus scien
tiam altissimus honorari in mirabilibus suis. In his curans mi
tigabit dolorem; & unguentarius faciet pigmenta suauitatis:
& non consumabuntur opera eius. Da locum medico; etenim
Dominus illum creauit; & non discedat à te: quia opera eius
sunt necessaria. Est enim tempus quando in manus illius inei
das. ipse autem Dominum deprecabitur, ut dirigat opus eius
in sanitatem. Qui delinquit in conspectu eius, qui fecit eum,
incidet in manus medici. August. in serm. quodam. Nouit me
dicus quid salutiferum, quidue contrarium petat ægrotus.

August.

Ægroti estis nolite ergo medico dictare, que medicamina ue
lit adponere. Hieron. super Hieremiam lib. 2. Omnis medi
cina habet ad tempus amaritudinem: sed postea fructus dolo
ris sanitate monstratur. Ambr. super Psal. 130. Contraria

Hieron.

Ambrosius

diuine

diuinæ conditioni præcepta medicinæ sunt: à ieiunio reuocant, lucubrare non sinunt, ab omni intentione meditationis abducunt. itaq; qui se medicis dederit, se ipsum sibi abnegat.

Gregor. in Pastor. Improbis & imperitus est medicus, qui alienum mederi adpetit, & ipse uulnus, quod patitur nescit.

Gregorius

Idem in homil. de uno martyre. Sicut in arte medicinæ calida frigidis, & frigida calidis curantur, ita medicus supremus, & Dominus noster contraria opposuit medicamenta peccatis: ut lubricis continentiam, tenacibus largitatem, iracundis mansuetudinem, elatis præciperet humilitatē. Isidor. lib. 4. Ethimologiar.

Isidor

Medicinæ curatio nõ est spernenda. Meminimus enim, & Exaiam Ezechiæ languenti aliquid medicinale mandasse. & Paulus Apostulus Timotheo modicum uinum prodesse dixit. Idem de Summo bono lib. 3. cap. 43. Sicut periti medici ad uarios corporis morbos diuerso medicamine seruiunt, ita ut iuxta uulnorum uarietates medicina diuersa sit: sic & doctor ecclesiæ, singulis quibusq; hominibus congruum doctrinæ remedium adhibebit; & quid cuiq; oporteat pro ætate, pro sexu, ac professione nunciabit. Cyprian. Ad aperiendum uulnus eius & secandum, & putredinibus amputatis medela est fortiore curandū. Vociferetur & clamet, licet conqueratur æger impatiens per dolorem, gratias agit post modum cum senserit sanitatem.

Cyprianus

De Iudicibus. Cap. LXIX.

Iudex, deducitur à iudico uerbo, quasi ius dico, & sunt iudices electi, & sunt quidam non utiq; electi, sed ex iudicio temerario iudicantes. Est autem iudicium temerarium, cum aliquis iudicat de his, quæ sunt dubia uel occulta propter aliquas leues

coniecturas. de hoc ergo iudicio, & de Iudicium reſtitudine, &
ad eorum ſtatum pertinentibus; quàm plurimas hic, ornaſſiſſi-
me Monalde, auctoritates citatas inuenies.

Matthæus.

Ominus dieit in Euangelio Matth. 7. Nolite
iudicare & non iudicabimini. Nolite condēnas
re & non condēnabimini. In quo enim iudicio
iudicaueritis iudicabimini: in qua menſura men-
ſi fueritis, remetietur uobis. Ioan. 7. Nolite iudi-
care ſecundum faciē, ſed iuſtum iudicium iudicate. Luca.
11. Vè uobis iuris peritis, qui oneratio homines oneribus, quæ
portare non poſſunt: & ipſi uno digito ueſtro non tangitis ſar-
cinas. Iacob. 2. Quicumq; totam legem ſeruaerit, offendat
autem in uno, factus eſt omnium reus. Ibi. 4. Vnus eſt legis-
lator & iudex, qui poteſt & perdere & liberare. Tu autem
quis es, qui iudicas proximum tuum? 1. Paul. ad Corinth. 4.
Nolite ante tempus iudicare, quo uſq; ueniat Dominus, qui &
illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cor-
dium; & tunc laus erit unicuiq; à Deo. Idem ad Rom. 14. Non
erga amplius inuicem iudicemus. Sed hoc iudicate magis ne po-
natis offendiculum fratri uel ſcandalum. Omnes enim ſtabi-
mus ante tribunal Chriſti. Leuitic. 19. Non facies quod iniquū
eſt, nec iniuſtè iudicabis. Non conſideres perſonam pauperis,
nec honores uultum potentis. Iuſtè autem iudica proximo tuo.
Nolite facere iniquum aliquod in iudicio, ſ. in pondere in nu-
mero, & menſura. Deut. cap. 1. Audite illos, & quod iuſtum
eſt iudicate, ſue ciuis ſit ille ſue peregrinus nulla erit diſtan-
tia perſonarum. Ibi. 16. Iudices & magiſtros conſtitues in om-
nibus portis tuis, ut iudicent populum iuſto iudicio, ne in alte-

Ioannes

Lucas.

Iacobus.

Paulus.

Leuiticus.

Deuteronom.

ram partem declinent. Ibidem. Iuste, quod iustum est persequeris. ut uiuas & possideas terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi. Ibi. 27. Maledictus qui peruertit iudicium aduenae pupilli, & uiduae: Et dicet omnis populus. Amen. Paralipom. lib. 2. c. 19. Non hominis exerceatis iudicium sed Domini, & quodcumque iudicaueritis, in uos redundabit, sit timor Domini uobiscum, & cum diligentia cuncta facite. Esaiæ. 5. Vt qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Vt qui iustificatis impium pro muneribus: & iustitiam iusti aufertis ab eo. Propter hoc sicut deuorat stipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit: sic radix eorum sicut fauilla erit, & germen eorum ut puluis ascendet. Ibi. 56. Custodite iudicium, & facite iustitiam: quia iusta est salus mea, ut ueniat: & iustitia mea ut reueletur. Beatus uir qui facit hoc, & filius hominis, qui apprehendet istud. hæc dicit Dominus. Hierem. 22. Facite iudicium & iustitiam, & liberate uos oppressum de manu calumniatoris: & aduenam, & pupillum, & uiduam. nolite contristare, neque opprimatis iniquè & sanguinem innocentem: ne effundatis in loco isto. Zacharie. 7. Iudicium uerum iudicate, & misericordiam & miserationes facite unusquisque cum fratre suo. Et uiduam, & pupillum, & aduenam, & pauperem nolite calumniare: & malum uir fratri suo non cogitet in corde suo. Dauid. Psal. 65. 57. Si uerè utique iustitiam loquimini, rectè iudicate filij hominum. Etenim in corde iniquitates operamini in terra iniustitias manus uestræ concinnat. psal. 2. Erudimini, quia iudicatis terram. Seruite Domino in timore, et exultate ei cum tremore. Apprehedite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & percatis de uia iusta. Psal. 81.

Paralipom.

Esaiæ.

Hieremias.

Zachar.

Dauid.

Salomon.

Vsq; quo iudicatis iniquitatē, & facies peccatorū sumitis. Iudicate egeno & pupillo, humilem & pauperē iustificate. Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate. Idem ps. l. 105. Beati, q; custodiūt iudicium, et faciunt iustitiā omni tēpore. Salom. Prou. 4. Oculi tui recta uideant. Ne declines ad dexteram neq; ad sinistram. Ibi. 17. Qui iustificat impium, & qui cōdemnat iustum abominabilis est uterq; apud Deum. Ibi. 21. Gaudium est iusto facere iudicium, & pavor operantibus iniquitatem. Ibi. 25. Aufer rubiginem de argento, & egreditur uas purissimum: Aufer impietatem de uultu Regis & firmabitur iustitia thronus eius. Ibi. 29. Rex, qui iudicat in ueritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur. Ibi. 28. Qui cognoscit in iudicio faciem, non benefacit iste, & pro buccella panis deserit ueritatem. Sapientie. 1. Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Ibi. 6. Qui custodierint iustitiam, iuste iudicabuntur. Discite iudices finium terræ: Præbete aures uos, qui continetis multitudinem, & placetis uobis in turbibus nationum: quoniā data est à Domino potestas uobis, & uirtus ab altissimo; qui interrogabit opera uestra & cogitationes scrutabitur: quoniā cum essetis ministris illius, non rectē iudicastis, nec custodistis legem iustitiæ, neq; secundum uoluntatem Dei ambulastis. Ecclesiastic. 7. Noli querere fieri iudex, nisi ualeas uirtute irrumperre iniquitates: ne fortē extimescas faciem potentis; & ponas scandalum in agilitate tua. Ibi. 8. Non iudices contra iudicem: quoniam secundum quod iustum est, iudicat, Ibi. 10. Iudex sapiens iudicat populum suum, et principatus sensati stabilis erit. Secundum iudicem populi, sic & ministri eius: & quales retores ciuitatis, tales habitantes in ea. Ibi. 20. Exenia & dona excecant oculos iudicum, & quasi mutus in ore auertit corre-

Etiones eorum. August. Contra Macedon. Iustus est incedere re August.
 et a ratione, iudicis autem est iudicare iusto ordine. Modus rogandi iudicem est, ut faciat quod salua fide facere potest. Idem lib. 3. de Symbo. Ille iudex nec gratia praeuenitur, nec misericordia iam flectitur, nec pecunia corrumpitur, nec satisfactio-
 ne, uel poenitentia mitigabitur. Hic dum tempus habet, agat Hieronymus
 anima pro se, quandiu locus est misericordiae; quia ibi erit locus iustitiae. Hieron. in epist. ad Damasc. Alienum te à personis omnium redde in iudicio, ac propter iustitiam, in iudicio pauperem defendas; nec propter gratiam diuiti indecenter adsis-
 tas. aut si non potes facere, cognitionem respue causarum. Idem super epist. ad Galath. & ponitur 23. q. 5. Iudex non est auctor sceleris homines iudicando. Ambr. super prima ad Corinth. 6. Iudicis non est sine accusatore damnare: quia Dominus Iudam, licet fuisset fur, tamen cum non esset accusatus, minime abiicit. Idem super Beati immaculati. Bonus iudex nihil ex arbitrio suo facit, & proposito domesticæ uoluntatis, sed iuxta leges & iura pronunciat, statutis iuris obtemperat, non indulget propriae uoluntati, nihil præparatum, & mediatum de domo defert; sed sicut audit, ita iudicat: & sicut se habet natura decernit; obsequitur legibus, non aduersatur: examinat causæ merita, non mutat. Discite iudices seculi quem in iudicando tenere debeatis affectum, quam societatem, quam sinceritatem. Qui iudicat, uoluntati suæ obtemperare non licet, sed tenere quod legum est. Gregor. lib. 19. mor. super illud Iob. 29. Causam, quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam. Ad proferendam sententiã nunquam præcipites esse debemus, ne indiscussa temere iudicemus; nec quælibet mala audita non moueant, ne passim sine probatione credamus. Idem in Moral.

Hieronymus

Ambrosius

Gregorius

Isidorus

Iudicare dignè de subditis nequeunt, qui in subditorum causis non merita, sed odium uel gratiam sequuntur. Idem. Non morientem quippe mortificant, qui iustum damnant: & non uiuentem uiuificare nituntur, qui reum à supplicio liberare conantur. Idem & habetur. 2. q. 3. Qui rectè iudicat, & præmium remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat: quia iustitiam quam gratis impartiri debuit, acceptione pecuniæ uendit. Isidor. de Summo bono lib. 3. cap. 54. Bonus iudex sicut nocere cuilibet nescit, ita prodesse omnibus nouit. Omnis, qui rectè iudicat, stateram in manu gestat, & in utroque penso iustitiam & misericordiam portat. Ibi. 55. Grauius lacerantur pauperes à prauis iudicibus quàm à cruentissimis hoilibus. Nullus enim prædo tam cupidus in alienis, quàm iudex iniquus in suis. Qui enim destruant, multi sunt: rari autem sunt, qui populos legum moderamine regant.

De Acceptione Personarum.

Cap. LXX.

Personarum acceptio est iniustitia, qua persona personæ præfertur in conferendo ei aliquid, quod ex debito iustitiæ alteri esset conferendum ratione alicuius transitorie conditionis ad ipsam rem non congruentis, existentis circa personam puta diuitiarum potestatis terrenæ, uel cogitationis carnalis, & non ob meritum eius ad ipsam rem. Vel est attendere ad conditionem personæ nihil facientem ad illud negotium. Aut est inæqualitas iustitiæ distributiue in quantum aliquid attribuitur alicui præter proportionem. Ad quam fugiendam multæ in hoc cap. traduntur auctoritates.

Ominus dicit in Deut. cap. 16. Nō accipias per
 Deuteronomi
 sonā nec munera, q̄a munera excecant oculos
 sapientum, & mutant uerba iustorum. Ibi. 1.
 Quod iustum est iudicate siue ciuis sit ille, siue
 peregrinus, nulla erit distantia personarum.

Ita paruum audietis ut magnum, nec accipietis cuiusquā per
 sonam, quia Dei iudicium est. Paralip. lib. 2. cap. 19. Sit timor
 Paralipom.
 Domini uobiscum, & cum diligentia cuncta facite. Non enim
 est apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec personarum
 acceptio, nec cupido munerum. In Actibus Apostolor. 10. In
 In Act. Apo.
 ueritate comperi, quoniam non est personarum acceptor Deus;
 sed in omni gente, quæ timet eum, & operatur iustitiam, accep
 ptus est illi. Iacob. 2. Fratres mei nolite in personarū acceptio
 ne habere fidem Domini nostri Iesu Christi gloriæ. Etenim si
 Iacob.
 introierit in conuentum uestrum uir aureum anulum habens in
 ueste candida: introierit autem & pauper in sordido habitu;
 & intendatis in eum, qui indutus est ueste præclara, & di
 xeritis ei. Tu sede hic bene: pauperi autem dicatis. tu sta
 hic, aut sede sub scabello pedum meorum: nonne iudicatis az
 pud uos met ipsos; & facti estis iudices cogitationum iniqua
 rum? Si ergo personam accipitis, peccatum operamini redar
 guti à lege quasi transgressores. Paul. ad Rom. 2. Gloria,
 Paulus.
 honor, & pax omni operanti bonum iudeo primum & græco.
 Non enim est acceptio personarū apud Deū. Ad Coloss. 3. Qui
 iniuriam facit, recipiet id, quod iniquè gessit. Et non est acceptio
 personarum apud Deum. Iob. 32. Non accipiam personā uiri,
 Iob
 & Deū homini non æquabo. Esaiæ. 42. Nō clamabit spiritus
 Esaias.
 meus, neq; accipiet personā: nec audietur uox eius foris. David.
 David
 Psal. 81. Usq; quo iudicatis iniquitatē, et facies peccatorū sumitis?

Salomon:

Iudicate egeno & pupillo, humilem & pauperem iustificate.
Salom. prouer. 18. Accipere personam impy in iudicio non est bonum, ut declines à ueritate iudi: y. Ibi. 19. Multi colunt personam potentis; & amici sunt dona tribuentis. Ibi. 24. Cognoscere personam in iudicio non est bonum. Qui dicit impio iustus es, maledicent ei populi, & detestabuntur eum tribus.
Qui autem arguit laudabitur: & super ipsum ueniet benedictio. Ibi, 28. Qui cognoscit in iudicio faciem, non benefacit iste; & pro bucella panis deserit ueritatem. Ecclesiastic. 35.
Dominus uindex est, & non est apud illum gloria personæ.

Non accipiet Dominus personam in pauperem, & deprecatio nem læsi exaudiet. Ibi. 42. Ne accipias personam ut delinquas. Ibi. 7. Noli querere fieri iudex, nisi ualeas uirtute irrumpere iniquitates: ne fortè extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in agilitate tua. Sapientie. 6. Non subtrahit personam cuiusquam Dominus, qui est omnium dominator: nec uerebitur magnitudinem cuiusquam, quoniam pusillum & magnum ipse fecit; et æqualiter est illi cura de omnibus.
August.
super illud Iacob. 2. Fratres mei nolite in personarum accept.

August.

Si hanc distantiam sedendi & standi ad honores ecclesiasticos referamus, non est putandum leue esse peccatum in personarum acceptione habere fidem Domini gloriæ. Quis enim ferat: eligi diuitem ad sedem honoris ecclesie, cōtempso paupere instructio re & sanctiore? Idem in serm. quodam. Absit Domine, ut in tabernaculo tuo præ pauperibus accipiantur personæ diuitem, aut præ ignobilibus nobiles, quoniam potius infirma mundi elegisti, ut confunderes fortia. Hieron. in epist. ad Fabiolam. Multa nos facere cogit effectus, dum propinquitatem respicimus corporum, & corporis & animæ offendimus creatorem. Idem

Hieronymu.

ad

ad Pammachium. Vnumquodq; non personarum, sed rerum pondere iudicandum est. Aequum enim iudicium est, ubi nō persona sed opera considerantur. *Ambros. super Malach.* Inter omnia peccata sacerdotum est maximum, quod non causas, sed personas considerant, & despecto iusto paupere, iniustos diuites honorant. Idem lib. 2. *Offic.* In iudicio gratia absit, causæ merita discernantur. *Greg. in bo. & moral.* Personam hominis accipere, est hominem non quia homo, sed propter aliquid, quod circa ipsum est, honorare. Idem & ponitur *II. q. 3.* Remota personarum acceptione, diffinitiva proferatur sententia. Idem. Quid apud Deum uilius, quid despectius esse potest, quam seruare honorem apud homines, & in æternis oculos non habere? *Isidor. de Summo bono lib. 3. cap. 57.* Non est persona in iudicio obseruanda, sed causa. Iniqui iudices sunt, qui errāt in ueritate sententiæ dum intendunt in qualitatem personæ, & exulcerant sæpe iustos, dum improbè defendunt iniquos. *Ibi. 63.* Plus uenerantur homines in hoc seculo pro temporali potentia, quam pro reuerentia sanctitatis. Suscipiunt enim quod magis sunt diuites, & quod pauperes sunt, omnino despiciunt.

Aubrosius,

Gregorius

Isidorus.

De Doctoribus. Cap. LXXI

Qui docet, doctor, magister, præceptor, & interpres dicitur, nec tamen Monalde, Amplissime omnis docēs est doctor iuridice, sed solum qui suscepit doctoratus insignia, ut tū in utroq; iure fecisti: De istis igitur uariæ hic citantur auctoritates.

Ominus dicit in Euangelio Matth. 5. Qui solue-
rit unum de mandatis istis minimis, & docue-
rit sic homines, minimus uocabitur in regno cœ-
lorum: qui autem fecerit & docuerit; hic ma-
ior uocabitur in regno cœlorum. Ibi. 10. Euntes

autem prædicate dicentes, quia appropinquabit regnum cœlo-
rum. Quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine, & quod in
aure auditis, prædicate super tecta: Ibi. 13. Omnis scribe
doctus in regno cœlorum similis est homini patri familias, qui
profert de thesauro suo noua & uetera. Ibi. 28. Euntes doce-
te omnes gentes seruare omnia quæcunq; mandauit uobis. 1. Pe-
tri. 5. Pascite, qui in uobis est, gregem Dei, prouidentes
non coactè, sed spontaneè secundum Deum: neque ut domi-
nantes in clericis, sed forma facti gregis ex animo. Paul. ad
Rom. 2. Qui alium doces, te ipsum doces. 1. ad Corinth. 4.
Sic nos existimet homo ut ministros Christi, et dispensatores mi-
nistrorũ Dei. 2. Ibi. 6. Nemini dâtes ullâ offensionem, ut nō uitupe-
retur ministeriũ nostrũ: sed in omnibus exhibeamus sicut nos
metipsum sicut Dei ministros. 1. ad Timoth. 4. Attende tibi, et do-
ctrinæ insta in illis, hoc enim faciens, et te ipsum saluum facies,
& eos qui te audiunt. Ibi. 5. Qui benè præsumt præshyteri du-
plici honore digni habeantur, maxime qui laborant in uerbo &
doctrina. Ibi. 6. Quicunq; sunt sub iugo serui, dños suos omni ho-
nore dignos arbitrentur, ne nomen dñi & doctrina blasphemetur.
Hæc doce & exhortare. Si quis aliter docet, & non ac-
quiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei,
qui secundum pietatem est doctrinæ, superbus est, nihil sciens,
sed languens circa quæstiones & pugnas uerborum. 2. Ibi. 2.
Tu ergo fili mi confortare in gratia, quæ est in Christo Iesu;

& quæ audisti à me , hæc commenda fidelibus hominibus , qui idonei erunt , & alios docere . ad Titum . 2. Tu autem loquere quæ decent sanam doctrinam . Exodi . 4. Perge igitur , ego ero in ore tuo , & docebo te quid loquaris Leuitic . 15. Docebitis ergo filios , ut caueant immunditias , & non moriantur in sordibus suis . Esdras . 1. Esdras autem parauit cor suum ut inuestigaret legem Domini , & faceret & doceret præceptum , & iudicium . Ibidem . Et imperitos docete liberè . Esaiæ . 24 . In doctrinis glorificate Dominum , in insulis maris nomen Domini , Ibi . 48. Hæc dicit Dominus Deus , tuus redemptor . Ego Dominus Deus tuus docebo te utilia , gubernans te in uia , qua ambulas . Iob . 6. Docete me , & ego tacebo ; & si quid fortè ignorauit , instruite me . Dauid Psal . 33. Venite filij , audite me , timorem Dñi docebo uos . Psal . 50. Docebo iniquos uias tuas , & impij ad te conuertentur . Idem Psal . 93. Beatus homo quem tu erudieris domine : & de lege tua docueris eum . Qui corripit gentes non arguet ; aut qui docet hominem scientiam . Salom . Prouer . 9 . Doce iustum , & festinabit accipere . Ibi . 10. Labia iusti erudiunt plurimos : qui autem indocti sunt , in cordis egestate morientur . Argentum electum labia iusti ; cor autem impiorum pro nihilo . Ibi . 13 . Doctrina bona dabit gratiam : in itinere autem contemptorem uorago . Ibi . 15 . Cor sapientis querit doctrinam ; fons uitæ eruditio possidētis ; Doctrina flultorum fatuitas . Ibi . 19. Doctrina uiri per patientiam noscitur . Ibi . 24 . In doctrina replebuntur cellaria , uniuersa substantia pretiosa & pulcherrima . Ecclesiastic . 22. Qui narrat uerbum non audienti , quasi qui suscitatur dormientem de graui somno . Ibi . 30 . Qui docet filium suum , laudabitur in illo : & in medio domesticorum in illo gloriabitur .

Exodas.

Leuiticus

Esdræ.

Esaias.

Iob.

Dauid,

Salomon.

August.

August. de Doctrina Christiana. Debet diuinarum scripturas
rum doctor fidei, ac debellator erroris & bona docere, & ma
la dedocere: & hoc opere & sermone conciliare aduersos, res
missos erigere, nescientibus quod agitur, quid expectare debe
ant, intimare. Idem super Ioannem. Si me posses docere quod
nescio, non solum te uerbis, sed & pugnis cadentem deberem
patientissime sustinere. Idem de Doctr. Christiana. Doctor &
ductor id agere debet, ut non solum intelligenter, uerum &
libenter, & obedienter audiatur. Idem. Magis quippe nocen
tes estis si fratres uestros, quos iudicantes corrigere potestis, ta
cendo perire permittatis. Idem. Noli attendere ad labia loquen
tis sed cooperantis. Hieron. ad Demetriadem uirginem. Multi

Hieronymus.

iuxta uetus culogium, cum loqui nesciant, tacere non possunt;
docentq; scripturas, quas non intelligunt: & quum alij persua
serint, eruditorum sibi assumunt supercilium, prius imperito
rum magistri, quam doctorum discipuli. Idem super illud. Vis
num tuum mistum est aqua. Omnis doctor, qui austeritatem
scripturarum, per quam potest audientes corrigere, uertit ad
gratiam; & ita loquitur, ut non corrigat, sed delectet audien
tes, uinum sanctarum scripturarum uiolat, atq; suo corrumpit
sensu. Idem super Ezech. lib. x. Magnum discrimen est, Dei
tacere sermones ob triplicem causam; uel propter timorem, uel
propter pigritiam, uel propter adulationem. Idem. Sermo do
ctrinae nunquam deficiat: sed quanto plus fuerit a doctore ero
gatus, tanto amplius duplicatur. In fletu oculorum & stridore
dentium doctorem officium est, uel lapsis manum porrigere, uel
errantibus iter ostendere. Stultum est quinquam docere quod
non ignorat. Non confundat opera sermonem doctoris: ne
forte cum in Ecclesia loqui coeperit, tacitus quilibet respondeat,

cur hæc ipse non facis? Perdit auctoritatem docendi cuius sermo opere destruitur. Peritus autem uita, & sic lingua irreprehensibilis quæritur, ut doctus merito suscipiatur. Caput est artis docere quid facias. Ambros. super Beati immaculati. Ante uita, quàm doctrina quærenda est. Vita bona sine doctrina gratiam habet, doctrina sine uita integritatem non habet. Hæc naturaliter mulcent, & exhilarant animam: sed lingua suauiter docens, plus confortat intellectum. Idem super Lucam. Aperi os tuum, sed priuus ut aperiatur implora. Vita enim uerbum erigit, & acquirit. sermo enim sine uita, non est Dei sermo. Greg. lib. 6. moral. Quantacūq; doctrina mens poleat, grauis eius imperitia est, uelle docere meliorem. Idem hom. 30. super euang. Nisi spiritus sanctus adsit cordi audētis, otiosus est sermo doctoris. Nemo ergo docenti homini tribuat; quod ex ore docentis intelligit, quia nisi intus sit, qui doceat, doctoris lingua exterius in uacuum laborat. Idem lib. 3. Moral. super illud Iob. Stillabat eloquium meum. Debet subtiliter is, qui docet, prospicere, ne plus audeat, quàm ab audiente cepit. Idem in quadam hom. Ad regnum æternæ beatitudinis peruenire non ualet, qui non uult opere implere, quod docet. Nam cuius uita despicitur, restat, ut eius prædicatio contemnatur. Prædicatio enim sacerdotis operibus confirmanda est, ut quod uerba docet, instruat exemplis. Prædicatio plus actibus quàm uocibus insonet. Sunt quidam qui repente docent, quod non opere, sed meditatione didicerunt; & quod uerbis prædicant, operibus impugnant. Ipsa quippe in magisterio lingua confunditur, quando aliud discitur, & aliud docetur. Qui loqui sapienter nititur, magnopere metuat, ne eius eloquia audientium unitas confundatur. Nulla ars doceri præsumitur, nisi

Ambrosius

Gregorius

intenta prius meditatione discatur. Mandatum quippe soluit
& docet, quando hoc quisque uoce prædicat, quod uiuendo non
implet. Idem super illud Præuer. 25. Doctrina uiri per pa-
tientiam &c. Tanto quisque minus ostenditur doctus, quanto
minus patiens est. Neque enim potest ueraciter bona docendo
impendere, si uiuendo nescit aduersa tolerare. Origenes ho-
mil. 38. Super Leuitic. Clausum habeat os peccator. Quia
qui se ipsum non docuit, alium docere non potest. Non enim
alios ante docere, quam nos instructi & rationabiles esse debe-
mus. Isidor. de Summo bono lib. 3. cap. 35. Desinat locum
docendi suscipere, qui nescit docere. Ibi. 36. Tam doctrina,
quam uita clarere debet ecclesiasticus doctor. Nam doctrina
sine uita arrogantem reddit: uita sine doctrina inutilem facit.
Vera enim est illa doctrina, quam uiuendi sequitur forma.

Qui ergo negligit recta facere, desinat recta docere. Omnis
utilis doctor plebibus subiectis uia se præstare debet atque insisle-
re doctrinæ, ut quanto claret uerbo, tanto clarescat & meri-
to. Ibi. 37. Qui non uiuit sicut docet, ipsam quam prædicat
ueritatem contemptibilem facit. Arcus peruersus est lingua
magistrorum docentium bene, & male uiuentium. Qui bene
docet & male uiuit, quod docet bene uiuentibus proficit: quod
uerè male uiuit, se ipsum occidit. Qui bene docet et malè uiuit,
uidetur bonum malo coniungere; lucem tenebris commiscere,
ueritatem mendacio commutare. Ibi. 40. Iracundi doctores
per rabiem furoris disciplinæ modum ad immanitatem crudeli-
tatis conuertunt: & unde emendare subditos poterant inde
potius uulnerant. Ibi. 41. Bonus doctor & in humilitate seruat
doctrinam & per disciplinam non incurrit superbiam. Superb-
doctores uulnerare potius, quam emendare nouerunt. Idè. Antea

Origenes

Isidorus.

esto auditor, postea doctor. Doctrina quanto amplius data fuerit, tanto magis abundat. Quæ ore prædicas, opere adimple: & quæ uerbis doces, exemplis ostende. Iuxta sensum auditoris erit sermo doctoris. Hilarius lib. 4. de Trinit. Hilarius.
 Intelligentia doctorum est ex causis assumenda: quia non sermoni res, sed rei est sermo subiectus. Vita Patr. Nequaquam uerbis docere In Vita Pat.
 præsumas, quod opere ante non feceris.

De Lectoribus. Cap. LXXII.

Lector, author, recitator, qui legit, & intelligit, dicitur. De eo ergo & eius officio multæ hic ponuntur auctoritates.

Ominus dicit in Euangelio Marc. 13. Qui legit, Marcus.
 intelligat. Lucæ. 12. Ab omni autem cui multum Luchas.
 est datum, multum quæretur ab eo. 1. Paul. ad Ti Paulus,
 moth. 4. Attende lectioni, exhortationi, & do-
 ctrinæ. Noli negligere gratiã, quæ est in te. hæc
 meditare, in his esto, ut profectus tuus manifestus sit omnibus.
 Etenim tibi & doctrinæ instain illis. Hoc enim faciens, & te
 ipsum saluum facies, & eos, qui te audiunt. 2. Ibi. 3. Omnis scri-
 ptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad corripiendũ,
 ad erudiendum in iustitia: ut præfectus sit homo Dei ad omne
 opus bonũ instructus. Idẽ ad Coloss. 3. Verbũ Christi habitet in
 uobis abundanter. ad Rom. 15. Quæcũq; enim scripta sunt, ad
 nostrã doctrinã scripta sũt. Esaiæ 29. Dabitur liber nesciẽti lite- Esaias.
 ras: diceturq; ei, lege: et rñdebit, nescio literas. 2. Mach. 15. Sicut Machabei
 uinũ sèper bibere, aut sèper aquã, cõtrariũ ẽ, alterius aut uti de-
 lectabile: ita legẽtibus si sèper exactus sit sermo, nõ erit gratus.

- Daniel.** Danielis. 5. Si uales scripturam legere, & interpretationem eius indicare; purpura uestieris: & torquem auream circa col-
Salomon. lum tuum habebis. Salom. Prouer. 23. In auribus insipientium ne loquaris: quia despicient doctrinam eloquij tui. Noli subtrahere à puero disciplinam. si enim percusseris eum uirga, non morietur. Tu uirga percuties eum; & animam eius de infer-
August. no liberabis. Aug. super Ioann. hom. 1. Lectio est sicut oleum in flamma, si est tibi, quo nutriatur, nutritur, crescit & permanet. Idem. Nutri ergo animam tuam lectionibus diuinis: Paras bunt enim tibi mensam spiritualem. Idem in serm. quodam. Periculosum est magisterium, disciplinatus securus est. Securius est enim uerbi auditor, quàm uerbi prolator. Hieron. epist. 88. Statue tibi quot horis sacram scripturam legas, non ad laborẽ, sed ad delectationem. Idem. Qui assidue instat lectioni in presenti quidem laborat, sed postea gratulatur, cum. s. coeperit de amaris seminibus literarum dulces fructus carpere. Prudens lector caue superstitiosam intelligentiam, ut non ad tuum sensum scripturas accomodes; sed scripturæ iungas sensum tuum, ut intelligas quod sequaris. Beatus est qui diuinas scripturas legens, uerba uertit in opere: & nudam crucem nudus sequitur. Idem super Psal. 1. Meditatio legis est, non solum in legendis scrip-
Ambrosius. turis, sed in his etiam, quæ scripta sunt faciendis. Ambros. lib. de Caym & Abel. Cœlestium scripturarum eloquia diu-
Gregorius. terere ac polire debemus; toto animo ac corde uersantes; ut succus ille spiritualis tibi in oēs se uenas animæ diffundat. Grego. hom. 7. super Ezech. Diuina colloquia cum legente crescunt. Nam tantò illa, quisq; altius intelligit, quantò in eis altius intendit. Vnde nec eleuantur rotæ, si non eleuantur animalia. quia nisi legentium mentes ad alta profecerint, diuina dicta uelut
in imis

imis non intellecta iacent. quæ enim legenti cui libet, scriptu-
 ræ sacræ sermo, si tepidus diuini eloquii sensus uidetur; eius
 mentem non excitat, & in cogitatione nullo interiori lumine
 emicat rota otiosa, & in terra est, quia animal non eleuatur à
 terra. Idem. Quo spiritus legentis tendit, illuc diuina eloquen-
 tia eleuatur. Quando enim quis in scriptura sacra proficit, tan-
 tò hoc eadem scriptura proficit. Apud Deum tantum in sanz-
 cto eloquio profectum inuenis, quantum apud ipsum ipse profes-
 ceris. Isidor. de Summo bono lib. 3. cap. 8. Qui uult cum Deo
 semper esse; frequenter debet orare, frequenter & legere. Isidorus.
 Nam cum oramus, ipsi cum Deo loquimur: cum uero legimus,
 Deus nobiscum loquitur. Omnis profectus ex lectione & me-
 ditatione procedit. Quæ enim nescimus, lectione discimus:
 quæ autem didicimus, meditationibus conseruamus. Geminum
 confert donum lectio sanctarum scripturarum: siue quia intel-
 lectum mentis erudit, siue quòd à mundi uanitatibus abstractum
 hominem ad amorem Dei perducit. In cetero strenuus potius ad
 agendum quæ legit, quam ad sciendum erit promptissimus. Ibi.
 9. Nemo potest sensum scripturæ sacræ cognoscere nisi legen-
 di familiaritate. Quando enim quisq; magis in sacris eloquijs
 assiduus fuerit, tantò ex eis uberiorem intelligentiam capit.
 Sicut terra, quæ quantò amplius excolitur, tantò uberius frus-
 tificat. Quidam habent intelligentiæ ingenium, sed negligunt
 lectionis studium: & quod legendo scire potuerunt, negligens-
 do contemnunt. Ibi. 11. Nunquam consequuntur legendo per-
 fectam scientiam arrogantes. Semper enim superbi legunt,
 querunt & nunquam inueniunt. Diuinæ legis penetralia hu-
 milibus & bene ad Deum intrantibus patent: prauis autem
 atq; superbis clauduntur. Ibi. 12. Nequaquam legem intelligit,

qui carnaliter uerba legis percurrit ; sed is qui eam sensu interioris intelligentiæ prospicit. Nam qui ad litteram legis intendunt, eius occulta penetrare non possunt : Multi etenim non intelligendo spiritualiter scripturas, nec eas rectè sentiendo in heresim deuoluti sunt , atq; in multis erroribus defluerunt . Ibi. 13. In lectione non uerba, sed ueritas est amanda. Ibi. 14. Cum sit utilis ad instruendum lectio, adhibita autem collatione maiorem intelligentiã præbet. Melius est enim conferre, quàm legere. Quod enim obscurũ est, aut dubium, conferendo cito perspicitur. Lectio memoriæ auxilio eget. Quæ si fuerit naturaliter tardior, frequenti tamen meditatione acuitur ; ac legendi assiduitate colligitur. Amplius intellectus instruitur, quando uox legentis quiescit, & sub silentio lingua mouetur. Nam clare legendo & corpus lassatur, & uocis acumen obtunditur.

Hilarius. Optimus lector est, qui doctorum intelligentiam expectat ex dictis, potius, quàm imponat. & retulerit, magis quàm attulerit. Basilus. Sicut enim ex carnalibus escis alitur caro ; ita ex diuinis lectionibus interior homo nutritur ; ac pascitur.

Hilarius.

Basilus

De Discipulis. Cap. LXXIII.

Qui audit quempiam, cui se in disciplina tradit, discipulus & auditor dicitur, de quo in præsentī cap. loquuntur auctoritates.

Matthæus.

Ominus dicit in Euangelio Matth. 10. Non est discipulus supra magistrum : perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister eius. 2. Paul. ad Thessal. 2. Itaque

Paulus.

fratres state & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam. 2. ad Timo 3. Mali homines & seductores proficient in peius errantes, & in errorem mittentes. Tu uero permane in his, quae didicisti; & credita sunt tibi, sciens à quo didiceris, Ad Coloffen. 4. Sermo uester in gratia sit sale conditus, ut sciatis quomodo uos oportet at unicuique respondere. Ad hebr. 12. In disciplina perseverate. tanquam filys uobis offert se Deus. Salom. Prouer. 17.

Salomon:

Qui altam facit domum suam, querit ruinam: & qui euolat discere, incidet in mala. Ibi. 13. Ne dederis somnum oculis tuis: nec dormitent palpebrae tuae. Vade ad fornicam & piger, considera uias eius, & discere sapientiam. Usque quo piger dormies? Quando consurges de somno tuo? Paululum dormies, paululum conferes manus tuas, ut dormitabis, ne ueniat tibi quasi uia tor egestas. Ibi. 5. Et dicas. Cur detestatus sum disciplinam: & increpationibus non acquieuit cor meum? nec audiui uocem doctorum meorum: & magistris non inclinavi aurem meam. Ibi. 27. Ferrum ferro acuitur, & homo exacuit faciem amici sui, Ecclesiastic. 8. Ne despicias narrationem praesbyterorum sapientium: & in prouerbis eorum conuersare. Ab ipsis enim disces sapientiam & doctrinam intellectus: & seruire magnatis sine quaerela. Non te praetereat narratio seniorum: ipsi enim didicerunt à patribus suis. Quoniam ab ipsis disces intellectum: & in tempore necessitatis dabis responsum. Ibi. 5. Si est tibi intellectus responde proximo tuo, sin aut, sit manus tua super os tuum, ne capiaris in uerbo in disciplinato et confundaris. Ibi. 18. Antequam loquaris, discere. Aug. Ad discendum quod opus est, nulla aetas sera uideri potest quod et si senes magis decet docere, quam discere; magis tamen decet discere, quam ignorare. Idem de Ciuit. Dei lib. 12.

August.

Si pro uiribus suis alatur infans, fiet ut crescendo plus capiat si modum suæ capacitatis excedat, deficit antequàm crescat. Idem ad Auxilium episcop. Senex à iuvene, & episcopus tot annorum à collega nec dum anniculo, paratus sum doceri, quomodo possim uel Deo uel hominibus iustam reddere rationem.

Hieronymus. Hieron. epist. 36. Habet nescio quid latentis energicæ uiua uox, & in aures discipuli de doctõris ore transfusa fortius sonat.

Idem in epist. de institutione filie. Nihil aliud discat audire, uel loqui, nisi quod pertinet ad timorem domini: turpia non intelligat, cantica mundana ignoret, adhuc tenera lingua psalmis dulcibus imbuatur, procul sit lasciuiia puerorum. Puellæ & pedis

Ambrosius. seque à secularibus consortijs arceantur. Ambrosius super illud. 1. ad Thess. 2. Quæ nostra spes aut gaudium &c. Perfectio discipulorum, gaudium & corona est magistrorum. fructus enim magistri obedientia est discipuli, & eius bona conuersatio coram

Gregorius

nam dat magistro. Gregorius in Registro. 7. Peto te ut paruulos dñs, quos nutris præcipuè in moribus instruere cures. Verba nutrimentum ac lac erunt, si bona: aut uenenum, si mala. Idem lib. 3. Moral. Cor quod sine disciplina est, exaltari non ualet, quia humana mēs sicut malè eleuata in infimis præmitur, sic bene præssa in sublimibus leuatur. Idem. Caue ne ante magister sis, quàm discipulus. Nulla ars absq; magistro discitur. Multo tempore disce, quod doceas. Non erudit pater filium, nisi quem amat. Non corrigit magister discipulum, nisi eum, quem ardentiori cernit ingenio. Vir studiosus & sapiens etiam si discere aliquid uult, magis docet cum prudenter interrogat. Sunt alii qui nimia facilitate uerborum per audaciam quærunt ab alijs, quod ipsi non intelligunt. Cyprianus. Ille melius docet, qui quotie die crescit & proficit discendo meliora. Neq; enim idoneus po

Cyprianus

test esse miles, qui non exercitatus in campoprius fuerit. Tūc demum sermo & ratio salutaris efficaciter discitur, si patienter quod discitur, auditur. Idem de disciplin. & habitu uirt. Disciplina custos spei, retinaculum fidei, dux itineris salutaris, fomes ac nutrimentum bonæ indolis, magistra uirtutis facit in Christo manere semper, ac iugiter Deo uiuere, ad promissa cœlestia & diuina præmia peruenire. Eusebius. Neque enim Eusebius. dignum est, philosophum nominare eum, qui de his, quæ nez scit, publicè protestatur.

De Defunctis. Cap. LXXIII,

Defunctus ille dicitur, qui sanctus officio uitæ præsentis per mortem fit in eo recessus animæ à corpore.

Cum autem statutum sit hominibus semel mori, omnino parati esse debent. De morte igitur ipsa tam corporali, quàm spiritali et de pertinentibus ad eam plurimæ in hoc cap. citantur auctoritates.

Dominus dicit in Euangelio Lucae. 12. Stulte hac nocte anima tua egredietur à te, quæ ergo parasti cuius erunt? Ideo & uos estote parati; quia qua hora non putatis, filius hominis ueniet. Beatus autem est seruus ille, quem cum uenerit Dominus, inuenerit uigilantem; quia super omnia, quæ possidet, constituet eum. Ioannes Apostolus in Apocalyp. 14. Beati mortui, qui in Domino moriuntur. A modo iam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis: opera enim illorū sequuntur illos, Paul. ad hebr. 9. Statutum est hominibus semel mori:

Lucas

Ioannes in
Apocalyp.

Paulus

post hoc autem iudicium . Ad Rom. 8 . Si secundum carnem
uixeritis, moriemini . Si autem spiritu facta carnis mortificaue-
ritis, uiuetis. Ibi. 6 . Qui mortuus est, iustificatus est à peccato.
Si autem mortui sumus cum Christo credimus, quia simul etiam
uiuemus cū illo. Quòd enim mortuus Christus est, peccato mor-
tus est semel. Quòd autem uiuit, uiuit Deo . Ita & uos existi-
mate uos mortuos qui tē esse peccato, uiuentes autem Deo in
Christo Iesu . Non ergo regnet peccatum in uestro mortali cor-
pore, ut obediatis concupiscentijs eius : Sed neq; exhibeatis mē-
bra uestra arma iniquitatis peccato : sed exhibete uos Deo tan-
quàm ex mortuis uiuentes : & membra uestra arma iustitiæ
Deo . Stipendia peccati mors : gratia autem Dei uita æterna.
Ibi. 8 . Si Christus in uobis est, corpus quidem mortuum est
propter peccatum : spiritus uerò uiuit propter iustificationem.
Ibi. 14 . Nemo enim nostrum sibi uiuit; & nemo sibi moritur. Siue
enim uiuimus Deo uiuimus : Siue moriamur, Deo morimur. 2. ad
Corinth. 4 . Semper enim nos, qui uiuimus, in mortem tradimur
propter Iesum; ut & uita Iesu manifestetur in carne nostra mor-
tali. Ad Philip. 1 . In nullo confundar, sed in omni fiducia sicut
semper nunc magnificabitur Christus in corpore meo siue per
uitā, siue per mortem. Mihi enim uiuere Christus est, & mori
lucrum . 2 . Regum. 14 . Omnes morimur, & quasi aquæ dila-
timur in terram, quæ non reuertuntur. Nec uult Deus perire
animam nostram, sed retractat cogitans, ne penitus percat, qui
abiectus est. Iob. 21 . Iste moritur robustus & sanus; diues,
& fœlix; uiscera eius plena sunt adipe : & medullis ossa illius
irrigantur . Alius uerò moritur in amaritudine animæ suæ
absq; ullis opibus; & tamen simul in puluere dormient, &
uermes operient eos . Ibi. 14 . Homo cum mortuus fuerit &

Regum

Iob

nudatus atq; consumptus ubi quæso est? Sicut si recedant aquæ de mari, & fluuius uacuefactus areseat; sic homo cum dormierit, non resurget, donec atteratur cælum non euigilabit; nec confurget de somno suo. Hierem. 22. Nolite flere mortuum neq; lugeatis super eum fletu. Plangite eum, qui egreditur, quia non reuertetur ultra, nec uidebit terram natiuitatis sue. Ezechiel. 24. Fili hominis ecce ego tollo à te desiderabile oculorum tuorum in plaga; & non planges neq; plorabis, neq; fluant lachrymæ tuæ. Ingemisce tacens mortuorum luctum non facies. Corona tua circumligata sit tibi, & calciamenta tua erunt in pedibus tuis, non amictu ora uelabis, nec cibos lugentium comedes, hæc dicit Dominus. 1. Machabeor. 2. Moriamur omnes in simplicitate nostra; & testes erunt super nos cælum & terra, quod iniuste perdimur. Ibi. 9. Moriamur in uirtute propter fratres nostros; & non inferamus crimen glorie nostræ. Dauid psal. 88. Quis est homo, qui uiuet, & non uidebit mortem? eruet animam suam de manu inferi. Ibi. psal. 33. Mors peccatorum pessima; & qui oderunt iustum, delinquent. Ibi. 72. Non est respectus morti iniquorum; & firmamentum in plaga eorum. Salomon. Proz uerb. 10. Memoria iusticium laudibus; & nomen impiorum putrescit. Ibi. 11. Non proderunt diuitiæ in die ultionis; iustitia autem liberabit à morte. Mortuo homini impio nulla erit ultra spes; & expectatio sollicitorum peribit. Ibi. 14. In malitia sua repelletur impius; sperat autem iustus in morte sua. Ibi. 18. Mors, & uita in manibus lingue; qui diligunt eam, comedent fructus eius. Ecclesiastes. 7. Dies mortis, dies natiuitatis. Melius est ire ad domum luctus;

Hieremias.

Ezechiel.

Machab.

Dauid

Salomon.

quàm ad domum conuiuij . In illa enim finis cunctorum admo-
netur hominum , & uiuens homo cogitat quid futurum sit .
Ibi.2. Moritur doctus similiter & indoctus : & idcirco tædu-
it me uitæ meæ , uidentem mala uniuersa esse sub sole ; &
cuncta uanitatem & afflictionem spiritus. Sapientiæ.3. Iusto-
rum animæ in manu Dei sunt ; & non tanget illos tormentū
mortis. Visi sunt oculi insipientium mori : & æstimata est af-
flictio exitus illorum. Ibi. 4. Iustus si morte præoccupatus fue-
rit , in refrigerio erit. Ibi. 7. Unus est omnibus introitus ad uis-
tam , & similis exitus , Ecclesiastic. 7. In omnibus operibus tuis
memorare nouissima tua : & in æternum non peccabis. Mortuo
non prohibeas gratiam. Non desis plorantibus in consolatio-
ne ; & cum lugentibus ambula. Ibi.8. Noli de mortuo gaudere ,
sciens quoniam omnes morimur . & in gaudium uolumus uenire .
Ibi. 10. Rex hodie est , & cras morietur . Cum enim mo-
rietur homo hereditabit serpentes & bestias et uermes. Ibi. 22.
Modicum plora supra mortuū , quoniam requieuit . Luctus mor-
tui septem dies ; fatui autem & impij omnes uitæ illorum. Ibi.
24. Memor esto , quoniam mors non tardat , & testamentum
inferorum , quia demonstratum est tibi. Ibi. 30. Melior est mors ,
quàm uita amara : et requies æterna , quàm languor persecerās .
Ibi. 33. In tempore exitus tui distribue hereditatem tuam. Ibi ,
38. Fili in mortuum produc lachrymas , & quasi dira passus in-
cipe plorare . Ibi. 41. O mors quàm amara est memoria tua ho-
mini , pacem habenti in substantijs suis uiro quieto : & cuius
uix directæ sunt in omnibus ; & adhuc ualenti accipere cibū .
O mors bonum est indicium tuum homini indigenti , & qui me-
noratur uiribus , defecto ætate : & cui omnibus cura est , &
incredibilt ; qui perdit sapientiam. Noli metuere iudicium mor-
tis.

tis. Memento quæ ante te fuerunt, & quæ super uentura sunt
 tibi: hoc iudicium à Domino omni carni. August. de grat. noui August.
 testamenti. Mortis diem omnes affuturam sciunt. eum tamen
 omnes, aut penè omnes differre conantur, etiam qui post mortem
 se beatius credunt esse uicturos. tamen habet uim carnis, &
 animæ dulce consortium. Idem de Ciuit. Dei. lib. .1. Mala
 mors putanda non est, quam bona uita præcessit: neq; enim fa-
 cit malam mortem, nisi quod sequitur ipsam mortem. Idem lib.
 de agenda cura pro mortuis. Vocantur ante tempus boni, ne
 diutius uexentur à noxijs: Mali uerò et impij tolluntur, ne diu-
 tius bonos persequantur. Idem in Enchiridion. Non negandū
 est defunctorum animas pietate suorum uiuētium releuari, cum
 pro illis sacrificium offertur mediatoris, uel alecmosynæ fiunt
 in ecclesia. Sed hæc eis profunt, qui cum uiuērent, hæc sibi ut
 postea possent prodesse meruerunt. Idem super Ioannem.
 Qui desiderat dissolui & esse cum Christo, non patienter mo-
 ritur, sed patienter uiuit, & delectabiliter moritur. Hiero.
 Cypriano, Memento mortis tuæ & non peccabis. Qui se quo Hieronym.
 tidie recordatur esse moriturum, contemnit præsentia. & ad
 futura festinat. Idem super Ionam. Non est nostrum mortem
 arripere, sed illatam ab alijs libenter accipere. Vnde et in per-
 secutionibus non licet propria manu perire. Idem. Qui in hoc
 tempore moritur non tam plangendus est quòd hac luce clare-
 rit, quàm congratulandus est ei, quòd de tantis malis cuaserit.
 Ambr. in Hexamer. Nudi omnes nascimur, nudi morimur, Ambrosius.
 nulla distinctio inter cadauera mortuorum, nisi fortè quia graui-
 us sætent diuitem corpora, distenta luxuria. Gregor. super il- Gregorius
 lud Matth. 10. In testimonium illis &c. Mors iustorum bonis
 est in adiutorium, malis in testimonium: ut inde peruersi sine

excusatione pereant; unde electi exemplum capiant, ut uiuant. Idem in mor. Sicut hi, qui adhuc uiuentes, animæ mortuorum quo loco habeantur, ignorant; ita mortui, uitam in carne uiuentium, post eos qualiter disponantur, nesciunt. Idem lib. 6. moral. Antiquus hostis ad rapiendas peccatorum animas tempore mortis, crudelitatis effrænatur uolentia: & quos uiuentes blanditijs deceperit, morientes seuerius rapit. Idem. Tunc maligni spiritus egrediente anima, sua opera requirunt; Tunc mala quæ suasērunt replicant; ut socij eam ad tormenta trahant. Isidorus. de Summo bono lib. 3. cap. 66. & uult. Finem iustorum omnium uocatio tranquilla commendat; ut ex eo intelligantur sanctorum angelorum habere consortium, ex quo ab hoc corpore sine uexatione dura tolluntur. Et si pietas pro defunctis fidelibus flere iubeat, fides tamen pro eis lugere uctat. Illi enim deplorandi sunt in morte; quos miseros infernus ex hac uita recepit: non quos cœlestis aula Christi lætificandos includit. Idem. Iniquus post mortem ducitur cruciandus: Iustus uerò dormit post laborem securus. Cæsarius in admonit. 6. Percutitur hac animaduersione peccator; ut moriendo obliuiscatur sui, qui uiuens oblitus est Dei.

De Vita hominis, & eius breuitate.

Cap. LXXV.

Vita mansio est animæ in corpore. Vita signat mores, animam alimentum, spatium uiuendi & casus, qui uiuentibus accidunt. De Vita ergo hac corporali, eius breuitate, incertitudine, et ærūnis, et eius quoq; spirituali cōditione fructibus & utilitate multas hic congestas auctoritates inuenies.

Omnino dicit in Euangelio Lucæ. 12. Non in **Lucas.**
 abundantia cuiusquàm uita eius est ex his quæ
 possidet. ibidem. Ideo dico uobis. Nolite solliciti
 esse animæ uestræ quid manducetis; neq; corpo
 ri quid induamini: Anima enim plus est, quàm

esca, & corpus plusquàm uestimentū. Ioan. 6. Ego sum panis **Ioannes**
 uiuus, qui de cælo descendit. Qui ergo manducat me, & ipse
 uiuet propter me. Hic est panis, qui de cælo descendit. Iacob. **Iacobus.**

4. Quæ enim est uita uestra? Vapor est ad modicum parens. **Paulus.**
 Paul. ad Titum. 2. Abnegantes impietatem & secularia desi
 deria sobriè, iustè, & piè uiuamus in hoc seculo expectantes

beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei, & saluatoris
 nostri Iesu Christi. Ad Rom. 14. Non est regnum Dei esca,

& potus, sed iustitia & pax, & gaudium in spiritu sancto.

Idem ad Hebr. 13. Optimum est enim gratiâ stabiliri cor, non
 escis, quæ non profuerunt ambulanti in eis. 1. ad Theff. 5.

Siue uigilemus, siue dormiamus, simul cum illo uiuamus. Pro
 pter quod consolamini inuicem, & edificate alterutrum, sicut

& facitis. 1. ad Timoth. 6. Certa bonum certamen fidei; ap
 prehende uitam æternam, ad quam uocatus es. 2. ad Corinth.

4. Id enim, quod in præsentia est, momentaneum est, & leue.

Deuter. 5. Custodite igitur & facite ea, quæ præcepit uobis **Deuterono**

Dominus. ut uiuatis & bene sit uobis; & protulerunt dies ue
 stri in terra possessionis uestræ. Ibi. 8. Non in solo pane uiuat

homo, sed in omni uerbo quod egreditur de ore Domini. Iob. 3. **Iob.**

Quare misero data est lux, & uita his, qui in amaritudine ani
 mæ sunt? Qui expectant mortem & non uenit, quasi, effodiz
 entes thesaurum gaudentq; uebementer cum inuenerint sepul
 chrum. Ibi. 7. Militia est uita hominis super terram; & sicut

dies mercennarij dies eius. Memento, quòd uentus est uita mea
et non reuertetur oculus meus ut uideat bona: nec accipiet me
uisus hominis. Dies mei uelocius transferunt, quàm à texente
tela succiditur; & consumpti sunt absq; ulla spe. Threni hie
remiæ. 4. Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in
peccatis nostris: Cui diximus. In umbra tua uiuemus in gen-
tibus. Abacuch. 2. Iustus in fide sua uiuet. 1. Paralipomenon
29. Dies nostri quasi umbra super terram, & nulla est mora.
Zachariæ. 1. Patres uestri ubi sunt & prophetæ? Nunquid in
sempiternum uiuent? Dauid. Psal. 33. Quis est homo, qui uult
uitam, diligit dies uidere bonos? Prohibe linguam tuam à malo;
& labia tua ne loquentur dolum. Diuerte à malo, & fac bon-
num: inquire pacem, & persequere eam. Psal. 54. Viri san-
guinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. Psal. 68. Vides
ant pauperes & lætentur: quærite Deum, & uiuet anima ue-
stra. Psal. 88. Quis est homo, qui uiuet, & non uidebit
mortem? eruet animam suam de manu inferi. Vbi sunt miseri-
cordiæ antiquæ Domine. Ibi. 89. Omnes dies nostri defecerunt;
& in ira tua defecimus. Ibi. 101. Dies mei sicut umbra decli-
nauerunt, & ego sicut fenum arui. Salom. Prouer. 16. Initi-
um uitæ bonæ facere iustitiam: accepta enim est apud Deum
magis, quàm immolare hostias. Ibi. 10. Non affligit Deus ani-
mam iusti fame. Ibi. 17. Melior est bucella sicca cum gaudio,
quàm domus plena uictimis cum iurgio. Ibi. 27. Ne glorieris in
crastinum ignorans quæ superuentura pariat dies. Ecclesiastes
3. Tempus nascendi, tempus moriendi. Ibi. 19. Nec est, qui
semper uiuat; & qui huius rei habeat fiduciam. Sapientiæ. 2.
Exiguam & cum tædio est tempus uitæ nostræ, & non est re-
frigerium in fine hominis, Et transiet uita nostra tanquam ues-

Treni Hier.

Abacuch,
Paralipom.

Zachar.
Dauid.

Salomon;

Stigium nubis: & sicut nebula dissoluetur quæ fugata est à ra-
 dy solis, & à calore illius aggrauata. Vmbræ enim transitus est
 tempus nostrum; & non est reuersio finis nostri. Ibi. 5. Iusti au-
 tem in perpetuum uiuent, et apud Dominum est merces eorum.
 Ibi. 4. Actas senectutis uita immaculata. Ecclesiastic. 3. Qui ho-
 norat patrem suum, uita uiuet longiore. Ibi. 10. Omnis potentia-
 tus breuis uita. Sicut & Rex hodie est, et cras morietur. Ibi. 29.
 Initium uitæ hominis aqua, & panis, & uestimentum, & do-
 mus protegens turpitudinem. Minimum pro magno placeat tibi;
 & improprium peregrinationis non audies. Vita nequam hoz-
 spitandi de domo in domum: & ubi hospitabitur, non fiducialiter
 aget, nec aperiet os. Ibi. 30. Melior est mors, quàm uita amara:
 & requies æterna, quàm languor persequens. Ibi. 34. Panis
 egentium uita pauperis est: qui defraudat illum homo sanguinis
 est. Ibi. 36. Omnem escam manducabit uenter: & est cibus cibo
 melior. Ibi. 37. Propter crapulam multi perierunt: qui autem ab-
 stinens est, adijcet uitam. Ibi. 39. Initium necessariæ rei uitæ ho-
 minum, aqua, ignis, & ferrum, sal, lac, & panis simillagineus, et
 mel, & botrus uuæ, & oleum, et uestimentum. Hæc omnia san-
 ctis in bona; sic & impijs & peccatoribus in mala conuertentur.
 August. super Ioan. Vita hominum media est inter uitam
 angelorum & peccatorum. Si uiuit homo secundum carnem, pe-
 coribus comparatur: si uiuit secundum spiritum angelis sociatur.
 Idem super Psal. 6. Longitudinem uitæ huius sentiri non facit,
 nisi spes uiuendi. Nam nihil uidetur esse celerius, quàm quicquid in
 ea iam præteritum est. Quum ergo dies iudicij uenerit, tunc sen-
 tiant peccatores, quoniam non sit longa nimis uita, quæ transit.
 Idem in serm. quodam. Non est uera uita, nisi ubi foeliciter uiui-
 tur: nec uera incorruptio, nisi ubi salus nullo dolore corrumpitur,

August.

Idem. Omnis malus ideo uiuit, ut corrigatur; aut ideo uiuit, ut
 per illum boni exerceantur. Hieron. epist. 7. Nihil ita decipit
 quam cum ignorent homines spatia uiuendi longiorem sibi
 uitam repromittunt. Idem super Amos. hb. 3. Nihil fugacius se-
 culo rebusq; seculi, quas dum tenemus, amittimus, & per infan-
 tiam, pueritiam, iuuentutem, ac uirilem & ingrauescentem, ac
 maturam ætatem, annosq; ultimos senectutis uti; septem spatia
 Philo uitam describit humanam. mutamur & currimus, nesciē-
 tes ad mortis terminos peruenimus. Idem. Breuis est huius uita
 felicitas. Modica est huius seculi gloria. Caduca est & fra-
 gilis temporalis potentia. Dic ubi sunt reges, ubi principes, ubi
 Imperatores, ubi locupletes rerum, ubi potētes seculi? certē qua-
 si umbra transierunt uelut somnium euanuerunt. Queruntur;
 & non sunt diuitiæ, usq; ad periculum ducunt. Multi propter
 opes periclitantur; multis mortem generarūt diuitiæ. Toto ani-
 mo odi, et damna, quod diligit mūdus. Ambr. in serm. quadrag.
 Tantis malis hæc uita repleta est, ut cōperatione eius mors res-
 medium putetur esse, non pœna. Nam ideo breuem illam Deus
 facit, ut molestiæ eius, quæ prosperitate uinci uel tolli non pote-
 rant, temporis exiguitate finirentur. deniq; sanctus Iob. dicit.
 Militia est uita hominis super terrā. Greg. lib. 23. moral. Quot
 dies uitæ peragimus, quasi in itinere ad locū propositum tot pas-
 sibus propinquamus. præsentem uitam, quasi uia subigendo tran-
 simus. Idē in Registr. Vita nostra nauiganti similis est. Is enim
 qui nauigat, flet, sedeat, iaceat, semper uadit: Quia impulsu na-
 uis ducitur. Sic & nos siue uigilantes, siue dormientes per mo-
 menta temporum quotidie ad finem tendimus. Idem in Moral.
 Reproborum mentes idcirco multa nequiter agunt, quia se hic
 uiuere diutius arbitrantur, iusti uerò dum breuitatem uitæ suæ

Hieronymus.

Ambrosius

Gregorius

considerant, elationes et immunditiæ culpas declinant. *Isidor. de Isidorus.*

Summo bono. lib. 3. cap. 65. Tantum in hac uita licitum est operari bonū: illic namq; non iam operatio expectatur, sed retributio meritorum. Hæc uita impijs longa & grata est; in oculis autem iustorum amara & breuis. Qui uitæ præsentis longitudinem non de suo spatio, sed de eius fine considerat: quàm sit breuis & misera, satis utiliter pensat. Tela consumatur filis, et uita hominis expletur diebus singulis. Qui uitam longam quæris, ad eam tende uitam, pro qua Christianus es, id est æternam.

Hæc enim est uita uitalis. ista uerò mortalis. Mori oportet hominem in carne mundo, ne moriatur in anima Christo. Tūc uerè quisq; uiuere creditur, si secundum seculum moriens, in solo Deo uiuere delectetur. De mora istius uitæ tædium patitur iustus; eo quòd ad desideratam patriam tarde perueniat: & uitæ præsentis ærurram segnius amittat. *Ibi. 66. & ult.* Sollicitè debet unusquisq; uiuere, et semper terminum uitæ suæ considerare: ut huius seculi blanditias cum timore caueat. Vnde unusquisq; festinet, ne in iniquitatibus suis rapiatur: simulq; cū culpa uita finiatur. Nam diabolus quos uiuentes accendit ad uitia, subdito morientes pertrahere nititur ad tormenta. Quamuis autem quisq; in hac uita sit iustus; tamen dum de corpore egreditur, pertimescit ne dignus supplicio sit. Nullus enim est homo sine peccato, nec quisq; de Dei iudicio securus esse potest, cū etiam de otiosis uerbis reddenda sit ratio. *Cyprian. Nec terre Cyprianus, na temporalia computat, qui æternalitatem de sancto paradiso sperat.*

Libri Scintillarum finis.

Deo tamen honor & gloria tribuantur;

1872

1872

1872

1872

1872

1872

1872

1872

1872

1872

1872

1872

1872

1872

1872

1872

1872

1872

1872

1872

1872

1872

1872

1872

1872

1872

1872

1872

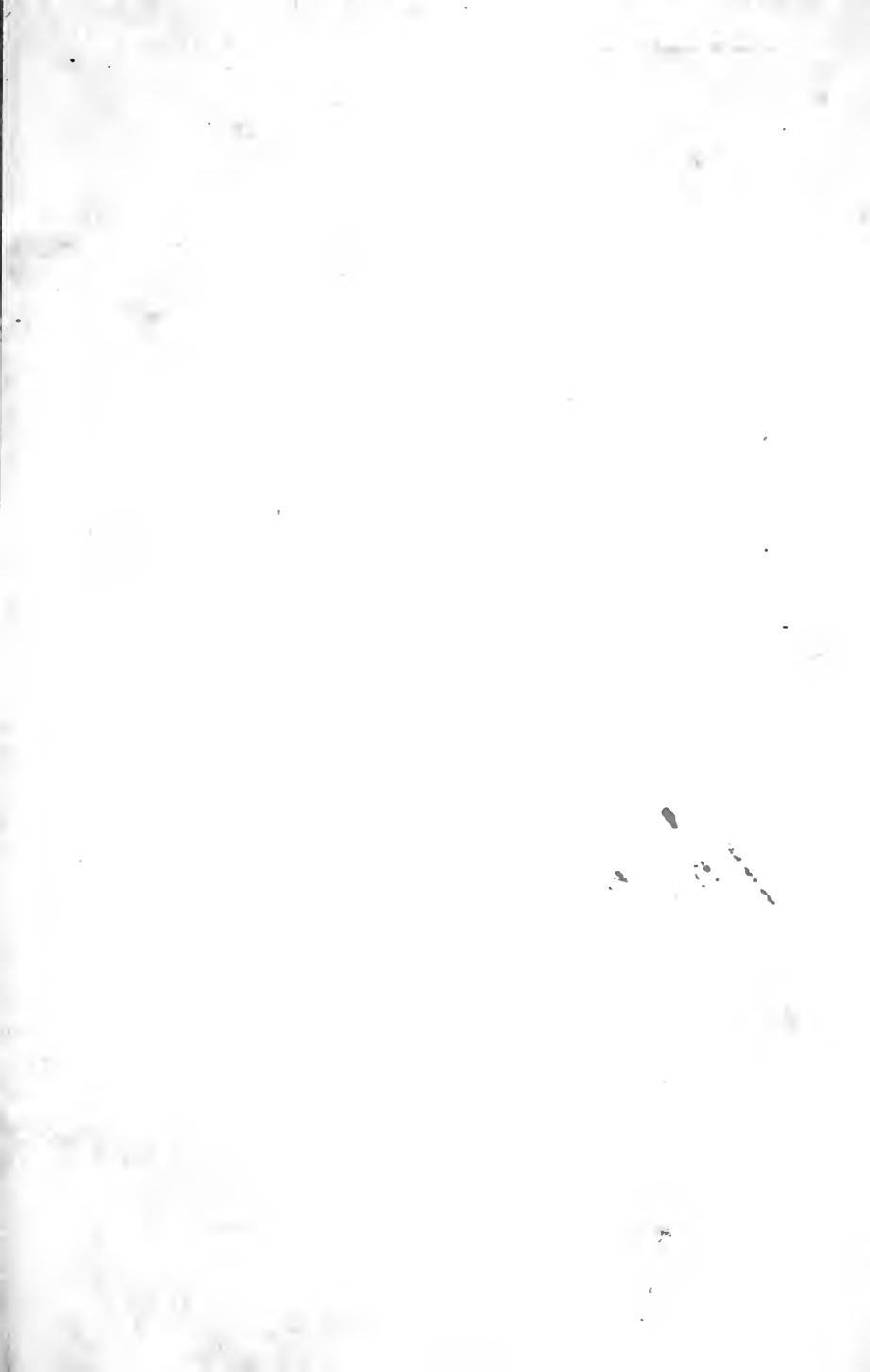
1872

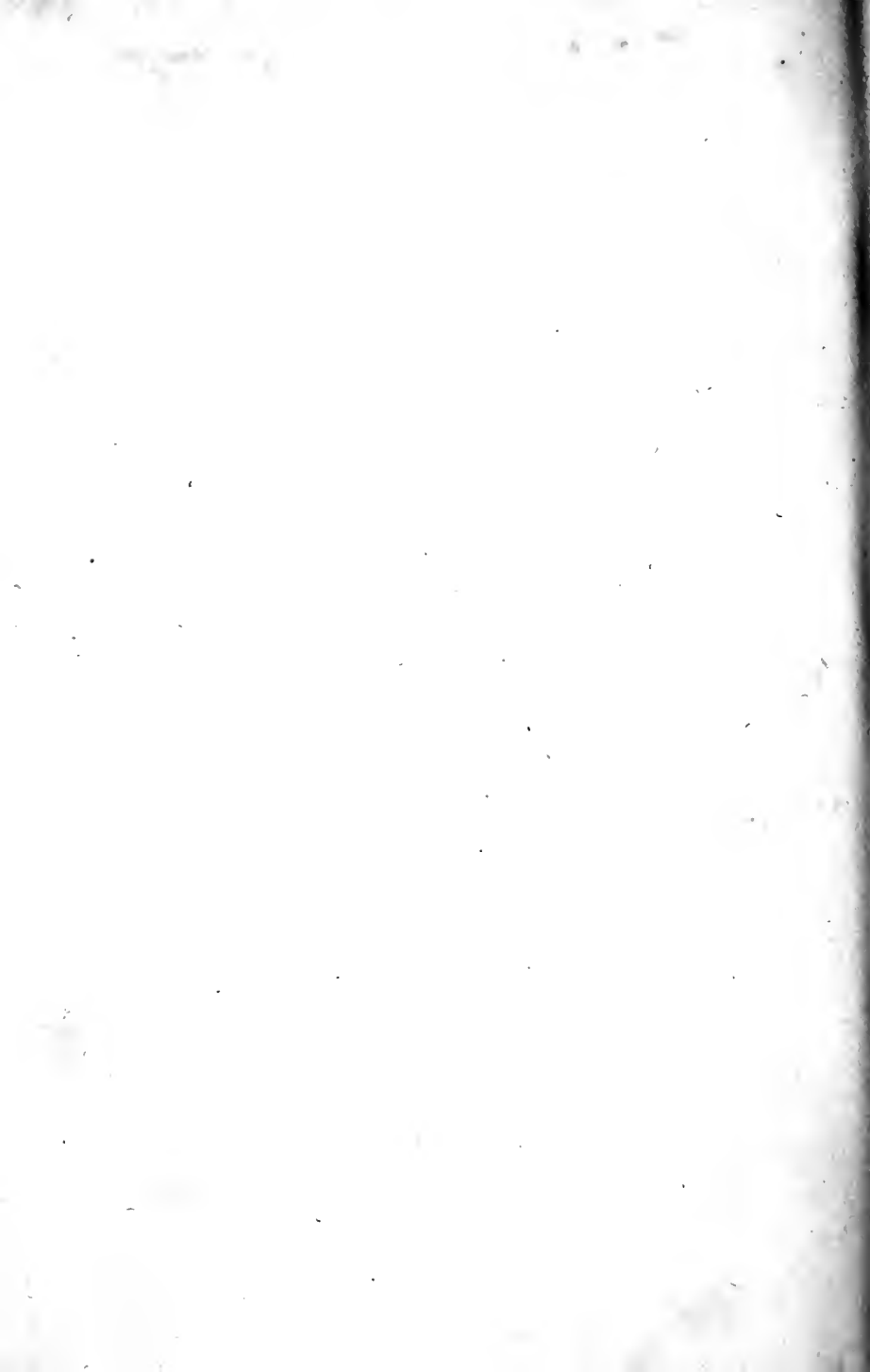
1872

1872

1872

1872

titolo e 147 carte
(segnate per errore
148)

